KOMPRADOR

ilhan Engin

ben de yazdırdım:
HASPi TEKE

ARARAT YAYINEVİ

Ben de yazdırdım

Haspi Teke

KOMPRADOR

İLHAN ENGİN

Ararat Yayınevi Koll. Şti.
Nuruosmaniye Cad. 24/2
P.K. 819 İstanbul, Tel 27 04 71
Dizgi : Erenler Matbaası
Baskı: Haşmet Matbaası
Kitabı hazırlayan: Ramazan Yaşar
Kapak: Tez Ofset
İstanbul — 1974

TÜM EMEKÇİLERE...

İlhan Engin

Haspi Teke, özelliği kişiliğinde olan bir kahramandır. Kimseyi yermek için, yerden yere çalmak için, yaşamamıştır, vaşatılmamıştır. Tüm komprador'larda Haspi Teke'den parçalar, tüm teke'lerde de kompradorlardan özentiler vardır. Kim kendisini Haspi Teke'ye benzetmek için, özel bir gayret sarfederse, o kişi Haspi Teke'dir. Ayrıca Haspi Teke o şahıstan davacı olmayacaktır.

H. T.

ÖNSÖZ
YERİNE
BİR RÖPORTAJ

Memleketimizde tüm Holdinglerin ve büyük Anonim Şirketlerin halka açıldığı, çarşaf çarşaf gazete ilânları, televizyon reklâmları ile halka duyurulurken, dört Holding, bir Bulding ve de sekiz Anonim Şirket sahibi, sayın Haspi Teke ile yapılmış bir röportajı kitabımızın başına önsöz olarak almayı faydalı bulduk.

Bu röportajı yayan gazetenin, yazarı Hüsnü Keskinkalem röportajında şöyle diyordu: Sayın Haspi Teke'nin dört Holding bir Bulding ve de sekiz Anonim Şirketini halka açıp açmıyacağını öğrenmek için, kendisi ile Röportaj yapmak istediğimizi bildirdiğimiz zaman, bize randevudan evvel kapılarının her an açık olduğunu söyledi.

Kapıları herkese, her an, açık olan sayın Haspi Teke ile Hüsnü Keskinkalemi röportajda baş başa bırakıyoruz..

Haspi Teke ile röportaj yapmak için, Bulding'indeki özel dairesine girdiğimiz zaman, gözlerimiz ihtişamdan kamıştı. O ne güzel, o ne zarif bir yazıhaneydi. Şahane bir yazı masası ilk nazarda göze çarpıyordu.

Yazı masasının bir ucunda tam oniki kırmızı telefon, öbür başında da bir beyaz telefon vardı. Sonradan öğrendiğimize göre, o oniki telefonla dört holding ve sekiz anonim şirketle «direkt» bağlantı kuruluyordu. Beyaz telefon ise, Haspi Teke'nin dış dünya ile, irtibatını temin eden bir apereydi.

Ayrıca, yazıhanenin pencerelerinden Boğaz ayaklar altındaymışcasına «panoromik» bir şekilde görülüyordu. Bulding'in en üst katını Haspi Teke yazıhanenesine tahsis etmişti. Sayın Haspi Teke bizi, yani foto muhabiri arkadaşımla beni, bizzat karşıladı. Yazıhanedeki koltuklar, yumuşak görüntüsüne rağmen, çok sertti. Biz, yumuşak bir koltuğa kendimizi bırakıyoruz, diye havadan koltuğa kendimizi atınca kuyruk sokumumuz battı zannettik.. Haspi Teke gevrek gevrek güldü:

— «Koltuklardan yalnız benimki yumuşaktır» dedi. Ellerini oğuşturarak, bize kırıstal bardaklar içinde konyak verdi. Kendisi de alelâde bir bardak içine viski koyup karşımıza geçip oturdu. Gözlerini, şeytan gözü gibi ışıldayan gözlerini, bize çevirdi ve:

— «Sorunuz» dedi.

Sual 1 **Sayın Haspi Teke, biraz evvel yalnız benim koltuğum yumuşaktır, dediniz. Öbür koltukları neden sert yaptırdınız?**

Cevap 1 Sayın bayım, Ben benim. Benimle, diğer insanlar arasında bir fark olmalı. Ben benliğimi ben olmama borçuyum. Bu işin birinci yönü. İkinci yönü de şu: Burda kaç kotuk var, biliyor musunuz? Bilemezsiniz. Siz saymadan ben söyleyeyim:

Tam oniki. Bu koltuk sayısı Holdinglerimle şirketlerimin sayısına eştir. Tamam mı? Umumiyetle, Umum Müdürler toplantısını burda yaparım. Sizin anlayacağınız yumuşak koltuklarda umum müdürler uykuya dalmasınlar diye koltukları sert yaptırdım. Ayrıca bunun bir faydasını da görüyorum. (Sözün burasında keyifli keyifli viskisinden bir yudum aldı) Hiç beni ve yazıhanemi bilmeyen bir vatandaş, bir iş sahibi, teklif sahibi, gelip koltukları yumuşak gibi görüp, rahatlayarak kendisini koltuğa attığı zaman, poposuna lâyık olduğu tekmeyi yiyor Benimle benim istediğim gibi konuşmak zorunda kalıyor. Psikolojik bir uyarı, evet evet şimdi aklıma geldi, tamamen psikolojik bir uyarı.

Sual 2 **Peki Sayın Haspi Teke! Neden telefonların onikisi kırmızı? Bir diğeri Beyaz? Kırmızı telefonlar ne işe yarıyor?**

Cevap 2 Biliyorsunuz, Beyaz sarayla Kıremlin arasında Başkan Kennedy zamanında kurulan irtibat, telefon irtibatıydı ve kırmızı telefon adını almıştı. İki ülkenin arasını açacak veya acil meselelerde her iki başkandan birisi açıp kırmızı telefonla dünyayı kana bulayabilecek bir olayı hallediyorlardı. Ben de Holding'lerimle ve Anonim Şirketlerimle Türkiye iktisadiyatını yerinden oynatabilecek kararları bu kır-

mızı telefonlarla temin edebiliyorum. Öbür kenardaki beyaz telefon da halka açık bir telefon. Ben istersem halkla konuşabiliyorum. Yahut halktan beni tanıyanlar bu telefondan istifade ediyorlar. İkinci yönü: Yirmi dört senedir ticaretle iştigal ediyorum. On iki kırmızı telefonum var.

Sual 3 **Sayın Haspi Teke, bu bir program da sayılabilir mi? Yani dört sene sonrası için iki Holding yahut iki Anonim Şirket daha bekleyebilir miyiz?**

Cevap 3 Pektabii (Burda kendisinden emin bir şekilde bir püro yaktı. Dumanını suratımıza doğru üfledi. Sanki bizi söndürmek isteyen bir hali vardı) İki seneye kalmaz iki Holding değil ama iki Anonim Şirket kuracağım. Zaten iki seninin dolmasına iki buçuk ay kadar kısa bir zaman kaldı. Bu iki Anonim Şirketi iki buçuk ayda mutlaka kuracağım.

Sual 4 **İki buçuk ay içinde bunu başarabilir misiniz sayın Haspi Teke?**

Cevap 4 Siz bu Röportajı yapana kadar belki de bir Anonim Şirketi kurdurabilirim. Yani röportaj yayınlanana kadar demek istedim.

Bu sırada Haspi Teke ayağa kalktı. O muhteşem yazıhanesine kadar gidip bir düğmeye bastı. İçeri giren sekreterine:

— «Avukatlarımla malî müşavirlerimi bana çağırın» dedi. Sekreter dışarı çıkınca o ayakta gelenleri beklediğini belli etmeyerek bizim konyakları yeniledi. Kendi viskisini tazeledi. Biraz sırıttı. Biraz, gözlüklerinin camını sildi. Sonra kapıdan giren altı avukat bir o kadar da malî müşavire uzun uzun baktı ve sesini sertleştirerek:

— «Çocuklar» dedi. «Yeni şirketi hemen kurun. Bir avukat:

— «Fakat efendim» diyebildi. Sayın Haspi Teke sözünü kesti:

— «Hemen kurun dedim.»

— «Peki ne işle uğraşsın bu şirket?» diye malî müşavirlerin olduğu taraftan cılız bir ses geldi kapı gibi bir adamdan. Haspi Teke, pardon Sayın Haspi Teke, bize döndü ve gayet kibarca:

— «Sayın gazeteci arkadaşlarım ne işle uğraşsın bu şirket» diye sordu.

Karım, peynir almamı tenbih etmisti. Beni o sırada 'peynir, peynir, diye aklımdan geçiriyordum. Dört gündür unutmuştum, unutmuşta değildim de param olmadığı için alamamıştım. Birden:

— «Peynir» dedim. Haspi Teke, şey pardon sayın Haspi Teke:

— «Peynir Anonim Şirketini kurun» diye avukatlarına ve mali müşavirlerine emir verdi.

— «Fakat beyefendi, peynir bizim iştigal konumuz değil» dedi, müşavirlerden biri. Haspi Teke:

— «Kurun» dedi. Sonra sert bir eda ile «Bu kadar çıkabilirsiniz» diye adamları ise koştu. Hepsi dışarı çıkınca da Haspi Teke, pardon Sayın Haspi Teke, bize döndü:

— «Gördünüz mü?» dedi. «Ne kadar basit.»

Sual 5 **Sayın Haspi Teke beyefendi? Sizin mali müşavirlerinizi ve avukatlarınızı dinlediğiniz, yapılacak işlerde, ilmi raporlara, iktisadi raporlara, önem verdiğiniz söylenir. Onlar ne derse, sizin onu yaptığınız anlatılır, halbuki burda tam aksini gördük. Bunu nasıl telif ediyorsunuz?**

Cevap 5 Eskiden sizin dediğiniz gibi hareket ediyordum. Birinci Holding'i kurana kadar, Mali müşavirlerin, müdürlerin hazırladıkları raporlara itibar eder, onların dediğini yapardım. Çok faydasını gördüm. Böylece zenginliğime zenginlikler kattım. Bu doğrudur. Fakat bunun iki zararını gördüm: Birincisi, raporu hazırlayan adamın dışarda « Ben Haspi Teke'nin akıl hocasıyım. O salak, ben olmasaydım yağmurlu havada iki kazı sulayamazdı» demeye başladı. Yani sizin anlayacağınız şımardılar. İkincisi de ben de sivrilen ve müdür olanlar yanımdan kaçtı. Haspi Teke'nin müdürü, Haspi Teke'nin Mali Müşaviri diye benden çaldıkları paraları dışarda batırdılar. Halbuki bende çalışmaya devam etselerdi. O çaldıkları parayı onlardan nasıl nasıl geri alırdım. Haspi Teke'nin Müdürü, Haspi Teke'nin müşaviri diye başka sermayedarları bu adamlar milyonluk zararlara soktu. Şimdi ben söylüyorum onlar yapıyorlar. Dışarda halk gene Haspi Teke'-

nin Kurmay heyetinde keramet var zannediyor. Bu da bana ün sağlıyor. Bırakın öyle bilsinler. Başarıya gelince, başarı ilk milyonu yapana kadar zordur. Sonra, para parayı çekmeye, milyonlar, milyonları getirmeye başlar. İsteseniz de durduramazsınız. Şimdi meselâ şu peynir şirketi için mali müşavirlerle, hukuk kadromuz dışarı çıkınca telefonlarla, bizimki peynir işine de el attı, diye eşlerine dostlarına haberi duyuracaklar. Derken peynir tüccarlarının kulağına haber gidecek, onlar benim peşime düşecekler, para yağdıracaklar ve Peynir Anonim ortalıklığından hisse almak için kapıma yığılacaklar. Ben de onların parası ile «Peynir Anonim Şirketi»ni kuracağım. Ben kırk para koymadığım halde yüzde elli birini alacağım şirketin ve tabii kârın da yüzde elli birini cebe indireceğim. Al sana yeni bir kâr kapısı.... Görüyorsunuz ya ne kadar basit.

Bizim foto muhabiri arkadaş, acele bir resim çekti. Bu parlak fikre, parlak kart bir foto ile katkıda bulunmak istedi. Haspi Teke, pardon pardon sayın Haspi Teke:

— «Bol bol resim çekin çocuklar» dedi. «İyi resimler olsun, oniki album yapın benim şirket ve Holding'lere birer albüm götürün. Benden selâm söyleyin biner papele alsınlar bu albümleri, binlikleri de paylaşın...» Burasını meslek sırrı olarak röportaja koymayacaktım. Fakat foto mühabirimiz Hüseyin Çokçeker ile ben Hüs-

nü Keskinkalem biraz solaçık oynarız onun için inadımıza yazdık.

Sual 6 **Siz Holding veya Anonim Şirketlerinizi halka açıyor musunuz? Açıyorsanız hangisini açıyorsunuz?**

Cevap 6 Ne demek halka açıyor muyum? Benim tüm şirketlerim halka en açık şirketlerdir. «OTOSANMA» kuruluşu ile Otomobil yapmıyor muyum? Kim alıyor bu otomobilleri? Halk. «HEPSİ SUYLA» gazozları kimin? Benim. Kim içiyor bu gazozları? Halk. «AZÇELİK» kimin fabrikasının adı? Benim. Kim alıyor Azçelik mamullerini? Halk. Şimdi kurulmasını emrettiğim «PEYNİR ANONİM ORTAKLIĞI» kimin malı olacak? Benim? Peyniri kim yiyecek? Halk... HOROZLAN ELEKTİRİKLİ MALZEMELER ANONİM ORTAKLIĞI KİMİN? Benim. Kim kullanıyor HOROZLAN ütülerini?

Foto muhabirimiz o kadar heyecanlanmıştı ki:

— «Ben» dedi.

— «Bravo... İşte bir ortağım daha.» Elini uzattı ve foto muhabirimizle toka etti.

Sayın, çok sayın Haspi Teke ile halktan bir adam bizim foto muhabiri ikisi de «HOROZLAN» ütülerindeki iki horoz gibi başbaşa elele duruyorlardı. Ben de resimlerini çektim. Sayın Haspi Teke'nin halktan bir ortağı ile elele bu resmi halka açık Anonim Şirketlerin tarihi bir belgesi olarak gazetemizin arşivine daha şimdiden girdi.

Sual 7 **Geçen sene sizin 'HEPSİ SUYLA' gazozlarından çıkan Mersedes araba işinde ufak bir hile olduğu, kapak yapan 'TIRTIL MANTAR, Fabrikasının oğluna bu Mersedes'in çıktığı söyleniyor ne dersiniz?**

Cevap 7 Yalan! yalan değil yanlış mesele şu: Noterin ve Fabrikadaki müşahitlerin önünde gazoz kapağını alıp bir kasanın içine yerleştirdim. Sonra gece el ayak çekildikten sonra o gazozu depodan alıp yerine başka gazoz koydum. Mersedes kapaklı gazozu da kasama sakladım. Sonra el altından 'TIRTIL MANTAR' Fabrikasının sahibinin oğluna yolladım. Sizin dediğiniz gibi fabrikanın oğluna değil, fabrika sahibinin oğluna yolladım. Tekrar ediyorum burda yanlışınız var. Siz fabrikanın oğluna diyorsunuz, ben fabrikanın sahibinin oğluna diyorum. Ona çıkarmayacaktım da 'HEPSİ SUYLA GAZOZLARINI' kapaksız mı bırakacaktım?

Sual 8 **Size İMPARATOR diyorlar doğru mu?**

Cevap 8 Ben İmparator mimparator değilim. Bu yanlış bir deyimdir. Çünkü dünyada ne kadar İmparator varsa günün birinde düşer. Yahut ta düşürülür. Ben her devirde ayakta kalan ve kalacak olan bir «KOMPRADOR»um.

Sayın Haspi Teke'yi, fazlası ile rahatsız etmiştik. Zaten Sayın Haspi Teke de röportajımızı burda kesti ve:

— «Teşekkür ederim, PEYNİR ANONİM ORTAKLIĞI açılışına sizleri beklerim' dedi ve bizim ellerimizi sıkarak kapıya kadar uğurladı. Kendisine teşekkür etmeyi bir ödev biliriz.

HÜSNÜ KESKİNKALEM

GİRİŞ

1910 senesinin güzel bir bahar sabahı Kayseri'nin bağlar yolundaki büyükçe bir evinde olağanüstü bir telâş hüküm sürüyordu. Eve gelenler, evden bir koşu fırlayanlar, avluda öbek öbek toplanıp tartışanlar vardı. Gene bir komşu kadın avluda rasladığı bir başka komşusuna merakla sordu:

— «Kurtudu mu?»

— «Ne gezer sancılar daha da arttı. Fakat çocuktan haber yok.»

— «Allah Allah bir şey olmasa bari fukaraya.»

Onlar lâfı uzatırlarken, sordukları kadının kocası Emrullah efendi de evden sıkıntı ile avluya fırlamıştı. Hemen çevresini erkekler sardı. Kadınlar uzaktan erkeklerin dertleşmesini izlerlerken, erkeklerde:

— «Benim Ali de zor doğmuştu.»

— «Bizim Kâzım da bizi az korkutmamıştı.» diyerek onu avutuyorlardı. Fakat, bütün bunların üzerinde birinin beklendiği, birinin yolunun gözlendiği Emrulah efendinin de komşuların da sık sık avlunun kapısına bakışlarından anlaşılıyordu. Nihayet tüccardan Selim efendi patladı:

— «Nerede kaldı bu çarpık?»

— «Ebe mi?»

— «O ya başka kim olacak?»

Sıkıntı, ağır bir hava gibi, avlunun üzerine çöküp oturmuştu. Soğuk soğuk terleyen Emrullah efendi doğumu kendisi yapacakmış gibi pöfürdüyordu. Karısı Naciye'nin bu badireyi atlatmasından başka bir düşüncesi yoktu. Bu sırada bir komşu:

— «Yak bir sigara» diye kendi eli ile sardığı sigarayı uzattı Emrullah efendiye. Bir başkası da sigarasını yaktı.

Yukardan sancıdan kıvranan Naciye hanımın feryatları geliyordu. Emrullah efendi bu feryatları işitmemek için kulaklarını tıkıyor, kendisi de 'yetişin' diye bağırmamak için zorlanıyordu.

Neden sonra, köşeden bir bekçi ile çıka gelen çarpık Emine'yi gören bir mahalleli:

— «Ebe geliyor, Ebe geliyor» diye müjdeyi vermişti. O zamanlar koca Kayseri'de bir tek ebe olması, kadınların kendi kendine doğurması alışkanlığını yaratmıştı. Güç doğumlarda, tehlikeli doğumlarda Çarpık Emine köylere bile uçuruluyordu. Çarpık Emine esasında çarpık, marpık değildi. Bir köye at sırtında doğuma götürülürken, attan düşmüş, fukaranın kırılan kolu ters kaynadığı için, adı çarpık Emine'ye çıkmıştı.

Ebe, doğum yapılacak odaya ve hastanın baş ucuna gelip şöyle eli ile hastayı bir kontrol edince:

— «Çocuk ters geliyor» demişti. Bu haber, tekrar avluya dönmüş olan Emrulah efendiye yetiştirilince:

— «Allah Allah, bu velet kime çekti, daha dünyaya gelirken tersliğe başladı.» dedi.

Bir buçuk saat sonra dünyaya ters gelen çocuk

kurtuldu. Fakat Naciye hanım o kadar çok kan kaybetmişti ki, oğlunu bir kere dünya gözü ile görmeden hayata veda etti. Anasının ölümüne sebep olan ve ebenin ağzı ile kulağına üç kere:

— «Haspi, Haspi, Haspi» diye bağrılan çocuk, aile tarafından, uğursuz diye hiç sevilmedi. Bu olay, onun daha yalın, daha insafsız, daha gerçekçi yetişmesi için hayattaki en büyük avantajı olacaktı.

Haspi, doğumundan sekiz hafta sonra üvey anne eline düşmüştü. Babası, Kayserili olmasına rağmen, bir evinin olduğunu, bu evde bir dişi kuşun bulunması gerektiğini, komşuların da telkini ile sekiz haftada anlamış ve vakit geçirmeden evlenmişti. Üvey annesi Sarı Sabriye, Haspi'yi eskimiş bir eşya gibi evin içinde bir köşeye itiverdi. Haspi beş yaşına kadar da bir hizmetçinin, sütannenin elinde kendi halinde büyüdü. Beş yaşına geldiği zaman, iki asıl kardeşi, iki de üvey kardeşi vardı. Üvey kardeşleri kendisinden küçük olduğu için babası onlarla ilgileniyor, Haspi de diğer kardeşleri gibi babasının kucağına çıkmaya çalışsa, Emrullah efendi onu, Sarı Sabriye'nin korkusu ile, elinin tersi ile itiyordu. Bu Haspi'yi üvey kardeşlerine karşı düşman etti.

Haspi ilk çıkışı, üvey kardeşlerinden büyüğünün kıçına bir tekme vurarak yaptı. Tekme beygirlerin sulandığı yalağın başında atıldığı için kardeşi yalağa düştü. İki yaşındaki yavruyu kurtaramasalardı. İlk çıkışı, bir cinayetle sonuçlanacaktı. O zaman ilk defa aile içinde dikkatleri üzerine çektiğini anladı. Sarı Sabriye ciyak ciyak bu veledi zinaya dikkat etmelerini yoksa bir gün evdekileri yakacağını sadece Emrullah efendiye değil, bütün mahalle halkına söyledi. Bu

Haspi'ye bir ilham vermişti. Nitekim, altı yaşına girdiğinin haftasına Emrullah efendinin Bağlar yolundaki evi yandı. Kimse de bunu Haspi'nin yaptığını anlıyamadı.

Yalnız yangın sırasında neş'e ile bağrışması çığlık atması, gülmesi ile yanan evin içinde küçük bir Neron gibi neş'e içinde koşmasından öfkelenen Emrullah efendi, Haspi'nin beline bir tekme vurdu. Haspi'de yere düştü ve öyle hareketsiz kaldı. Babası Haspi'yi kolları arasına alıp evden dışarı çıkardı. Fakat Haspi, ayağa kalkkamıyor, yürüyemiyordu. Sarı Naciye'de dahil olmak üzere tüm ev halkı Haspi'yi kötürüm kaldı zannı ile bir süre sevmeye başladılar ve bir süre yeni evlerinde en çok ihtimam gören çocuk oldu. Fakat, akranlarının mahalle mektebine başlayacağını bilen Haspi okula gitmemek için bu tekmeden istifade etmek yolunu seçmişti. Hilesi bir sene sonra meydana çıkınca Emrullah efendiden bir dayak, analığından bir maşa yiyerek mahalle mektebine başladı.

Bu sıralarda Dünyada 1. Cihan Harbi vardı. Emrullah efendiden Haspi ne kadar korkuyorsa, Emrullah efendi de askerlikten o kadar korkuyordu. Bu sebeple, oğlu gibi o da bir sakatlık numarasına yatmıştı. Sağa sola rüşvetler veriyor, topal olduğuna kendi kadar ilgili memurları da inandırmaya çalışıyordu. Harp süresince o kadar çok topal taklidi yaptı ki sonunda harp bitti topallığı bitmedi ve Emrulah efendi Kısmetizade Emrulak efendi halk tarafından Topal Emrullah diye tanınmaya başladı. Mahalle mektebine giderken Haspi üvey annesi ile onun çocuklarına açtığı harbi sürdürüyordu. Bir keresinde pekmez kazanını devirmiş, küçük kardeşini azgın eşeğin üzerine koyup eşekten

düşürmüş, analığını kömürlüğe kapamış, üzerinden kilitlemişti. Her yaptığı hamlenin, her yaptığı saldırının sonunda babasından yediği dayaklar onun daha sağlam olmasını sağlıyordu.

Bu arada Mahalle mektebinde, Ermeni Kirkor, Arnavut İsmail ve Arap Niyazi ile arkadaş olmuştu. Şimdi, yeni taşındıkları sokakta Haspi'yi tanımayan, Haspi'yi babasına şikâyet etmeyen kimse kalmamıştı. Ucu kıvrılmış iğnelere olta gibi ip bağlayarak ve ucuna mısır tanesi takarak tavuk avlamak onda, ufak kutularda beygir sineği saklamak zamanı gelince bunları eşeği ile giden köylülerin eşeklerinin kuyruğunun altına koyup eşekleri azdırmak onda, cam, kapı kırmak ondaydı. Kirkor, İsmail ve Niyazi de onunla yarıştıkları için mahalleli bu dört veletten yaka silkiyordu.

Haspi sekiz yaşına gelip, büyük dedesinin ününü babasından öğrendikten sonra kafasını ticaret için çalıştırmaya başladı. Babasının anlattığına göre, dedesi Kayseri'ye Yahudilerin gelmesini önleyecek kadar zeki bir adamdı. Dedesi Sadullah efendi daha sekiz yaşında bir çocukken, annesi onu çarşıya yollarmış, o da çarşı yolunda eşeğini dinlendiren bir bezirgan görmüş, bezirganın yanında bir eşek bir de küçük çocuk varmış, Bezirgan dedesine:

«Bana şu kırk para ile çarşıdan öyle bir yiyecek al ki hem ben hem oğlum hem de eşeğim faydalansın» demiş. Dedesi de koşarak çarşıya gitmiş, mevsim karpuz mevsimiymiş koca bir karpuz almış beş paraya ve koşup yahudiye getirmiş:

«Al çorbacı» demiş «içini sen ye, kabuklarını eşeğin, çekirdikleri ile de çocuğun oyalansın» diye karpu-

zu şaşkın bezirganın ayakları dibine bırakarak kaçmış. Kırk paranın otuz beş parasını cebine indiren dedesine fena halde sinirlenen yahudi «Bu Kayserililerle başa çıkılmaz» deyip Kayseri'den kaçmış, o gün bu gündür Kayseri'ye yahudi girmezmiş. Emrullah efendi bu hikâyeyi kafayı çektiği bir gece sofrada öğünerek anlatmıştı. Haspi de kurnaz dedesine benzemeyi, onun gibi kafa kullanarak para kazanmayı, aklının bir köşesine kaydetti.

BİRİNCİ BÖLÜM: KAYSERİ

BİR

— «Hey! İsmail İsmail.»

İsmail, mahalledeki arsada iki zengin çocuğu ile çelik çomak oynuyordu. Haspi'nin sesini işitince döndü baktı. Haspi onu elini sallayarak çağırıyordu. İsmail çelik çomağı arkadaşlarından birisine vererek Haspi'den tarafa koşarak geldi. Haspi:

— Erik çalmaya gidelim» dedi.

— «Nereden?»

— «Yahya babasının bahçesinden.»

— «Olmaz, babama şikâyet etmiş geçen gün, dayak yedim.»

— «Boş ver nasıl olsa dayak yemişin bu iş için, bu sefer Yahya baba çarşıya indi, gözümle gördüm. Yaşlı karısından başka kimse yok.»

İsmail, bir süre düşünmüş Haspi avucunu açıp bir kuruş göstermişti:

— «Annem çarşıdan erik almaya yolladı beni. Babam Erik reçeli için bayılır. Erikleri çalarsak, bu bir kuruş bize kalır.»

Bundan güzel bir teklif olmayacağı için İsmail'de razı olmuştu. Koskoca bir kuruş onlara kalacak, sakız leblebisi, kuru üzüm alabileceklerdi. İsmail:

— «Yürü» dedi ve koşarak Yahya babanın bahçesinin yolunu tuttular. O gün iki saatlik bir mesai sonunda, Yahya babanın karısının mutfakta çorba pişirmesinden faydalanarak ufak bir sepet doldurdular, böylece de bir kuruşun üzerine oturmuşlardı. İsmail'e:

— «Çelik çomak oynadığın o çocukların adı ne?» dedi.

— Büyüğü Ali, küçüğü Veli.»

— «Ben hiç sevmedim onları.»

— «Çok zengin çocuklar ama.»

— «Babaları zengin diye öğünüyorlar.»

— «Öğünsünler.»

— «Paraları çok mu?»

— «Her gün dedeleri bir kuruş veriyormuş.»

— «Yok canım.»

— «Valla billâ.»

— «Dövüp ellerinden alsak ya.»

— «Olmaz babamıza şikâyet eder dayak yeriz,» dedi İsmail.

İki arkadaş bir taşın üzerine oturmuşlar havadan sudan konuşmaya başlamışlardı. Fakat, Haspi'nin gözü hep Ali ile Veli'deydi. Onların şimdi ceplerinde olması lâzım gelen birer kuruşları düşünüyordu. İsmail:

—«Sen kafana koydun» dedi.

— «Neyi?»

— «Onların birer kuruşlarını.»

Haspi sırıttı. Arsadaki dut ağacının altında hâlâ çelik çomak oynamakta olan Ali ile Veli'ye bakarak:

— «Gel benimle» dedi.

— «Ne yapacaksın?»

— «Bunlarla bahse gireceğiz ve paralarını alacağız?»

İsmail, hiçbir şey anlamamıştı. Fakat Ali, ile Veli'-

nin yanlarına sokuldukları zaman Haspi ne isterse onu yapmaya hazır bekliyordu. Çünkü, onun da Ali ile Veli'nin cebindeki bir kuruşlar nefesini kesiyordu. Haspi:

— «Çocuklar» dedi. Çelik çomak oynayan çocuklar ona baktı. «Bu İsmail var ya» diye devam etti. «Bu İsmail çok anasının gözü. Ben bir deyinceye kadar şu dut ağacının en üzerindeki dala çıkıyor.» İnanamamış gözlerle sekiz metre yükseklikteki dala bakakalmıştı tüm çocuklar. İsmail de şaşkın şaşkın o dala bakıyordu. Veli:

— «Atma Recep din kardeşiyiz» dedi.

— «Var mısın bahse?»

— «Varım.»

— «Neresine?»

— «Bir kuruşuna» dedi Veli.

— «Olmaz iki kuruşuna» diye Haspi hesabı kesti. Veli dönmüş Ali'den de bir kuruşu almıştı.

— «İşte bizim iki kuruşumuz.»

— «Bir diyene kadar o kadar acele çıkacak ki İsmail belki de düşer bacağı kırılır.

İki kuruşu ya kaybedersiniz, yahutta bir bacak için ağlayan İsmail'i seyredersiniz.»

İki kardeş ayağı kırılmış bir insan görmedikleri için, böyle bir pazarlığa hemen baş sallayarak «Evet» demişlerdi. İsmail, Haspi «bir» diyene kadar o kadar yüksekteki bir dala nasıl çıkacağını düşünüyordu. Haspi gitti onun kulağına bir şey söyledi. İsmail'in gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Sonra Ali ile Veli'ye döndü:

— «Paraları taşın üstüne koyun.»

Çocuklar iki kuruşu taşın üzerine koymuşlardı.

Haspi, ayağı ile paraların üzerine basarak:

— «Hazır mısın İsmail?» diye sordu.

— «Hazırım.»

Haspi derin bir nefes aldıktan ciğerlerini hava ile bir kaç kere şişirdikten sonra yeniden çok daha derin bir nefes aldı ve:

— «Biiiiiii» diye ötmeğe başladı Bir'in «R» si bir türlü gelmiyordu. «Biiii» Uzadıkça uzuyordu. O arada İsmail de sincap gibi tırmanıyordu. Nihayet en üst dala geçip oturduğu zaman aşağıda morarmış olan Haspi:

— «iiirrrr» dedi ve tükendi. Aptal aptal Ali ile Veli birbirlerine bakmağa sonra da aldatıldıklarını anladıkları için ağlamağa başlamışlardı. Haspi:

— «Ulan» dedi, «Bir bitmeden çıkmadı mı?»

— «Çıktı ama bir de bitmeden çıkmadı mı?»

— «Çıktı ama bir de çıkmadı» dedi Veli.

— «İki de mi çıktı?»

— «Biiii diye uzattın» dedi Ali.

— «Uzatırım tabii» dedi Haspi, İsmail ağaçtan inerken, «Hiç bir de sekiz metre yukarı çıkılır mı salaklar.? Akıllı olsanız böyle bir işe para koymazsınız.» Ali ile Veli ağlayarak, dolandırıldıklarını, aldatıldıklarını hissederek giderlerken İsmail'le Haspi ellerindeki birer kuruşa bakıyorlardı.

II

Bu olaydan bir hafta sonra bir gün mahalledeki arsaya nefes nefese Kirkor geldi. Haspi ile İsmail yağlı çamurdan yapıp, güneşte kuruttukları zıpzıklarla kafa karış oynuyorlardı. Kirkor, Haspi:

— «Sen de oynar mısın?» dedi.

— «İşim var.»

— «Ne işin var?»

— «Babam avcılara on tavşan ısmarlamış getirmemişler. Avcılar kahvesine gideceğim Süleyman efendiyi göreceğim» dedi.

— «On tane tavşanı ne yapacaksın?»

— «Babam Pastırmaya av eti koyup daha lezzetli olmasını sağlayacakmış» dedi Kirkor. Haspi ile İsmail birbirlerine bakıştılar. Hakikaten Kirkor'un babasının yaptığı ve sattığı pastırmaların üstüne tüm Kayseri de pastırma yoktu. Mihail efendi bu işin ustasıydı. Şimdi bir yenilik yapacak o güzelim pastırmalarına bir de av eti çeşnisi katarak daha leziz hale getirecekti.

Haspi

— «Ya o kadar tavşan bulamazlarsa»

dedi.

Kirkor

— «Bulurlar» dedi. Sonra aklı arkadaşlarının zıpzıp oynunda kalarak avcılar kahvesine doğru bir koşu tutturdu. Haspi'nin gözüne birden yıkık bir duvar üzerinde duran Hatice teyzenin sarman takıldı. İsmail'e:

— «Bu Kayseri'de amma da kedi var» dedi.

— «Sade bizim bahçede her gün beş tanesi kavga ediyor» diye İsmail de ona katıldı.

— «Bu kedileri yakalayıp kessek»

İsmail irkilmişti. Ama gene de sormadan edemedi:

— «Ne yapacağız kedileri?»

— «On kedi kessek ve tavşan diye Mihail efendiye götürsek bize kaç para verir?»

— Bilmem soralım» dedi İsmail. Fakat, Haspi'den biraz da korkmuştu. Bu çocuk onu zaman zaman korkutuyordu. Fakat, Ali ile Veli'den aldıkları birer kuruşu da unutamıyordu.

— «Çok para alırız» dedi.

— «Çok ki çok.»

Bunu söyler söylemez Haspi:

— «Gel pisi pisi» diye sarmanı çağırmağa başladı. Sarman, mahallenin çocuklarına mahallenin sakinlerine alışıktı. Mırıldanarak sokuldu. Ona yiyecek verecekleri sanıyordu. Torbaya giren ilk kedi sarman oldu. Sokak kedisi Tekir ile bir de uyuz bir kediyi torbaya atınca aşağıya bostanlara doğru koşmağa başladılar. Haspi:

— «Sen git keskin bir bıçak al evden» dedi. İsmail koşarak eve dönmüştü. Haspi kurbanları torbanın içinde aşağıya çatağa doğru gözden kayboldu. Kafasında kurban bayramında koçların kesilişi, yüzülüşü vardı. Şimdilik bu üç kediyi tavşan diye Mihail efendiye yuttururlarsa işin içinden çıkarlardı. Sonrası allah kerimdi. Bir saat sonra İsmail'le kedilerin işlerini bitirmişler, yüzmüşler, içlerini boşaltmışlar ve de Mihail ustanın imalâthanesinin yolunu tutmuşlardı. Mihail efendi acemice yüzülmüş tavşanlara bakarak:

— «Bre çocuklar» dedi, «Hangi avcı vuruyor bunları?»

— «Köylülerden aldık.»»

Sarmanı, en iri olduğu için tanıyorlardı. Şöyle bir okkalayan Mihail efendi:

— «Gene de iyidir» dedi. Sonra onbeş kuruşu çıkarıp onlara verdi.

— «Fazla para verdim» diye bir tavşan daha borç-

lu olduklarını söyledi. Haspi:

— «Meraklanma Mihail amca» dedi, «Köylüler bize onbeş tavşandan sadece üçünü vermişlerdi. Belki yarın, belki de öbürgün sana borcumuz olan iki tavşanı getiririz.»

O günden sonra başka mahallelerden de kediler kaybolmaya başladı. Mihail efendi de avcılardan tavşan beklemektense çocukların getirdiği bu tavşanları kemali afiyetle yaptığı pastırmaların içine katıyordu. Bir gün gene Haspi ile İsmail dört tavşan getirip Mihail efendiye vermişlerdir ki, Haspi'nin babası Emrullah efendi imalâthaneye girdi. Mihail efendinin tezgâhı üzerindeki tavşanları görünce bir imrendi bir imrendi kendisini tutamayarak:

— «Tavşan yahnisine de bayılırım» dedi.

Mihail efendi bu tavşanları kendisine Haspi'nin bulduğunu söylerse Emrullah efendinin daha pahalı satacağını düşünerek ses çıkarmadı. Ama sadece:

— «Al birini» dedi, «Afiyetle ye.»

O günün akşamı Haspilerde Tavşan bilinen kedinin yahnisi vardı. Bu tavşanı Mihail efendiden aldığını anlatan Emrullah edendi ve ailesi tavşan yağnisini ağızları sulanarak beklerlerken Haspi:

— «Ben doydum» diyerek sofradan kalkmış ve sonra babası ile annesinin ve kardeşlerinin ağızlarını şapırdatarak kediyi yiyişlerini seyretmişti. Bundan acı bir zevk te alıyordu. Şimdi, bu kediyi ben sattım. Mihail efendiye dese, kimbilir öğre öğre nasıl bir hal olurlar diye de içinden geçiriyordu. Bu zevkten kendisini mahrum etmek zorundaydı. Çünki babasının onu dayaktan gebermesi işten bile değildi. Ertesi gün İsmail'e:

— «Artık tavşan tutmaktan vaz geçelim» dedi, Bu işin boku çıkacak.»

Akşam kendi evlerinde tavşan yahnisi yerine Kedi yahnisi yediklerini de güle güle anlattı.

Haspi'nin arkadaşları arasındaki işleri yolunda gidiyor, arkadaşları tarafından fazlası ile seviliyordu. Fakat mahalle mektebinde de hocalar en çok ondan yaka silkiyorlardı. Yaramazlığı bir tarafa, çocukları azdırması bir tarafa, derslere hiç mi hiç çalışmıyordu. Üç kez falakaya yıkılmasına, yirmiden fazla cezaya bırakılmasına karşı bir karış bile ilerlememişti. Babasına mahalle mektebinin hocası Naci efendinin yaptığı şikâyetler de boşuna oluyordu. Bir keresinde arapça hocasının şiltesinin altına iğne koyduğu için, bir keresinde divitle hokkayı yanında oturan arkadaşının yüzüne çaldığı için, bir keresinde de sınıfın camını kırdığı için falakaya yatırılmıştı. Sonunda Naci efendi, Emrullah efendiyi yolda çevirip:

— «Bu senin Haspi adam olmaz» dedi.

Emrullah edendi nedenini sormadı. Sorsaydıda ertesi sene Haspi'nin mahalle mektebinden kovulmasına mani olamazdı.

O sene mahalle mektebine çok yaşlı bir hoca gelmişti. Zavallı adam sınıfta ağzını açacak ve horlayarak uyuyordu. Haspi bir eriği sapından makara ipliği ile bağlamış, dışardan hoca uyurken getirdiği bir merdivenle tavana astığı bir burgulu vida ile ayarlamış ve ipin ucunu tavana astığı kancadan geçirerek geçip yerine oturmuştu. İsmail'e:

Merdiveni dışarı çıkar, diye işaret etmişti. Sonrada yavaş yavaş makara ipini salmıştı. Erik ağır ağır aşağı iniyordu. Tavana vidayı asarken iyice ayarladığı

için, aşağıya inen erik açık ağızla horlayan hocanın dişsiz ağzına giriyordu. Sınıftaki bütün çocuklar da katıla katıla gülüyorlardı. Hoca kendisine gelirken, ipi usulca çekiyor ve erik iki üç karış yukarı kaçıyordu. Hoca, talebeler tekrar sakinleşince gene uyuyor ve ağzı açılarak başı arkaya düşünce erik tekrar tavandan Haspinin gevşettiği ipin ucunda aşağı, hocanın ağzına doğru geliyordu. Birden ipi çekmişti. Eriğin sapı koptu ve erik ağzı açık bekleyen hocanın ağzına düşünce, hoca zıplayarak uyandı. Ağzında bir erik bulunca bunu ön sıralardaki Ali yaptı zannı ile ona bir tokat aşketti. Sınıf katılırcasına gülüyordu O arada Haspi çabucak ipi çekmiş ve saklamıştı. Fakat o sırada kapı açılıp Nacı efendi adındaki hoca içeri girdi. Eriği yemekte olan Hocaya:

— «Noluyor?«» diye sordu.

— «Bu çocuklar» dedi, sonra eriğin ağzında kalan çekirdeğini masa üzerine bıraktı. Nacı efendi ipin uçunu yakaladı. Çocukları sıkıştırmağa başladı. Hoca:

— «Bu efendi ağzıma erik koymuş» diye Ali'yi gösteriyordu. Sonunda Ali, Haspi'nin tüm yaptıklarını anlatınca, Haspi mahalle mektebinden kovuldu.

Bir süre bunu evden sakladı. Mektebe gidiyorum diye evden çıkıyor, uzak mahallelerde dolaşıyor, sonra da mektepten çıkmış gibi, çıkış saatlerinde eve geliyor ve bez çantasını getirip eve atıyor ve tekrar sokağa, fırlıyordu.

III

Mahalle mektebinden kovulduğu evde öğrenildiği zaman Babası Emrullah efendi Haspi'yi karşısına aldı:

— «Boş durmak olmaz» dedi, «Seni işe vereceğim. Eşek kadar adam oldun hiç bir işe yaramıyorsun.»

Bu sözleri uzun uzun bir nutuk takip etmişti. Nutuk sonu da kallavi bir tokatla noktalanmıştı. Haspi inadından hırsından ağlamadı. Kin dolu gözlerle babasına baktı.

Analığı:

— «Hain bu Hain» dedi, «Sen tokatı vurduğun zaman yüzüne baksaydın, sana nasıl baktığını görürdün. Yiyecek gibi baktı sana.»

Babası bu sözlerden sonra analığına:

— «Eee!» demişti, «Sen de biraz kendi çocuklarınla ilgilendiğin kadar onunla ilgilenseydin böyle hayta olmazdı.»

Kadın, Emrullah efendiye karşı gelememiş ve kapıyı çarparak dışarı çıkmıştı. Emrullah efendi de oğluna:

— «Bir gün sen adam olursan, sokak köpekleri de adam olur» dedi.

— «Göreceksin bak nasıl adam olacağım.»

— «Görürüz.»

Bu konuşmadan bir hafta sonra, bir dükkânda çıraklığa başladı. Burası büyücek bir bakkalıye mağazasıydı. Sabah erken gelip ortalığı süpürüyor, ustasının ayak işlerine bakıyordu. Ama ilk ticaret, ilk alış veriş, ilk dalaveraları da bu dükkânda öğrenmeğe başladı. Üstelik memleketin umuru adiyesi ile de bu dükkânda haşır neşir olmağa başladı. Ustası Hacı Ahmet efendinin dükkanına memleketin eşrafı, memurları, akşam üstü gelirler yarenlik ederlerdi. Bir Mustafa Kemal'in varlığından. Bir Yunan İşgalinden, bir Kuvayi Milliye'den burda haberdar oldu.

Seneler o sırada 1920'yi gösteriyordu. Kayseri'den de Kuvayı Milliye'ye katılanlar, Mustafa Kemalcilere iştirak edenler vardı. Hemde tümen tümen hem de akın akın. Fakat, Hacı Ahmet efendi ile Haspi'nin babası bu Mustafa Kemal'e pek itibar etmiyorlar, Padişah efendilerine karşı asi çıkmış bir başı bozuk, bir şaki olarak onu isimlendiriyorlardı.

Haspi o zaman babasına inat Mustafa Kemal'i tuttu. On yaşındaydı ve Mustafa Kemal'le ilgili tüm haberleri izliyordu. Kayseri'den Milli mücadeleye katılanlara Mustafa Kemal'e yardım edenlere o da canı gönülden bağlanıyordu.

Harp içinde Hacı Ahmet, yolunu bulmuş bazı malları saklıyor, bazılarını el altından satıyordu. Bu da ona haksız kazançlar sağlıyordu. Haspi önceleri bunu iyi bir iş olarak görmüş, sonraları da Hacı Ahmet'e kızmıştı. Fakir fukarayı sömürüyor, fakir fukaranın kanını emiyordu. Bir gün Haspi, acıdığı için bir dilenciye dükkândan bir şeyler verirken görünce ustası Haspi'yi karşısına aldı:

— «Acıyan acınacak halde olandır» dedi. Sonra sakalını sıvazlıyarak:

— «Bunu hiç unutma Haspi» diye devam etti: «Hayatta başarılı olmak istiyorsan, hiç kimseye acımayacaksın. Ticaretin esnaflığın ilk ve değişmez kaidesi budur.» Haspi aptal aptal ustasını dinliyordu. Dükkânda kimseler yoktu. Çocuğun saf saf kendisini dinlemesinden hoşlanan Hacı efendi, şimdiye kadar yaptığı, ama kimsenin bilmediği bazı hususları da naklettikten sonra: «İnsanları ezeceksin, üzerlerine basa basa yükseleceksin» dedi.

Haspi, Hacı Ahmet efendinin söylediklerinden

bir şey anlamıyordu. Ama gene de bunlarda bir keramet olduğuna inanıyordu. Haftalıklarını, kazancını, evine zahire yiyecek götürdüğü evlerden verilen bahşişleri bile babası elinden alıyordu. Bu Haspi'ye çok ağır geliyordu. Bir an evvel büyümek, içindeki para kazanmak hırsını tatmin etmek ihtirası bu yüzden çok daha artmış, çok daha kuvvetlenmişti.

Hacı Ahmet efendinin yanında çalıştığı sıralarda dükkâna gelipte dükkânın kapalı olduğunu gördüğü bir gün, akranlarını mahallede aradı buldu. Onlarla akşama kadar sokaklarda oynadı. Ertesi gün tekrar dükkâna gittiği zaman dükkân gene kapalıydı. O zaman Hacı Ahmet efendinin evine gitti. Ustası üşütmüş yatıyordu. Onu odasına aldılar, Hacı Ahmet efendi:

— «Yarın dükkânı sen aç diyerek anahtarları verdi, «Ben de öbür gün gelirim »

Ertesi gün Haspi dükkânı tek başına açmıştı. Fiatları biliyordu. Malların yerlerini biliyordu. Hacı Ahmet efendi ordayken tartılarına varıncaya kadar herşeyi kendisine yaptırıyordu.

O gün bütün alışverişi kendisi yaptı. Bir hayli para birikmişti. Bunları dükkânı kapadıktan sonra, Hacı Ahmet efendinin evine götürüyordu. Tam Hacı Ahmetlerin sokağına girerken bir mecidiyeyi isteyerek ve bilerek cebinde alıkoydu. Bundan sonra da dükkândan, Hacı Ahmet ordayken de ufak ufak sebeplenmeğe başladı. Mallar orda çuvallar içinde duruyordu. Sattıklarını noksan tartıyor, aklında bunları tutuyor, sonra müşteriye attığı kazıklar kadar bir yekünü da cebine indiriyordu. Çok geçmeden pantalonunda saklıyamıyacağı kadar parası olmağa başlamıştı.

Bütün çalışmalarına, bütün çabalarına rağmen

evde de üvey anneye, büyüyen üvey kardeşlere değil Bâbası Kısmetizade Emrullah efendiye bile yaranamıyordu. Bir gün burda para sahibi olacak ve zamanı gelince de kalkıp gidecekti. Kaderini başka şehirde, başka yerlerde aramayı kuruyordu.

İsmail'i de bir dükkâna vermişlerdi. Dükkânda değildi İsmail'in çalıştığı yer, bir pastırma imalâthanesiydi. O da, orda, Haspi'den öğrendiklerini tatbik etmeğe, o da üç beş kuruşu bir araya getirmeğe başlamıştı. İki arkadaş Cuma günleri bir araya geliyorlar ve biriktirdikleri para ile bir başka şehre kaçmayı düşünüyorlardı. Gene böyle bir cuma günü İsmail:

— «İstanbul'a gideriz» dedi.

— «Bana kalırsa daha uzaklara» dedi, «Kirkorlar Amerikaya kaçmayı düşünüyorlarmış»

— «Amerika nerde?»

— «İstanbul'dan uzakta.»

— «İstanbul'dan uzakta onu ben de biliyorum ama nerde?»

İsmail bir süre Haspi'nin söylediklerini düşünmüş sonra karar vermiş gibi:

— «Ben İstanbul'dan öteye gitmem» demişti.»

— «Ama daha en az üç sene burda kalacağız.»

— «Olsun.»

— «Askerden sonra gitsek.»

— «Askerden çok evvel kaçacağım,» diyen İsmail'de babasından ve anasından yakınıyordu.

O gün ilk defa sarma sigara sarıp içmişlerdi. Aldıkları tütünü güçlükle sarmışlar, sigaralarını içerlerken de büyük adamlar gibi gelecek günlerin plânını yapmışlardı. Haspi:

— «Göreceksin» diyordu, «Çok zengin olacağım.»

— «Olacağız» dedi İsmail Haspi'nin sözünü keserek.

— «İnşallah» diyen Haspi, İsmail'in bile kendisi kadar başarılı olacağına inanmıyordu.

Bir ara dalmışlar ve uzun uzun konuşmadan durmuşlardı. Bağ yolunda bir ağaç altında Cuma tatilinden yararlanarak haspıhal ediyorlardı. İsmail:

— «Ali ile Veli'den iki kuruşu yürüttüğümüz günü hatırlıyor musun?» dedi.

— Sen Kedileri Tavşan diye Mihail efendiye sattığımızı.»

İkisi de uzun uzun güldüler. Hele Haspi'nin en hoşuna giden babasının tavşan yahnisi diye kedi yahnisini yemesiydi.

★

1924 Senesi Gelip çattığı zaman Haspi Ondört İsmail onbeş yaşındaydı. İkisi de eski işlerinde çalışıyorlardı. İşittikleri ve akıllarının erdiği kadarı ile Ankara da Cumhuriyet kurulmuş, Mustafa Kemal yalnız başarılı olmakla kalmamış üstüne üstlük Cumhurreisi de olmuştu. Türkiye'de yeni bir devir başlıyordu. Hacı Ahmet efendi ile Kısmetizade Emrullah efendi şimdi Kayserinin en ileri Cumhuriyet'cisiydiler. Padişahın aleyhine atıp tutuyorlar, Mustafa Kemal'i göklere çıkarıyorlardı. Kayseri'den ekaliyetler de ayrılıyordu. Rumlar, Ermeniler uzaklaşıyor onların malları ortada kalıyordu. Malın, toprağın para edeceğini gören Hacı Ahmet efendi bir çok Ermeni bağlarının evlerinin üzerine yatmış, onlardan düzme borç senetleri alarak

o senetlerle bu malların üzerine konmuştu. Emrullah efendi de tam bu işlere kellesini koyacağı bir sırada, rahatsızlanmış, tüm kocakarıları ilâçlarına rağmen, rahmetli annesinin yanını boylamıştı. Şimdi Haspi üvey annesinin ve üvey kardeşlerinin yanında iyice sığıntı durumuna düşmüştü. Babası öldükten sonra onu artık burada tutacak hiç bir kuvvet görmüyordu. Bir gün İsmail'le dertleşirken:

— «Ben bir yolunu bulunca burdan gideceğim» dedi.

— «İstanbul'a mı?»

— «Hayır Çukurovaya.»

—«Çukurovada ne var?»

— «Adana zengin memleket bakarsın bir şeyler çeviririm.»

— «Ben de gelirim» dedi İsmail.

— «Yalan.»

— «Yalanım varsa gözüm çıksın,» diyen İsmail, eğilmiş Haspi'nin kulağına mahallelerindeki ölen Yahya dayının karısının parasını bahçeye büyük dut ağacının altına gömdüğünü söylemişti. Haspi, İsmail'in söylediklerine inanamamıştı.

— «Yalanım varsa gözüm çıksın» dedi İsmail, «Bir gece Hacer hanımlara yollamıştı annem beni, Yahya dayının bahçesinin yanından geçiyordum bir sürü köpeğin havlayarak bahçeye girdiğini gördüm. Birşeyler çekiştiriyordu köpekler, merak ettim köpeklerin peşinden ben de bahçeye daldım. Kocakarı dut ağacının altında bir yeri kazmıştı. Ay mehtabında baktım bir çömlek, kadın birşeyler koydu içine, tekrar toprağı örttü.» Bu kadar işaret Haspi'ye yetmişti. Hiç

ses çıkarmadı İsmail:

— «Bir gece çalarız» dedi.

— «Ben sana haber veririm:«

— «Ne zaman?»

— «Ne zaman hazır olursak.»

Haspi bu anlatılanları hiç bir zaman aklından çıkarmadı. Bir fırsat kolluyordu. İsmail'in bu anlattıklarını unutmasını, aradan bir süre geçmesini bekliyordu. Aradan üç ay yahut dört ay geçmişti ki Haspi, bir gece Kocakarının bahçesine girip tarif edilen yeri kazınca ufacık birçömlek buldu. Bu çömlek ağzına kadar altın doluydu. Kadının paralarını alıp içine getirdiği sarı sarı buğday tanelerini koydu. Toprağı tekrar örtüp karanlıklara karıştı.

O olaydan bir hafta sonra da Haspi Kayseri'den kaçtı.

HASPİ TEKE'NİN «EN HIZLI KÜLTÜR YAYMA DERNEĞİ'ndeki KONUŞMASI

Çok sayın davetliler!

Öğünmek gibi olmasın ama Kayseri'liyim! (alkışlar)

1910 Senesinin mayıs ayının bir günü dünyaya geldim. Fakat, hangi gün dünyaya geldiğimi bilmiyorum. Çünkü o zaman doğum günü falan yoktu. Büyüklerimiz doğum gününün varlığından bihaberdi. (Kahkahalar)

Bu derneği kurduğumuz zaman bunun memleket kültürüne ne denli bir hizmet olduğunu biliyorduk. Biz gençliğimizi böyle kültür dernekleri olmadığı için biraz fakir biraz yoksun geçirdik. (Alkışlar)

Derneğin kurucu olduğum için ilk sözü bana verdiğinizden son derece büyük kıvanç duyuyorum. Arkadaşlarım, konuşmama başlamadan evvel burada bulunan gençlere hayatımı anlatmamı, onların bu hayat hikâyemden ders alacağını bana söylemişlerdi. Bilhassa çocukluk yıllarımın nasıl geçtiğini, mektep hayatıma nasıl başladığımı anlatmamı istemişlerdi. Bu arzuya uyarak sizlere o günleri anlatacağım.

Rahmetli annem, 1910 senesinin mayıs ayında be-

ni kollarına aldıktan hemen sonra, gözlerini hayata yumdu. Babam Kısmetizade Emrullah efendi, Kayserili olmakla öğünür, dedelerimin dedesinin de Kayserili olduğunu söylerdi. Ben de Kayserili olmakla öğünürüm. (Sürekli alkışlar)

Genç arkadaşlarım sizi sıkmayacağımı bildiğim için, biraz babam Kısmetizade Emrullah efendiden de bahsetmek isterim.

Kendisi hakiki bir vatanseverdi. Askerliğini birinci Cihan harbinde Yemende, Kafkasyada, Sina çöllerinde Galiçya'da yaptı. Dört bir savaş alanında çarpıştı. Kuvayı Milliyeye gönüllü olarak katıldı. (Alkışlar) Kendisi gibi bizi de Atatürkçü yetiştirdi. Yaz aylarında babamın verdiği iş yerlerinde çalışır. Kışında mahallemizdeki mektebe devam ederdim. Mahalle mektebini birincilikle bitirdiğimi söylersem lütfen bana inanın. Bilhassa yaşlı bir hocamız vardı. Eriği çok severdi. Eriği ve beni. Onun sayesinde Arapça öğrendim.

Yaz aylarında mektep olmadığı zamanda çok dürüst bir tüccar olan Hacı Ahmet beyin ticarethanesinde çalışırdım. Ticari hayatım bakımından Rahmetli Hacı Ahmet beyden çok iyi dersler almışımdır. Kendisi, insaf ticaretin ilk şartıdır dredi. (Alkışlar) Ben de bu sözleri kendime düstur edindim. Ticaret hayatım boyunca doğruluktan ayrılmadım. (Sürekli alkışlar)

Genç arkadaşlarım.

Sizlere de ayni tavsiyede bulunurum.

Kayseriyi hatırladığım zaman, oradaki mahalle arkadaşlarımı, ordaki geçirdiğim tatlı günleri hatırlarım. Ailemiz bir bütün olarak gözlerimin önüne gelir. Hepiniz, Kayseri denince nasıl pastırmayı hatırlarsanız, ben de bu pastırmaların en güzelinin benim zama-

nımda av etleri ile daha da lezzetlendirildiğini bilirim.

Doğruluktan ayrılmadan çalışanların nasıl hayatta muvaffak olduğuna misal benim ailemdir. Doğru insanlar hayatta çok sıkıntı çekerler ama sonunda mutlaka başarıya ulaşırlar. (Alkışlar)

Göstermiş olduğunuz samimi sevgi tezahüratlarına da ayrıca teşekkür ederim. Kıymetli dinleyici arkadaşlarım. Bu kültür hizmeti için kurulan derneğin açılış gününde ilk konuşmayı bana veren değerli idarecilerinize tekrar huzurunuzda teşekkür ederken, diğer konuşmacı arkadaşlarımın da saatlerine tecavüz etmemek için konuşmamı kısa kesiyorum Yalnız şu kadarını ifade edeyim ki bu kültür müessesesi 1 Milyon dokuz yüz elli altı bin lira bina, 1 milyon beşyüz ellibin liralık kitap ve senede 234,000 TL. sı da müstahdem aylığı olmak üzere 3 milyon yediyüzkırk altı bin liraya mal olmuştur. Bunun için kıymetli yardımlarını esirgemeye hamiyetli arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

SESLER — Sizin eseriniz sizin eseriniz.

Haspi Teke devamla —Bu eser hepimizin eseridir. Bu eser Halkın eseridir. Bu eser Türk Milletinin eseridir.

— Alkışlar alkışlar —

Arkadaşlar

Biliyorsunuz sayın hükümetimiz bina işinde çok kolaylık gösterdi. Kitapları da kitapçılar derneğinin yardımı ile temin edildi. Fakat gene de bu büyük eserin büyüklüğü önünde en büyük iyi niyet hislerimizi söyleyerek ve işbilir kadirşinas hamiyetli vatandaşlarında isimlerini anarak sözlerime son veriyorum.

— Yaşa varol sesleri —

Arkadaşlarım!

Bu eser gibi daha çok kültür eserleri yapacağız. Bundan emin olabilirsiniz.

Bu benim için bir şeref oldu. Bir güç oldu. Bunu sizlerden aldım. Bu gücü sizlere borçluyum borcumu ödeyeceğim.

Sevgiler saygılar...

BİR BÜYÜK GAZATE HABERİ (BU GAZETE' 175.000 TİRAJLI bir GAZETEDİR) Büyük iş adamlarımızdan Haspi Teke üçmilyon 746 bin türk liarsına çıkan EN HIZLI KÜLTÜR YAYMA DERNEĞİNİN merkezinin açılışında yaptığı konuşmada bu eseri kadirşinas halkımız yaptı diyerek eserini millete mal etti.

KÜÇÜK BİR MECMUA HABERİ (BU MECMUA, 9.000 TİRAJLI BİR SİYASİ DERGİDİR.)

Haspi Teke, yaptığını söylediği EN HIZLI KÜLTÜR YAPMA DERNEĞİ'nin binasını devlet, kitaplarını kitapçılar Derneği ve döner sermayesini de büyük firmalar temin ettiği halde eserin üzerine oturdu.

İKİNCİ BÖLÜM: ADANA

BİR

Haspi, Kayseri'den kaçtığı zaman ondört yaşındaydı. Sıkısıkıya sarıldığı tahta bavulu ile bir gurbetçi gibi Adana'ya geldiği zaman ne yapacağını, ne işler peşinden koşacağını bilmiyordu. Altıncıkları, çömleğinden çıkardığı yaşlı kadının altıncıları, çantasında Adana sokaklarında bir süre dolaştı. Bir hana girip yatmaktan, bir otele inip kalmaktan korkuyordu. Altıncıkların haydan geldiği gibi huya gitmesinden çekiniyordu. Ondört yaşında olmasına rağmen bıyıkları terlemiş, boyu serpilmiş ve onsekizinde gösteren bir delikanlı halini almıştı. Fakat, gene de çekiniyordu. Şehrin ücra bir yerine gidip paraları gömmeği düşünüyor, namuslu bir tüccara paraları rehin bırakmayı aklından geçiriyor, kalacağı hanın odasında paraları saklamayı kuruyor, fakat hiç birine karar veremiyordu.

Nihayet ufacık bir ev tutmayı münasip görerek, girdiği bir kahvedeki insanlardan medet umdu. Bu tahta bavullu genç adamın girdiği kahvede ocakçı kendisi ile ilgilendi ve onun haline acıyarak, kendi mahallesine kendi evine davet etti. Ocakçının kendisi gibi yaşlı bir karısı, askerdeki oğlunun karısı ve torunları vardı.

Haspi önceleri güvenememişti. Fakat, adamın ısrarı karşısında onun şüphesini çekmekten de korkarak kahve kapanana kadar ocakçıyı bekledi. Sonra gece yarısı adam onu da peşine takarak, mumunu yaktığı feneri ile yollara düştü. Yolda Haspi adama kendi macerasını ayak üstü anlatıverdi. Karanlık yollar, titrek fener ışığı, bu garip kimsesiz genç adamın sesi titreyerek anlattığı yalanları gerçek haline getiriyordu. Haspi İzmirli'ydi. Yunanlılar İzmir'i işgal ettiği zaman çocuktu. Anasını babasını Yunanlılar kesmişlerdi. O köyleri işgale uğrayınca samanlıkta saklanmış, köyü yakarlarken bir gece dağiara kaçmıştı. Orası burası derken gittiği kasabalarda köylerde çalışarak Çuvurovaya kadar gelmişti. Haspi anlatıyor, kahveci, iç çekerek, ağlayarak, onu dinliyordu. Birkaç sokak geçtiler, kahve ocakçısının sokağına geldikleri zaman Ocakcı Musa efendi:

— «Bizim ev na şurada» dedi. Tek katlı üzeri sap örtülü bir damı işaret ediyordu.

— «Güzel yermiş» dedi Haspi.

— «Kendi evi yanan, düşman istilâsından kalan yerin çocuğusun. Tavuk kümesi olsa sana iyi gelir şimdi» dedi ocakcı. Haspi'ye yol gösterdi sonra da bahçe kapısından kendisi girdi. Ocakcı içeriye doğru seslendi:

— «Hey Atiye Atiye kız.»

Evin kapısı açılmış yaşlı görünen bir kadın kapıda belirmişti. Ocakcı ileri çıkıp:

— «Misafirimiz var» dedi.

— «Buyurun» diyen titrek bir ses duyuldu. İçerden gelen ışıkta kadının arkasında duran genç kadı-

nın yüzü belli olmuyordu. Kadın kaçacak gibi oldu. Boylu boslu Haspi'yi görünce. Ocakçı:

— «Kaçma avrat» dedi. «Torunun yaşında, Yunanlılar İzmir'de anasını babasını kesmiş fukaranın.»

Kadın acımaklı bir sesle:

— «Vay anam» dedi. Sonra ağlamaya başladı. Mutlaka askere gidip hâlâ dönmeyen oğlu aklına gelmiş olmalıydı.

Haspi'ye misafir odasını gösterdiler. Haspi hiç çekinmeden, hiç korkmadan bu odaya tahta bavulunu koydu. Oniki yaşlarında bir çocuk leğeni ve ibriği getirdi. Omuzunda da temiz bir peşkir tutuyordu. Ocakcı da sedire oturmuştu. Haspi ellerini yıkarken ocakcı sordu:

— «Burda çalışacak mısın?»

— «Bir iş arayacağım yarından sonra.»

— «Temelli kalmak mı istiyorsun?»

— «Nasipse.»

— «Nasipse» dedi ocakcıda, «Nasipse buluruz sana güzel bir ev.»

O sırada dışarda ayak sesleri oluyor, konuşmalar işitiliyordu. Ocakcı:

— «Ben her gece işten dönünce çorba içerim» dedi, «Beraber içeriz bu gece çorbamızı» diye konuşmasını sürdürdü. Biliyordu ki Haspi'de yemek yememişti. Çünkü gün batarken geldiği kahvede onunla beraber oturmuş, onunla beraber eve gelmişti.

Haspi:

— «Zahmet olacak» dedi.

— «Ne zahmeti.»

Ocakcı oturduğu sedirde sigara sararken sordu.

— «Harp sizin oralarda çok zorlu oldu değil mi?»

— «Çok» dedi Haspi, işittiği kadarını, göçmenlerden Kayseri'de dinlediği kadarını anlatmaya başladı. Bire bin katıyordu. Her anlattığı ocakcıyı iliklerine kadar titretiyor, zaman zaman da ağlatıyordu. Haspi, kendisine ilk dayanak olacak olan adamın kalbinden içeri, merhamet dilenciliği yaparak giriyordu. Artık Onun tahta bavulu karıştırılmaz onun eşyasına el sürülmezdi. Ocakcı:

— «Annene söyle yemeği yollasın» dedi o oniki yaşındaki torununa. Çocuk dışarı çıkınca.

— «Bu benim büyük oğlanın küçük çocuğu» dedi.» Babası şehid oldu. Bunlar askerde biliyorlar, dönecek zannediyorlar, hiçbir şey söyleyemedim. Geçsin biraz daha anlarlar elbet.»

Adamın gözleri yaşarmıştı. Haspi de ocakcı ile birlikte ağlamaya başlamıştı. Ocakcı:

— «Bırak be çocuk asıl sen ağlanacak durumdasın» dedi. Haspi:

— «Ağrıma gidiyor» diye daha çok koyverdi gözyaşlarını.

Musa efendinin evine 'şimdilik ev bulana kadar' kaydı ile yerleşen Haspi ertesi günden itibaren iş aramaya başlamıştı. Her işi yapmaya razıydı. Pamuk depolarında hammallıktan başlamaya bile hevesli gözüküyordu. Burdaki düzeni, burdaki insanları, tanıyana kadar Musa efendinin evindeki tahta bavulunu açmamaya kararlıydı. O bavulda kendisine yeni bir iş kuracak para vardı. Fakat, o paraya yavaş yavaş ihtiyacı olacak işi düzene koyduktan sonra daha büyük paralar kazanmak için parayı gerektiği zaman ortaya çıkaracaktı.

Nihayet, bir iş bulmuştu. Gençti, kuvvetliydi ve

sırtında taşıdığı balyalarla günlük yaşamını temin ediyordu. Bir taraftan da Adana'yı Adanalıları tanıyordu. Kendisi gibi çalışan hammallar arasında çarçabuk temayüz etmişti. Yazı yazmasını bildiği ve çevresindekileri etkisi altına aldığı için hemen onlara tesir edebilecek duruma gelmişti. İşini bitirdikten sonra ocakcı Musa'nın çalıştığı kahveye gidiyor, orda üstüste birkaç çay içerek gene ocakcı Musa efendi ile birlikte eve dönüyordu. Bir gün Musa:

— «Biraz param olsa bir kahve açardım sizin anbarların yanında» dedi.

— «Ne kadar para lâzım.»

— «Çok değil çok değil ama bizde bir elli banknot bile yok.»

— «Belki buluruz üç kuruşu bir araya getirmeye çalışıyorum,» dedi Haspi:

O günden sonra Musa ona dört elle sarıldı. Haspi, önce bir kahve açıp, ona ortak olmak için var gücü ile çalışıyordu. Birkaç ay sonra, çömekte bulduğu yüz elli Reşat altınından bir kaçını da bozdurarak topladığı paraya ekleyip ocakcı Musa efendiye verdi ve onun bulduğu boş bir dükkânı da kiralayıp 'Bizim Çay' evinin açılmasını sağladı.

Ocakcı Musa, zevkten dört köşe olmuştu. Bizim Çayevi, daha ilk günden itibaren hızla çalışmaya başlamıştı. Bu yakınlarda çayevi olmadığı için tüm hammallar, yazıhaneler, pamuk getiren çiftçiler, Bizim Çayevinin gedikli müşterileri olmuşlardı. Kazanılan parayı çaktırmadan kontrol ediyordu. Musa, dürüst bir adamdı. Kazandığı paranın yarısını devamlı olarak Musaya veriyor ve borç ödendiği zaman Haspi verilen

parayı tek tek altın yaptırarak gene çömlek hesabına katıyordu. Yani bir sene sonra hesaptan aldığı para kendi çalışması ile yerine konmuş ve Çayevindeki yüzde elli hissesi kâr olarak ona para getirmeye başlamıştı. Artık hamallık yapmasına lüzum yoktu. Tam o sırada bir ufak çırçır fabrikası kurmaya çalışan Murtaza beyle tanıştı. Daha doğrusu Murtaza beye Kahveci Musa efendi tarafından tavsiye edildi. Murtaza bey Adana'nın köklü ailelerinden birisinin oğluydu. Çok gezmiş, çok görmüş çok iyi yaşamış sonunda da Adana'ya yerleşmeye karar vermişti. Bunu da bir fabrika ile perçinlemek istiyordu. Haspi hamallığında anbar kâtibi ile anlaşarak ve gelen pamukları eksik tartarak vurduğu paraları da altınların yanına attığı için biraz daha güçlü olmuştu. Fakat gene de elindeki sermayeye güvenemiyordu. Murtaza bey fabrikasını kururken onun yanında çalışacak bir fabrika nasıl kuruluyor öğrenecekti. Her işi öğrenmek gibi korkunç bir arzu vardı içinde.

Onun hayatı şimdi başlıyordu. Onbeş yaşındaydı ve onbeş yaşına kadar da kızmış kadınmış, hayatına ölen annesinden başka kadın girmemişti.

İKİ

Murtaza beyin inşaatı devam ediyordu. Fabrika oldukça büyük bir arsa üzerinde inşa edilirken, Haspi'de Murtaza beyin kontrolu olarak yapıma nezaret ediyordu. O gün de işçiler çalışmaya başlamışlardı. Güzel bir bahar sabahıydı. Haspi üç aydır Ocakcı Mu-

sa efendinin evinden çıkmış kendisi küçük bir yer kiralamıştı. Fabrika inşaatının şantiyesine yakın bir yerdi. O gün de ordan çıkmış gerine gerine gelip arsanın bir köşesine bağdaş kurmuş oturmuştu. İşçilerin çalışmasını izliyor, bir taraftan da bu inşaattan neler vurabileceğini hesaplıyordu.

Arkasında bir ses duydu. Fırlayarak yerinden kalktı. Murtaza bey ve kalfa geliyorlardı. Haspi ellerini önünde kenetleyerek onları bekledi. Murtaza beyin canı sıkkındı.

— «Haspi buraya gel» dedi. Koşarak yanına gitti. Beyin vereceği işi bekliyordu. Murtaza bey:

— «Eve kadar git» dedi, «Beş yüz lira iste hanımdan.»

— «Başüstüne efendim.»

— «Parayı al kalfaya ver, sonra yazıhaneye gel seninle konuşacağım.»

— «Emredersiniz efendim,» dedi. Fakat, Murtaza beyin evini bilmediğini hatırladı.

Şimdi kalfanın yanında, eviniz nerde beyefendi? diye de sormayı kendisine yediremediği için, kahveye uğradı, ocakcı Musa efendiye sordu. Ocakcı yanında çalışan torununu yanına katarken:

— «Göster oğlum Haspi efendiye Murtaza beyin evini» dedi.

İkisi yola koyuldukları vakit çocuk, burnunu çekerek:

— «Murtaza beyin evi Adana'nın en büyük evi kime sorsan gösterirdi» dedi.

Haspi hiç konuşmuyordu. Aklının ermediği, içinden çıkamadığı bir takım hesaplar düşünüyordu. Dar sokaklar içine girmişlerdi. O sırada, bir kapının önün-

den geçerlerken güzel bir kızın kendilerine baktığını gördü. O da döndü kıza baktı. Bu iri gözlü yetişkin güzel vücutlu bir kızdı, karşıdan karşıya komşuya geçerken Haspi ile gözgöze gelmiş, bir an duralayıp cesaretle genç adama bakmıştı. İşte ilk kadın kokusu ilk kadın isteği o zaman doğdu Haspi'nin içinde... Yanındaki delikanlıya:

— «Ne güzel kız bu» dedi.

— «Aman ağbi bunlar fellâhtır, başına iş açarlar» dedi. Fellâh lâfını ikide bir işitiyordu.

Fakat, kızın güzelliği fellâhların kendisine verdiği korkudan daha güçlüydü. Kızı gözü tutmuştu. Bununla bir ilgi kurup kuramayacağını düşündü yol boyunca. Nihayet yanındaki çocuk:

— «İşte Murtaza beyin evi» dedi. «Ben kahveye döneyim» diyerek geldiği yoldan geriye döndü. Murtaza beyin kapısını çalan Haspi'ye, kapıyı onbeş yaşlarında bir evlâtlık açmıştı. Kız geri çekildi. Kendisini gizlemeden, hoşuna giden delikanlıya:

— «Kimi istiyorsunuz?» diye sordu.

— «Beni bey yolladı. Beş yüz lira istiyor.» İçerden genç bir kadının sesi yansıdı:

— «Kim geldi Kız?»

— «Bir adam gelmiş, bey yolladı diyor.»

— «Ne istemiş bey?» diye ses daha yaklaştı.

— «Para» diye kız içeri seslenince. Kapının yanına gelen son derece güzel ve genç bir kadınla Haspi gözgöze geldi. Haspi kekeleyerek:

— «Ben Haspi» dedi, «Bey beşyüz lira istedi inşaat için lâzımmış.»

Haspi adını beyden sık sık duyan hanım delikanlıya alıcı gözle baktıktan sonra:

— «İçeri girin» dedi. «Şimdi getiririm.»

Haspi'yi taşlığa almışlardı. Haspi çevreyi kontrol ediyordu. Evlâtlık kız, hiç yanından ayrılmamıştı. Bunu biraz da yabancı bir adamı kontrol altında tutmak için yapıyordu. Ama esasında bu delikanlı hoşuna gitmişti. O da kendisi gibi bu kapının köpeklerindendi. Kimbilir, belki hanımı, belki beyi kalkar kendisini bu adama verirlerdi. Kız sırıtarak Haspi'ye bakıyordu. Kızın hali, dolgun göğüsleri Haspi'nin kanını kaynatmıştı. Bir şeye karar verdiği an, üçü beşi bir arada çıkıyordu. Tevekkeli babasının adı Kısmetizade idi. Demekki kısmeti açık bir ailedendi. Bu ilk defa aklına gelmişti. Gelirken gördüğü fellâh kızını, hizmetçiyi ve hanımı üçünü birden canı çekmişti. Bir iş düşünmeye görsün Allah baba üçünü beşini bir arada yolluyordu. Hanımın para getirmesini beklerken kıza alıcı gözle baktığı süre, kız da pervasızca ona bakmıştı. Bir ara:

— «Nerelisin sen?» diye sordu kız.

— «İzmir'liyim.»

— «Çok mu oldu buraya gelişin?»

— «Bir sene.»

— «Ben seni hiç görmedim. Ne zamandan beri beyin yanında çalışıyorsun?»

— «Üç ay oldu.»

— «Hiç eve geldin mi?»

— «İlk defa.»

— «Bundan sonra gelirsin belki.»

— «Belki» dedi Haspi. O sırada hanım gelmişti. Hanım:

— «İçeri gir işine bak kız» dedi. Hanım başına

bir baş örtü almıştı. Başörtüyü bağlamış sadece başına iliştirmişti. Giysileri içinde tombulca vücudu uzun boyu ve beyaz teni ile göze çok güzel görünüyordu. Haspi kızararak kadına bakıyordu. Kadın elinde tuttuğu paraları Haspi'ye verirken eli eline değmişti. Haspi içinin birden bir alev gibi yandığını hissetti. Kadın da bu genç irisi çocuk karşısında kendisini bir tuhaf hissetmişti.

— «Bey nerde?»

— «İnşaatta.»

— «Sen şimdi parayı ona mı götüreceksin?»

— «Kalfaya vermemi söyledi.»

— «Ne zaman beyin yanına girdin?»

— «Üç ay oldu.»

— «Beye söyle et yollasın» dedi hanım. Haspi, içinden işalah eti de benimle yollar bey diye geçiriyordu. Sadece:

— «Emredersiniz» dedi. Kadının bu emredersiniz sözü çok hoşuna gitmişti. İşittiği kadarı ile beyin oğlu yoktu. Kızı yoktu. Hanımı ölmüş yerine bu kadını almıştı. Haspi tekrar kadının gözlerinin içine baktı. Kadının yüzü al al olmuştu. Haspi

— «Ben gideyim» dedi ve çıktı. Aklı bu evde kalmıştı. Belli ki evde bu iki kadından başkası yoktu. Bir koşu tutturdu. Parayı götürmekten çok, eti getirmek için acele ediyordu.

Yolda da Fellâh kızının sokağından geçti. Boşuna bakışları Fellâh kızını aradı. Ama bulamadı. Beyin yanına varınca parayı kalfaya verdiğini evden et istediklerini söyledi. Bey

— «Ben gönderirim, sen inşaata git» dedi. Haspi'-

nin içinin yağı erimişti. Önceleri Fellâh kızının, adını bilmediği beslemenin, kendi için yeterli olduğunu düşünüyordu. Ama asıl görmek istediği de evin hanımıydı.

O gün inşaatta akşama kadar gözlerinin önünden üç kadının da hayali durmadan resmi geçit yaptı. Haspi üçünden birisine karar veremiyordu. Sonunda birinden birine razı oldu.

Gece yatağa girdiği zaman kadınlar gene gözlerinin önüne gelmişti. O gece geç vakte kadar kadınlarla boğuştu durdu. Sabaha karşı da daldığı zaman hamamcı olmuştu. İlk defa, ilk defa bilmediği bir hissin erişilmez tadını tatmıştı. Fakat, bu nasıl şeydi. Erkek olmak, kadınla yatmak neydi? Hâlâ bilmiyordu.

Fakat, bu hamamcı olmak, şeytana aldanmak, denen şey, onun içindeki kadın arzusunu hafifletmiş yerine gene para hırsı hakim olmuştu. Sabah erken kalktı. Su kaynatıp yıkandı. Sonra paracıklarını saydı. Sokağa fırladı.

İnşaat ilerledikçe Murtaza bey heyecanlanıyordu. Makinalar da gelmişti. Bunlar fabrikaya yerleştirilecek ve altı aya kadar fabrika faaliyete geçecekti.

ÜÇ

Murtaza beyin çok içki içtiğini Haspi o günlerde öğrendi. Bir gece kahvede oturuyordu. Ortağı olan Musa ile hesap yapıyorlardı. Bir adam gelip, Musa'nın kulağına bir şeyler söyledi. Musa

— «Kalk Haspi» dedi, «Bey Meyhanede sızmış»

— «Sızmış mı?»

— «Sızmış ya»

Musa da ocağı söndürdü. Sonra torununa:

— «Sen hesapları topla biz şimdi geliyoruz» diyerek Haspi ile birlikte sokağa fırladı. Biraz evvel haber getiren adam da onlardaydı. Birkaç sokak ötedeki meyhanelerden birine doğru hızlı hızlı gitmeye başladılar. Musa:

— «Bir payton tutup beyi içine kor evine yollarız» dedi.

— «Meyhanede kimse bunu yapmamış mı?»

— «Korkarlar. Bilmezsin sen Murtaza bey sarhoş oldu mu çok küfür eder, çok bağırır çağırır bazan da tabancası ile rastgele ateş eder.»

Haspi tabanca lâfını işitince korkmuştu.

Musa:

— «Bir de kumar oynar» dedi.

— «Kumar mı oynar.»

— «Kumar oynar onun için karısı parayı eline vermiyor diyorlar.»

Haspi o zaman beyin evden para istetmesinin manasını anlamıştı. Para demek hanımefendide onun için duruyordu. Meyhaneye geldiklerinde bir masaya başını koymuş elleri masadan sarkmış Murtaza beyi gördüklerinde Haspi ile Musa birbirlerine bakındılar. Musa:

— «Bir payton çağır» dedi meyhaneciye.

— Kim götürecek onu?»

— «Haspi götürür zaten onun adamı» dedi Musa. Meyhaneci çırağını payton çağırmaya yollamıştı.

Biraz sonra adamların da yardımı ile tamamen

kendisinden geçmiş olan Murtaza beyi zorlukla paytona yerleştirmişlerdi. Paytoncu, Murtaza beyin evini bildiği için hiç bir şey sormadan atları sürdü. Haspi, yanındaki beyefendiye rağmen evin hanımını ve evlâtlığını düşünüyordu. O arada beyin tabancasını merak etti. Evde kafası kızar da tabancayı çekip rastgele ateş etmeye başlarsa başı derde girerdi. Hemen elini sızmış yatan Murtaza beyin sağına soluna sokarak tabancayı aramaya başladı. Tabancadan evvel cüzdanını bulmuştu. Aldı ve baktı. İçinde üçyüz lira para vardı. Paytoncu arkaya hiç bakmıyordu. Haspi hemen üçyüzün ikisini cebine indirdi. Sonra cüzdanı gene yerine koyup tabancayı buldu. Ve onu da beli ile pantolonu arasına sokup eski vazifesini aldı. Paytoncuya:

— «Tabancası düşmüş» dedi. «Onu buldum.»

— «Hanıma ver» dedi paytoncu, Murtaza bey içer içer ertesi gün bir şey hatırlamaz.» Bu Haspi'nin işine geliyordu. Bundan sonra beyi kollayacak, ne zaman sızarsa onu eve o götürecekti. Payton, eski evin kapısında durduğu zaman Haspi atladı, kapıyı çaldı. Önce evde bir lâmbanın kısılmış alevi parladı. Sonra:

— «Kim o?» diyen bir ses işitildi. Haspi:

— «Beyi getirdik. Benim ben!» diye seslendi

Neden sonra kapı açılmıştı. Kapı açıldığı zaman evin hanımı kapıdaydı. Hizmetçi yahut evlâtlık çok yorgun olduğu için uyanmamış olmalıydı. Arabacının yardımı ile Beyi sırtına alan Haspi açılmış kapıdan içeri girerken Haspi:

— «Sen git yarın paranı ben veririm» dedi paytoncuya. Kapıdan seksenbeş kiloluk bir ağırlık sırtınca girince hanımın gözlerinin içine baktı. Hanım:

— «Sana zahmet olacak Haspi efendi» dedi. «Beyi odasına kadar çıkarır mısın?»

— «Emredersiniz,» dedi.

Sonra hanım önde o arkada merdivenlere yönelditer. Hanım ağır ağır çıkıyor ve ışığı Haspi'nin önünü görmesine yarayacak şekilde tutuyordu. Yatak odasına geldiklerinde Haspi odanın ihtişamı karşısında şaşırdı. O demek ki şimdiye kadar hep samanlıkta yahut ahırda yatmış olmalıydı. Bu ne güzel, bu ne rahat bir yataktı. Eşyaların güzelliği, eşyaların temizliği gözlerini kamaştırmıştı. Murtaza beyi yatağa yavaşça bırakırken hanım da yardım ediyordu. Bu arada kadının göğsü bir hareket esnasında Haspi'nin dirseğine değdi. Haspi titremişti. Kadın da birden irkilerek geri çekildi, Haspi döndü baktı. Kadın da dudaklarını ısırıyordu. Haspi, bakışlarını kadından ayıramıyordu. Başına bağladığı yemeni açılmış ve gecelik entarisinin altında çıplak vücudu daha belirli olivermişti. Haspi:

— «Bu da tabancası» dedi. Kadın silâhın soğukluğu ile kendisini toparladı. Sadece şikâyetçi bir eda ile:

— «Her gece sarhoş gelir, ama bu gece çok içmiş» dedi. «Hiç böyle anını görmemiştim» Haspi ağır ağır odadan çıkarken hanım:

— «Ben size yol göstereyim» dedi.

O sırada dışarda bir ayak sesi işitildi. Evlâtlık:

— «Bir şey mi var hanım abla?» dedi.

— «Gel kızım.»

Kız odaya girip Haspi'yi ve yatakta yatan beyi görünce:

— «Hi!» dedi. «Beye bir şey mi oldu?»

— «Çok içmiş» dedi hanım.

— «Çok mu içmiş?»

— «Sızmış» diye Haspi söze karıştı.

Hanım bir evlâtlığa bir de Haspi'ye bakarak:

— «Haspi efendiye yol göster» dedi. İdare lâmbası vardı evlâtlığın elinde. Hanım yatak odasının kapısını arkadan kapadığı zaman Haspi ile evlâtlık aşağı iniyorlardı.

— «Sen de içer misin?» diye sordu kız.

— «Bazan.»

— «Bu kadar sarhoş oldun mu?»

— «Olmadım.»

— «Olma» dedi kız tekrar. Aşağı taşlığa gelmişlerdi. Haspi, bu sefer evlâtlığa baktı. O da gecelik içindeydi. O da taş gibi vücudu ile ona öyle bakıyordu. Biraz evvel hanımın göğsüne dokunan dirseğinin verdiği heyecanı yaşıyordu yeniden. Evlâtlık:

— «Benim odam şurası» diye kapısı açık odayı işaret etti.

— «Güzel.»

Haspi kapıya kadar gelip kapıyı açtı kapadı. Sesli kapamıştı. Sonra evlâtlığa dönüp:

— «Hanım beni gitti zannetmiştir» dedi.

— «E!»

— «Gel odana geçelim.»

Kızı bileğinden yakaladığı gibi çekti içeri. Evlâtlık hem korkuyor hem de Haspi'yi kovamıyordu. İdare lâmbasını kızın elinden alıp sedirde koydu. Sonra şaşkın şaşkın bakan kızın dudaklarına dudaklarını dayadı. Kız da kendisinden geçmişti. İkisi de aşk oyununun acemisi idiler. Fakat ikisi de arzu doluydu. Nasıl devam edeceklerini bilmiyorlardı. Yalnız Haspi kendisi

soyunmadan evvel kızın başından gecelik entarisini çıkardı. Bir donu vardı kızcağızın ve korkudan titriyordu. İri göğüslerini yakalayan Haspi birden onu yatağa itti. Sonra üzerine kapandı.

DÖRT

Sabah ezanından evvel yataktan çıktı. Kız, kendisini verdiği erkeğin telâşla evden gitmek için hazırlandığını görünce doğruldu. Soran gözlerle Haspi'ye:

— «Şimdi ne olacak?» dedi.

— «Ne olacak?»

— «Ben ne olacağım» diye kız sorusunu yeniledi.

— «Üzülme bir çaresini buluruz, beye söylerim seni isterim.»

Kız sevinmişti. Neşeyle yataktan fırladı. Haspi, bu işin başına dert açacağını düşünüyordu. Fakat, elbette bir kurtuluş yolu bulurdu. İlk defa erkek gibi bir kadına sahip oluyordu. Bu şimdiye kadar tattığı zevklerin en güzeli, en vazgeçilmeziydi. Sokağa çıkıp rahat bir nefes alınca, bir süre düşündü. Sonra ağır ağır evinin yolunu tuttu.

Öbür tarafta evin hanımı, Murtaza beyin karısı uyuyamamıştı. Genç Haspi'nin göğsüne değen kolunun kanını nasıl kaynattığını düşünüyordu. Murtaza bey hem ona göre yaşlı hem de alkolikti. Genç karısını aylar ayı hatırlamadığı oluyordu. Hatırladığı zamanların çoğunda da sevişme tecrübeleri başarısızlıkla neticeleniyordu. Kadın, sızmış yatağında büyük bir horultu ile uyuyan adama bakıyordu. Bu adamla evleneli üç yıl olmuştu. Üç yıl önce körpecik bir kızken

zengin diye karısı ölen bu adama vermişlerdi onu. Üç yıl önce anası sağdı. Anası rahata ereceğini, kızının yanında mutlu olacağını düşünerek vermişti. Fakat ancak bir yıl yaşayabildi kızının yanında sonra rahmeti rahmana kavuştu. Murtaza, beyle böylece evlenmi şolan Gülnaz, Gülnaz hanım olarak, Murtaza beyin karısı oldu. Ne «Gül» dü ne de «naz» yapabildi. Beyoğlu bey, beyler götüresi bey, sarhoşun biriydi. Üstelik çocukları da olmamıştı. Gülnaz, hem çocuktan hem de kocadan mahrum bir hanım olmuştu. Halbuki, gözünün kestiği akrabalarından bir kolağası vardı. Onunla evlenseydi? Onun karısı olsaydı? Mutlaka mutlu olurdu. O da, birinci cihan harbinden sağ çıkmış fakat katıldığı Kurtuluş Savaşında şehid düşmüştü. Gülnaz hanım ağlıyordu. Acı kaderine ağlıyordu. Esasında böylesine bir yanaşmanın karşısında titreyecek kadar aşka, sevilmeye okşanmaya susadığı aklına geldiği için ağlıyordu. Gençti, güzeldi sevilmek istiyordu. Halbuki yaşlı bir adamın tükürük hokası yerine geçmişti. Tüm hayatı gözlerinin önünden geçiyor, babasının sağlığını, annesinin nasihatlarını hatırlıyordu. Şimdi ölen anesine bile lânetler yağdıracak duruma düşmüştü. Adam yanında horluyordu. Adam, ölen karısından, da çocuk görmemişti. Kadına yüklemişlerdi suçu. Beyoğlubeyin ne suçu olurdu? Bir aile de çocuk olmazsa suç elbetteki kadının demekti. Hele böyle bir beyoğlubeyin çocuğu mutlaka olurdu. Yatağa oturdu. Tekrar, beye baktı. İlk evlendikleri sene biraz arzu, biraz heyecan, biraz aşk vardı diye düşündü. Kocası ile geçirdiği o ilk seneyi mutlu günler olarak anımsadı.

Gün ağarırken Gülnaz sızdı, Murtaza bey kalkmış-

tı. Sonra hanımının yattığı odaya giyinmiş olarak geldi. Kadının da uyanmış olduğunu görünce:

— «Akşam kim getirdi beni» dedi.

— «Haspi.»

— «Haspi nerde bulmuş?»

— «Meyhanede sızmışsınız, meyhaneci haber verdirmiş, o da paytona bindirmiş sizi.»

— «Yatağıma kim getirdi?»

— «Paytondan sırtında taşıdı seni odana, yatağına kadar.»

— «Haspi mi?»

— «Haspi ya...» Bey kahkaha ile gülmeye başladı.

— «Aferin izmirliye» dedi. «Yaşı küçük ama güçlü delikanlı.» Sonra cebini karıştırdı, paralarına baktı.

— «Para mı kaybettin gene?»

— «Yoo! Tamam olması lâzım» dedi adam, «Yalnız tabancam.»

— «Onu konsola koydum.»

— «Üzerimden mi aldın?»

— «Dönüşte Haspi verdi.»

— «Aferin ulan Haspi, gözüme girdin gene» dedi bey. Sonra aşağıya: «Kız Fatma, Fatma kız» diye seslendi.

— «Ne yapacaksın Fatmayı.»

— «Bir sade kahve pişirsin başım yerine gelir.» diye bey oraya yatağın kenarına oturdu. Kız:

— «Buyur bey» diye uyku sersemi içeri girmişti. Akşam ki gecelik ve üzerinde bir hırka vardı.

— «Sade bir kahve yap beyefendiye» dedi Gülnaz hanım. Kız dışarı çıkınca da bey, peşinden uzun uzun

baktı evlâtlığın. Sonra başını ağır ağır kırısına çevirdi. Tebessüm ederek:

— «Ne düşünüyorum biliyor musun?» dedi.

— «Ne?»

— «Şu kızı Bizim Haspi'ye alsak.»

— «E! Nolacak yani?»

— Fena mı Haspi'de eve gelir, ayak işlerimize bakar.»

Hanım, heyecanlanmıştı. Eve genç bir erkek girerse, kendi zaafiyetinden çekiniyordu. Olmayacak bir zamanda, olmayacak şeyler olabilirdi evde. Lâfı bile onu heyecanlandırmıştı. Adamın sert dirseğini hâlâ göğsünde hissediyordu. Adam kalkar kızın ve beyin olmadığı bir anda kolundan çekip bastırırsa, Gülnaz hanım:

— «Olmaz öyle şey» dedi.

— «Neden olmasın?»

— «Neyin nesi? neyin fesi? biliyor musun adamı?»

— «Ne adamı daha çocuk, bahse girerim bir kadın bile girmemiştir hayatına.»

— «O zaman bizim evlâtlık ona büyük derim.»

— «Daha iyi ikisinin de gözü bir birinde açılır.»

Daha fazla ısrar edememişti Gülnaz:

— «Sen bilirsin» dedi, «Kısmetse olur.»

Aşağıda kahveyi pişirirken Fatma, kahve cezvesine dalmış düşünüyordu. Şimdi ne yapacaktı? Akşam olanları hatırlıyordu. Akşam yaşadığı tatlı anların etkisi altındaydı. Kızlıktan kadınlığa geçişini, dudaklarında tatlı bir tebessümle düşünüyordu. Acaba herkes uyuduktan sonra gelir miydi? Gelirse ona nasıl haber verirdi? En iyisi oturma odasının penceresinde beklerdi. Gelirse Haspi'yi içeri alır, onunla gene...

— «Hay Allah kahretsin» dedi. Kahve taşmıştı. Tekrar kahve koydu. Köpük olsun diye. Sonra tekrar, bir gece evvelki anılara döndü. O zamana kadar, onu sadece bey dahil birkaç kişi ellemişti. Ama kolundan tutup üzerine çöken olmamıştı. Haspi'den evvel kim davranırsa onun altına yatmaya hazırdı. Şimdi erkeğini bulmuştu. Dişi bir kısrak gibi kişniyordu. Kahve pişmişti. Onu götürürken bir şarkı mırıldanmaya başladı. Beye kahveyi verip odadan çıkarken hanımda peşinden gelmişti. Hanım:

— «Haspi ile seni evlendirmek istiyor bey.» deyince Fatma şaşkınlıktan:

— «Sahi mi?» dedi.

Gülnaz, şaşırmıştı. Kızın bu kadar gönüllü olacağını beklemiyordu. Yoksa bunlar anlaşmışlar ve Haspi beye bir şeyler mi çıtlatmıştı? Gülnaz:

— «Sakın kız?» dedi, «Haspi ile?»

Kız kızardı ve:

— «Yok valla» dedi. Gülnaz gülüyordu. Fatma, hanımının peşinden mutfağa girdi. Hanım kahvaltıyı hazırlamaya başlamıştı. Fatma da ona yardım ederken hanımından biraz daha lâf almaya çalıştı. Ve:

— «Bey mi istedi böyle bir şeyi» diye sordu.

— «Yo! Henüz bir şey yok, benim aklıma geldi.»

— «Benim gitmemi ister misin hanım abla?»

— «Gitmeyeceksin ki.»

— «Ya nasıl olacak?»

— «Haspi eve gelir yerleşir size daha büyük bir oda veririz.»

— «Yalan.»

— «Yalan değil olursa öyle olur başka türlü ben razı olmam.»

Fatma, genç kadının eline sarılmış öpüyordu. Hanım elini çekti:

— «Dur kız heyecanlanma» dedi. «Bakalım Haspi ne diyecek?»

BEŞ

— «Olmaz» dedi Haspi, «Çok erken daha beyim.»

— «Ulan ben senin yaşındayken, iki karıyı birden idare ediyordum.»

— «Olsun daha erken» diye Haspi direndi. Murtaza bey fena hale içerlemişti. Kendisine yanında çalışan bir adım ilk defa itiraz ediyordu. Murtaza bey:

— «Sen bilirsin?» diye öfkeyle yerinden kalkınca, Haspi korku ile ona baktı. Yoksa kız iki gece evvel olanları hanımına, hanım da beyine mi söylemişti? Bu korku ile...

— «Bakalım Fatma ister mi beni?» diye umutsuzca konuştu.

— «Ben isteyince o karışmaz.»

— «Kısmetse» dedi Haspi, «Şu Fabrika işleri bitsin, biraz feraha çıkarız, kısmetse olur» diye konuşmalarını sürdürdü, «O zamana kadar da biraz daha vakit geçer.»

— «Aferin ulan İzmirli. Gözüme girdin gene.» diye Murtaza keyiflendi. «Ne düşünceli adamsın sen be...»

— «Sayenizde» dedi Haspi.

O akşam, keyfinden içti Murtaza bey. Keyfinden içeceğini de daha meyhaneye gitmeden Haspi'ye söylemişti. Haspi gece yarısına kadar sokaklarda dola-

şarak, beyefendinin sızmasını bekledi Konuştuklarını düşünüyor, kendi evlâtlıkları ile kendisini evlendirmek istemelerini Haspi hayra yoruyordu. Lâfı yerine getirip kızın ne düşündüğünü, hanımın ne düşündüğünü de sormuştu. Hanımın pek verimkâr olmaması biraz içini bulandırmışsa da bunun bir başka sebebi olması gerektiğini düşünnünce rahatlamıştı. Haspi'ye göre, hanımda da iş vardı. Gece yarısı Murtaza bey gene arkadaşlarının daha doğrusu dalkavuklarının da teşviki ile sızıp kaldı. Haspi, beyi gene bir paytona yüklediği gibi eve götürdü. Gene paytoncu aynı paytoncuydu. Gene beyin cebinden üçyüze yakın para yürütmüş gene belinden tabancayı alıp kendi beline koymuştu. Hemen hemen bütün olaylar ilk sızdığı geceki gibi olmuştu. Bu sefer bir farkı vardı. Beyoğlubey kusuyordu. Paytonu berbat etmişti. Sırtında yukarı çıkarırken gene kapıyı hanım açmıştı. Gene sırtından yatağa bırakırken dirseğini hanımın göğsüne bu sefer kendisi daha belirli bir şekilde değdirmişti. Gülnaz:

— «Buraya Haspi» dedi. Yatakta beyi, hanımın istediği şekilde yatırdı. Sonra, dönüp çıkarken, hanımla tekrar karşılaştı. Elini tekrar tesadüfmüş gibi kadının göğsüne değdirince gözgöze geldiler. Haspi, bir an kadının gözlerine lâmba ışığında baktı. Ve kadının dudaklarının titrediğini farketti. Bir adım üzerine gidince, hanım:

— «Yapma» dedi Haspi, gözerini kadının gözünden ayırmıyordu. Gülnaz'ın dudakları bir hoştu. İçinden sarılıp öpmek geliyordu. Kendisini tutamadı. Kadını güçlü elleri ile omuzlarından çekip, dudaklarını birden dudaklarına yapıştırdı. Gülnaz, önce kurtulmak için çırpındı. Fakat, sonra tüm mukavemetini kaybetti. Haspi'ye deliler gibi saldırdı. İkisi de orda

sızmış beyin yanında çileden çıkıyorlardı. Haspi geceliği çekmiş ve bir diri göğüs gözerinin önüne serilmişti. Ateş gibi yanan dudaklarını o göğüse yapıştırdı. Kadın inledi. O sırada bir ışık merdivenlerden aksedince ayrıldılar. Gülnaz nefes nefeseydi. Sadece:

— «Git Haspi» dedi, «Git burdan.»

Fatma, tekrar onu merdivenlerden ilk gelişinde olduğu gibi aşağı indirdi. İlk gelişindeki gibi sokak kapısını gitti zannını verecek şekilde çarparak kapadılar ve Haspi ile Fatma hiç konuşmadan Fatma'nın odasına girdiler Fatma:

— «Daha gelirken sesini duydum» dedi.

— «Yalan.»

— «Vallaha.»

Hiç konuşmadan tekrar yatağa girdiler. Haspi kendi üzerindekileri kız geceliğini çıkardı.

Uzun uzun seviştiler, sonra kendilerinden geçtiler. Bir ara uyumayan kız:

— «Benimle ne zaman evleneceksin?» diye sordu.

— «Bilmem.»

— «Hanım da razı, bey de razıymış.»

Haspi, kadına saldırışını onun hiç itiraz etmeyişini düşünüyordu. Neden koskoca bey karısı kendisine, kendi saldırısına rıza göstermişti. Buna bir mana veremiyordu. Fakat, kalkar da beye şikâyet ederse, bey Haspi'yi temizlerdi. Bir an ölümün elini omuzlarında hissetti. Eğer bu Fatma kız gelmesiydi belki de beyin yatağı dibinde hanıma sahip olacaktı.

Aradan geçen günlerde bir daha bey sanki bütün olanları biliyormuş gibi içmiyordu. Fakat Haspi'ye karşı davranışlarında bir değişiklik olmadığına göre demek ki hanım bir şey söylememişti.

Bir gün bey eve, aldığı yiyecekleri Haspi ile gönderince, Haspi neşe ile eve gitti. Fakat, hanımı göremedi. Hanım gezmekte olmalıydı ki Fatma zorla içeri çekti. Haspi evin yanındaki komşulardan çekinerek içeri girmedi. Hattâ:

— «Deli misin kız» dedi. «Bey kapıdan bırak hemen gel dedi» diyerek kızın elinden kurtuldu.

Sonra bir gün evin tamiri meselesi ortaya çıktı. Hanımın arzusu ile eve bir takım ustaları götürmek lâzım gelmişti. Bu işleri de bey ona yaptırıyordu. Ustalar çalışırken Haspi'de Fatma'nın verdiği bir iskemlede taşlıkta oturuyordu. Hanım gezmeden dönünce onunla taşlıkta karşılaşmış ve sanki hiç tanımıyormuş gibi yüzüne bile bakmamıştı. Haspi içinin bir ezildiğini, bir bozulduğunu hiç unutmayacaktı. Ne olursa olsun, ne kadar aşağılık insan olursa olsun, hanımın bir hatırını sorması gerekmez miydi?

Üçüncü gün de gene böyle bir karşılaşmada hanım:

— «Yukardaki koltuğa da aşağı indir Haspi» dedi.

— «Hangi koltuğu efendim.»

— «Gel benimle göstereyim.»

Haspi hanımın peşinde yukarı çıktı. Hizmetçi kız peşlerinden baka kalmıştı. Fakat hiç şüphelenmiyordu. Ustalar da taşlıkta çalışıyorlardı. Yukarı çıkmışlar koltukların bulunduğu oturma odasına girmişlerdi. Gülnaz:

— «Şu koltuğu al aşağı indir» dedi. Haspi koltuğa doğru ilerlerken kadınla göz göze geldi. İkisi de geçen olaydan sıkılıyorlardı. Haspi:

— «Bu koltuk mu?» dedi.

— «O evet.»

Haspi koltuğa doğru ilerledi. Kadın koltukla duvar arasında duruyordu. Birden onu bileğinden tuttu. Gülnaz sert bir ifade ile bırak elimi, der gibi baktı gözlerine. Fakat gene titriyordu. Haspi kapıya baktı aşağıdan kız gelse ayak seslerini işitirdi. Bırakmadı Gülnaz'ın elini. Biraz daha yaklaştı Sonra eğildi. Elini öptü. Kadın da elini onun yüzünde gezdirdi. İç çekişini andıran bir sesle:

— «Koltuğu aşağı götür Allahaşkına» dedi.

Haspi her şeyi unutmuştu. Koltuğu yüklendiği gibi aşağıya indi. Hanım ona kızmıyordu. Kızmayacaktı da fakat her şeyin bir sırası vardı. Birden merdivenlerden aşağı inerken, bey ölse bu kadınla evlenirdim, diye geçirdi içinden..

★

Fabrika, çalışmaya başlamış, aradan bir sene geçmişti. Bir gün eve gittiği bir sırada Fatma kapı arkasında:

— «Gebeyim» dedi.

— «Deme?»

— «Vallahi gebeyim hemde birbuçuk aylık.»

Haspi evden ayrılıp kahveci ortağı Musa'ya dert yanmaya giderken, birden aklına başka bir şey geldi. Bu kızla evlenip eve girmeliydi. Yoksa başı derde girer kızı evden kovarlar ve Gülnaz hanımdan uzaklaşırdı. Gerçi Gülnaz'la aralarında ufak bir ilişkiden başka bir şey yoktu. Gene de ona yakın olmak istiyordu. O

gün vakit kaybetmeden, fabrikada dostları ile içen beye gitti.

— «Sizinle bir mesele hakkında görüşmek istiyorum» dedi.

Arkadaşları ile sohpetinin yarım kalmasına sinirlenen Murtaza bey:

— «Burda söyle» dedi.

— «Sonra konuşalım.» dışarı çıkıyordu koridora kadar gelen Murtaza bey:

— «Söyle» dedi. Haspi:

— «Fatma ile evlensem mi artık?» Bey bir salon dolusu kahkaha attı. Sonra:

— «Yarın ulan yarın» dedi, «Git bul hocayı yarın için söyle bize gelsin, hanıma da bir ara haber ver yarın öğleden sonra kıysınlar nikâhınızı. Sen de bizim eve yerleş.»

ALTI

Haspi, Murtaza beyin evine Fatma ile evlenip yerleştikten kısa bir süre sonra bey ciddi bir şekilde rahatsızlandı. O zaman, Adana'da en meşhur doktor bir yahudi doktordu. Onu çağırdılar, içki içmesinin neticesi olduğunu söyledi. Bir takım ilâçlar verdi. Durumu gün günden ağırlaşıyordu.

Haspi, bütün gün Fabrika'da işleri kontrol ediyor, sağa sola koşuyor, beyin paralarından bir kısmını da kendi ufak servetinin üzerine katıyordu. Zaten fabrika ufacık, bir iki tezgâhlı bir fabrikacıktı. Bey daha ziyade pamuk alıyordu. Bunları İstanbul'a sevkettikleri gibi, zaman zaman da Mersin'den yurt dışına ih-

raç ediyorlardı. İşleri bir hayli kavramıştı. Sabahtan akşama kadar çalışıyor eve döndüğü zaman da beye hesap veriyordu. Beyin işe aldırdığı falan yoktu. İçine ölüm korkusu düşmüştü. Gülnaz hanım da Fatmada hastaya bakmaktan evi unutmuşlar, kadın olduklarını unutmuşlardı. Yalnız, Haspi eve dönünce karısı ile ilgileniyor onu yatakta rahat bırakmıyordu.

Fatma, bir gün köyüne gitmek zorunda kaldı. Annesi ölmüştü. Birkaç gün kalacaktı. Haspi'nin de gelmesini işlemişti Haspi fabrika'dan ayrılacak durumda değildi.

Karısının köye gitiği ilk gece, Haspi yatakta sağa döndü, sola döndü gözüne bir türlü uyku girmiyordu. Gülnaz hanımla evde yalnız olduğunu düşündükçe deli oluyordu. Yukarı çıkıp kadınla konuşmayı yüzlerce kere aklından geçirdi. Fakat, buna da cesaret edemiyordu. Gece yarısına doğru merdivenlerde ayak sesleri duyunca, yerinden fırladı. Beye bir şey mi olmuştu? Yoksa kadın kendisine mi geliyordu? Bu imkânsızdı. Taşlığa çıktığı zaman Gülnaz hanımın mutfağa girdiğini gördü. Hemen o da mutfağa gitti. Kadının elindeki lâmbanın ışığında gözgöze geldiler. Gülnaz:

— «Su alacaktım» dedi, «Beyin suyu bitmişti.»
— «Su istedi mi?»
— «Hayır ama bulunsun diye...»
— «Nasıl beyefendi?»
— «Dalgın yatıyor.»

Kadın lâmbayı mutfaktaki pencere içine koymuştu. Haspi biraz daha yaklaştı. Gülnaz tedirgin olmuştu. Sırtında gene gecelik vardı. Haspi, ağır ağır yanına sokuldu. Kadının elinden küpten su almak için tut-

tuğu maşrapayı aldı. Lâmbanın yanına koydu. Gülnaz titriyordu. Bileğinden tutup çekti.

— «Yapma» dedi kadın.

— «Erkeksiz daha ne kadar yaşıyacaksın?»

Çeneleri birbirine vuruyordu. Gülnaz:

— «Korkuyorum» dedi.

— «Korkma.»

Birden sarıldı. Kadın kolları arasında kıvranıyordu. O boğuşma arasında eli göğüslerine değiyordu. Birden onlardan birini sıktı. Ufak bir feryat boğazında düğümlendi. Birden dudaklarını buldu dudakları. Sonra orda taşların üzerinde bastırdı. Sırtı yere değer değmez Gülnaz'da birden ateşlenmişti. Delicesine o da saldırdı Haspi'ye.

İkinci denemeye hemen Fatmanın yatağında başladılar. Mutfaktan Haspi'nin odasına kadar çırıl çıplak gelerek kendilerini yatağa atmışlardı. Daha zevkli daha içten birbirlerine sahip oldular. Sonunda Gülnaz, yatakta yorgun düştü ve:

— «Bu böyle nolacak şimdi?» dedi.

— «Ne nolacak?»

— «Fatma gelince.»

— «Ondan boşanırım» dedi Haspi.

— «Sakın, sonra burdan gitmen lâzım.»

— «Hem çocuğumuz olacak.»

— «Çocuğunuz mu?»

— «Çocuğumuz ya» Gülnaz, dudakları titreye titreye:

— «Keşke benim de bir çocuğum olsa» dedi.

— «Beyden mi?»

— «Kimden olursa.»

— «Ya benden olursa.»

— «Keşke.»

Haspi tekrar kadını kendisine çekti. Öpüyor okşuyordu. Gülnaz, senelerdir yoksun kaldığı kadınlığını o gece sabaha kadar doya doya yaşadı. Şafakla beraber de yukarı hastanın odasına çıktı.

Ertesi gün Haspi işe gitmeden, bir kere daha Fatma'nın yatağını ziyaret etti. Öğleden sonra Haspi erken geldi. Tekrar bu sefer hastanın odasının yanında ki odada birbirlerinin kucağına atıldılar. O geceyi de beraber geçirmek için can atıyorlardı. Fatma, ikindi de eve döndü.

Gülnaz hanımdan sonra Fatma Haspi'ye yavan geliyordu. O gece sırtını karısına dönüp düşünmeye başladı. Bu kadından kurtulmalıydı. Nasıl olsa bey ölecekti. Bey ölünce, yatakta kalkıp oturdu.

— «Ne oldu?» dedi Fatma.

— «Bey ölürse Gülnaz hanıma mallar kalmıyormuş» dedi.

— «Kim söyledi.»

— «Dışarda hep öyle söylüyorlar, Fabrika'da mabrikada.»

— «Yalan» dedi Fatma.

— «Ne yapsak bilmem ki.»

Fatma uykulu uykulu:

— «Yat uyu şimdi sırası mı?» dedi. «Ben çok yoruldum.»

Esasında Haspi ne yapılması lâzım geldiğini bulmuştu. İçin için gülüyordu Gülnaz hanımla konuşacak eğer o da «hı» derde müsade ederse işi bir yoluna sokacaktı. Kıçını, karısına döndü. Biraz sonra da horul horul uyumaya başladı.

YEDİ

O gece kahveci Musa ile içki içiyorlardı. Şarapları, acılı kebapları, helvayı söylemişler demleniyorlardı. Haspi'nin, buraya geldiğinden beri belki de üçüncü kafayı çekişiydi. Musa:

— «Hadi bakalım Haspi» dedi. «Şerefe.»

— «Şerefe» dedi Haspi'de ikinci şişe de bu şerefe kalkan bardaklardan sonra bitti.

Haspi, üçüncü şişeyi söylemişti. Musa:

— «Dertli dertli ne soluyorsun?» dedi.

— «Beyin hali kötü be Musa.»

— «Kötü ki kötü, doktor kurtulmaz demiş doğru mu?»

— «Doğru ya o canımı sıkıyor.»

Tekrar kadehlere sarılmışlardı. Musa:

— «Hanıma yazık» dedi.

— «Yazık tabii.»

— «Genç kadın.»

— «Güzel kadın.»

— «Kiminle isterse evlenir, hele o para onda olduktan sonra.»

— «Para ona kalmıyor ki» dedi. Musa'nın eli havada kalmıştı:

— «Neden?»

— «Beyin kardeşine kalacakmış çoğu.»

— «Neden ama?»

— «Çocuğu yok diye.»

— «Vay anasını» diyen Musa başını kaşıdı. «Napsak ki?» dedi.

— «Bilmem, bildiğim bir şey var, Beyin kardeşine kaldı mı? Bize bir tekme hadi kapı önüne, o zaman ben de geleceğim kahvedeki hissemin başına.»

Musa, birkaç aydır hiç uğramayan Haspi'nin kahveyi unutmaya niyetli olduğunu sanıyordu. Haspi'de kaç kere, eninde sonunda bu kahve sana kalacak, demişti. Musa'nın da keyfi kaçmıştı. Haspi:

— «Boş ver» dedi, «İçelim biraz.»

— «İçelim» diyen Musa bu sefer şarap söyledi. Sonra Musa başını kaşıdı. «Napsak ki?» diye sordu.

— «Yapacak bir şey olsa söylemez miyim?» Musa'nın gözleri birden aydınlanmıştı.

— «Beyin kardeşi beyden evvel ölse?»

— «Nasıl?»

— «Ben öldürürüm.»

— «Olmaz öyle şey.. Bu sefer onun çocuklarına kalır bakarsın.

— «Vay anasını diyen» Musa başını kaşımıştı. Haspi istediğini öğrendiği için bir şişe şarap daha söyledi. Demek ki Musa, güvenebileceği bir adamdı. Kafasındaki plânı yavaş pavaş uygularsa, sıkıştığı yerde işleri Musa'nın üzerine yıkabilecekti.

Haspi, bu kanata vardığı zaman rahatlamıştı. O sırada, yanlarına gelen iki adamı da Musa masaya davet etti. Konu artık günlük olaylara Adana dedikodularına ve günlük işlere dönüşmüştü. Biraz sonra adamlar da kafaları bulunca, bu sefer kadın meselesine girdi tüm konuşma. Gelen adamlardan birisi bir beyin çiftliğinde çalışıyordu. Adamı Haspi'de tanıyordu. Onunla pamuk işinden biraz konuşmuşlar, hattâ

bir kere de alış veriş yapmışlardı. Hasan adındaki bu adam Arnavuttu ve bir zamanlar dağlarda eşkiyalıkta ettiği söyleniyordu. Millî Mücadele sırasında Maraş dolaylarında Fransızlarla çarpıştığını da kendisi anlatmıştı. Haspi, adamın anlattıklarını dinlemiyor, ondan da zamanı gelince ne şekilde istifade edeceğini düşünüyordu. Gözü kara bir herifti. Kabadayılığı bir marifet biliyordu. Bunu ispat etmek için de elinden geleni ardına komuyordu. Çok konuşmasından onun biraz da palavracı olduğunu sezinlemişti. Musa:

— «Dağa kaldırdığınız kadınları anlatsana Haspi'ye» dedi.

— «O gençlikteydi be Musa.»

— «Şimdi?»

— «Şimdi dağa kaldırmaya hacet mi var?»

Hasan'ın yanındaki sıska, içe kapanık, sinsi adam:

— «Dağlarda» değil, «Tarlada görüyor şimdi Hasan abi işini.»

Hasan bıyıklarını sıvazlayarak:

— «Gevezelik yok» dedi.

— «Yalan mı?»

— «Yalanı doğrusu neyse.»

Musa, Hasan'ın kızmış numarası yaptığını arkadaşını lâf olsun diye azarladığını biliyordu. Hep böyle yapardı. Biraz sonra da anlatmasına zevkle devam ederdi. Tam ısrar edecekti. Musa:

— «Öyle değil mi Haspi?» diye Haspi'ye de ısrar için peşine almak istedi. Haspi:

— «Ben anlamam kadın işinden» dedi. O zaman Hasan:

— «Ulan sen ne Tekesin» dedi. «Fabrikaya gelen

avratlara ne yaptığını şittik» diye konuşmasını sürdürdü. Haspi'ye ilk defa «Teke» lâkabı burda konmuştu ama, kendisi de farketmedi. Bunu seneler sonra hatırlayacaktı. Haspi, şarap bardağına sarılarak geçiştirdi bu saldırıyı. Musa o sırada Hasan'ın dağlarda eşkiyalık yaptığı bir sırada çok güzel bir köylü kızını nasıl dağa kaldırdığını ballandıra ballandıra anlatmaya başlamıştı. İçkisini içerken Hasan onu başı ile tasdik ediyor, keyifli keyifli kasılıyordu Musa:

— «Kız mavi gözlü sarışın ceylan gibi bir yavruymuş...» diye sözü uzatırken, Hasan:

— «Yeşil gözlü» diye düzeltiyordu. Sonunda Musa:

— «Kıza yazık olmadı mı?» diye sordu.

— «Evlendirdim be, yaptım ona bir babalık evlendirdim kahpeyi» dedi.

— «Nasıl?» diye sordu Haspi.

— «Vardı yanımda bir çömezim, yakışıklı bir çocuktu. Baktım fena bakar bizim ceylana... Ben de kızdan bıkmıştım sürükleyemem dağ dağ, evlendirdim ikisini silâh zoru ile» Bu sefer Musa:

— «Nasıl?» dedi.

— «Nasılı var mı? İnmiştik bir köye yiyecek almaya kızda dağda bekliyor, adamlarımın yanında köyün hocasını da geri dönerken kaldırdım dağa, dağ başında bir nikâh, sonra saldım ikisini de hoca ile birlikte.»

— «Azat etti azat» dedi sıska.

— «Azat buzat bizi cennet kapısında gözet oldu, bitti.»

Bu sözlere en çok Musa gülmüştü. Sonra Hasan'ın sırtına vurarak:

— «Akıllı adammışsın» dedi.

— «Bilmem ben akıllıyım yoksa o delikanlı akıllı.»

— «Neden?»

— «Kız bir ağın kızıydı.»

— «Nolur ağa kızıysa?» diye Musa habire deşiyordu Hasan'ı.

— «Dönmüşler köye, ağa basmış kızı ile damadını bağrına, kızda doğurmuş bir çocuk. Olmuş damat şimdi ağa baba ölünce.»

Başını kaşıyordu. Ağızı dolu iken konuşuyor, tükürükler saçıyordu.

Tüm bu konuşmalar Haspi'nin kafasında daha kendisinin de bilmediği bir plânın gerçekleşmesini sağlayacak şekilde gelişiyordu. Her şey de bir hayır her raslantıda alınacak bir ders olduğunu o ufacık beyninle sarhoşluğun da verdiği bir rahatlıkla düşünüyordu. Bir ara gözleri de kapanmıştı. Neler kurmuyordu: Şu bey ölür de o da Gülnaz hanımın kendisinin olmasını sağlarsa, dünyalıklarını yapar öbür dünyasını da garantiye alırdı.

— «Hey Haspi uyuyorsun evlât» dedi Musa.

— «Uyumuyorum be Musa ağbi, biraz dalmışım.»

— «Karadenizde takaların mı battı?» dedi Hasan.

— Yorgunum.»

— Murtaza bey hasta yıkıldı bütün işleri bizim Haspi'nin üzerine» diye Musa, Haspi'yi kolladı. Sonra da şarap şişesindeki şarabı dörbe böldü.

— «Günah» dedi, «dökecek değilim ya bunu.»

Hepsi birden şaraplara sarılmışlardı.

SEKİZ

Bey günden güne zayıflıyor, günden güne elden ayaktan kesiliyordu. Artık altını temizlemek, sırtının yara olmaması için yer değiştirmek gerekiyordu. Fatma, adamın altını temizlemekten bıkmıştı. Haspi'ye her gece yatağa girdikleri zaman bundan yakınıyordu. Karnı da hafif hafif belirmeye başlamıştı. Bir gece:

— «Burdan gitsek mi?» dedi Haspi'ye.

— «Nereye gidecek misiz?»

— «Nereye olursa. Ömrümün sonuna kadar bok temizleyecek değilim ya.»

— «Sen deli misin? öyle bir zamanda velinimetlerimizi bırakabilir miyiz?»

— «Ben bıktım.»

— «Ben de bıktım ama, işin kaymağını bey öldükten sonra yiyeceğiz.»

— «Nasıl?»

Haspi yatağın içinde kalkıp oturmuştu.

— «Şimdi bütün fabrikada depolarda benim elimde.» Fatma, yattığı yerden dikkatle Haspi'ye bakıyordu.

— «Ee.?» dedi.

— «Ben de istediğim kadar» Arkasını söylememişti ama kadın anladı. Çığlık atar gibi bir ses çıkarınca, Haspi kadının ağzını kapadı. Sonra ağır ağır devam etti: «Yarın zengin bir adamın karısı olup hizmetçi tutmak istemez misin?» Fatma'nın gözleri açılmıştı.

Yatakta doğruldu. Haspi, sakin sakin:

— «Şimdi yat, uyu ve zamanı geldikçe benim dediklerimi yap yeter» dedi.

— «Olur.»

— «Hadi iyi geceler.» Fatma başını yastığa koydu. Haspi, ağır ağır yataktan çıkarken:

— «Ben biraz beyin odasına gideyim» dedi. Fatma:

— «Hanımı uyandırma gürültü yapıp» diye tenlihledi.

Gülnaz hanım, misafir odasına taşınmıştı. Hasta yatak odasında yalnız yatıyordu. Haspi ağır ağır merdivenlerden çıktı. İdare lâmbasını beyin odasına koydu. Yatakta sanki bir cenaze yatıyordu. Soluk alıp almadığı belli bile olmuyordu. Haspi kapısı yatak odasına açılan Misafir odasına sessizce kaydı. Gülnaz, uyumuyordu. Kendi odasına Haspi'nin gelmesinden son derece ürkmüştü.

— «Haspi sen misin?» diye sordu yavaşça...

— «Benim.»

Haspi ağır ağır karyolaya sokulurken:

— «Beyi merak etmiştim» dedi.

— «Fatma.»

— «Uyuyordur, ona beyi dolaşacağım dedim, hanımı uyandırma diye tenbihledi.»

— «Ya çıkıp gelirse.»

— «Gelmez gelmez çok yorgun.»

— «Ya gelirse.»

Haspi yorganı açarken tekrar teminat vermişti. Kadın hem korkuyor hem de genç sevgilisine yanında yer açmak için kenara çekiliyordu. Coşmadan, ses çıkarmamaya gayret ederek seviştiler. Gülnaz, nefes nefese içi tükendiği zaman:

— «Bir çocuğumuz olsa» dedi.

— «Beyin paraları sana kalırdı» dedi.

— «Bana kalırdı ya istemez misin bana kalmasını.»

— «İsterim» dedi Haspi. Sonra: «Ya çocuğun olmazsa, hem olsa da bundan sonrası çok geç değil mi?»

— «Geç ama bilmem ki.»

— «Fatma gebe ikibuçuk aydır.» Gülnaz kolunun üzerinde dikilmişti.

— «Yani?»

— «Yani bey o zaman sapa sağlamdı. Fatma'nın çocuğunu senin çocuğun dersek.»

— «Nasıl?» Gülnaz şaşkın yatakta kalkıp oturmuştu. O güzel vücudu çırılçıplaktı. Haspi onu kendisine çekti. Göğüslerinden öperek sonra beyaz gerdanına dudaklarını kaydırarak devam etti. «Sen de gebeymişsin gibi yavaş yavaş karnını şişir bezlerle, sonra doğuma yakın bir yerlere gidersiniz. Fatma'nın çocuğu ölmüş senin ki doğmuş olur.»

— «Bunu yapar mısın?»

— «Neden yapmayayım?»

— «Oh! Haspi!»

Kadın Haspi'nin boynuna sarılmıştı. Plânı gerçekleşirse Fatma'dan da nasıl kurtulacağını biliyordu. Haspi:

— «Sen yarından itibaren karnını belli belirsiz şişirmeye başla» dedi. Ziyarete gelenlere de beyin hastalığından ötürü konuşurken, şişmeye başlayan karnını göster ve bu yetim mi kalsın, diye ağla...»

— «Olur» dedi kadın.

— «Gerisini bana bırak» dedi Haspi. Sonra kadını bir kere daha öpüp, yataktan indi. Geceliğini giydi.

Önce beyin odasına ordan da aşağı indi. Karısı uyuyordu.

★

Ufak atelyede yahut Haspi ile Murtaza beyin deyimi ile fabrikada çevreye Haspi kan kusturuyordu. Tüm suçu da beyin hastalığının üzerine atarak, işçilerin yönmiyelerini vermiyor, verse bile kesiyor, ne umduruyor ne avunduruyordu. Ustalardan birisi...

— «Ben bu kadar az para ile geçinemiyorum» diye karşısına dikilince, Haspi:

— «Nankör» diyordu. «Nankör Murtaza beyin hastalığından faydalanıyorsun değil mi?» Önceleri bu merhamet dilenciliğini iyi yedirmişti. Zaten yurdunun insanlarını iyi tanıyordu. İnsanların en güzel istifade edilecek yönleri de bu taraflarıydı. Depolardaki yığılı mallar satılmadıkça, para ellerine geçmedikçe olanla yetineceklerini söylüyordu. El altından satışlar da yapıyor, bunların parasını da olduğu gibi cebe indiriyordu. Bir kısmını da göz boyamak için eve getirdiği oluyordu. Sonra yüklü bir vurgun yaptığı zaman, tüm işçilerin alacaklarını bir kalemde ödüyordu. O zaman da:

— «Borç aldım» diye işçileri kendisine bağlama yolunu buluyordu.

DOKUZ

Murtaza bey yatağa bağlanmış, bir canlı cenaze olarak ölümünü bekliyordu. Tüm işin sahibi Haspi olmuştu. Günler geçtikçe işe daha iyi çöreklenen Haspi, kahve ile Musa ile hiç ilgilenmez olmuştu. Bundan ötürü de Musa'da kahvenin artık tüm gelirini kendi

için tasarruf ettiğinden, Haspi'ye karşı kendisini borçlu hissediyor ve ona karşı başta kendisi olmak üzere bir dalkavuklar halesi yaratıyordu. Musa'nın ve Musa'nın ailesinin ve onların yakınlarının, fısıltı ile yaydığı, Haspi'nin merhametli, iyi yürekli, insanlara iyilik eden, hatırşihas, efendi, olgun adam, sözleriydi. Fakir fukara babalığı alıp yürümüştü. Ama Musa, sadece Musa ona Teke diyordu.

Haspi bilmeden çevresinde sadece bir kişiye yaptığı iyiliğin tüm insanlara yöneltilmiş bir iyilik hâlesi olarak yayılmasından da sayısız çıkarlar temin ettiğini görünce, yeni bir prensip sahibi olmuştu. Demek oluyordu ki kendisi büyük vurgunlar yaparken bazı insanlara da çıkar sağlarsa, bu insana 'İyi yüreklilik' gibi bir yön kazandırıyordu. Sonra sonra bu prensip, kazandır kazan, formülünü onun kafasında tam oluşmasına sebep olacaktı. Hangi işi tutarsa, bir menfaatçiler gurubuna da bazı çıkarlar sağlamak sureti ile kendine bağlamayı öğrenmişti ona. Kahveyi Musa'ya işinin çokluğundan bıraktığı zamanlar bunun farkında bile değildi. Bir gün işçilerle takışmıştı. İş gittikçe büyüyordu. Fakat beyinin çiftliğinden uzaklaştırılmış olan Eşkiya Hasan'ı, Kahveçi ortağı Musa'nın önerisi ile işe almış olan Haspi gördü ki iş yerinde en büyük savunucusu bu arnavut Hasandı. Dışarda da büyük savunucusu Musa vardı. Bu iki adamın yardımı ile işteki anlaşmazlıkları gene kendi istediği gibi hal yolunu buldu. Bu adamlara daha çok sarıldı. Bu adamlara daha çok kıymet vermeğe başladı. Böylece çevresinde kendisini tutan insanlardan bir yöneticiler kadrosu kurdu. Bir gün Arnavut Hasan tslâşla küçük yazıhaneden içeri girip:

— «Haspi bey» dedi, «Bizim bey zor durumda en iyi bahçesini satacak üç beş kuruşun varsa bir kenarda şu bahçeyi al» diye ona bir iş getirdi. Haspi ilerde toprağın para edeceğini sezdiğinden değil, Kayseri'den getirdiği altınları saklamak güçlüğünden yakındığı için o altınlarla, Arnavut Hasa'nın beyinden toprağı aldı. Bu bahçe, Adananın içindeydi Önceleri ektirmeğe başladığı bu bahçe ,umduğundan daha iyi neticeler getirecekti ona, fakat o bunu da bilerek yapmamıştı.

Küçük fabrikadaki işleri, toprak alım, satımınındaki işlerini, pamuk depolarındaki dağınıklığı toparladığı bir gündü. Kahveçi Musa onu fabrikada ziyarete geldi. Önce lâf Murtaza beyin hastalığından açıldı. Sonra Musa:

— «Beyin karısı da gebeymiş ha?» diye sordu.

— «Bana da öyle geliyor.»

— «Bu fena haber» dedi.

— «Neden be Musa?»

— «Neden olacak? Bey ölürse bütün Miras kadına kalır.»

— «Bize kalacak değil ya.»

le, sen çekiyorsun eziyetini, neden kalsın o sarhoşun

— «Olmaz be Haspi. Hep sen oğraşıyorsun bu işlerle neden kalsın o sarhoşun oğluna.»

Kendi adamlarının bile beyin karısının gebeliğine inanması Haspi'nin hoşuna gitmişti Bunu belli etmiyor ve ha bre Musa'yı deşiyordu. Musa sonunda:

— «Bir çaresini bulalım» dedi.

— «Nasıl?»

— «Düşürtsek çocuğu.»

— «Olur mu be?»

— «Neden olmasın? Yolluyayım bizim kocakarıyı sizin eve, o bulur bir çaresini.»

— «Neden olmasın?»

— «Olmaz» dedi Musa.

— «Olmaz tabii. Kafanı kullan. Beyin karısı gebe kalmasaydı, bütün servete Murtaza beyin kardeşi otururdu.» Kahveci Musa bir süre düşündü. Sonra kafası ermemişti bu işe gene de o küçük kafasını Haspi'den daha iyi çalıştığını göstermek için:

— «Bizim davavekili bir akrabamız var» dedi, «Kasım ağbi.»

— «E! İstersen bir sorayım ona?»

— «Sor bakalım.»

— «Sorayım ama ben anlamam. O söyler bir iki üç diye maddeler. Sen de dinlesen.»

— «Nasıl?»

— «İçeriz Kasım ağbi ile bir gece, açarım sözü ben. Sonra sen dinle artık serhoş oldumu Kasım ağbi konuşur da konuşur. »

Davavekili Kasımla Haspi o gece konuşmakta fayda buldu. İkisini meyhanede bekliyeceğini söyledi. Musa bir telâşla kalktı Kasım efendiyi bulmağa gitti. Haspi de telâşlanmıştı. O gece buluşuncaya kadar da ona vekili bu telâşı atamadı.

Gece buluştukları zaman, birinci şişe şarap bitene dek, hiç bu konuya girmemişlerdi. Kasım ikinci şişeyi yarılayınca Musa:

— «Bu Murtaza bey yolcu galiba Haspi?» dedi.

— «Allahın dediği olur.»

— «Allahın değı olur ama, tüm mirasını kardeşi alacak değil mi?» diye sordu. Davavekili:

— «Karısı da alır» dedi.

— «Çocuğu olursa?»

— «Hepsini karısı ile çocuğun olur» dedi bilgiç bilgiç. Lâf açılmıştı. Kadının Haspi'nin düşündüğü gibi bir çocuğu olması gerekiyordu. Bunu daha Kayseri'deyken babası üvey ana aldığından sonra konuşulanlardan öğrenmişti. Hesapları tamam çıkıyordu. Haspi davavekili Kasım efendiden de hoşlanmıştı. Onu da hoş tutmağa karar vermişti. Yarın hükümet kapısına bir işi düşerse, yahut bir mahkeme gerekirse, hükümete yakın adam olarak Kasım efendiden faydalanacaktı. Kafasında ki meçhulerin cevabını da biraz olsun Kasım efendi aydınlatmıştı. Sadece, kadehini kaldırdı:

— «İçek» dedi ilk defa Adana'lılar gibi. Musa efendi, Kasım Efendi kahkaha ile güldüler. Hatta Musa efendi:

— «Len» dedi, «Adana kokuyan artık. Allahsız Teke!»

Haspi'nin bu iltifat hoşuna gitmişti. Tekrar bardaları ağzına kadar şarap doldurdu. Kasım efendi ile Musa efendi karşılıklı anlatıyorlar, karşılıklı konuşuyorlardı, Haspi ise devamlı olarak karısını nasıl ikna edeceğinin sorunu içine düşmüştü. Kadın çocuğundan ayrılmak istemezse ne yapacaktı.? Bunun çaresini bulmalıydı. Yeteneklerinin buna yeteceğini sanmıyordu. Meseleyi şimdi mi açmalıydı? Yoksa biraz daha beklemeli, işi oluruna mı bırakmalıydı?' Şimdiye kadar hiç bir şeyi oluruna bırakmamıştı. Karar verir ve ne pahasına olursa olsun aklına koyduğunu yapardı. Musa efendi:

— «Ne düşünüyorsun?» diye lâfını yarım bırakıp,

Haspi'ye başını çevirdi.

— «Hiç?»

— «Nasıl hiç Allahsız bir saattir Kasım beyle ikimiz sual soruyoruz. Gözünü şarap bardağına diktin bir iki demiyor ha bre düşünüyorsun.»

Haspi, başını Kasım efendiye çevirmişti. Onda bir kurtuluş yolu aramağa başlamıştı.

Kasım efendi:

— «Sahi ne düşünüyorsun?» diye sordu.

— «Hiç valla» dedi, «Hep aklım beyin hastalığında.»

Musa da, Kasım efendi de susmuşlardı. Neden Haspinin düşündüğünü şimdi anlamışlardı. Fakat, Musa efendi Haspi'nin başka yerde olduğunu biliyordu biliyordu ama ne halt etsin burda Karım efendi olduğundan böyle konuştuğunu anlamıştı. Kadehini kaldırdı:

— «İçelim Kasım bey» dedi. «Hasta Murtaza beyi de yad etmiş oluruz.»

Tekrar kadehler kalkmıştı. Tekrar başlara dikilmişti. Bu ara sözü değiştirmek için, Musa efendi, Kasım beye:

— «Senin Fellah kızından ne haber?» dedı. Kasım bey boğuluyordu. Böylece sırrının bir yabancı yanında ortaya çıkmasından hoşlanmamıştı. Kadehi öksürerek yerine koydu:

— «Karıştırma o işleri» dedi.

Haspi, Musaya bakmış ve gülerek:

— «Anlat anlat» demişti. Musa, bu ısrarı bekliyormuş gibi:

— «Kasım beyin evine temizliğe Muhsine diye bir kız geliyor, ceylân gibi bir yavru hanım yenge de yaşlı.»

— «Kes allahını seversen Musa.»
— «Dur anlatayım yahu Haspi bizden.»
— «Bizden olsun ama?»
— Bu seninki Muhsineye göz koydu. Derken altakke ver küllâh.»
Kızaran Kasım efendi. Musanın ağzını kapadı:
— «Sus Allahını seversen.»
— «Nolur yahu.?»
— «Olsun anlatma.»
— Yahu bütün Adana biliyor.»
— «Bilsin hiç kimse senin kadar bu işe vakıf değil Musa efendi.»
Musa efendi susmuştu. Haspi de üzerinde fazla la durmadı. Bunun iç yüzünü Musa'yı yalnız sıkıştırıp öğrenirdi. Çevresindeki insanların, iş birliği yaptığı kişilerin zayıf tarafını bilerek, zaman gelince de bu noktadan vurmak lâzım geldiğini çocuk yaştan beri biliyordu. Üvey ana elinde yetişirken bunu öğrenmiş ve zaman zaman da faydalanmıştı. Kasım efendinin daha fazla üzülmemesi için:
— «İçelim» dedi. Kadehler tekrar kaldırıldı.
Meyhanede kimseler kalmamıştı. Mezeleri de tükenmişti. Ocak başında meyhaneci ile çırağı da uyukluyorlardı. Musa efendi:
— «Yarın akşam da benim misafirimsin Kasım efendi» dedi. Kalktılar.
Dışarda mehtap vardı. Üçü de sallanıyorlardı, üçü de bir birlerine tutunuyorlardı. Musa efendi ile Kasım beyin yolu ayni olduğu için ayrılmışlardı. Haspi yalnız kalınca tekrar karısını nasıl ikna edeceğini düşünmeğe başladı. Bir yolunu bulmalı bu işi sağlam kazığa bağlamalıydı. Kapıyı anahtarla açıp içeri girdiği za-

man karısının odasına şöyle bir baktı. Sonra merdiven ayağına bırakılmış idarenin yandığını gördü. Hanım, o gece onu bekliyor anlamına geliyordu bu idare lâmbası. Haspi ,yukarı çıkmadan evvel karısının uyuyup uyumadığını kontrol etmek için odalarının kapısını şöyle gıçırdatmadan açtı baktı. Karısı uyuyordu. Kapıyı kaparken gürültü çıkarmamak için aralık bıraktı. Hızla ve sessizce yukarı çıktı Hanım, beyin yatak odasının yanındaki odada yatak içindeydi. Yavaşça içeri süzüldü. Yatağın yanına varınca Gülnaz:

— «Haspi» dedi.

— «Benim ben»

Kadın yatakta kenara çekilip ona yer açtı. Bir süre Haspi eli ile onu yokladı. Sıcak kadın vucudu tahrik etmişti. Yanına girecek oldu. Kadın:

— «Hastayım» dedi.

— «Olsun.»

— «Olmaz» dedi kadın çocuk işini düşündün mü?»

— «Daha düşünmedim.»

— «Ne yapacağız?»

— «Bir çaresini bulacağız» dedi Haspi.

— «Sen git yat. Kız şüphelenmesin.» Haspi:

— «Olur» dedi. Sonra geldiği gibi sessiz odadan beyin odasına çıktı. Elindeki idare lâmbasını kaldırıp adama baktı. Adam zorlukla nefes alıyordu. Uzayan sakalları onu daha bitkin gösteriyordu. Haspi sırıttı. Gayesine gün günden yaklaşıyordu.

Ağır ağır merdivenlerden indi. Sonra odasının aralık kapısından içeri süzüldü. Karısı uyuyordu. Karnı iyice belirgin hale gelmişti. Bu çocuğu onun karnından alıp yukardaki hanımın karnına koymak için neler vermezdi. Soyundu yatağa girdi. Karısına sırtını

döndü yattı. Uyuyamıyordu. Nasıl nasıl yapacaktı? Nasıl bir çare bulacaktı? Bütün gece bunu düşündü, durdu. Sabah sabahta kahveye gidip kafasının içindekileri Musaya anlattı. Musa çabucak çare buldu:

— «Bu işi bizim koca karı sana halleder ama yalnız kahvedeki hisse ile olmaz bu iş demişti.»

— «Nasıl olur?»

— «İkisinin doğumunu da ayni güne rastgetirecegiz.»

— «E?»

— «Doğumu bizimkarı yapacak.»

— «Evet.»

— «Birinin ki ölü doğacak öbürünün ki sağ kalacak.»

— «Yaşa ulan Musa.»

Fikir Haspi'nin aklına yatmıştı. Ne şiş ne de kebap yanacaktı. Sonrası kolaydı. Karıdan boşanmak iş bile değildi. Sevincinden kabına sığamıyordu. Haspi:

— «Kahve mahve ne istersen iste ulan Musa», dedi «dile benden ne dilersen.»

— «Yalan»

— «Allahıma.»

— «Şerefe içelim mi?»

— «İçeriz be arap dölü..»

İki kafadar bu komplodan sonra daha içli dışlı olmuşlardı. Hele Haspi bir de lâf arasında Musa'ya on altın liradan bahsedince işin ciddiyeti Musa tarafından da benimsenmişti. Hattı zatında Haspi, Gülnaz hanıma acıdığı için bunu yaptığına Musa'yı inandırmıştı.

ON

Hiç ummadıkları bir gün Murtaza bey hakkın rah-

metine ermişti. Sabah namazında hanımın bağırışı ile yataklarından fırlamışlardı. Haspi gecelik entarisi içinde karısı yarım yaka yarım paça yukarı çıkmışlardı. Nihayet beyin öldüğünü hanımın çığlıklar arasındaki konuşmalarından anlamışlardı. Haspi:

— «Allah taksiratını affetsin» dedi.

— «Allah gani gani rahmet eylesin» diyen Fatma'da koşarak gitmiş beyin çenesini bağlamıştı. Hanımla Haspi dışardan Fatma'nın ölünün çenesini bağlamasını seyrediyorlardı. Gülnaz Hanım:

— «Beyin kardeşi gelir belki cenazeye» dedi.

O arada Haspi'nin gözleri kadının boş karnına takılmıştı. Hemen karnına vurdu:

— «Gebeliğini unuttun» dedi. Hanım koşarak içeri girdi. Kadın şaşkın şaşkın Fatmaya bakmıştı içeri girerken acaba Fatma karnının boşaldığını anlamış mıydı.? Haspi de karısının yanına gitmiş, hanımın giyinip gelmesini bekliyordu. Musa'ya haber verecek bu cenaze işleri ile onu vazifelendirecekti. Aklı hep Gülnaz'daydı. Bu kadının dalgınlığı yüzünden başları derde girer miydi? İlk defa bir korku düştü içine. O sırada hanım gene yanlarına gelmişti. Bu sefer karnı en az fatmanın karnı kadar kabarıktı. Fatma, koşarak aşağı inip komşulara haber vermek, hafız hanımı çağırmak için giderken kocasına da:

— «Hadi giyin de hocalara haber ver» dedi.

Haspi de göz ucu ile ağlamağa çalışan Gülnaz hanıma bakmış sonra da için için tebessüm ederek aşağıya inmişti. Giyindi. Yanına üç beş kuruş para alarak sokağa çıktı.

Doğruca Musa efedinin kahvesine gitti. Musa yeni gelmişti. Ona durumu kısaca:

— «Bey öldü» diye anlattı. Sonra gözlerinin içine bakarak, «Cenazeyi kaldırmak için bana yardım et Musa efendi.» dedi.

— «Sen hiç kasavet çekme Haspi» dedi. «Eşe dosta haber de salarım her bir şeyi de hazır ederim.»

— «Yarın mı gömeriz.»

— «Yok be ikindiye yetiştir olsun bitsin.»

— «En iyisi o» dedi Haspi'de, «Ben Fabrikaya gidiyorum» diye sürdürdü konuşmasını, «Amalelere de haber vereyim cenaze kalabalık olsun.»

— «Ver ver» dedi Musa, «Şanına lâyık bir cenaze töreni yapalım Rahmetlinin.»

Gülnaz Hanımı eve doluşan kadınlar güçlükle teskin ediyorlardı. Kadın bağra bağra ağlıyor kendisini yerden yere atıyordu. Sonunda yaşlı bir kadın:

— «Kendine acımıyorsan, karnındaki çocuğa acı, o sana rahmetliden hatıra» dedi.

O zaman Gülnaz, sakinleşmiş, karnının altında yumru yumru olan havluları düzeltmek için odasına kapanmıştı.

İkindi namazına cenaze yetiştirildikten sonra Haspi biraz daha rahatlamıştı. Şimdi mesele kadınların doğum yapacakları günü beklemeğe kalmıştı. Musa, her karşılaştıkları yerde hatta o gün cenazede bile:

— «Ne düşünüyorsun. Şu işe bitti gözü ile bak» diyordu.

— «Korkuyorum Musa efendi.»

— «Korkacak ne var?» demişti. Musa, «bundan sonrası çocuk oyuncağı.»

O gece Murtaza beyin helvesından en iştahlı yiyen iki kişi vardı. Birisi Haspi öbürü de Musa efendi Helvayı yerlerken Musa:

— «Bizim bir Dimetoka'lı Hoca vardı» diye konuşuyordu. «Ne zaman bir ölü olsa köyde o daha evvel gider bakkaldan bir kilo tahin helvası alır onu yerdi.»

— «Neden?»

— «Hoca helvayı severdi. Sonra ölüm olunca eline para gececeğini bilir bakkala gider helvayı peşin alırdı. Bakkal artık alışmıştı. Hoca helva ısmarladı mı? Ya bir ölü ya da ölümün pençesinde olan bir hasta var anlamını çıkarırdı.»

— «Ya hasta ölmezse?»

— «O zaman Hoca ile bakakl birisinin ölmesini beklemeğe başlarlardı. Hocanın borcunu ödemesi için.» Haspi başını kaşıyarak Musa'ya anlamlı anlamlı sordu:

— «Yani ben Hoca sen de bakkal mısın şimdi?»

— «Tastamam öyle ama biz ölümü değil şimdi helvayı yemek için doğumu bekliyoruz»

— «Susss!» dedi Haspi, « Bu işi o kadar konuşuyorsun ki biri duyacak diye de ödüm kopuyor.»

✶

Murtaza beyin kırkında Mevlût'ta okutmuşlardı. Fakat, Haspi'nin bütün ısrarlarına mukavemet eden Gülnaz Murtaza beyin kırkı çıkıncaya kadar Haspi'yi koynuna almamıştı. Haspi bundan da şüphelenmeğe başlamıştı. Bu kadın, elinden çocuklarını aldıktan sonra bir sırt çevirirse, tüm mallarla birlikte Haspi hem karısından hem çocuğundan, hem de paradan olurdu. Bu aklına gelince irkildi. O gece sabaha kadar uyku tutmadı gözünü. Sabah sabah kalktı. Odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmağa başladı. Karısına mese-

leyi açsa, onun da rızasını alarak Gülnaz hanımla bir nikâh kıydırsa mıydı? Fatma, bu işe karşı çıkar mıydı? Gerçi karısı kendisinden Allah tan korkar gibi korkuyordu ama, kadın kısmı belli olmazdı. Yoksa koskoca bir beyin hanımı ile ortak olmak hoşuna mı giderdi? Bunu gene en iyisi, Musa efendiye açmalı Musa efendinin karısı vasıtası ile Fatma'nın ağzını mı aramalıydı? Bir türlü karar veremiyordu. Karısı uyuyordu. Sabah ezanı okunuyordu. Uzaktan uzağa, arap hafızın okuduğu ezan sesi ne kadar dokunaklı geliyordu. Haspi bir an kendisini sabah ezanına kaptırdı. Sonra taşlığa çıktı. Hanım da kalkmıştı. O da merdivenden taşlığa iniyordu. Haspi:

— «Gülnaz» dedi. Kadın Haspinin yanına kadar geldi.

— «Ne var?«

— «Seninle evlenelim artık.»

— «Nasıl?»

— «Ne nasılı? Hocanın birini çağırırız eve basarız nikâhı olur biter.»

— «Olmaz» dedi Gülnaz.

— «Neden?» Haspinin yüzüne kan hücum etmişti. Kadını kollarından tuttu gözlerinin içine bakarak «Neden olmaz?» dedi.

— «Ben hizmetçimle ayni seviyeye düşemem.»

— «Nolacak yani?»

— «Önce çocuğu alacağım. Sonra Ben istanbul'a gidip yerleşeceğim malları sattıktan sonra. Sen

İstanbul' geleceksin Fatmayı boşayarak. Orda evleneceğiz.»

Haspi bir an düşündü. Kadının dediği her anlamda akıl kârıydı. Fakat kadına nasıl inanabilirdi. Haspi'nin yüzünün allak bullak olduğunu gören Gülnaz:

— «Ne düşünüyorsun?» dedi.

— «Beni atlatabileceğini.»

— «Yapar mıyım sanıyorsun?» derken Haspi'yi atlatmayı ilk defa düşünmüştü kadın.

— «Neden yapmıyasın?»

— «Bana güvenmiyor musun?»

— «Yalnız sana değil babam mezardan çıksa ona güvenmem.»

— «Malları satmak için sana vekâlet veririm.»

Haspi'nin yüzü aydınlanmıştı. Gene de aklı ermiyordu. Kadın nihayet bir başka garanti daha verdi:

— «Bir teneke altını var beyin onu da sana bırakırım.»

Haspi o zaman kadının hakikaten kendisini sevdiğini düşündü, sonra onu kırmaktan korkarak.

— «Ne lüzum var bunlara» dedi, «Kimsenin haberi olmadan bir yakın kasabaya yahut Mersine gideriz orda bir imamın önüne geçer nikâhı basarız. Olur biter. Sonra senin istediğin şekilde sen istanbul'a gidersin. Ben işleri bitirir peşinden damlarım.» Gülnaz:

— «Bu olur bak» dedi, «Ama burdan nasıl Mersine gideceğiz.?»

— «Sen onu bana bırak.»

O günden sonra düşünülenlerin hepsi aynen Haspi ile Musa'nın plânladıkları gibi ağır ağır tahakkuk edecekti. Etti de..

ONBİR

Fatma doğum sancıları içinde kıvranırken Musa efendinin karısı onun çocuğunu hem de erkek çocuğunu elleri arasına aldı. Fatma kendisinden geçmişti. Çocuğu acele odadan kaçırıp, yukarıya kata hanfendinin karnından çıkarılan yastığın. Üzerine koydular. Ona yaptıkları muhteşem lohusa yatağının üzerine yerleştirildi. Ve çocuğu ölen (!) Fatma'nın yanına gözleri yaşlı Haps geldi. Musa efendinin karısı kendisine gelen Fatma'ya ilk acı haberi verdi:

— «Sen sağ ol kızım, daha geçsin inşallah analı babalı daha nice çocuklar yaparsınız.

Benim de ilk çocuğum hakkın rahmetine ermişti.» diye tesalli etmeğe başladı. Kadın bunları söyleken ağlıyordu Fatma da ağlamaktaydı. Hapsi pencereden dışarsını seyrediyormuş gibi duruyordu. Birden döndü geldi karısının yanına çöktü. Onun elini avucununu içine aldı. Kadın sordu:

— «Erkek miydi?»

— «Sen kultuldan ya o bize yeter» diyerek.

Haspi, ağlamaklı yüzünü kaldırdı. Karısının gözlerine baktı. Sonra ağır ağır baş sallayarak:

— «Erkekti» dedi. Musa efendi arkadan:

— «Zavallı yavruyu toprağa vermek gerek» dedi. Haspi ona baktı. Sonra:

— «Ben çok fenayım Musa efendi sen uğraşı ver o işle» dedi.

Öğle nazamını müteakip, küçüğün cenazesi beş on kişilik bir cemaatle mezarlığa götürülürken Haspi kendisini toparlamış, oğlunun ölmeyen oğlunun cenaze-

sinde müteessir görünmeğe çalışarak yürüyor sağdan soldan gelen başsağlığı dileklerini de mütevekkil karşılıyordu.

Diğer tarafta, komşular, Adana'nın eşrafı, Murtataze beyin Hanımının lohusasına geliyorlar, babasın doğan talihsiz yavruya uzun ömür diliyorlardı. Mesele tereyağdan kıl çeker gibi düşünüldüğünden daha çabuk ve kolay oluvermişti. Şimdi, Gülnaz hanım, bu yavruyla kavuştuğu serseti de mütebessim düşünüyordu. Belki de bundan sonra mutlu olacaktı. Musa efendinin karısı:

— «Süt anne bulalım» dedi.

— «Fatma var ya.»

— «Sahi bak bu aklıma gelmemişti.» dedi Musa efendinin karısı.

Musa efendi, Musa efendinin karısı ve Haspi Fatma ile bir gece konuşurlarken bu mesele açıldı. Fatma, dolu memelerini Murtaza beyin karısının kesilen sütü yerine küçüğün ağzına vermeyi kabul etti. Bundan sonra kendi çocuğunu başkasının çocuğu olarak emzirmeğe başladı. Fatma, bundan iki türlü haz duyuyordu. Birincisi koskoca bir beyin süt annesi oluyordu. Birde memesi emilirken annelik hisleri kabarıyordu. Acele bir çocuğa gebe kalmak için de geceleri Haspi'nin canını çıkarıyordu. Haspi ise karısının ikinci bir çocuğa gebe kalmaması için ne yapacağını şaşırmıştı. Gündüzleri de beyin mallarını satmak için müşteri arıyordu. Sonunda topraklarla birlikte tüm malları olduğu gibi iyi bir fiatla başka bir zengine devretti. Davavekili Ka-

sım efendi ile Musa efendi de elerinden geleri yardımı yapmışlardı. Fakat Haspi kazıklandığını bile bile malları elinden çıkarmıştı. Musa efendiye vaat ettiği şeylerin hepsini yapmıştı. Üstüne üstlük Musa'nın beklediğinden de fazlasını vermişti. Gene Dava vekili Kasım efendi ile Musa efendinin şahitliği ile topladığı tüm parayı Gülnaz Hanıma herkezin gözü önünde kendi eli ile getirdi teslim etti. O da bu iki fukara insana, başlarını sokacak bir ev alması için çıkardı para verdi. Haspi:

— «İstemem» dedi.

— «Al yahu» diye Musa ısrar etti, «Al be karını düşün»

Haspi' de Fatma'ya bir işaret ederek parayı onun almasını sağladı. Bu şekilde Fatma'ya karşı da vicdan borcunu ödemiş oluyordu. Bu paraya dokunmıyacak kaçarken bu parayı kadına bırakacaktı. Gülnaz hanımda artık konuya komşuya gidiyor, gezmeğe giderken de oğlunu Fatma'ya bırakıyordu. Bir gün Telâşla eve geldi. Mersin'de büyük halasının rahatsız olduğunu söyledi. Beyin Mersin de de bir evi olduğunu söyleyen Haspi Gülnaz hanımla iki günlüğüne Mersine gittiler.

Orada Kör imam tarafından nikâhları kıyılmışolarak Adana'ya döndüklerinde Gülnaz hanımın ikinci kocası ve enikonu zengin bir adamdı Haspi.

Önce Hanım çocuğunu ve paralarını alarak Adana'dan Ankara'ya diye yola çıktı. Haspi kendi paralarını nolur Nolmaz diye Gülnaz'a bile vermemişti. Sonra Gülnaz'ın verdiği ve karısının sakladığı para ile bir ev aldı. Bunu karısının üzerine yaptırdı. Dava vekili-

nin eline boş kağıdını vererek bir gün Adana'dan sırra kadem bastı. Musa efendi bile helâlleşirken:

— «Bu kadın bir takım rezaletler çıkarmağa kalkarsa, artık sen icabına bakarsın» dedi.

— «Sen hiç gam kasavet çekme» dedi Musa da. Sarıldılar öpüştüler ve birbirlerine olan haklarını helâl ettiler. Haspi toz oldu.

SAYIN HASPİ TEKE'NİN ANNELER GÜNÜ İÇİN YAPTIĞI KONUŞMA...

Sayın dinleyiciler, kıymetli anneler..
Anne, diyen çocuğun heyecanı içinde, annesini kaybetmiş bir evladın üzüntüsü içinde size hitap ediyorum. (sürekli alkışlar) Ben diyorum ki kadın denen varlık, üzerine titrenmesi gereken nadide çiçekler kadar hassas ve şevkat doludur Ona şevkat ona kıymet vermeyenler, onu iyi hislerden mahrum bırakanlar, onu evlatsız bırakmış kadar aşağılık bir işe tevesül etmiş demektedir. Bizler annelerimizin bizi dokuz ay on gün karınlarında taşıdığını, bizi etleri ile kanları ile sütleri ile beslediklerini yaşattıklarını büyüttüklerini unutmamalıyız. (Çoşkun tezahürat) Ben şahsen kadınlara iyi muammele etmeyen kimselere insan gözü ile bakmam. (Alkışlar) Ben kadınları daha ziyade anne oldukları için hürmete şayan görürüm. Hörmet ederim, sayarım severim. (Alkışlar)

Elli yıla yaklaşan iş hayatımda daima kadınlara karşı yarının anneleri oldukları için saygılı davranmışımdır. Sizde biliyorsunuz ben Anadolu çocuğuyum. Anadolu ismini düşünün bir kere ANA—DOLU yani anne dolu demektir. Babalarımız savaş alanlarında ölmüş, uzak elerde askerlik yaptıkları için yadelerde kalmış şehid olmuş Anadoluda gözleri yaşlı Anneler bırak-

mıştır. Anadolu da anne dolu anlamını taşıyan bir isim almıştır. Benim de rahmetli babam Kurtuluş savaşında aldığı bir yaradan daha ben çok küçükken ölmüştü. Annem beni şevkatli kolları arasında iş sahasına girinceye kadar taşımış, bütün varımı yoğumu elde etmem için bana imkân sağlamıştır Ayrıca bir komşu nineyi de anmak isterim. O kadın da beni iş hayatına iten en kuvvetli varlık olmuştu. Allah gani gani rahmet eylesin. Hayatımda beni yükselten eşim (eli ile gösterir) tek çocuğumun annesi bana her anlamda kuvvet vermiştir. Ben bu gün başarılı bir iş adamı isem bunu eşimin bana gösterdiği anlayışa verin. (Alkış sesleri)

Tüm anneleri, bu salonda bulunan annelerin şahsında selamlarım. İyi günler anneler günü gibi annelerin olsun efendim.
(Sürekli alkışlar.)

HASPİ TEKENİN KONUŞMASININ BÜYÜK GAZETEDEKİ YANKISI

Büyük iş adamlarımızdan Haspi Teke, anneler gününde yaptığı konuşma, Türk Kadınlar Genel Örgütü tarafından anneler için yapılan en güzel konuşma seçildi. Bu sebeple Türk Kadınları Genel Örğütü Haspi Tekeye bu günün önemini belirten bir plaket verdi. Haspi Teke'de Düşmüş Kadınlara Nakdi Yardım Derneği'ne yüz bin liralık bir çek yazdı. Haspi Teke'nin bu teberrüsü ile, düşkün kadınlara bir yurt kurulması için, ilk teşebbüs, ilk adım atılmış oldu deniliyor. Düşmüş Kadınları Kolundan Tutup Kaldırma Derneği de katkıda bulunacak ve düşkün kadınlar yurduna HAS-

Pİ TEKE DÜŞKÜN KADINLAR YURDU adı verilecek.

KÜÇÜK BİR DERĞİNİN AKIL ALMAZ HEZEYANI

Adana. 29 Özel)

KİM KİMDİR? adında şehirimizde yayınlanan bir dergi, Adana'da yarı Meczup dolaşın bir kadının hezeyanlarını aynen sayfalarına alıp, bu kadının esasında Haspi Teke'nin oğlunun annesi olarak bildirmiştir. İsminin Fatma olduğu belirtilen Kadın:

— «Haspi Teke, Gül hanımın değil benim kocamdı. Gül hanım da o zamanlar Gülnaz Hanımdı. Ama hem kocamı, hem de çocuğumu çaldı. Haspi Teke'de onun parası ile zengin oldu.» demiştir. Bu açıklama hakkında kendisi ile konuşan bir muhabire Haspi Teke:

— «Herkes meyva veren ağacı taşlar. O Hatunu hatırlamıyorum dersem yalan olur. Kendisi bizim hanımın söylediğine bakılırsa, Adana'daki çiftliğimizde gündelikçiymiş..» dedi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAŞIMPAŞA BİR

1930 senesinin Mayıs ayında Haydarpaşa'da trenden inen Haspi Kısmetizade, gardan çıkıp da Haydarpaşa vapur iskelesine inince büsbütün şaşırmıştı. Trenin geldiği sırada Pendikten beri adaları gösterip hep buralarının İstanbul olduğunu söyleyen komportuman arkadaşları yalan söylemiyorsa ve rıhtımdan gördüğü yerler de hep İstanbul'a aitse bu İstanbul denen şehir bir alemdi. Haspi Kısmetzade İstanbul'u Kayserinin beş, Adana'nın da olsa olsa üç Misli büyük bir şehir olarak kurmuştu kafasında. Trenden indiği yeri de gene bir çocuk merakı ile efendiden bir adama sormuştu:

— «Burası neresi?»

— «Haydarpaşa.»

— «Kendisi Nerde?»

— «Neyin Kendisi Nerde?»

— «Haydarpaşa'nın.?»

Haspi, Kemal Paşa, İsmet Paşa ve İstanbul'u alan Rafet Paşa gibi bir paşadan bahsedildiğini zannediyor, Haydarpaşa'yı İstanbul'a gelir gelmez görmek istiyordu. Adamlar bunu anlamışlardı. Birisi dalga geçmek için:

— «Kaşımpaşa, Davutpaşa, Mahmutpaşa ve Haydarpaşa dört kardeştiler, birinin evinde toplanmışlardır belkide» dediği an Haspi Kısmetizade ayılmıştı. Karısı Gülnaz'ın kendisine yazdığı mektuptan öğrendiği adreste «Kasımpaşa» yazıyordu. Demek bunlar semt ismiydi ve adamlar onunla dalga geçiyorlardı. Haspi, hemen saflığa vurarak:

— «Kendisini göremez miyim?» diye sordu.

— «Neden göremiyesin?»

Bir başka adam atıldı onunla gırgır geçmek için:

— «En çok Hangisini görmek istersin?» diye sordu.

— «Gösterir misin?»

— «Gösteriirm»

— «Yalan»

— «Valla billa gösteririm.»

— «Kasımpaşa'yı öteden beri merak ederim. Ağbeyim onun yanında askerlik yapmış» diye iç çekti.

— «İyi adamdır» dedi. İstanbul'lu sırıtarak.

— «Beni götürsene ona.»

— «Götüreyim» diyen adam arkadaşına bir göz kırptı. İstanbul'da o zamanlar mutluluk vardı. İstanbul karaborsayı bilmiyordu. İstanbul o zaman bu günkü kadar kalabalık değildi. İstanbul'da İstanbul'lular ekseriyetteydi. Efendilik, efendice eylence hüküm sürerdi. Lâtife lâtif gerek, kaidesi geneldi. Vapura bindikleri sırada Haspi Kısmetizade saf saf sorularına devam ediyor, fakat kendisine verilen ciddi ve gayrı ciddi cevapları kurnazlığının süzgeçinde değerlendiriyordu.

— «Burası neresi?»

— «Üsküdar.»

— «Ya karşısı?»

— «Çengelköy.»

— «Neden Çengelköy diyorlar?»

— «Çok çengelli olduğu için.»

Haspi Kısmetizade için için gülüyordu. Birden köprüyü göstermiş ve onun Karaköy kısmını işaret etmişti.

— «Burası?»

— «Karaköy.»

— «Hiçte kara değil Neden Karaköy demişler?»

Adamlar kahkaha ile gülüyorlardı. Haspi vapur biletini adamlara aldırtmıştı. Şimdi adamlar onunla gırgır geçiyoruz diye Kasımpaşa'ya kadar da götüreceklerdi. İçin için seviniyordu. Birden Eminönü tarafını gösterdi:

— «Orası neresi?»

— «Eminönü?»

— «Kimin evinin önü?»

— «Mahmutpaşa'nın diye adamlardan birisi öbürüne göz kırptı. Haspi, adamlar gülerken, İstanbul için kafasında ilk doğru yolu çizmişti. Burda saf görülüp bu insanları tongaya bastırmak işten bile değildi. Burda adam ilk önce bir yer yapacak, bir isim, bir firma olacak, sonra bu saflığının kör eden perdesi altında istediği gibi at koşturacaktı. Adamlar onun derin derin düşünceye daldığını gördükçe, bunu büyük hayretine veriyorlardı. Karaköy'de indikleri zaman, tıranvay'ları gören Haspi büsbütün şaşırmıştı. Kendi kendine giden bu çok büyük vasıtalara şaşkın şaşkın baktı. Onu Kasımpaşa'ya götüren iki adam:

— «Hoşuna gitti mi?» diye sordular.

— «Çoook satarlar mı acaba?»

Adamlar yere yatıyorlardı. Haspi, bunun satılmı-

yacağını sezdiği halde, adamları neşelendirmek için soruyordu. Kalantor beyzade:

— «Bir sormak lâzım» dedi.

— «Kime?»

— «Vatman'a»

— «Vatman mı bunun sahibi?»

— «Vatman» dedi adam. Vatman lâfını o güne kadar hiç duymamış olan Haspi Kısmetizade çok şaşırmıştı.

— «Vatmanlar zengin midir?»

— «Çok diyen adamlar gülmekten kendilerinden geçmişlerdi.

— «Birini göstersenize bana.»

Geçmekte olan bir tranvayın önünde bir kolu habre çekiştiren adamı işaret etmişlerdi. Hapsi uzun uzun adama baktı. Giysilerinden, şapkasından, adamın önemli bir iş yaptığını anladı. Ama adamların söylediği kadar olmadığını kestirdi. Vatman vatman, diye geçirdi içinden. Sonra aklına karısı geldi. Çocuğu geldi. Bir an önce Kasımpaşa'ya gitmek için:

— «Kasımpaşa nerde?» diye sordu.

— «Gidiyoruz.» diyen adamlar önüne düştü. Haspi'yi o koca tahta bavulu ile yürütüyorlardı. Haspi'yi yüksek kaldırıma vurdukları zaman canı çıkmıştı. Sonunda:

— «Biraz dinleneceğiz» diyerek bavulunun üzerine oturdu. Adamlar başında durmuşlardı. Birisi:

— «O bavulda ne var hemşerim» diye sordu, «Üç asma kilit vurduğunu göre hazine mi taşıyorsun?» Haspi, kızardı. Adamlardan şimdi korkuyordu. Sadece:

— «Hiç» dedi, «Kasımpaşa'ya biraz yağ peynir getirdim memleketten. Ağbeyim yolladı.» Sonra bunu

söylediğine pişman olmuştu. İster misin adamlar şimdi onu birinin karşısına çıkarsınlar da, işte Kasımpaşa bu diye elinden bavulunu alsınlardı.

Şişman uzun boylusu, arkadaşını şöyle yanına çekti.

— «Bırak herifi rahat Cafer» dedi, «Fukara işine gitsin. Benim de işim gücüm var ben de işime gideyim.»

— «Olmaz be Recep ağbey bu salakla biraz eylenelim.»

— «Biz eyleniyoruz ama bir açıkgözün eline düşerse dolandırırlar bu enayiyi.»

— «Napalım?»

— «Bindir bir taksiye ver eline üç kuruş götürsün şu fukarayı Kasımpaşa'ya. Orda da Allahından bulsun.»

Adamlar, Haspi'yi Yüksek kaldırımdan bankaların başına kadar tekrar aşağı indirip bir taksi çevirdiler, yüzellli kuruşa pazarlık etti Cafer olanı ve Haspi'yi bavulu ile otomobile bindirip yolcu ettiler. Haspi arabanın arka penceresinden kendisini uğurlayan İstanbul'lulara bakıp bakıp gülüyordu.

İKİ

— «Bu İstanbul'u sevdim ben» dedi.

— «Noldu?»

— «Daha ne olsun? Kırk para vermeden Haydarpaşa'dan buraya kadar bedava geldim.»

— «Nasıl?»

Haspi, Gülnaz'a başından geçenleri anlattığı za-

man karısı şen kahkahalar atarak kocasını tekrar kucaklamıştı. Karıkoca çocuklarını da biraz sevip okşadıktan sonar Hizmetçi kızın şaşkın bakışları arasında odalarına kapanıp hasret dindirmişlerdi. Etli butlu karısını öylesine sevmiş, öylesine çoşmuştu ki, Gülnaz:

— «Ohh çok şükür kavuşturana» diyerek kocasına tekrar tekrar saldırmıştı. Şimdi Kadının ve kendisinin olan bir yığın paraları vardı. Kimseye muhtaç olmadan gül gibi yaşarlardı. Haspi:

— «Bir dükkan açsam acaba?» dedi.

— «Biraz dinlen, İstanbul'u şöyle bir kolacan et, iş bak ne yapabilirsin onu gözle sonra işe giriş» dedi karısı.

Haspi de karısının söylediği gibi düşünüyordu. Önce İstanbul'u gezecek, bakacak, iş kollayacaktı. Ucu bucağı olmayan şehirde, hırlısı vardı, hırsızı vardı. Bir iş yapayım derken para kaptırabilirdi. Kayseri'de çocukluğunda olsun, Adana'da delikanlılığında olsun İstanbul için pek çok şeyler işitmişti. İşittiklerine göre İstanbul'un taşı toprağı altındı. İstanbul kadınları yosmaydı, İstanbul'un kahpesi boldu. Duymadığı kalmamıştı bu koca şehir için. Haspı düşünürken karısı da onu izliyordu. Neden sonra:

— «Ne düşünüyorsun?» dedi.

— «Hiç.. İstanbul'u düşündüm.»

— «Korkuyor musun?»

— «İstanbul benden korksun.»

İstanbul benden korksun dedikten sonra, ilk önce Kasımpaşa'daki semt kahvelerinden birine çıktı ertesi gün. Kahvedeki İnsanları şöyle bir yokladı. Kimin ne iş yaptığını kimin nelerle oğraştığını aradı. Elle tutulur gözle görülür bir şeyler sezememişti. Daha ertesi

gün daha ilerlere açıldı. Sirkeci'yi öğrendi. Eminönü'nü dolaştı. Perşembe pazarını gördü. Fakat, İstanbul gibi, İstanbul'luların da işleri kapalı kutuydu. Ser veriyor, sır vermiyorlardı. Haspi, o ufacık yazıhaneler de nasıl para kazanıldığını, nasıl büyük işler döndüğünü öğrenememişti. Demir toptancılarını, Çimonto toptancılarını, büyük ihaleleri, devlet işlerini, kahvelerde, iş yerlerinde ucundan kenarından öğrenmeğe çalışıyordu.

Böyle avare avare dolaştığı günlerden bir gün, çocukluk arkadaşlarından İsmail'e rasladı. O İsmail'i tanıyamamıştı ama İsmail onu Kayseri'deki dalavereci arkadaşını Sirkeci'de hırsız yakalar gibi yakalamıştı. Bir el omuzuna değipte:

— «Durbakalım Kısmetizade» dediği zaman zıplamış ve bu elin sahibinin kendisine ağır ithamlarda bulunacağını sezinlemişti. Döndü bir an göz göze geldiler.

Haspi

— «İsmail» dedi.

— «İsmail ya Ne yaptın ulan koca karının altınlarını?»

— «Hangi Koca karının?»

— «Kayseir'deki Yahya dayının karısını unuttun mu yoksa?»

— «Ben almadım» dedi.

— «Yalan.»

— «Yalanım varsa gözüm çıksın»

— «Tuh Allah kahretsin, ben de sen aldın sanmıştım.»

İsmail'le orda Viyana otelinin kahvesine girmiş-

ler, önce Kayseri'den uzun uzadıya lâflamışlardı. İsmail burda büyük bir tüccarın yanında çalışıyordu. Durum fena değildi. Haspi, İsmail'den faydalanmayı bir an aklından geçirmiş ve onunla iş yapmağa karar vermişti. Büyük bir tüccarın yanında çalıştığına göre, bir şeyler öğrenmiş olmalıydı. Bir takım işlerden haberi olmalıydı. Ondan iyi basamak olamazdı. Gözlerinin içi gülüyordu. Burda da kısmeti ayağına gelmişti. İsmail, Kayseri'de olup bitenleri anlatırken o durmadan İsmail'den ne şekilde faydalanacağını düşlüyordu.

Sonunda İsmail:

— «Hatırlıyor musun?» dedi, «Nasıl dut ağacına «biiir» diye sayıyı uzatarak çıkmış paraları almıştık.»

— «Hatırlamam mı?»

Kahkaha atmışlardı. İsmail:

— «Ali Veli kardeşler var ya»

— «Eeee!.»

— «Hani paraları elinden aldığımız?»

— «Bildim bildim» dedi Haspi, «Biiiiiiir»

— «Evet, onlar da burda.»

— «Napıyorlar?»

— «Keresteci mağazası açmışlar.»

— «Baksen»

— «Bir gün kahve içmeğe gideriz onlara.»

— «Gidelim» dedi Haspi, «Hatırlıyor musun? İstanbul'a kaçmak için ne kadar konuşurduk»

— «Hatırlamam olur mu? Geldik işte. Evlendin mi?»

— «Evlendim. Ya sen?»

— «Kız kaçırdım Kayseri'den onun için burdayım. Üçte çocuğum var.»

— «Allah bağışlasın benim bir tane.»

— «Az be...»

— «Az ama napalım?»

Daha konuşacaklardı. Sonunda İsmail kalkmış köstekli saatine bakmış, sonra müsade isteyerek:

— «Başka bir gün konuşuruz» demişti, «Patronlar mağazayı kapamadan gideyim. İş için dışarı çıkmıştım.»

— «Ne zaman buluşuruz.»

— «Bizim mağaza Mısır çarşısının arkasında, İstersen gel gidelim gör, bir gün oğrarsın»

Haspi, fırsatı kaçırmadı. İsmail'le birlikte Eminönü'ne doğru yürümeğe başladı. İsmail yolda da gevezelik ediyor, patronlarının büyük işler çevirdiğini, İthâlât ihracaat işleri ile oğraştığını anlatıyordu. Adana'da iken bu lâfları rahmetli Murtaza beyden de işitirdi. Hatta pamuk yollamışlardı gâvurlara, ayrıca Murtaza bey de gavurcuklardan mallar alıp burda satarak para kazanıldığını anlatmıştı.

İsmail:

— «Ortakları yahudi» dedi.

— «Kimin?»

— «Patronların.»

Haspi, yahudileri de bu vesile ile taniyabileceğine daha çok sevinmişti. Tüccar olarak dünyaya gelmiş bu beniisrail kavminin mensuplarını tanımak istiyordu. Öteden beri onlara karşı bir sempati duyarak belki de büyük babasına mal ederek babasının anlattıklarından bir hakikat payı arardı. İsmail:

— «Ne düşünüyorsun?» dedi.

— «Yahudileri.»

— «Yahudilere nolmuş?»

— «Hiç» dedi. Haspi, «Çok akıllı oluyorlarmış»

— «Hiç kuşkun olmasın» dedi İsmail, «Bizim patronun ortağı var görsen herif para canbazı...»

Haspi iyice meraklanmıştı. Yahudilerin nasıl para canbazı olduğunu, sormak istiyordu. Ama iç güdüsü de onu acele etmemeğe, parası varmış gibi davranmamağa zorluyordu. Bu arkadaşına açlırsa, ona parası olduğunu söylerse, sonunda bir kazık yemekten çekiniyordu. Çünki her ne kadar İsmail Kayserideki Yahya dayının karısının paralarını yutmuş görünmüşse de onun bu işi kıvırıp kaçtığına inanıyordu. Beklemesini bilirdi. Bekler ve günün birinde de yediği kazık kadar bir kazık atardı.

Dükkânın olduğu yere gelmişlerdi. İsmail, üzerinde bir tabelâ olan darıcık bir merdivenden çıkılan bir han kapısını gösterdi:

— Burası» dedi, «Süleyman Keten ve ortağı ithalât ihracak şirketi.»

— «Süleyman Keten mi?»

— «O önemli değil asıl iş ortağında.»

— «Ortağı kim?»

— «Sana söylediğim yahudi.»

— «Neden ismi yok?»

— «Yahudiler isimlerini saklarlar, tüm ekaliyetler böyledir. İşin içinde daima bir kurnazlık vardır ama ben sökemedim.»

Haspi de bu işin bir püf tarafı olduğunu düşündü. Neden isimlerini saklıyorlardı. Bilmediği ne kadar çok şey vardı. Musa geldi aklına, Adana'daki kahveci ortağı geldi. Burda işler başka türlü dönüyordu. Adana'da hasta Murtaza bey ile zavallı Fatma gibi değildi karşısındaki insanlar. Daha başka türlü bakmalıydı

dünyaya. Daha başka türlü düşünmeliydi işlerini. İsmail:

— «Hadi eyvallah» dedi, «bir gün oğrarsan çıkar, bir iki kadeh içeriz.»

— «Sayende» dedi Haspi ve sonra bu gün öğrendiklerini kâfi bularak uzaklaştı.

ÜÇ

Kırkbeş gündür dolaşıyordu. Artık İstanbul'un bir çok semtlerini öğrenmiş, eve daha kolay gidip gelmeğe başlamıştı. Karısı ile çocukları üzerinde hiç konuşmuyorlar, onu ikisi de kendi çocukları gibi seviyorlardı. Gülnaz, geldiğinden beri de Fatma hakında tek bir sual sarmamıştı. Haspi'de orda yüz üstü bıraktığı kadın hakkında ayrıntılı bilgi vermekten kaçınmıştı. Bu ikisinin de yüz karası olduğundan, sanki öyle bir insan yaşamamış gibi, hiç oralı olmuyorlardı. Günlük meseleleri konuşuyor, Haspi o gün şehirde gördüklerinin izlenimlerini naklediyordu. Hergün aklında olmasına rağmen İsmail'i de bir hafta geçmiş olmasına rağmen aramamıştı.

Bir gün tesadüfmüş gibi, eline bir file aldı onu çarşıdan doldurdu. Sonra, Süleyman Keten ve ortağı Şirketi'nin merdivenlerinden çıktı. Küçük bir kapıda daha küçük bir levhada bu ortalığın yazısını okuyunca kapıyı korka korka açtı. İçeride gözlüklü bir adam ufak tozlu bir masanın başında oturuyordu. Başını evraklardan kaldırıp Haspi'ye baktı. Haspi, sırıtarak:

— «İsmail efendi burda mı?» diye sordu, «Kayserili İsmail efendi.»

— «Dışarda» dedi adam.

— «Ben hemşerisiyim de...»

— «Otur bekle istersen» dedi ve başını tekrar kağıtlara çevirdi. Haspi ordaki iskemlelerden birisinin üzerine tünedi. Adamı kontrol etmeğe başladı. Adam kağıtlarla oğraşırken ona sordu.

— «Ne iş yapıyorsun?»

— «Hiç»

Adam, başını kaldırdı. Haspi'yi şöyle bir süzdü. Soran gözlerle bakıyordu. Haspi başını önüne eğerek:

— «Yeni geldim» dedi.

— «Kayseriden mi?»

— «Adana'dan.»

— «Adın ne?»

— «Haspi.»

— «Sana bir iş versek çalışır mısın?»

— «Nasıl bir iş?»

— «İşin nasılı olur mu? İş İşte... Her sabah gelip burasını açacaksın, ortalığı süpürüp öteyi beriyi toplayacaksın. Sonra gel git işleri.»

— «Olur» dedi Haspi, «Büyük bir iş sandım da beceremem diye sordum.» dedi. Adamın hoşuna gitmişti, bu samimi açıklama. Güldü, bir sigara çıkardı uzattı Haspi'ye. Haspi:

— «İçmem» dedi.

— «Hiç mi?»

— «Ara sıra içerim ama istemedi canım.»

İsmail gelmiyordu. İsmail gelmedikçe adamla konuşuyorlar, öteden beriden anlatıyorlardı. Sanki adam iş sahibi değil de kırk yıllık ahpabıymış gibi davranıyordu. Haspi aklından geçiriyordu; Acaba kenarda kö-

şede kalmış şu kadar param var deyip ilerde bu adama üç beş altını çıkarıp versemiydi?

Adamın anlattıklarını dinliyormuş gibi sırıtarak gözlerinin içine bakıyor, bir şeyler kapmağa savaşıyordu. O sırada kapı açılmıştı. Kısa boylu, yaşlıca, kıranta bir adam geldiği zaman, masada oturan ayağa kalkmış ve:

— «Buyurun İsak efendi» demişti. Haspi içinden, işte yahudi bu olacak, diye geçirdi.

İsak efendi kendisine söyle bir bakmış geçip masanın yanındaki iskemleye oturmuştu. Sonra iki ortak Haspi'nin orda olduğunu unutmuşlar, konuşmağa başlamışlardı. Haspi kulaklarını açmış can kulağı ile dinliyordu konuşulanları. Yahudi:

— «Gazi Paşa» dedi, «Ankara'yı Ankara yaptırıyor ama hükümetin kolu uzun buralara da varacak işler» dedi.

— «Beğendin mi Ankara'yı?»

— «Güzel güzel, taşı toprağı altın olacak Ankara'nın.»

— «Yapma yahu?»

— «Yapması var mı tüm seferethaneler yapılmış, her gün biraz daha genişliyor Ankara»

— «Ne demek istiyorsun İsak efendi dilinin altında bakla var senin.»

İsak efendi döndü, Haspi'ye baktı. O bön bön, daha ziyade bön olmağa çalışarak onlara bakıyordu. İsak sordu:

— «Kim bu?»

— «Bizim İsmali'in hemşerisi. İş vereceğiz ona, burasını çekip çevirecek temizliyecek yazıhaneyi açа-

cak.» dedikten sonra Haspi'ye dönmüş «Öyle mi Haspi efendi» diye sormuştu.

— «Sayenizde beyim.»

— «İyi iyi» dedi İsak efendi. Sonra döndü ortağına, «Bana kalırsa Ankara'da arsa alalım biraz.»

— «Alalım» dedi. Süleyman efendi. Sonra İsak, cebinden çıkardığı bir kağıdı Süleyman efendiye uzattı. «Ben şuralarını işaretledim. Bu arsalar şehrin akışına uygun.»

Süleyman efendi kağıdı katladı sümenin altına koydu. Sonra:

— «Haftaya gideriz» dedi.

Haspi ayağa kalkmıştı. Süleyman efendi ile Yahudi ona bakışlarını çevirdiler, Haspi:

— «Ben gitsem artık» dedi, «İsterseniz yarın başlarım işe.»

— «Otur bekle biraz da İsmail efendi anlatsın neler yapacağını, mağazanın da anahtarını verir olur biter.»

— «Olur» dedi Haspi oturdu. Şimdi aklı sümenin altına konulmuş kağıttaydı. Bu kağıttaki yazılar eline geçse, okusa, Ankara'ya varsa, ordan alınacak olan yerlerden az buçuk kapatsa nolurdu.? Yahudi söyledi diye yapacaktı bu işi aklına koymuştu. Ankara'da da tanıdığı kimseciler yoktu. Olmazsa olmasındı. Mutlaka Ankara'ya gitmeli, mutlaka bu işi çevirmeliydi. Yahudi ile ortağı alacağına göre o onlardan evvel davranmalıydı. Anahtarı alırsa, buraya bağlanıp kalacaktı. Aklına bir kere takmıştı. Yahudi ötede konuşmasını sürdürüyordu:

— «Alacaksın bu arsaları, unutacaksın Süleyman efendi unutacaksın. Seneler sonra bir gün.»

— «Öyle öyle, unutacaksın.» diye Süeyman efendi yansıdı. Unutacak kadar benim de param var, diye geçirdi içinden Haspi. Gazi'nin sihiri eli değmişti demek Ankara'ya, o sihirli el buraya da gelecek buraya da değeeekti. Şimdi Ankara'ya varmalı, orda birşeyler yapmalıydı. Kafasını tüm hücrelerine kadar bu işe yoruyordu. Arkadaşı geldikten sonra işi nasıl kıvırabilirdi. Acaba İsmail'e bir hafta sonra işe başlamak istediğini söylese, patronlara bunu kabul ettirebilir miydi? Bir haftaya kadar da Ankara'ya gider işi halledebilirdi. Ama daha evvel, o kağıdı bu masadan kaldırıp bir kopyasını çıkarması gerekiyordu. O sırada Yahudi dönmüş gene ona bakmıştı. Belli etmemeğe çalışıyordu ama Yahudi Haspi'ye bir sual sormak onunla konuşmak istiyordu. Süleyman efendi:

— «Haspi istersem çık dolaş biraz» dedi, «Yarım saat sonra gelirsem İsmail burda olur» Haspi ayağa kalkmıştı. Gözleri kağıdın sokulduğu dosyaya takıldı sonra önce yahudiye, daha sonra da Süleyman efendiye baktı. Samimi samimi:

— «Filem burda kalabilir mi» diye sordu.

— «Bırak kalsın.»

Haspi dışarı çıkmıştı. Dar sokaklarda dolaşırken aklı hep yahudi ile Süleyman efendinin konuşmalarındaydı. Sokakta, gelip geçenlere baktı. Vitrinlere göz gezdirdi. Daha evvel İstanbul sokaklarında yaptığı dolaşmalarda vitrinler onu eylendiriyordu.

Fakat, bu sefer öyle olmamıştı. İçi sıkılıyor, bir an evvel Süleyman efendinin yazıhanesine dönüp yahudinin verdiği yazıyı bulmak istiyordu. Birden karar verdi ve hızlı hızlı yazıhaneye döndü. İsmail gelmişti. İki hemşeri buluşmadan dolayı son derece büyük bir

sevgi gösterisi ile birbirlerini kucakladılar. İlk karşılaşmaların aksine bu sefer daha candan kucaklaşmışlardı. Bir köşeye çekildiler, Haspi, Süleyman efendinin yaptığı teklifi İsmail'e naklettiği zaman İsmail şaşırmıştı. Böyle ayak işlerine rıza göstermesi Haspi'nin darda olduğu kanaatini uyandırmıştı onda. İsmail:

— «Yarın başlıyacak mısın?» dedi.

— «Karım Ankara'ya gitti. Onu alıp geleyim öyle işe başlıyayım» dedi.

— «Sen bilirsin» diyen İsmail Süleyman efendiye baktı, «Patrona söyledin mi?»

— «Hayır, sen söylesen.»

— «Olur» dedi İsmail« söylerim.»

Sonra, gitmek üzere kalkan yahudi patronun arkasından Süleyman efendiye sokuldu:

— Haspi'nin karısı Ankara'ya gitmiş» dedi, «Müsade ederseniz onu aldıktan sonra işe başlasam olur mu diyor?» Patron Haspi'ye baktı. Haspi başını önüne eğmişti.

Süleyman efendinin sesini işitti.

— «Olur bekleriz. Ama bir haftadan çok kalmasın.»

— «Kalmam efendim» diye atıldı Haspi. Biraz sonra da yazıhaneyi adamlarına bırakan Süleyman efendi de yazıhaneden çıkınca, Haspi:

— «E! söyle bir çayda arkadaşımızın yazıhanesinde bir çay içelim» dedi.

— «Sahi be unutmuştum.» diyen İsmail dışarı fırlar fırlamaz, Haspi kağıdı sümenin altında aradı. Bulamamıştı. Sağa sola baktı. Bir yığın kağıdı karıştırmıştı. Sonra birden buldu. Kağıda baktı. Bir takım adresler vardı. Bunları yazması uzun sürecekti. Hemen

cebine attı. Gelen İsmail'in ayak seslerini de duyarak kenara kaçtı, iskemleye oturdu. Bir taraftan da bu kağıdın kaybolmasından arkada bırakacağı gürültüyü düşünüyor için için gülüyordu. İsmail'den biraz sonra da acem çay'cı çayları getirmişti. İsmail çaycıya takıldı. Kızdırdı, Haspi ile neşlenmişlerdi. Çaycı ana avrat İsmail'e küfrediyordu.

DÖRT

Haspi, ertesi gün Ankara'ya hareket etti. Yanında, Kapalıçarşı'da esnafa bozdurduğu altınların parasını götürüyordu. Yahudinin yazdığı adresleri tek tek dolaşacak, sahiplerini arıyacak, ucuz pahalı bu arsaları almağa çalışacaktı. Düşündüğünü kafasına koyduğunu yapmakla şimdiye kadar daima kârlı çıkmıştı. Bundan da kârlı çıkacağını biliyordu.

Ankara'ya varınca, hemen bir handa yer buldu. Daha ertesi gün arsaları tek tek dolaştı. Şimdi Kılılay'ın olduğu yerlerde gözüne kestirdiği bir yeri aldı. Burasının para edeceğine pek aklı kesmiyordu, kesmiyordu ama mademki yahudi burasını dişine göre bulmuştu, alacaktı. Sahibi ile uzun uzun pazarlıktan sonra söz kestiler kapora verdi. Ertesi gün de tapuya gidip satış için gerekli işlemleri yaptırdılar. Haspi içinden aldanmadığına kendisini inandırmağa çalışıyordu. Bu arada Kayseri'deki dostlarından birisine raslayınca, allığı arsadan bahsetti. Adam onu kazıklandığına daha arsayı görür görmez inandırmıştı. İkinci arsayı onun aracılığı ile öbürünün dörtte bir fiatına kapattı. Üçüncü arsayı da alınca cebinde getirdiği paralar su-

yunu çekmişti. Arkadaşı:

— «Seni akıllı bilirdim» dedi, «Bu arsalar alınır mı hiç?»

— «Neden?»

— «Param olsa yapılacak öyle işler var burda aklın durur?»

— «Nasıl?»

— «Nasıl olacak? Devletin öyle ihaleleri varki her alan ihya oluyor, ihya..»

— «Deme?»

— «Demesi memesi yok, sen gene git biraz para getirde ne işler var görürsün.»

— «Seni nerde bulabilirim.»

— «Ben vekâletlerde iş takip ediyorum. Bu gece bize gidelim yengenin bir yemeğini ye... Oturur konuşuruz.»

Haspi, Hacı Ahmet'in yeğeni Mustafa'yı o gece evinde ziyaret etti. O gece geç vakitlere kadar konuştular konuştular, Mustafa yapılan işleri, büyük ihaleleri anlattı. Haspi'nin ağızının suyu aktı. Şimdi buraya gelip ihalelere mi girsindi, yoksa İstanbul'da yahudinin ortağı Süleyman efendinin yanında mı çalışsındı? Düşünüp duruyordu. Sonunda karar verdi. Önce İstanbul'a gidecek, Süleyman efendinin yanında çalışacak, sonra buraya gelecek bulabildiği kadar ihaleye girecekti. İçinde sönmek bilmez bir fırtına gibiydi, zengin olmak. Para kazanmak, daha iyi hayat imkânı sağlamak, istiyordu. Hükmetmenin, varlıklı olmaya bağlı olduğunu biliyordu. Çok ama çok para kazanmalıydı. Herşey, onun olmalıydı. İyi ve güzel olan herşey onun olmalıydı. Arkadaşının evinde içerken, onunla konuşurken, ordan çık-

tıktan, sonra, otele giderken, ertesi gün trenle. İstanbul'a dönerken hep bunu düşünüyordu. Arkadaşından söz almıştı. O ordaki ihaleleri ona haber verecekti. Vekâletlerde iş takip ederken işittiği işleri ona bildirecekti. Bu ilerde, ona bir takım adamları devlet hizmetine sokmak sonra onlardan istifade etmek fikrini daha o zaman telkin etmişti. Ankara seyahati kısa oldu. Dönüşünde, hemen Süleyman efendinin yazıhanesine gitti. İsmail yoktu. Dışarıda olmalıydı. Süleyman efendi onu görünce:

— «Yarın sabah ise başla» dedi.

Haspi gitti bir kenarda durdu. İsmail efendinin gelmesini bekliyordu. O sırada Süleyman efendi kağıtlardan başını kaldırdı:

— «Senin geçen gelişinde burda masada ince beyaz bir kağıt vardı» dedi.

Gözleri ile Haspi'ye deler gibi bakıyordu.

— «Evet efendim.

— «Onu gördünmü?»

— «Hayır, noldu?»

— «İsak efendi ile başımız döndü, aradık aradık bulamadık» dedi.

— «Buraya koymuştunuz.» diye Haspi geldi kağıtların olduğu yerin altına kaldırdı baktı. Sonra omuz silkti, «Önemli miydi?»

— «Evet..»

Eğildi, kağıt sepetini aradı. Sonra kendisini merakla süzen Süleyman efendiye baktı.

— «Yok» dedi.

— «Biz de olmadığın biliyoruz.» diye Süleyman efendi ayağa kalktı Aptest alayım gelirim şimdi» dedi,

«sen burda otur yazıhaneyi bırakma.» diyerek dışarı çıkmıştı. Haspi o çıkar çıkmaz, cebinden yıpranmamasına dikkat ettiği kâğıdı çıkardı. Sağa sola bakındı. Sonra kâğıtları kaldırdı açıp arasına koydu. Tekrar düzeltti geçti kenardaki iskemlelerden birisine oturdu.

İki saat sonra İsmail gelmişti. İsmail, tekrar kâğıtlara dalmış Süleyman efendiye bakarak:

— «Hoş geldin» dedi.

— «Hoşbulduk.»

— «Yengeyi getirdin mi?»

— «Geldi.»

Sonra tekrar Süleyman efendiye bakarak, başı ile dışarı çıkalım der gibilerden bir işaret yaptı. Çıkarlarken Süleyman efendi başını kaldırmıştı:

— «Nereye?»

— «Kahveciyi, bakkalı, öteyi beriyi göstereyim Haspi'ye» dedi İsmail.

— «Çabuk gelin İsak efendi gelince biz çıkacağız.»

İsmail merdivenlerden inerken:

— «Bir kağıt kaybetmişler burasını alt üstü ettiler kağıdı bulamadılar» dedi.

— «Ne kağıdı?»

— «Ankara'daki arsaların kağıdı.»

— «Arsalarının yerlerini bilmiyorlar mı?»

— «Bilmesine biliyorlarda alacakları arsaların adresleri varmış üzerinde.»

— «Bak sen» dedi Haspi.

— «Asıl mühimi bir devlet binası yapılacakmış onun için hükümet yer arıyormuş İsak efendinin devlet memurları arasında bir tanıdığı var çok yüksek bir adam o vermiş bu adresleri yakında devlet çok paray-

la istimlâk edecekmiş bir ikisini... Onun için adama mahçup olmaktan çekiniyorlar.»

— «Vay anasını» dedi Haspi.

— «İsak efendi Tekrar Ankaraya gitti, yarın gelir.» dedi.

Haspi için için gülüyordu. Arsayı belki de kendisi almıştı. Belki de şansı varsa bu işten daha şimdiden iyi para vuracaktı. İsmail Haspi'nin tebessüm ettiğini görünce:

— «Yoksa kağıdı gördün mü?» dedi.

— «Görsem de ben ne anlarım»

İsmail kahkahalarla gülmeğe başladı. Sonra ona acem kahvecinin yerini, İsak efendinin ve Süleyman beyin alışveriş yaptığı yerleri gösterdi. İsmail yolda hep Kayseri'deki arkadaşlarını anlatıyordu.

★

Haspi, beş aydır Süleyman efendinin yazıhanesinde çalışıyordu. Sabahları erkenden gelip yazıhaneyi açıyor, ortalığı çiçek gibi yaptıktan sonra, Süleyman beyin kağıtlarını karıştırıyor, sonra işine yarıyacak kağıtları gözden geçiriyordu. işleri bitirince de bir kenarı çekilip patronların gelmesini bekliyordu.

Karısı Haspin'nin böyle bir işe girmesine muhalefet etmiş, kendisine çok daha iyi bir iş bulabileceğini söylemişti. İlk münakaşaları bu yüzden oldu. Haspi, karısına iş konusunda hiç bilgi vermiyordu. Tartışmayı da:

— «Senin saçın uzun aklın kısadır» deyip kesmişti. Fakat, bir taraftan da burda kaldıkça hakikaten eşek kuyruğu gibi ne uzayacaktı ne de kısalacaktı. Fa-

kat, bir gün İsak efendi:

İsmail hasta, Ankara'da bir işimiz var seni yollasak gider misin?» dedi.

— «Ne gibi bir iş efendim.»

Süleyman bey de gözlerini içine bakıyordu.

— «Bir ihale işi.»

— «Becerebilir miyim?»

— «Teklif mektubunuzu götürüp vereceksin» dedi.

Haspi'nin kafasında bir ışık yanıp sönmüştü. Biraz daha çekimser davrandıktan sonra yapılan ısrara:

— «Olur» dedi, «Siz nasıl münasip görürseniz.» Hazırlanan evrakları aldı. Patronlar yol parasını da vermişlerdi. Haspi teklif mektubu ile doğru eve gitti su buharına tutarak zarfı açtı. Teklif mektubunu okudu. Bu teklif, bir şirket adına yapılmıştı.

Haspi fiatları o zarftan öğrenmişti. Biraz daha aşağısını verirse ihalenin bir başka şirkete kalabileceğini düşünüyordu. Böyle bir firma tanımadığı gibi kendisi de böyle bir firma sahibi olamazdı. Süre azdı. Bunun için bir çıkar yol bulmalıydı. Kendisine yardım edebilecek adamları ancak Ankara'da bulabileceğini düşünüyordu.

Nitekim, ihale için müracaat edeceği vekalete gidince, teklif mektupları getiren üç firmanın münessilli ile Ankara'daki arkadaşı Hacı Ahmet'in yeğeni Mustafa aracılığı ile temas kurdu. Pazarlık, Haspi'nin teklif fiatlarını bildirmesi halinde diğer firmalardan birisini daha şanslı hale getirebiliyordu. Zira Süleyman beyle İsak efendinin firması, diğer firmalar tarafından daha güçlü görülüyordu. Haspi, anlaşmayı bir şartla yapıyordu. Kendisini de yanlarına alacaklardı. Yahutta,

ihale işleri için kendisinin de ortak olacağı bir firma kurulacak bundan sonra ki ihalelere o da girebilecekti. Adamlar önce buna yanaşmak istemediler. Fakat, Haspi sermaye koymağı da teklif edince iş tatlıya bağlandı. Bu yeni sivrilmek üzere olan bir firmaydı böyle bir atılıma ihtiyacı vardı.

Haspi İstanbul'a döndükten sonra ihaleyi kendisinin de ortak olmak istediği firma tarafından alındığını İsak efendi ile Süleyman efendiden öğrendi. Karşıki firma kendi fiatlarından çok az bir farkla ihaleyi almıştı. Haspi, hemen bir hafta sonra ayrıldı. İsmail'le de vedalaştıktan sonra Ankara'ya şirkete ortak olmak için gitti.

Fakat, atlatılmıştı. İşi daha önceden sağlam bir kazığa bağlamadığı için ilk defa tongaya basıyordu. Bu daha sonraki hayatında, eşeğini sağlam kazığa bağla sonra Allaha emanet et prensibini ona getirecek bir yenilgi oluyordu. Ama gene de işin sonunda o ihaleyi kazanan firmadan aldığı para kazancı olmuştu.

Arkasına baka baka İstanbul'a döndü. Fakat yolda tek düşüncesi bu firmayı kara kaplı defterinde bir yere kaydedeceği yolundaydı. Bir gün işini büyütür, kudretli olursa bu firmanın yaptığı işlerde başına bela olacaktı.

Üstelik eski çalıştığı yerden de olmuştu. O zamanki yolsuzluklar da ihalelerdeki süiistimaller de hep aklındaydı. Büyük çok büyük bir iş çevirmeden eldekini avuçdakini kaybedeceği endişesi gittikçe artıyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM: LÂLELİ

BIR

Kurtuluş savaşından sonra Atatürk Türkiye'sinde her an bir yenilik oluyor, her an bir inkılâbın, ilerici bir hareketin başladığı görülüyordu. O sene gazi Mustafa Kemal, Dolmabahçe sarayında il olarak Ezanı Türkçe okutmuş, sarayda bulunanlar ezanın Türkçe okunuşuna hayran kalmışlardı. Ayni sene Ayasofya camiinde Kadir gecesi okutulan Türkçe ezan ve tekbir halk arasında büyük bir heyecan yartmış ilericiler bu hareketi alkışlamışlardı.

O gece, Ayasofya camiindeydi Haspi de. Gözleri yaşararak dinlemişti. Türkçe duaları, yanındaki arkadaşına da:

— «Bu Gazi çok büyük adam» demişti. Hacı Ahmet efendinin yeğeni olan Mustafa, Ankara'dan İstanbul'a bir iş için gelmiş, Haspi de onu o gece Ayasofya camiine götürmüştü.

Camiden çıktıktan sonra yolda yürürlerken Mustafa:

— «Ankara her gün biraz daha ilerliyor» demişti.

— «İlerliyor da noluyor yani?»

— «Bataklıklar kurutuldu. Görme herkez yeni

yeni binalar yaptırıyor. Bizimkiler de uydular onlarda koca koca binalar dikmeğe başladılar» demişti.

Binalar yapıldığına göre inşaat işleri Ankara'da, yeni kurulan Ankara'da büyük paralar getirmeğe başlamıştı. Mustafa, vekâletler arasında iş takipçiliğinden çıkmış, nufuslu bir aile yakınlarının yardımı ile memuriyete başlamışlardı. Haspi bu adamdan istifade edeceğini sezinliyordu. Mustafa da bazı işleri bu arkadaşına verdirdiği takdirde kendisinin de sebepleneceğini düşünüyordu. Hattı zatında ikisi de ayni şeyi düşünmüş olmalarına rağmen birbirlerine açılamıyorlardı Haspi:

— «Ankara'da olsam bir kaç işte ben alırdım» dedi.

— «Burdan da yapabilirsin.»

— «Nasıl?»

— «Demir tüccarları İstanbul'da bizden iş alanlara sen demir satsan ben seni sağlık verirdim» dedi Mustafa.

— «Yaparım.»

— «Nasıl yaparsın?»

— «Perşembe pazarında tanıdıklarım çok evvelallah.»

— «Oldu sen demir kapat, ben sana üç beş demem yollarım.»

— «Beni de senin hisseni ayırırım.»

— «Olmaz öyle şey»

— «Neden olmasın, Bizim Kayseride bir lâf vardır bilirsin Adın Hafız.»

— «Kakkın Mahfuz.» diye Mustafa sözünü kesti.»

— «Evet» dedi Haspi «Adın Hafız hakkın mahfuz.»

Bu aralarında sözlü bir anlaşma oluyordu. Nitekim haftasına bir adam Haspi'nin Kasımpaşa'daki evine geldi:

— «Beni Mustafa bey yolladı Ankara'dan» dedi, «Demir lâzım?

— «Ne kadar?»

— «Ne kadar varsa.»

— «Kolay» dedi Haspi. Adamı aldı Konyalı'da yemek yedirdi. Sonra akşam buluşmak üzere ondan ayrıldı. O gün perşembe pazarında ne kadar demir tüccarı varsa onlarla uyuştu kapara vererek bağlantı kurdu. Gece buluşup Tokatlıyan'a gittiler oniki ton demir temin etmiş yirmi ton demir içinde söz almıştı. Adam o zamanın ünlü kişilerinden söz ederek Haspi'ye tesir etmeğe çalışıyordu. onun gibi bir iş adamı ortağı olsa neler yapabileceğini izah ediyordu. Haspi ise, bir an evvel işi bitirmek için adamın ağzından giriyor burnundan çıkıyordu. Bir eylence yerine de götürdü. İki kadın alıp o geceyi bir otelde geçirdiler. Mümtaz beyin ağzı kulaklarına varmıştı. Ertesi gün de Haspi'nin hazır ettiği demirlerin satım işi kolaylaştı. Mustafa'nın hissesine temizinden bir yüz lira düşmüştü. Bunu bir mektup la Mustafa'dan gelen ve onunla iş yapan adamın eline yazıp verdiği bir mektupla Mustafaya bildirdi.

İş umduklarından kolay olmuştu. Aradan bir hafta daha geçmeden Mümtaz bey tekrar İstanbul'a geldi. Büyük bir Mütahid, demiryolu onarım işi almıştı. Hatta bunlardan birisi de ek demir yoluydu. Aşağı yukarı ikiyüz kilometrelik bir de yeni yol yaptırılacaktı.

Mümtaz bey de o büyük mütahidin yanında taşaronluk kapmıştı. Yalnız işi bilmiyordu. Üstüne üstelik mıcır taş ocaklarından o bölgeye getirilirse çok pahalıya mal olacaktı. Hesaplar da mıcırın uzak taş ocaklarından getirilmesi hesabına göre yapılmıştı. Haspi:

— «İstersen o bölgeye bir gidelim» dedi.

— »Ne yapacağız.»

«Bana kalırsa taş olarak anlaşma yapmakta yol üzerindeki yakın köylerden amele getirip kırdırmakta daha büyük fayda vardır» dedi.

— «Mıcır»

— «Mıcır ufak taş, bunlar yumruk kadar, yumruk kadar kırılacak.»

— «Öyle tabii» dedi Mümtaz bey.

Haspi ile Mümtaz o bölgeye gittiler, Haspi ufak bir taş ocağı da bulmuştu. Yol boyunca iki eskimiş orak daha buldu. Bunları işletmeğe başladı. Sonra Mümtaz'la da anlaşıp ölçme işlerinde Mütahide kazık atmayı kararlaştırdılar. Ama Haspi'nin gayesi bu işten para kazanmasa bile Mütahidin gözünden Mümtazı düşürüp kendisi onun yerine geçmekti. Nitekim beklediği fırsatta geldi çattı. Mütahid hattın geçmesi gereken yerlerde kırılmış taşları hazır buldukça seviniyordu. Yalnız Haspi adamın yanına sokuldu:

— «Nolur nolmaz beyefendi» dedi, «Bir de siz ölçtürseniz.»

— «Kırılmış taşları benim gözüm tutmuyor.»

— «Niye?»

— «Size verilen miktardan daha az taş var, hesap olarak tamam ama gene de siz bir ölçtürün»

Beyefendi, fena halde içerlemişti. Eğer Mümtaz bu ovuna kalktıysa, kendisine kazık attıysa onu gözden çıkaracaktı. Yanındaki adamlarından Haspi'den ayrıldıktan sonra teslim edildiği söylenen taşla mevcut taşın dökümünü çıkarmalarını istedi. Bu olaydanbir hafta sonra da, Mümtaz'la yaptığı anlaşmayı büyük mütahid bozmuştu. Onun yerine de Haspi geçti. Artık Haspi Mümtazın yanında değil Mümtaz Haspi'nin yanında çalışır duruma geldi. Bu surette işinden edilen adama, İstanbul'da bir yazıhane kuracaklarını beraber iş yapacaklarını söyleyerek onu iş yerinden uzaklaştırdı. İşin içinden Haspi alnının akı ile çıkmıştı. Çıkmıştı ama Mümtaz devrindekinden şimdi daha çok sokuyordu Mütahide. Çünkü adam bir kere Haspi'ye itimad etmişti. Bu işten külliyetli bir para kaldırarak işi bitirdiğinde Mütahid:

— «Yeni iş alınca seni unutmıyacağım Haspi efendi.» dedi.

— Allah ömür versin efendim.»

— «Senin iş birliğinden istifade edeceğim» dedi.

★

Haspi, aylar sonra Kasımpaşa'daki evine döndüğü zaman karısının komşularla ut çalarak, ahenk yaparak eylendiği gördü. O zaman karısına hak verdi. Kadıncağız kocasını beklemekten yılmıştı. Genç bir kadını böylesine ihmal etmesinin neticesini biliyordu. Onun için bir hafta eve kapandı. Aç boğalar gibi saldırdı duru. Taki Gülnaz hanım:

— «Yeter» diyene kadar. Karı koca oturmuşlar gelecek hakkında konuşuyorlardı. Gülnaz:

— «Haspi Kasımpaşa'dan bıktım» dedi.
— «Nesi var Kasımpaşa'nın?»
— «Bize göre yer değil.»
— «Bize göre yer neresi?»
— «Fatih yahut Lâleli.»

Fatih, yahut Laleli diye Haspi düşünürken Gülnaz hanım konuşuyordu:

— «İnsanlar muhitlerindeki insanlarla beraber yükselirler. Muhitlerindeki insanlar zengin, gün görmüş kimselerse o insanlar da mühitlerine uymak zorunda kalır, daha çabuk yükselir» dedi.

— «Ne bakımdan?»
— «Her bakımdan.»
— «Para»

— «Para da gelir, iyi bir muhitte zengin insanlar oturur, bunlarla tanışırsın bunlarla iş yapmağa girişirsin daha çabuk yükselirsin» dedi Gülnaz hanım. Haspi'ye de doğru gelmişti bu öneri. Ertesi günden sonra Lâleli tarafında ev aramağa başladı. Sonra da bir ev buldular, kirası bir hayli yükseldi Kasımpaşa'daki eve göre. Ama gene de evi tutmuşlardı. Buraya taşınırken eşyaları da değişmiş, kıyafetleri de daha bir alımlı, daha bir düzgün olmuştu.

İKİ

Demir ticareti, ayaküstü bir işti. Mütahid taşaronluğu, kapma bir işti. Ondan evvel yaptıkları da böylesine gelgeç işlerdi. Halbuki böyle gelgeç işler sadece bir defaya mahsus para getiriyor, sonra paranın arkası kesiliyordu. Şimdi, elinde Ankara da devlet işi gören

Mustafa, onun sayesinde tanıdığı taşaronluğu elinden aldığı Mümtaz, bir de Süleyman efendinin yanında halâ katiplikten yukarı çıkamamış, hatta kendi ayrıldıktan sonra orta işi yapmağa devem eden çocukluk arkadaşı İsmail vardı. Bir gün işleri bozulan Mümtazı aradı buldu.

— «Mümtaz» dedi, «Bir yazıhane açmak istiyorum ne dersin?»

— «İlhalât İhracat işleri için bir yazıhane kurmamız faydalı olur gibi geldi bana.» Mümtaz:

— «Ne yazıhanesi?» diye sordu.

— «İthalat ihracat» Mümtaz:

— «Olur» dedi. Haspi sonra cebinden bir gazete çıkararak Mümtaza uzattı. Bu Hakimiyeti Milliye gazetesiydi. Burda verilmiş bazı ilânlar vardı. Bu ilânlarda acentelikler türlü vesilelerle gösteriliyordu. Mümtaz'a sordu:

— «Bir tanıdığın var mı? Şöyle gavurca falan bilen.»

— «Nolacak?»

— «Sağa sola Mektuplar yazdıracağız.»

Mümtaz bir süre düşündükten sonra Teyzesinin kızından bahsetti Sörlerden Fransızca ders almış olan Fahriye çok güzel Fransızca biliyordu. Onu yazıhaneye getirebilir miydi? Neden olmasındı. Kıza bu andavallı her halde bir şey yapamazdı. Musallat olacağını da sanmıyordu. İlk olarak aklına bu gelmişti. Fakat, sonra da kendisinin olduğu yerde kıza bir şey olmayacağanı düşünerek:

— «Bizim Fahriye var ama bir kere konuşayım»

— «Kim bu Fahriye?»

— «Teyzemin kızı.»

— «İyi iyi. Aileden biri olması bizim için faydalı» dedi Haspi, sonra Süleyman beyin yanında işittikleri yeni işlerin doğacağını kendi fikriymiş gibi anlattı. Bunların tümünü Süleyman beyle İsak efendinin konuşmalarından çıkarmıştı.

Yazıhane için düşündüklerini de şöyle özetledi Haspi:

— «Ankara'daki Mustafa'yı tanıyorsun.»

— «Evet»

— «O Ankara'da bizim gözümüz kulağımız olacak.»

— «Peki başka?»

— «Sen, ben bir de bizim İsmail adında bir adamımız var, onu da yazıhaneye alacağız.»

— «Çok olmaz mıyız?»

— «İsmail'le senin Teyze kızın maaşlı olacak. Tabii Mustafa da iş başına para alacak senle ben asıl ortaklığı yapacağız» dedi Haspi kısaca.

— «Ya çok büyük krediye ihtiyac olursa.?»

— «Onu sen bana bırak.»

Bunu söylerken Haspi, Demiryolu işinde kendisinden iş aldıkları mütahidi. Yahudi İsak efendiyi ve Süleyman beyi düşünüyordu. Bu sırada Ankara'daki arsayada bir devlet binası yapılmak için müşteri çıkmıştı. Mümtaz:

— «Valla bende öyle para falan yok Haspi» dedi, «Biliyorsun başıma gelenleri.»

— «Sen merak etme» dedi, «Yüzde yetmişbeş hisse para koyduğum için benim olacak yüzde yirmibeşi de senin.»

Mümtaz bir süre düşündü. Sonra:

— «Olur» dedi.

Beraber perşembe pazarında yer aradılar, dükkân fiatları pahalıydı. Üstüne üstlük aranan yerde dükkân da bulunuyordu. Üç gün altını üstüne getirdikleri iş yerlerinde istedikleri gibi bir yer bulamamışlardı. Bu sırada Mümtaz şirketin kurulması için avukat arkadaşları ile konuşmuş avukat nihayet büyük bir şirketin statüsünü Haspi'ye getirmişti. Haspi bütün bunları alarak eski yazıhanesine gitti. Kıyafeti çok düzgünleşmişti. İnsanda daha bir etki daha bir yakınlık yaratacak kişiliğe bürünmüştü. Yazıhanede İsmail'den başkası yoktu. İsmail Haspi'yi bu yeni giysiler içinde görünce:

— «O Kısmetizade» dedi, «Çulu değiştirmişsin.»

— «Benimle daha ciddi, konuşursan seni yanıma alacağım.»

İsmail'in gözleri parlamıştı. Bu Haspi'ye bir miras falan mı kalmıştı? Yoksa Kayserideki Yahya dayının altıncıkları mıydı tüm bunları yapan? Düşünüyordu. Haspi'ye bakarak. Haspi, Taşaronluğunu, demir yolu işini nakletti ama istediği biçimde İsmail'e... İsmail de burdaki patronlarının da neler yaptıklarını anlattı ona. Sonra:

— «İsak efendinin Perşembe pazarında boş bir deposu var» dedi, «İstediğinden alâ yazıhane olur, olur ama İsak efendiyi kandırmamız lâzım.»

— «Nasıl olur bu iş?»

— «Hele otur bir çay söyliyeyim gelsin konuşuruz» dedi.

Onlar çaylarını içerlerken Süleyman bey gelmiş gözlükleri gözünde olmasına rağmen Haspi'yi tanıyamamıştı. İsmail:

— «Süleyman bey» dedi «bizim Haspi'yi tanımadınız mı?»

Süleyman Bey gözlüklerini düzeltip şöyle tepeden tırnağa Haspi'yi süzdü. Birden aklına kaybolan kağıt, sonra kaybettikleri ihale işi geldi. Bu hergele onlara kazık mı atmıştı? Haspi eski patronunun düşündüklerini anlamış gibi:

— «Sayenizde çulu değiştik» dedi. Süleyman bey ayağa kalkmıştı. Haspi sakin sakin:

— «Siz beni Ankaraya yolladığınız zaman» dedi. «Bir Kayserili arkadaşımla karşılaştık, o bana demir işi verdi. Ben de burdan tüccardan demir temin ederek onların mütahitlerine devrettim. Üç beş kuruşun yolunu, buldum. Sonra efendim gene Mustafa bir demir yolu işinde taşaronluk almış Mümtaz beyi tanıştırdı. Onunla ortak işler yaptık sayenizde üçbeş kuruş kazandık» dedi.

— «Maşallah Maşallah.»

İsmail, söze karıştı:

— «İsak efendinin perşembe pazarındaki deposu boş mu?» dedi.

— «Nolacak?»

— «Bizim Haspi orda bir yazıhane açmak istiyor.»

— «Orası yazıhane için çok büyük.»

— «Mal da alır koruz bir köşeye sayenizde» dedi Haspi.

— «Valla bilmem» diyen Süleyman efendi, bu adamdan hem hoşlanıyor hem biraz da korkuyordu.

Bu adamda şeytan tüyü vardı. Yahut olmalıydı. İnsan ona kızamıyordu. Süleyman bey:

— «Kendisi ile konuşun» dedi.

Sonra bir süre kağıtlarına döndü. Ama Aklı hep

Haspi'deydi. Haspi ile İsmail konuşuyorlardı. Nihayet dayanamayıp sordu:

— «Ne iş yapacaksınız?»

— «Onu da size danışmağa geldim. Ben köyüyüm pek anamam işten siz ne tavsiye edersiniz?»

Süleyman bey, içinden bu adam şeytanın ta kendisi, diye geçirdi. Yapacağı işi kararlaştırmadan boşu boşuna yazıhane kirası vermezdi. Ama gene de onu deşmek için:

— «Sen bir şey düşünmüşsündür?» dedi.

— «Düşündüm.»

— «Mesela?»

— «Mesela İhracat ithalât dedikleri işten yapmak istiyorum.»

O sırada İsak efendi de gelmişti. O daha içeri girer girmez Haspi'yi tanımıştı. Konuşmalara katıldığı zaman Süleyman beyin özetlemesinden herşeyi öğrenmişti.

— «İthalât ihracat mı? Peki yazışmayı nasıl yapacaksın» diye yahudi şivesi ile konuşuyordu İsak efendi.

— «Bir çaresini bulacağız,» diye Haspi sözü açtı: «Bir arkadaşımın kız kardeşi var sörlerden ders almış, o işi ona yaptıracağız. Üstelik bir de acentalık almak istiyoruz.»

İsak efendi birden dikilmişti. Bu adam, aptal değildi. Bu adam birşeyler biliyordu. Aklına kaybolan sonra iki gün evvel bulunan Ankara'daki arsa kağıdı geldi. O arsalar için Ankara'ya gitmişler en iyi iki arsanın da satıldığını öğrenmişlerdi. İsak:

— «Fena değil» dedi.

— «Şirket kurdunuz mu?»

— «Kuracağız» dedi Haspi.

— «Kaç kişi?»

— «İki, biri ben, biri de arkadaşım Mümtaz bey.»

— «Nasıl bir şirket olacak?»

— «Onu danışmağa geldim zaten» dedi Haspi, «Yüzde yetmişbeşi Mümtazın olacak o parayı koyuyor, yüzde yirmibeşi de benim olacak.»

İsak'la Süleyman birbirlerine bakışmışlardı. İsak:

— «İyi» dedi, «ben sana kızlarım bir şirket sözleşmesi» diye konuşmasını sürdürüyordu ki Süleyman bey:

— «Senin perşembe pazarındaki mağazayı da kiralamak istiyorlar» dedi. Haspi:

— «Depoyu» diye düzeltti.

— «Yazıhane için büyük orası.»

— «Ben de öyle söyledim» dedi Süleyman bey.

— «Biraz da mal alır depo ederiz» dedi. Haspi.

— «Yarın gel de bizim karı ile konuşayım depo onun babasından kalma.»

Haspi çıkıp gittikten sonra, Süleyman bey İsmail'i kahve söylemeğe yollamış sonra da İsak efendiye açılmıştı.

— «Ne dersin İsak efendi bu adama?»

— «Bana çok kurnaz gibi geliyor.»

— «Nasıl?»

— Nasıl olacak bu herif İhracat ne İthalat ne burda öğrendi. Eline üç kuruş geçince işe giriyor» dedi.

Süleyman bey gözlüklerini çıkarmış siliyordu. İsak efendi:

— «Bu adamla ortak iş yapılır» dedi, «Yalnız..» susmuştu.

— «Yalnız bu herif babasına kazık atar.»
— «Kontrol edemez miyiz?»

ÜÇ

Lâlelideki ev beş odalıydı. Gülnaz hanım birde orta işlerine bakacak kadın tutmuştu. Giyimi çok değişmiş, zayıflamak için rejime girmiş bunda da başarılı olmuştu. Otuza merdiven dayamış olmasına rağmen yirmibeşten fazla göstermiyordu. Alımlı çalımlı bir kadın olup çıkmıştı. Çevrede bu kadar güzel bir kadının olması dikkati çekiyordu. Eve gidip gelirken esnaf, sokaklardaki beyefendiler, delikanlılar gözlerini Gülnaz hanımdan ayıramıyorlardı. Haspi de Haspi bey olmuştu bir çırpıda. O da boylu boslu son derece yakışıklıydı. Dili bazen Kayseri lehçesine, bazen da Adana deyimlerine takılıyordu ama gittikçe de düzgünleşiyordu.

Haspi hep işin başında görüyordu kendisini. Rahattı yazıhane açıldıktan sonra demir çimento gibi alışveriş yapıyorlardı. Ama daha büyük işlerdeydi gözü. Bu arada İsak efendiyi evine yemeğe çağırmış kendisine göre yaşlı bu yahudi ile sıkı fıkı olmanın yollarını aramağa başlamıştı. İlk geliş gidişlerde kat'iyen iş konusunu açmıyordu. Yahudi ile ortak olmayı aklına koymuştu. Her nekadar Mümtaz'ın yeğeni olan Fahriye bastırdıkları antetli kağıtlarla Fransızca mektuplar yazıyor ve dış piyasadan acentalık almak için müracaatlarda bulunuyorduysa da henüz müspet bir cevap alamamışlardı. Fahriye içe kapanık esmer, ufak defek bir kızdı. Beraber çalıştığı Haspi'ye karşı da çok iyi davranıyordu. Zaman zaman Haspi kızın kendisini

kontrol ettiğini yakalıyordu. Göz göze geliyorlar Haspi sadece ufacık bir tebessümle kıza mükabale ediyordu. Karısına yazıhanesinde böylesine bir kızın varlığını hiç mi hiç söylememişti. Bu sebeple de Mümtaz'la ailece görüşmemeği tercih etmişti. Bir kadınla münasebet kuracaksa onu ailenin içine sokmamayı öğrenmişti. Hatta o kadının ailesinden bir ferdi de aile içine sokmamanın faydalı olacağını düşünüyordu.

O gece de İsak efendi onlara gelmişti. Sonunda bu karşılıklı direnme yarışı İsak efendinin keyifli bir anında tükendi. İsak efendi:

— «Yahu Haspi bey» dedi, «Seninle neden iş yapmıyoruz?»

— «Nasıl?»

— «İthalât ihracat.»

— «Sen bir iş söyledin de ben olmaz mı dedim. Yalnız..»

— «Yalnız ne?»

—«Ben de öyle sizin bildiğiniz kadar sermaye yok.»

— «Ben de yok» dedi. İsak efendi. Haspi güldü. İsak efendi:

— «Para ikinci mesele» dedi. «Yeterki biz anlaşalım. Zaten parasız iş çıkaracaksın. Esas prensip budur. Gerektiği zaman gerektiği kadar para bulmak kafi.»

— «Nasıl bulacağız?»

— «Kredi.»

— «Kredi ama nasıl?»

— «İşi kuralım hepsini anlatırım.»

— «Oldu bu iş..» Haspi samimiyetle ve inanarak elini İsak efendiye uzatmıştı. Yaşlı adam memnuniyetle Haspi'nin hanımı Gül hanıma döndü:

— «Çok zeki bir kocanız var» dedi.

— «Öyledir efendim.» diyen Gülnaz hanım, misafirine kahve yaptırmak için hizmetçiye haber vermeğe dışarı çıkmıştı. İsak efendi:

— «Hanımınız da çok güzel ve anlayışlı» dedi.

O gece İsak efendi müsade isteyip gittikten sonra Haspi ellerini oğuşturdu. Karısına sarıldı öptü onu yanaklarından ve

— «Göreceksin Gülnaz» dedi, «Göreceksin işlerimiz bundan sonra daha iyi gidecek.» Kadın da kocasından bir çocuk sahibi olmayı çok istiyordu. Bunun için çeşitli hekimlere gidiyor, çeşitli doktorlara kendisini gösteriyordu. Ona ayın muayyen günlerinde eşine yaklaşması, muayyen günlerde kocası ile sevişmesi söylenmişti, elindeki cetvele göre de o belirtilen günlerden birisi de o gece idi. İsak efendiler çıkıp gittikten sonra kadın yatak odasına gitmiş ince ipekliden bir gecelik giymişti. Haspi salonda bir takım hesaplarla oğraşıyordu Biraz sonra yatak odasından oturma odasına geçen Gülnaza Haspi'nin gözleri takılınca, karısının biçimli vücudunu tiril tiril gecelik içinde çıplak hisseden Haspi hemen ayağa kalktı ve onu okşamağa başladı. Gülnaz, eskiden olsaydı, hemen orda kocasının olmayı isterdi. Fakat şimdi yatağa doğru cilve yaparak kaçtı. Haspi de onu kovaladı. Sonra Yatak odasında yatağın üzerine yuvarlandılar. Gülnaz:

— «Soyunsana» dedi.

Haspi kadının üzerindeki geceliği çıkarmağa çalışıyordu. Bir an evvel ona sahip olmak istiyordu. Karısı tekrar:

— «Soyunsana» dedi.

— «Senin de gecelik var üzerinde.»

— «Çıkarırım.»

Haspi kadının üzerinden kalkmıştı. İkisi birden acele acele soyunmağa başladılar. Biraz sonra yatağa çırıl çıplak kendisini atmış olan Gülnaz hanımın üzerine eğildiği zaman Haspi de çıplaktı. Karısına sahip olurken gözlerini kapamıştı. İşte o zaman gözlerinin önüne, Fahriye geldi. Haspi, o esmer ufak defek kızı böylesine arzuladığına hayret etti. Demekti şimdiye kadar hiç düşünmediği halde bu kız onun üzerinde son derece büyük etki yapmıştı. Kızın iri iri yeşil gözlerini vücuduna göre kocaman duran göğüslerini incecik belini, tahayyül ediyordu. Hayalindeki kadına sahip oluyormuşçasına karısına sahip oldu. Bir zaman sonra omuzlarında diş acısını hissetti. Gözlerini açtı. Gülnaz zevkten ve yorgunluktan bitmişti. Haspi de arzularının, tükenmeyen arzularının, o an esiriydi. Hiç bir şey düşünmiyordu. Ne Gülnaz, ne Fahriye umurunda değildi. Birden bu arzuların yerini İsak efendinin kendisine teklif ettiği ortalık almıştı. Şimdi, yattığı yerde sigara içerken dumanlar arasında paralar, altınlar dışardan gelen malların hızla paraya dönüşüşü vardı.

— «Ne düşünüyorsun Haspi?»

— «İsak efendinin teklifini.»

— «Ne teklif etti.»

— «Ortaklık»

— «Ortak olacak mısın o yahudi ile?»

— «Eebette» dedi, «Eebette olacağım ne sandın.»

Sonra ikisi de kendi alemlerine dalmışlardı. Gülnaz hanım, bu geceki sevişmelerinin neticesinin hayırlı bir evlât getirmesini temenni ederek dua etti ve sırtını:

— «Allahrahatlık versin bey» diyerek Haspi'ye döndü.

Haspi ondan sonra da hayatında ilk defa başı yastıkta olduğu halde uyuyamadı. Bu yahudi ile kuracakları şirkete çok güveniyordu. Çok çok şeyler umud ediyordu. Fakat, umutlarınıa rağmen, ne şekilde bir ticaret yapacağını hayal dahi edemiyordu. Gece yarısını geçen saatler sabaha doğru akıp giderken Haspi hâlâ uyanık hâlâ düşünceliydi.

DÖRT

Fahriye, dışardan gelmiş olan mektuplara baktı. Açıp okumak istiyordu ama patron hâlâ gememişti. Belki de kızar diye mektupları patronun masasına götürdü koydu. Sonra patronun odasındaki vazodaki çiçekleri çıkardı attı çöp sepetine çiçekler solmuşlardı. Saçlarını eleri ile düzeltti. Başındaki topuzu tarağı ile sıkıştırdı. Elbiselerine çeki düzen verdi. Haspi'nin evli olduğunu biliyordu. Gene de ona güzel görünmek için çaba sarfediyordu. Tutucu bir ailenin kızı olmasına rağmen, mali güçsüzlük onu bu işe sürüklemişti. Annesinin işe gitmemesi için gösterdiği direnme de sonunda Mümtaz'ın

— «Bizim yazıhaneye de yollamazsan nereye yollarsın?» diye yaptığı baskı ile sona ermişti. Esasında Mümtaz ağbeysi de buraya ortaktı. Fakat, tüm işleri çeviren, tüm işlere karar veren Haspi bey de ayıp değil ya, Fahriye'nin çok hoşuna gidiyordu.

Adamın, onun varlığından haberdar olduğunu sanmıyordu. O, ona yazıhanedeki kalemlerden, kâğıtlardan iskemlelerden daha farklı baktığını görmemişti. Burda bir kadın mı yoksa bir kağıt sepeti mi vardı?

Sorsalar belki farketmezdi. Yalnız yazdığı mektupları veya onların Fransızca cevaplarını okurken kendisi ile ilgileniyor, sonra teşekkür ederek Fahriye'yi kendi odasına yolluyordu

Fahriye bu düşüncelerle yandaki odaya geçtiği zaman, öteki kapı da açıldı Haspi bey içeri girdi.

— «Ne var ne yok Fahriye hanım?» diye kayfini sordu.

— «Gelen mektupları masanıza koydum.»

— «Teşekkür ederim Fahriye hanım» derken Haspi ilk defa kızın gözlerine bakmıştı.

Fahriye kızardığını hissetti. İlk defa göz göze geliyorlardı. Haspi kızın siyah giysileri altında duran kabarık göğüslerine bakıyordu. Sonra onu ayaklarına kadar süzdü Uzun entarisinin altında bile bacaklarının muntazamlığı, belinin inceliği belli oluyordu. Haspi:

— «Siz evlenmiyor muşunuz! neden?» diye sordu Haspi damdan düşer gibi.

Fahriye bir tuhaf olmuştu. Hiç böylesine bir sual beklemiyordu. Hiç böylesine bir yakınlık beklemiyordu. Sadece:

— «Kısmet değilmiş» dedi.

— «Bir yüzbaşı istemiş sizi»

— «Evet.»

— «Anneniz de verici olmuş.»

— «Evet ama hiç tanımıyordum» diye Fahriye suali karşıladı. Haspi, tebessüm ederek içeri geçti. Kızın söylediklerini anlamamış gibiydi. Biraz sonra içerden sesi işitildi:

— «Fahriye hanım.»

Fahriye Haspi'nin odasına girdiği zaman içi titri-

yordu, kendisi titriyordu, eleri titriyordu.

Haspi mektupları ona uzattı:

— «Lütfen şunları okuyun» dedi.

Kız ayakta mektupları okumak için onları açıyordu. Haspi:

— «Otursanıza» dedi. Fahriye işitmemiş gibi mektupları açtı, sonra ikinci bir defa ayni öneride bulununca Haspi, İskemleye ilişir gibi oturdu. Mektuplardan birisi şirket hakkında araştırma yaptıklarını, araştırma sonucu acentalık için kendilerine bilgi vereceklerini söylüyordu.

— «Geç» dedi Haspi. İkinci mektupta teklif müsait karşılanmış, tetkikat yapmak üzere ortaşarak mümessillerinin yakında İstanbul'a gelip kendileri ile görüşeceği ve muhtemelen de anlaşacakları belirtiyordu. Haspi:

— «Bu güzel» dedi, «Onu bana verin.»

Aldı çekmecesine koydu. Sonra bakışlarını aniden kıza çevirdi. Onun kaçamak bakışlarını yakalamıştı. Kalktı, masasının çevresinde dolaşarak kapıya doğru yöneldi, sanki düşman kuvvetlerini çeviren bir kumandan gibi ciddi ve azimliydi. Kapıyı tutmuştu. İçinden, Gülnaz'a yaptığı gibi yapsa başarıya ulaşıp ulaşamıyacağını düşünüyordu. Fakat, Fahriye evlenmemiş bir kızdı. Onu kendisine bendederse ortalık karışır, bir takım komplikasyonlara sebep olurdu. Üstelik dayısı da kendi ortağıydı. Ama kızın o duruşu o bakışı bile onu baştan çıkarıyordu. İçinden, değişik kısrak aygır azdırır, diye geçirdi. Sonra:

— «Bir yemek yesek sizinle, hem oturur konuşuruz hem de..» Susmuştu. Fanire şaşkın şaşkın bakıyordu. Böylesine bir teklif beklemiyordu. Ancak okuduğu

Fransızca romanlarda patronlar yanlarında çalışanlara böyle teklifler yapıyorlardı. Burası Frransa değildi. Üstelik bu adam kendisini ne zannediyordu. Sonra dikkatle adamın gözlerinin içine baktı. Haspi:

— «Kuşura bakma Kardaş» dedi, «dertleşirdik demek istedim.»

— «Bize yemeğe gelseniz» dedi, «Annem çok güzel yemekler yapar.»

— «İnşalah bir gün.»

Haspi kapıyı açmış, Fahriye'ye yol vermişti. Bu işin içinden çıkamıyacağını anlayınca kızın çıkmasına müsade etmişti. Fakat onun o kabarık göğüslerini, poposunu elemek, onlara değmek istiyordu.

Biraz sonra da Mümtaz geldi. Kapıyı vurmadan içeri girdi, paltosunu çıkardı ve selâm sabaha lüzum görmeden:

— «İyi bir haber varmış?» dedi.

— «Hayrola»

— «Bir acentelik için gelen cevap müspetmiş ha»

— «Öyle» dedi Haspi mektubu çıkardı Mümtaza uzattı. Mümtaz da mektuba anlamayan gözlerle baktıktan sonra:

— «Çok memnun oldum» dedi.

— «Ne bu acentalığını bize verecekleri mal?»

— «Dikiş makinası.»

— «Yahu şu otomobil kamyon işinden bir şeyler çıksaydı.»

— «Onlardan bir haber gelmedi daha.»

★

Haber sonunda İsak efendiye gedi. İsak efendi ile

Haspi'nin müşterek kurdukları firma yazdığı mektuplardan çok daha çabuk cevap almağa başlamıştı. Çünki dışardaki iş sahipleri yahudileri daha bir garanti sayıyorlardı. Çünki, yeni Türkiye'de yeni devletin mensuplarına olan itimat ve güven meçhul şahıslara yapılan muamelenin ayniydi. Halbuki İsak efendinin arkasında yahudiliğinin bin senelik bir mazisi yatıyor ve bu mazi de mektup yazılan firmaların mazisi içindeki yahudilerden geliyordu. Müjdeyi veren İsak efendi:

«Tamam» dedi. «Haspi efendi işimiş iştir. Şimdi iş paraya kaldı.»

Bu istikbali olan bir işti. Bu iş Radyo işiydi. Daha Türkiye de Radyo istisyonları bile doğru dürüst kurulmamıştı. Fakat Avrupa'da radyolar neşriyat yapıyorlardı.

Haspi:

— «Ama İsak efendi» diye fikrini söyledi, «Bu Radyo her ne ise burada daha kimse bilmiyor bunun acentalığında ne var?»

— «Göreceksin yavrum, çok kısa zamanda her ev bir radyo alacak.»

— «Yok canım?»

— «Görürsün evladiyelik bir iş bu.»

—«Ne kadar para lâzım?»

— «Hiç bir şey be evladım. Ben sana parasız hallederiz bu işi demedim mi?»

— «Nolacak yani?»

— «Hiç sakla samanı gelir zamanı. Daha böyle sekiz on Acentalık alırsak, kırk sene sonra bile ekmek yeriz bu işten.»

Haspi başını kaşımış, bir şey anlamadığı bu işe başarıymış gibi bakan yahudiye sadece şaşkın şaşkın bakmıştı. Bu işleri, İsak efendinin evinde konuşuyorlardı. İsak efendinin karısı ve kızı ile konuşan Gülnaz hanım da onlardan iskambil kağıtlarından bir oyun öğreniyordu. İsak efendinin kızı, Haspi'den biraz daha küçük mavi gözleri cıvıl cıvıl bakan sarışın tatlı bir kızdı. Arada sırada bakışları karşılaşıyordu. Haspi elinde olmadan İsak efendinin Kızı ile Fahriye'yi mukayese ediyor, İsak efendinin anlattıklarını bile dinlemiyordu. O sırada:

— «Göreceksin» dedi İsak efendi! Günün birinde her şey bize çalışacak.»

BEŞ

Haspi, İsak efendi ile Mümtaz'la ortaklığını yürütürken İsmail'de ufak defek işlerle oğraşıyor, demir çimento işlerini idare ediyordu. Sadece bu işlerle, Haspi ile Mümtazın evleri döndüğü gibi, Fahriye ve diğer personel de maaşlarını rahat rahat alıyorlardı. Demiryolu işinde, tanıdığı Mütahitle de arkadaşlığını, dostluğunu ilerletmişti Haspi efendi. Sonra İstanbul mebuslarından birisini de İsak efendi ona tanımıştı. Şimdi hayatında ilk defa bir mebus (Milletvekili) Gören Haspi büyük heyecan duyuyordu. Onunla ahbap olabilmek için kendisini yazıhanesine davet etmiş, kartını alıp cüzdanına yerleştirmişti. Bir sebep bulup Ankara'ya gitmek, o Milletvekili ile dostluğunu kuvvetlendirmek istiyordu. Hatta, bu milletvekillerinden sekizini onunu tanırsa çok daha kuvvetli olacağını düşünüyordu. Mil-

letvekili demek Bakanlığa yakın kimse demekti. Bu milletvekillerinden birisi, gün ola harman ola birde bakarsın bakan olurdu. O zaman bu dostluklardan faydalanılırdı.

Gene böyle düşüne düşüne yazıhaneden çıkıyordu. Fahriye işini bitirmiş Şirketi hayriye vapurlarından beşbuçuk vapuruna yetişmek için acele acele dışarı çıkıyordu. Haspi

— «İyi geceler» diyerek katibesinin odasına girdi. Kapıda zınk diye duran Fahriye ona yol verecek olmuştu:

— «Size de efendim.»

— «Mümtaz bey nerelerde bir haftadır hiç oğramadı?»

— «Galiba dayım Ankara'ya gitmiş.»

— «Neden?»

— «Bizim halazade Erzurum Mebusu da onu görecekmiş.»

Haspi olduğu yerde sallanmıştı. Erzurum mebusu, akrabaları vardı da bu Mümtaz kendisine neden bir şey söylememişti. Fahriye ile birlikte dışarı çıkıyorlardı. Dış kapıda duran İsmail ayağa kalkınca, Haspi kıza selâm verdi ve onu gitmesi için serbest bıraktı. Sonra eski arkadaşına döndü:

— «Ne var ne yok lan?»

— «İyilik patron.»

— «Ne patronu gel bir kafayı çekelim seninle İsmail.»

— «Olur patron» diyen İsmail, depodaki adama seslendi, «Sen kapa mağazayı Hasan, biz patronla çıkıyoruz.»

İsmail ilk önce konuşmadan bir süre Haspi'nin

yanında yürüdü. Söze nerden nasıl başlıyacağını bilemiyordu. Haspi:

— «Memnun musun?» diye sordu arkadaşına.

— Sayende şimdi daha rahatım.»

— «Ben rahat değilim» dedi Haspi. İsmail şaşırmıştı. Sonra arkadaşına sordu, «Askerlik yaklaşıyor.»

— «Bedel ver.»

— «Bedel vermek kolay, kolay ama, hiç hoşuma gitmiyorbu askerlik aklıma geldikçe şaşırıyorum.»

— «Bir kolayı bulunur helbet» dedi.

— «Nasıl?»

— «Paradan haber ver.»

— «Rüşvet mi?»

— «Yok canım Çatalça şunun şurası bir atlı araba alır, posta ihalesine girersin.»

— «E sonra?»

— «Posta amme hizmeti olduğundan, sefer zamanı bile posta görevlisini askere almıyorlar. »

— «Yani çatalca istasyonu ile çatalca arasında çalışacağım, burdaki işlere kim bakacak?»

İsmail güldü. Haspi ne gülüyorsun der gibilerde baktı onun yüzüne. İsmail:

— «Darılma ama patron» dedi, «Bazan çok saflaşıyorsun. Maaşlı bir adam tutarsın haftada bir de sen gittin mi? Tamam bu iş..»

— «Yok canım sahimi söylüyorsun?»

— «Sahisi yalanı çok çok birde doktor roporu isterler senden kurtarırsın paçayı.»

— «Vay anasını» dedi Haspi, «Bu işimi hallet benim, ben de sana bir dükkân açayım.»

— «Yalan..»

— «Yalanım varsa gözüm çıksın» dedi Haspi, «Ka-

zandır, kazan metodu oğlum.»

Oturup içmeğe başladıkları zaman, Haspi lâfı bir ara Fahriye'ye getirdi.

— «Yahu İsmail» dedi. «Şu Mümtaz beyin yeğenini sana alsak ya»

— «Dalga geçme benimle Haspi» dedi, «Bana o kızı verirler mi?»

— «Neden vermesinler?»

— «Yahu dalga mı geçiyorsun biz evliyiz diyoruz, çoluk çocuk var diyoruz sen bize neden bahsediyorsun?»

— «Meselâ» dedi Haspi, «Hani fena kız mı?»

— «Bakıyorum sen de gözüne kestirdin.»

— «Yok canım daha da neler?»

O gece, kadından kızdan, İstanbul'un kalbur üstü randüvu evlerinden bahsettiler fakat lâf döndü dolaştı tekrar askerlik meselesine geldi. İsmail:

— «Trakya'da bir alay İstasyonu şehirden uzak kasaba var» dedi, «Bunlardan birisinde posta işini ihaleden aldık mı kurtardık seni askerlikten» diye konuşmasını sürdürdü.

— «Paradan yana hiç çekinme yeterki işi hallet» dedi Haspi ve ertesi günden itibaren de İsmail'i bu işi halletmesi için izinli sayacağını söyledi. İsmail:

— «Ama bir de papaz uçuracağız» dedi.

— «Nasıl yani?»

— «Şöyle şarkılı sözlü avratlı bir gece..»

— «Ayıp ettin.»

★

— «Ayıp ettin» dedi Ankara'daki Mustafa da Haspi'ye. İsmaille meyhanede konuşmasından bir hafta

sonra Haspi Ankara'ya yeni yeni dostlar edinmek Millet vekili tanıdığı ile dostluğunu pekiştirmek ve onun arkadaşları ile tanışmak için gitmişti. Bu arada da Mustafa ile buluşmuştu.

— «Sana o ihale işinden ikiyüzlira borcumuz vardı.» demiş ve İkiyüzlirayı çıkarıp masa üzerine bırakmıştı. Mustafa, parayı cebine indirirken:

— «Ayıp ettin Haspi» diyerek, yeni yeni işlerden söz etmeğe başlamıştı. O sıralarda bir harp kokusu hissediliyordu. Büyük Atatürk, Hatay meselesini ortaya atmıştı. Ya Fıransızlarla harbi göze alacak, Hatay'ı kazanacaktık. Yahutta Hatay göz göre göre gidecekti. Atatürk'ün dayattığı Hatay meselesini Milli bir mesele haline getirdiği bildiriliyordu. Trakya manevralarından beri ordu istim üzerinde duruyordu. Anlatılanlar, ordunun harp için nasıl hazır olduğunu gösteriyordu. İsak efendi:

— «Harp âfi çıktımı malların fiatları artar oğlum fiatlar yükselir» demişti. «Sen bir Ankara'ya kadar uzan.»

Haspi:

— «Harp çıkar mı?» diye sordu Mustafa'ya.

— «Çıkar çıkar. Gazi, kafasına koydumu bir işi yapmadan rahat etmez.» dedi.

— «Ne yapsak?»

— «Savunma vekaletinin hazırlıkları olacak, belki Asker için birşeyler ihale ederler»

— «Başka?»

— «Başka yol işleri var.»

— «Bu bize daha yatkın sen bize öğren haber ver.» dedi Haspi.

— «Merak etme. Akşama da seni iki millet vekili ile tanıştracağım.»

Hakikaten iki miletvekili ile birlikte gelen Mustafa Kapriç'te Haspi ile buluştuğu zaman Haspi zevkten dört köşe olmuştu. Milletvekilleri de kendisi gibi halk çocuğuydular. Çabucak arkadaş olmuşlardı. Onlar da Haspi'den hoşlanmış olmalıydılar saatler ilerledikçe, içki içildikçe daha samimi oluyorlardı. Kemal adındaki Millet Vekili:

— «Çok hoşsunuz Haspi bey» dedi, «Sizi İstanbul'da da görmek isterim.»

— «Buyurun kartvizitim.» diye Haspi kartını Kemal beye ve Saim beye verdi. İkisi de tekrar tekrar Haspi'yi İstanbulda ziyaret edeceklerini söylüyorlardı. Mustafa:

— «Haspi beyin İstanbul'da muhiti çok iyidir» dedi. «Sanırım iyi eylenirsiniz.»

— «Vallahi beklerim» dedi. Haspi. Saim bey:

— «Kabine de bir değişiklik olursa Kemal beyin Bakan olması ihtimali var» dedi.

— «Sahi mi?» diye atıldı Haspi.

— «Yok canım» diyen Kemal bey, biraz mahçup, biraz mağrur başını önüne eğmiş rakı kadehi ile oynamış ve sonra birden içmişti rakıydı. Haspi:

— «O günlerin şerefine beyefendi» dedi.

— «Şerefine.»

ALTI

Günler geçiyor, günleri haftalar, haftaları aylar kovalıyordu. Haspi, ağını ören bir örümcek rahatlığı içindeydi. Birşeylerin hem de çok önemli şeylerin olacağını içgüdüsü ile hissediyordu. Ankara'dan döndükten altı ay sonraydı. Ankara'da tanıştığı milletvekillerine mektuplar yazmış onları İstanbul'a davet etmiş, rine mektuplar yazmış onları İstanbul'a davet etmiş bir

ara yazıhanesinde kendisi ziyarete gelen Kemal beyi de İstanbul'un en nadide eylence yerlerine götümüştü.

O günde Kemal bey İstanbul'daydı. Onu daha bir güzel eylendirmek, kadınlı bir alem yapmak istiyordu. Bunun içinde çok tecrübesizdi. Taşaronluğa başlarken yaptığı bir kaçamak hariç karısı Gülnaz ile yetinmesini bilmişti. Bu sebeple de İstanbul'daki arkadaşlarının ısrarlarına rağmen bir türlü zamparalık yapmamıştı. Biraz da bunun nedeni para meselesiydi. Kadına, kıza para yedirmek işine gelmiyordu. Halbuki şimdi durum tamamen başka türlüydü. Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez, sözü bu gün için söylenmişti. Yazıhanede kara kara düşünürken İsmail aklına geldi. Kendisinden çok evvel İstanbul'a gelip yerleştiğine göre o birşeyler biliyor olmalıydı. İsmail çağırdı. Mağaza tarafından gelen İsmail'e yer gösterdi:

— «Otursana İsmail, sen bizim arkadaşımızsın. Ara sıra adam gelir Haspi der şöyle bir karşılıklı kahve içelim diye yaklaşır» dedi.

— «Askerlik işini mi merak ettiniz?»

— «Neden sordun?»

«Onu hallediyoruz.»

— «Güzel, onun için sana tam yetki verdim. Artık ne lâzımsa yap işte.»

— «Ya çatalca Yada Çorlu olacak.»

— «İyi çok güzel, yalnız bir de şey soracaktım sana» Nasıl lâfâ gireceğini bilemiyordu, sonra birden «Bildiğin güzel bir randüvu evi var mı?» dedi.

— «Hayrola?»

— «Yahu Ankara'dan misafirlerimiz var şöyle eli yüzü düzgün kadınar nerde buluruz?»

— «Saraylı, dedikleri bir kadın var. Aslında bakarsanız Rummuş.»

Haspi de meraklanmıştı. İskemlesinden biraz daha sokularak sordu:

— «Nerde?»

—«Valla bende bilmiyorum ama Tokatlıyan'da bir pezevengi varmış.»

— «Öğrenebilir misin?»

— «Hemen mi lâzım?»

— «Öğleden sonra yukarı çık bir öğren bakalım. Akşama lâzım.»

İsmail kahvecinin getirdiği kahvesini içerken kendisinin gittiği daha ayak üstü bir evi anlatıyordu. Burada da güzel kızlar vardı ama istenildiği gibi eylenememişti. Ayak takımları da geliyordu. Esasında bir ev olsaydı orda çok güzel kızlar vardı.

— «Bir şeyler ayarla işte» dedi, «Misafirim Milletvekili.»

— «Sahi mi?» diyen İsmail hemen ayağa kalkmış ve işi bir an evvel yapmak için kapıya doğru gitmişti. Haspi:

— «İsmail» dedi.

— «Efendim.»

— «Al şunu...»

Cebinden çıkardığı elli lirayı İsmail'e uzattı. Göz kırparak onun gitmesini bekledi. İsmail çıkar çıkmaz Fahriye içeri girmişti elinde bir mektup vardı. Haspi:

— «Buyurun» dedi.

— «Bir mektup geldi Almanya'dan.»

— «Önemli mi?»

— «Pek değil.»

— «Oturmaz mısınız?»

Kız, oraya iskemleye ilişmişti. Haspi ayağa kalktı. Dolaşırken sordu:

— «Anneniz nasıl?»

— «Teşekkür ederim efendim.»

— «Bu elbiseler çok yakışmış size» dedi. Kızın üzerinde bir buluz ve gri bir etek vardı. Fahriye kızarmıştı. Haspi:

— «Çok güzelsiniz bu gün» diye konuşmasını sürdürdü, «Sokağa çıkmanız bile cesaret işi.

— «Neden?»

— «Kaçırırlar sizi.»

— «Rica ederim alay etmeyin benimle.»

Kız ayağa kalkmıştı. Ayağa kalktığı bir sırada Haspi de ondan yana bir adım atmıştı. Karşı karşıya geldiler. Kız başını kaldırıp Haspi ile göz göze geldi. Yüzü al al olmuştu. Haspi biraz da mütecaviz bakıyordu kızın gözlerine.

Tekrar:

— «Çok güzelsin» dedi.

— «Rica ederim.»

Haspi kolarını uzattı kızı omuzlarından tuttu. Kız bir yaprak gibi titriyordu. Onu omuzlarından kendine doğru çekti. Hiç mükavemet edemiyordu Fahriye. Yavaşça eğildi ve dudaklarını boynuna dokundurdu. Kız ürpermişti. Dudakları daha yukarı yanağına kaydı. Sonra da birden dudaklarına kenetlendi. Kız damarlarından kanının çekildiğini fena olduğunu hissetti. Kurtulmak için çırpındı, kuvvetli kollar onu daha çok sıkıyordu. Nefes alamadığını hissediyordu. Haspi birden kızı bıraktı ve:

— «Çok affedersiniz» dedi. Bunu yapmamalıydım.

Fahriye, odadan ağlayarak kaçacak olmuştu. Kapıya vardığı zaman Haspi:

— «Bir dakika» dedi.

— «Ben size şeyi soracaktım. «Fahriye merakla döndü. Haspi yutkunuyordu. Aklına ilk gelen suali sordu, «Lisan dersi almak istesem kimi tavsiye edersiniz?»

Fahriye, patronunun bu kadar çabuk nasıl değişebileceğini düşünüyordu. Haspi tekrar ayni samimiyetle, «Acaba siz» dedi, «Bana ders verebilir misiniz?»

— «Burda mı?»

— «Neden olmasın?»

Fahriye düşünüyordu. Olmaz derse acaba ne derdi bu adam. Bunu denemek için, biraz kendisini zorlayarak:

— «Veremem» dedi.

— «İşinizin dışında bir iş bu. Ayrıca istediğiniz ücreti veririm.

Bir başkasını bulsanız, diyerek konuşmasını sürdükmek istiyordu. Haspi de yavaş yavaş ona yaklaşıyordu. Fahriye tekrar gözlerinde hissetti Haspi'nin bakışlarını.

— «Yapamam» dedi.

— «Ben istiyorum ama.»

Gene elleri kızın omuzlarındaydı. Kız gene yaprak gibi titremeğe başlamıştı. Adamın nefesinin ılıklığını yüzünde hissediyordu. Öpülmeğe hazır bir şekilde gözlerini yumdu. Haspi de yavaşça ve şevkatle dudaklarına dudaklarını kondurdu:

— «Seni çok beğeniyorum» dedi dudaklarını kızın dudaklarından çekerken. Fahriye koşarak çıkmıştı dışarı. Kapı kapandığı zaman Haspi'de büyük bir heyecan dalgası içindeydi. Damarlarında bir başka türlü akıyordu kanı. Bir başka türlü görüyordu yeni yaşamını.

Yarım saat sonra Mümtaz geldi. Neşe içindeydi. Uzak akrabalarından birisi ölmüş Mümtaz'a büyük bir miras kalmıştı. Onun müjdesini verdi Haspi'ye. Yeni yeni işler yapabileceklerinden bahsetti. Sonra:

— «Bizim Fahriye çok severdi halayı» dedi.

— «Öldüğünü bilmiyor mu?»

— «Söyledik. Bir senedir zaten halamız Yurt dışındaydı» dedi.

— «Dışarda nerde?»

— «Mısır'daydı.»

— «Miras burda mı Mısır'da mı?»

— «Miras burda canım burda ama cenazeyi gidip getirmem lâzım.»

O sırada Fahriye tekrar içeri bir gün evvel yazılmasını istedikleri mektupları getirmişti.

Haspi:

— «Fahriye hanım bana Fransızca ders verse» dedi «Ne dersin Mümtaz?»

— «Çok iyi olur.»

— «Siz ne dersiniz Fahriye hanım?»

— «Valla bilmem ki.»

— «Bizim eve gelirsiniz» dedi. Mümtaz.

Fahriye Haspi'ye bakmıştı. Haspi'nin evli bir adam olduğunu, onunla kurulacak münasebetin çok kötü neticeler getireceğini biliyordu. Kaçmak istiyor fakat buna da kuvveti yetmiyordu. Çünki partonunu seviyordu. Kapıdan çıkarken bunu düşünüyordu.

Mümtaz:

— «Çok sıkılgan kız» dedi. Fahriye çıktıktan sonra, «İçe kapanık bir kız.»

— «Mısıra gidip cenazeyi getireceksin ama cenaze kokar o zamana kadar.»

— «Kokarsa orda gömsünler ben ordaki işleri halleder, sonra resmi belgeleri alır gelirim. Karının ölüsü değil parası lâzım bana.»

İkisi de kahkahayla gülüyorlardı. O sırada İsmail neşe ile içeri girdi. İçerde iki patronuda görünce:

— «Yeni cimento gelmiş Albert'lere» dedi.

— «Ne kadar?»

— «İki vagon.»

— «Bir vagonunu kapatalım» diyen Haspi, döndü Mümtaz'a. «Sen şu Albertle bir konuş» dedi. Mümtaz acele kalkmış çıkıp gitmişti. İsmail kapı kapanınca:

— «Tamam» dedi, «İstediğimizden alâsı.»

— «Yalan»

— «Pezevenkle konuştum. Adam beni Tarlabaşında konak yavrusu bir eve götürdü. Odaları görme şahane bir yer. Yavruların da bir ikisinin resmi vardı. Alman karısı zannedersin görsen.»

— «Güzel» dedi Haspi, «Şimdi git Perapalas'ta Kemal beyi ara ve şu yazacağım mektubu ver kendisine»

★

O gece Saraylı namı ile maruf randüvucunun evinde Kemal beyle Haspi gelecek günlerin şerefine paşa gönüllerini eylendiriyorlardı. Birisi sarışın bir yahudi kızını, bir tanesi de bir rum dilberini almışlardı. Önce güzel bir sofra başında kafaları bulmuşlardı.

Sonra Haspi, İsak efendinin kızına benzeyen yahudi kızı ile bir odaya kapandı Mebus Kemal bey de rum dilberi ile bir başka odaya çekildi. Ertesi sabah Kemal bey Haspi'den ayrılırken:

— «Bana gösterdiğin bu yakınığı hiç bir zaman unutmayacağım» dedi.

— «Rica ederim.»

— «Ne işin olursa Ankara'da beni aramazsan vallahi darılırım.»

— «Teklif mi var Kemal'ciğim. Seni kardeşim gibi sevdim.»

Hattı zatında Haspi Kayseri'den ayrıldığından beri kardeşlerini aramadığını ilk defa hatırladı. Acı acı güldü. Üvey kardeşleri bir tarafa, öz kardeşleri kimbilir ne yapıyorlardı?

YEDİ

O gece İsak efendi, kızı, karısı ve Mümtaz bey Mümtaz'ın karısı Haspi'lere yemeğe gelmişlerdi. Gülnaz hanım onlara Adana kebabı yapmıştı. Çorbadan tatlıya kadar her şey bulunuyordu sofrada. İsak efendi Haspi ile ortaklığından söz etmiyeceğini biliyordu. Esasında. Haspi Mümtazı yemeğe çağırmak istememişti ama adamın ısrarlı, ailece görüşmek teklifleri karşısında da kaçamamıştı. İsak:

— «Soy adı kanunu çıkıyormuş» dedi.

— «Nasıl yani?»

— «Bayağı Fıransada İngiltere'de var ya. Osamlı usulü baba adı ile anılma kalkacak ailenin de bir adı olacak» dedi yahudi.

— «Meselâ ben İsak'ım Babam da Yasef adımız bambaşka olacak ben şahsen bir Türk adı alacağım.»

— «Nasıl yani?» diye Mümtaz sordu.

— «İsak Bahar» gibi.

— «Bahar Yahudilerde de var.»

— «Ben misal söyledim. İsak Çoşkun'da koyabilirim.»

— «Mümtaz sen ne düşünüyorsun?» diye sordu Haspi.

— «Mümtaz Kadızade olmaz mı?»

— «Zade olmaz» diye İsak atıldı.

— «Oğlu korum. Kadıoğlu.»

— «Olur ama bilmem ki» dedi İsak, «Daha Türkçe bir şey al. Mümtaz Soylu gibi.»

— «Yahu Sahi be Soylu fena değil.»

Haspi içinden, Kısmetizade diye geçirdi. Asıl adları buydu. Bunu soy adı olarak alsa «Zade» İsmine itiraz edilirse Kısmetoğlu oluyordu beğenmemişti. İsak efendinin güzel kızı lâfa karıştı iskambil kağıtlarından başını kaldırarak:

— «Aslan Kaplan gibi hayvan isimleri alanlar çok» dedi.

— «Deniz isimleri de güzel bence» dedi Mümtazın sıska karısı. «Mümtaz Marmara, ne güzel olur.» Mümtaz:

— «Sahi» dedi «Marmara da fena değil.»

Haspi, hiç konuşmuyordu. Aklına, Musa'nın Adana'da ona ikide bir «Teke» deyişi gelmişti. Madamki, Kısmetizade aile adını alamıyacaktı. Neden «Teke» demesindi.? O gece soy adı münakaşası yapılırken İsak efendi ona da sordu:

— «Sen ne adı almayı düşünüyorsun?»

Haspi, bir an düşündü. Dudak büktü sonra büyük bir ciddiyetle:

— «Kimsenin almağa cesaret edemiyeceği bir isim alacağım» dedi.

— «Neden?»

— «Herkezden farklı bir tarafım olsun diye.»

İsak'la Mümtaz bir birlerine bakmışlardı. Kadın-

lar da, iskambilleri bırakmışlar onlardan yana bakıyorlardı. İsak efendinin kızı elerini çırptı:

— «Bravo» dedi «Bravo..»

Haspi bu kıza bir kere daha alıcı gözle bakınca, kız çok hoşuna gitmişti.

— «Teşekkür ederim» dedi. Gülnaz hanım:

— «Ne gibi bir soyadı meselâ» diye kocasına sordu.

— «Herşey olabilir.»

Sonra konuşmalar, Mısır'dan dönen Mümtazın anlatığı Kahire hikâyelerine dönüştü. Ehramlardan bahsetti. Ordaki gazetelerin Türklere ateş püskürdüğünden söz etti. Hatay meselesini ilk defa Haspi'de İsak efendi de Mümtazın arap gazatelerinden naklettikleri ile öğrendiler. Zaten biliyorlardı böyle bir meselenin varlığını ama gene de ihtimal vermiyorlardı. İsak efendi:

— «Harp çıkar mı?» diye sordu.

— «Araplar çok kızgın.»

— «Fransızlar ne diyor asıl ona bakmalı» dedi İsak efendi, «Suriye'ye Fıransızlar hakim»

— «Onu bilemem» diye Mümtaz kalktı. Kadınların İskambil oyunlarına bakmağa gitti. O sırada İsak efendi yavaşca:

— «Radyo işi çok iyiye gidiyor» dedi.

— «Nasıl?»

— «Yakında, işittim büyük bir istasyon kurulacakmış»

— «Sonra?»

— «Sonrası sağlık getirttik mi radyoları sat allah sat.»

— «Hemen getirtelim hiç değilse sekiz on numunelik.»

— Fena olmaz» dedi İsak efendi. «Yarın Merkez bankasına gidelim Akradetif açalım.»

— «Olur» dedi Haspi, «Ne kadar lâzımsa bir adam yolla veririm.»

İsak efendi Haspi'yi sevmeğe başlamıştı. Bu uyanık bir çocuktu. Bununla iş yaptığı için seviniyordu. İsak efendi:

— «Biz de oyuna bakalım» dedi. Kalktılar, bunu İsak efendini Mümtazı şüphelendirmemek için yaptığını anlamıştı. Ester'in arkasına düşmüştü Haspi, yukardan bakınca kızın yakasından içerdeki yuvarlıkları gözetlemeği elindeki kağıtlara bakmaktan daha uygun bulmuştu. Bu kızdan da çok hoşlanıyordu. Karısı, kızın göğüslerine bakan kocasını yakalamıştı. İçinden tebessüm etti. Ona yatakta soracaktı. Haspi birden başını kaldırıp karısına bakınca onun kendisinin nereye bakmış olduğunu farkettiğini anladı. Haspi:

— «Nasıl elin?» diye sordu.

— «Teke'yim.»

Haspi gülmeğe başlamıştı. Esterin arkasından çekilerek gitti masa üzerinden bir sigara aldı. Sarılmış sigaralardandı bunlar bir tane yaktı. Karısı tütünden incecik incecik kendisi için sarıyordu. Onu yakarken, Ester oyunu bitirmişti.

Gülnaz hanım:

— «Tekeydim» dedi gene. Haspi gülüyordu. Karısı da «Teke'ydim diyordu. Demek kendisi için en uygun soyadı Teke olacaktı.

HASPİ TEKE İLE BİR MESLEKİ DERGİNİN YAPTIRDIĞI RÖPORTAJI DERGİ YAZI MÜDÜRÜNÜN UZUN BULUP NEŞRETMEMESİNDEN YARARLANARAK BURAYA ALDIK.

Haspi Teke — Nerde doğduğumu soruyorsunuz? Annemin Babamın adını öğrenmek istiyorsunuz' Öğünmek gibi olmasın ama Kayseri'liyim. 1910 senesinde Mayıs ayında doğmuşum. Hangi gün olduğunu annem Naciye hanım ben doğar doğmaz öldüğü için ondan öğrenemedim. Babam da karısının ölümünden, benim doğumuma senivemediği için Kur'anıkerime kaydedememiş, hangi gün olduğunu bilemiyorum, Babam Kısmetizade Emrullah efendidir. Kayserilidir. Dedesi bile Kayserilidir.

Haspi Teke, bir süre düşündükten önündeki kağıdı okuduktan sonra derin bir nefes aldı ve:

— Soyadımın neden Teke olduğunu mu öğrenmek istiyorlar? Bu gayet basit Karım Gül hanım Konken denen kağıt oyununa çok dünkündür. Fakat bir türlü açamaz, yani oyunu kazanamaz fakat oyunda eline çok iyi kağıt gelir o da ikide bir «Teke kaldım» «Teke Kaldım» derdi.

Bizim soy adımız bu Teke kaldım, sözlerinden gelmiştir· Yoksa zannedildiği gibi bir çoklarının aldığı hayvan isimleri ile yahutta bir çok partinin amblemindeki Koç gibi Kartal gibi Aslan gibi hayvanlarla benim alâkam yoktur.

Haspi Teke başını önündeki sual kâğıdına indirdi, sonra **suali tekrar** okuduktan sonra tebessüm ederek suali **cevaplandırdı**.

— Kim ne derse desin, siz benim söylediklerimi yazınız. OTOSANMA müessesesi benim ilk kurduğum Holdingtir. Daha evvel yaptığım büyük işler var tabii. Fakat, öğünülecek en büyük iş olarak bunu kaybedin.

Muhabir, söze karışmak ihtiyacını duymuştu. Kızarak **sordu**:

— Neden Otosanma koydunuz adını?

Haspi teke, başını kağıttan kaldırarak cevapladı.

— Hakikati söylememi ister misiniz?

— Evet bilhassa onu rica edeceğim.

— Fakat önce yazmıyacağına söz vermenizi isterim.

— Fakat halkta merak ediyor.

— Halk merak ediyorsa, onu şifahi olarak siz tatmin edebilirsiniz?

— Nasıl?

— Şimdi ben size gerçeği anlatacağım, siz iki dostunuza meseleyi yani gerçeği söylersiniz, onlarda ikişer dostuna söylerse bu fısıltı kısa zamanda yurdun en ücra köşelerine kadar gider. Ve sa-

mimi söylüyorum, dergiden daha büyük faydalar sağlar.

— Siz bilirsiniz efendim.

— Otosanma ismine dikkat edin. OTOSANMA diye, iki kelimeden ibaret birincisi OTO yani otomobilin kısaltılmıştı, ikincisi de SANMA yani zannetmenin kısa bir başka deyimi yani ben OTOMOBİL ZANNETME demek istiyorum. Yaptığımız otomobilleri alanları ikaz ediyorum. Bu altındaki araçı otomobil zannedip hızla gitme demektir.

— Biraz daha açıklığa kavuşturur musunuz bu önerinizi.

— Efendim, biliyorsunuz bizim yaptığımız otomobiller prese edilmiş kağıttan yapılmıştır. Prese edilmiş kağıtlarda ne kadar görüntü olarak sağlam olursa olsunlar sonunda gene kağıttır. Kağıt bir otomobil karasörü ile hızlı giden bir vatandaş bir başka araca çarparsa içinde, tabii bizim aracın içinde, olan ölür. Bunun için ben müessesenin adını OTO — SANMA diyerek koydum. Sırf halkımı düşündüğüm için.

— Fakat efendim bunun hakkımız tarafından bilinmesi gerekmez mi?

— Rica ederim, ben mütevazi bir adamım yaptığım iyilikleri herkeze söylemem, dinimizde kabahatte gizli ibadette gizli der. Siz gene de bunu yazmayın.

KEDERLİ YILLAR: TEŞVİKİYE

BİR

Fahriye ile Haspi Teke beraber yaşıyorlardı. İşyerinden Fahriye'yi çıkaran Haspi Teke onu, ailesinin de kızın ailesinin de gözlerinden uzakta bir yere, Nişantaşında saklamıştı. Karısı da Haspi'nin bir metresi olduğunu biliyordu ama bu kızın bir zamanlar evlerine gelen Müstaz'ın yeğeni olduğunu, Haspi'nin yazıhanesinde kâtibe olarak çalıştığını bilmiyordu. Mümtaz, Mısır'a gidip de orda uzun bir süre kaldığı ikinci seyahatinde Haspi lisan dersi almak için Fahriye'nin evine girip çıkmaya başlamış ve ne olduysa bu dersler sırasında olmuştu. Haspi, Mebus arkadaşları ile münasebetini devam ettiriyor, İsak efendi ile işlerini yoluna koyuyordu. Getirttikleri Radyolar, tüm Türkiye'de önemli hale gelmiş şakır şakır satılıyordu. Askerlik meselesini de atlatmıştı. Her şey yolunda gidiyordu. Büyük ihalelere Ankara'daki Mustafa'nın yardımı ile girmiş bunlardan da büyük paralar kazanmıştı. Mümtaz'la perşembe pazarındaki mağaz ortaklığı hâlâ devam ediyordu.

Eğer yaşı çok genç olmasaydı, belki de daha büyük işler kovalamıyacak, Adana'da Arnavut Hasan'ın patronundan aldığı portakal bahçesini de satıp, Erenköy de Adana'da bir köşk edinerek kenara çekilecekti. Fakat halen yirmidokuz yaşındaydı ve sayılı zenginler arasına girmişti.

Yazıhane'de oturmuş bunları düşünüyordu. Günlük gazeteleri Mahmut efendi gelirken alır patronunun masasına bırakır kendisi de ardiyede bir zamanlar İsmail'in çalıştığı yere geçer kurulurdu. Mahmut efendi emekli bir adamdı. Mümtaz'ın uzak akrabalarındandı. Mümtaz da adamı işe almak istemişti ama gerçekte Feriha'nın arzusu ile bu yer ona verilmişti.

İsmail ise, askerlik işini çok iyi halettiği, ihale işlerinde çok çalıştığı için Haspi'nin gözüne girmiş Haspi kendisinin yüzde altmışına ortak olduğu bir işin başına patron olarak onu geçirmişti. İsmail şimdi gece demeden gündüz demeden bu işle oğraşıyordu. Bir nevi anbarcılıktı. Nakliyatçılıktı. İsmail için eski düzenine göre çok hareketli, çok bereketli, çok sevdiği bir işti. Haspi kafasının içinden şöyle bir hesabını yaptı. Adana'daki topraklarını bir kaç kişi birden çalıştırıyordu. Burda İsak efendi ile bir ortaklığı, Mümtaz'la bir ortaklığı vardı. Ayrıca, Ankara'dan temin edilen ihale işlerini de kendisi yapıyordu. Dör beş yerden para geldiği halde gene de esas parasını ve karısının parasını elinde yedek sermaye olarak tutuyordu. Son zamanlarda kocasının kendisinden üç dört yaş küçük olduğunu, metresler tuttuğunu öğrenen Gülnaz hanım-ki ona şimdi girdiği muhitlerde Gül hanım deniyordu- ev köşk yahut icar getirecek emlâk almağa karar vermişti. İkide bir kocasının başının etini yiyordu. Haspi Teke:

— «Acele etme yahu» demişti, «Ne diye üzerine üzerine gidipte üçebeşe alacağımız bir köşkü daha pahalıya alalım.»

— «Ben istiyorum.»

Karısının bu ben istiyorum sözcüğü, ufak bir direnişin işanesiydi. Gerçi Haspi'nin çocuğu vardı. Kadının da ortak olduğu, çocuk pek öyle ahım şahım bir velet değildi. On yaşını geçmiş olmasına rağmen, halâ bir varlık gösterememişti. Bilhassa Haspi öyle düşünüyordu. Haspi onun yaşındayken şeytana pabuçunu ters giydiriyordu. Birden aklına karısını son günlerde çok ihmal ettiği geldi. Yazıhanede de öyle pek bir iş yoktu. Balıkpazarına çıkıp öteberi aldı. Paketlerini yanında onunla gelmiş olan Muhmut efendiye verdi:

— «Bunu eve götür» dedi. «Bu gece eve erken geleceğim.»

Sonra Mahmut efendiden ayrılarak bir taksiye bindi. Nişantaşı'na Fahriye'nin evine yollandı. Eve gideceği günler daha önce Fahriye'nin yanına gider kızın gönlünü adeta müsadesini alır sonra evine giderdi. Çünki Fahriyeye karşı özel bir zaafı vardı. Çünki kız herşeyini tepip onun sadece metresi olmuş ve gelip Nişantaşındaki bu konak yavrusu eve kapanmıştı.

Kapıyı Fahriye açtı. Son derece güzel boyanmıştı. Her zaman onu ikidirdem bir çekirdek karşılardı. Kapı kapanır kapanmaz kızcağız boynuna sarılmış onu uzun uzun öpmüştü. Haspi:

— «Bu gece eve gideceğim,» dedi.

— «Noldu bir şey mi var?»

— «Karıma da çocuğuma da ayıp oluyor.»

— «Ama ben ne yapacaçağım.?»

— «Bir gece.»

— «Ama ben seninle bu gece Darülbedayiye gideriz diye bilet aldırmıştım.»

— «Olmaz eve gideceğimi söyledim. Mahmut efendi ile haber yolladım.»

Fahriye hemen suratını asmıştı. Haspi, Fahriye'ye tekrar alıcı gözerle baktı. Gerçi, insan ağırlamasını erkek karşılamasını karısından çok daha iyi biliyordu ama Gülnaz yatakta ondan çok başkaydı. Gülnaz, Fahriye'ye nazaran daha yaşlı olmasına rağmen daha yırtıcı daha saldırıcıydı. Sevişirken. Karısı ile yaptığı kıyaslamalar çok kere karısının lehine oluyordu. Biraz da Fahriyeden bıkmıştı.

Çünki, hiçbir zaman romantik ilişkinin değerini öğrenememişti. Yaşantısı bu tarz ilişkileri, insanca davranışarı, insan kabini ona öğretemiyecek kadar katı olmuştu. Fahriye:

— «Yarın akşam da evde mi kalacaksın?» diye sordu.

— «Sanmam»

— «Sanmam ne demek?»

— «Gelmezsem Mahmut efendi ile haber yollarım sana.»

— «Onu yollama diye kaç kere söyledim. Utanıyorum ondan.»

— «Neden utanıyormuşsun?»

— «Ne de olsa uzaktan akrabam o benim.»

— «Daha iyi» diyen Haspi yatak odasına doğru yürüdü Fahriye'de peşinden geliyordu.

— «Niyetin ne?» diye sordu.

— «Seni özledim.»

— «Sen beni değil yatmayı özlüyorsun.»

— «O da bir özleme değil mi? Özleme sayılmaz mı?»

— «Ben beni yatakta değil ayaktaykende, işteyken de düşünmeni, sevmeni, arzulamanı istiyorum.»

— «Ne biliyorsun o zamanlar da seni düşünmediğimi?»

— «Münakaşayı bırak nolur?»

Haspi birden dönmüş ve Feriha ile göz göze gelmişti. Kızı kolları arasına aldı. Onu yanağından boynundan ve dudaklarından öptü:

— «Haftaya Ankara'ya gideceğim» dedi.

— «Çok kalacak mısın?»

— «Belki bir hafta, belki on gün.»

— «Beni de götürür müsün?»

— «Neden olmasın?»

Fahriye sevinçle boynuna sarılmıştı. Yalnız, Haspi kadını yanında götürünce her zaman gittiği otelden başkasına yerleşmesi gerektiğini düşündü. Çünki, daha evvel gidişinde Gülnaz'ı götürmüştü Otelde karısı olarak onu biliyorlardı.

— «Ankara Palas'ta kalıyorsun değil mi?»

— «Evet.»

— «Ne güzel»

—«Bu sefer orda kalmıyacağız.»

— «Neden?»

— «Çok sual soruyorsun.» Haspi'nin bu sert çıkışı, Fahriye'yi kırmış, sindirmiş ve hemen konuyu başka tarafa çevirmesine sebep olmuştu. Fahriye herşeye rağmen bu adamdan korkuyordu. Çünki ne pahasına olursa olsun birden bırakır, gider ve bir daha görünmeyebilirdi. O zaman, evine de dönmiyeceği için Fahriye içi bu çok acı olurdu. O da bundan korkuyordu.

Sonra ağır ağır yatak odasından içeri giren çeketini çıkarıp iskemle üzerine atan Haspi'nin soyunmasını seyretti bir süre. Kendisi de geldi o da ağır ağır soyunmağa başladı. Onun arzularının esiri, onun isteklerinin hemen hemen her sefer sessiz tatbikçisiydi. Haspi soyunup yatağa attı kendisini. Yatakta sırt üstü yatarken Haspi sessiz sakin tavana bakarak düşünüyordu.

Fahriye'de soyunmuş üzerinde incecik bir ipekli kombinezon kalmıştı. O da sessizce Haspi'nin yanına yatağa girdi. Adam hiç oralı değildi. Tavanda bir şeyler arıyor gibi hali vardı. Neden sonra Haspi:

— «Avrupada harp çıkacak galiba» dedi.

— «Nerden çıkardın bunu?»

— «Almanyanın başındaki adamın konuşmalarını okudukça gazetelerden, ben de hak veriyorum.»

— «Harbe girer miyiz?»

— «Bilmem.»

— «Girersek seni de askere alırlar mı?»

— «Onu da bilmem.»

— «Alırlarsa ben yaşayamam.»

— «Nedenmiş o?»

— «Sensiz deliririm burda, intihar ederim daha iyi.»

Haspi birden kolunun üzerinde dikildi. Sonra kıza daha alıcı gözlerle baktı. O iri göğüsleri ilk günden bu tarafa hiç ama hiç bir şey kaybetmemişti. Kızın yeşil gözlerinde yaş vardı. Onu parmaklarının ucu ile sildi:

— «Bir çaresini bulurum» dedi.

— «Ne gibi?»

— «Çakmak hattını yapacaklarmış bizimkiler, o

işi alırım mütahit olarak, yahut ilk askerliğim gibi bir posta işini kıvırırım gene askere gitmem.»

Sarılmıştı birden Fahriye boynuna, kızın o iri göğüslerini avuçladı. İşte en zevkli, en tatlı anları bu anlardı. Fahriye:

— «Nolur beni sev Haspi» dedi.

— «Seviyorum ya»

— «Daha çok daha içten»

— «Ne kadar?»

Kadın uzun uzun Haspi'nin gözlerinin içine baktı. Sonra ancak işitilebilecek kadar yavaş bir sesle:

— «Parayı sevdiğin kadar» dedi.

Haspi'nin bütün arzusu bütün istekleri bir anda susmuş silinmişti.

İlk defa bir insan, hem de bir zamanlar herşeyden çok kıymet verdiği bir insan onu bir tek sözle yeniyordu. Döndü, Kadına baktı. Bir şey söyliyecekti. Sonra vazgeçti. Bir an onu haklı bulmuştu. Sonra kendi dünyasında gene kendisini haklı kılan düşüncelerin etkisinde kaldır. Tebessüm etti. Başını salladı hafif hafif. Doğruldu, gömleğini eline almıştı ki kadın onu kırdığını hissetti. Yataktan korkuyla endişeyle fırladı. Sırtını dönmüş olan Haspi'ye arkadan sarıldı. Yalvarmağa başladı:

— «Nolur bırakıp gitme beni Haspi» Haspi konuşmuyordu. Kadın kendisine sarılmış olduğu içinde gömleğini sırtına geçiremiyordu. Öyle kaldı bir süre neşesini tekrar bulmuş gibi:

— «Haklısın» dedi. «haklısın, paradan başka bir şey görmedi gözlerim şimdiye kadar. Şimdiden sonra da göreceğini sanmıyorum. Ben kendime göre bir şeyin ispatındayım belki» Kadının kolları gevşemiş, iki yana

sarkmıştı. Haspi ondan yana döndü. Göz gözeydiler. Haspi ağlayan kadının çenesinden tutup başını yukarıya kaldırdı. Daha sakinleşmiş, daha içten konuşuyordu:

— «Babam bana sokak köpekleri adam olur ama sen adam olmazsın demişti.»

— «Sence bu adam olmak mı?»

— «Belki değil fakat bir şeyler ispatlamağa çalışıyorum. Kazancımla birlikte kafam da olgunlaşıyor sandığım kadarı ile.»

— «Emin misin?»

— «Hiç değilse öyle sanıyorum.»

Kadını kollarından tuttu. Daha çok genç görünüyordu. Fahriye, olduğundan çok küçük görünüyordu ağlarken, Haspi

— «Ağlama» dedi, «Hiç bir şey hayatta ağlamağa değmez, hiç değilse ben bunu öğrendim.

İnsanlara acımamayı, kendime acımayı öğrendim. Bir daha beni bu kadar zayıf görmiyeceksin kimsenin karşısında. Hatta senin karşında bile bir daha bu kadar zayıf olmıyacağım.»

— «Gitme biraz daha kal» dedi genç kadın.

— «Gitmem lâzım bunu biliyorsun.»

— «Hiç değilse biraz.»

— «Kalırsam çok şey kaybederim.»

— «Meselâ?»

— «Kendi öz benliğimi.»

İlk defa hayatımda bir zaaf anını geçiştirmeğe çalışıyordu. Onun için de çıkıp gitti.

Evde karısı yemeği hazırlamıştı. Misafirliğe gelmek isteyen Rıfat beylere de bu gece gelmemelerini yolladıkları evlâtlığa söyleyerek, rica etmişti. Kocası ile bir yere gideceklerdi. Evlâtlık, uzaklaşır uzaklaşmaz

da, tekrar sofra başına dönmüştü. Haspi geldiği zaman onu neşeli karşılayacak, onu kendisine bağlamak için gene metresenin varlığında haberdar değilmiş gibi, davranacaktı. Onunla ikisi aynı hamurdandılar. Ayni şeylerden zevk alıyorlar, ayni neticeye doğru gidiyorlardı. Kapının kilidi içinde dönen anahtar sesi ile yerinden fırladı. Haspi ıslık çalarak gelmişti. Gülnaz:

— «Nasılsın» dedi. «İyi gördüm seni.»

— «İyiyim» dedi kısaca Haspi. Fakat, hâlâ Fahriye'nin etkisi altındaydı. Bu kadını yani karısını da parası için istememiş miydi? Fahriye başkaydı. O bir güzellikti kafasında, o erişilmesi gereken bir ufuktu önünde. Ermişti. Şimdi daha başka ufuklar şimdi daha başka Fahriye'ler şimdi daha başka servetler serilmeliydi ayağına. Her yeni ufukta bir başka ufuk, her tükenende yeni bir başlayan bulunuyordu. İleri çok ileri gidecekti. Hiç bir şey ama hiç bir şey onu durdurmıyacaktı. Yüzbinleri milyonları ve milyonları olacaktı. O zaman herkezin kuvvet olarak önünde eğileceği Haspi mutluluğa erişeceğini sanıyordu. Gülnaz hanım:

— «Gene düşüncelisin» dedi.

— «Harp olacak.»

Kadın korkunç bir telâşa kapılmıştı. Haspi, çevresine telâş verdiği, çevresine korku ve dehşet saçtığı zamanlar zevkleniyordu. Gülnaz:

— «Harp olursa» dedi. Sormak istediği sual boğazında bir düğüm olarak kalıyordu.

— «Korkma» dedi, «Askere gitmemenin çaresini bulacağım.»

Karısı onun boynuna sarılmıştı. Haspi de genç kuvvetli kolları ile onu kucakladı. Hiç durdurmadan yatak odasına götürdü.

İstanbul'un bir başka semtinde, bir başka kadında şahlanan arzularını burda karısının koynunda dindirecek, sonra daha sakin daha aklı başında düşünecekti. Düşünmesi lâzımdı. Ankara'ya çağırıyorlardı. Ankara'da önemli haberler olmalıydı. Birşeyler vardı garip olan, bir şeyler olacaktı. Kadın okllarında çırpınıyor, naz işve yapıyordu. Haspi:

— «İlk defa sana sahip olduğum taşlığı hatırlıyor musun?» dedi.

— «Evet» diyen Gülnaz kıpkırmızı olmuştu.

— «Koskoca bir şey karısı, bir uşağın kollarına utanmadan attın kendini.»

Kadın, bu tarz taşlamalara alışmıştı. Buna rağmen ezildi. Buna rağmen içinde bir şey yıkıldı. Haspi insanları bildiği zayıf tarafları ile ezmekten zevk duyardı. Çocukluğunda kedileri keserken, solcanları çaçıkla ikiye biçerken, karıncaları ezerken sineklerin kanatlarını koparıp kızdırılmış iğnelerle canını yakarken, duyduğu zevki duyardı.

Karısı ile olan münasebetlerinde bile, eziyet ederken, ayni zevki duyuyordu. Gülnaz hanım:

— «Sofra hazır» dedi.

— «Canım hiç istemiyor »

— «Dışarda mı yedin?»

— «Yo! Bir şey yemedim. Fakat, canım hakikaten bir şey istemiyor.»

— «Rakı da aldırdım.» dedi Gülnaz. Haspi, başını kaldırdı, karısına baktı. Kadın giyimine de dikkat etmiş, başka gecelerin dışında kendisine itina etmişti. Bunu Haspi hemen anladı. Kocasını başkasına kaptırmak istemeyen bir kadının mücadelesini vermeğe ha-

zırlanıyordu. İçin için güldü Haspi, sonra kalktı:

— «Seninle bir iki kadeh içerim» dedi.

— «Ben içemem ama..»

— «Yo! içeceksin.»

Sofraya oturdukları zaman, Gülnaz hanım ilk defa kocasına uyarak rakı içiyordu. Birinci şişeyi bitirdikleri zaman, Gülnaz hanım kendisini çok daha neşeli çok daha aşk oyunlarına hazır bulmuştu. Bir an evvel yatak odasına gitmek kocası ile yatmak istiyordu. Başı dönüyor, ayağa kalkarken sendeliyor ve bütün bunları da bol kahkahalar arasında kocasına anlatmağa çalışıyordu. Sonunda:

— «Serhoş olmak bir hoş olmakmış» dedi.

— «Sahi hoşuna gittimi Gülnaz?»

— «Çook»

Haspi karısını kollarının arasına alarak yatak odasına götürdü.

İKİ

O yıl ocak ayında Vakit gazetesinde çıkan ve Asım Us adıyla yayınlanan ve Fıransa'ya çatan başyazıların Atatürk tarafından yazıldığı söylentileri, halk arasında telâşa sebep olmuştu. Kulaktan kulağa söyenenlere inanmak gerekirse, Atatürk, Fıransa ile harbi göze almıştı. Çok kişi Fıransanın büyük bir devlet olduğunu, onunla başa çıkmanın imkânsızsızlığını ileri sürüyordu. Çok kişi de sadece Atatürk'ün şahsına olan itimadından Fıransa'yı önemsemiyordu. Bir çok kişi Atatürk'ün ağzından konuşmağa başlamıştı. Bazıları, Gazi Mustafa Kemâl demişki, Fıransa da kim oluyor? O ilk

önce kendi başındaki Almanya belâsına baskın demiş, diyordu. Bazıları da Fıransa ile değil bizim Almanlarla bile başa çıkacağımızı söylüyordu. Ocak ayının ikinci yarısında ortaya atılan bu görüşleri kuvvetlendiren yazılar da Vakit'te yayınlanmağa devam ediyordu.

İsak efendi, soğuk bir kış günü, telâşla Haspi Teke'nin yazıhanesine girdi. Yahudi, korkmuştu. Elindeki Vakit gazetesini, paltosunu çıkarmadan Haspi Teke'ye uzattı:

— «Bak neler yazıyor» dedi. Haspi Teke:

— «Ne hakkın da?» diye sordu.

— «Hatay, Hatay meselesi hakkında.»

Haspi Teke gazeteyi eline almış şöyle bir bakmıştı. Yazı «Zavallı Fıransa» diye başlıyordu. Ve şöyle devam ediyordu:

— «Zavallı Fıransa bu gün kendisine pek mütemayil bir dostunu kaybetmek üzeredir. Fıransa dış işleri bakanlığının yeşil masasında oturanlar büyük Fıransız devrimlerinin fikir, özgürlük aşkı ve ahlâk mirascıları mıdır? Yoksa Fıransa'dan kovulan papazları, ilerleme yolundaki ülkelerde korumaya yeltenen mutaasıplar mıdır? Gaflet ve İnadı ile hayalperestlik ve cakacılığı ile Fıransız ulusunun hayati çıkarlarını ayaklar altına alan?»

Haspi Teke okumayı bırakmıştı. İsak efendinin yüzüne baktı. İsak efendi oku oku der gibilerde işaret etti. Haspi kaldığı yeri bulduktan sonra devam etti:

— «Türkiye Cumhuriyeti şeref ve haysiyetini hak ve menfaatini korumasının yolunu bilir.»

Haspi Teke tekrar okumayı kesmişti. İsak efendi:

— «Bu açıkça Harp demektir» dedi.

— «Asım Us yazmış» diye Haspi Teke önemsemedi. İsak efendi:

— «Asım Us değil hangi gazeteci olursa olsun, bunu Mustafa Kemal Paşa'nın haberi olmadın yazamaz» dedi, «Bana kalırsa bunu yazdıran değil herkezin dediği gibi bizzat yazan Paşa» diye devam etti.

— «O yazdıysa sahiden harp çıkar» dedi Haspi Teke.

— «Hiç şüphen olmasın.»

— «Ne yapabiliriz?»

— «Bilmem»

— «Harp çıkarsa işimiz iştir İsak efendi.»

— «Delirdin mi?»

— «Yok delirmedim. Bundan emin olabilirsin. Harp çıkarsa bire aldığımızı beşe satarız».

— «Sağ kalırsan. Şimdiki harpler eski harplere benzemiyecek.»

— «Harbin eskisi yenisi olmaz. Hepsi bir birine benzer.»

— «Uçakları unutuyorsun uçakları.»

— «Uçaklara nolmuş?»

— «Şehirleri bombalıyacaklar binlerce bomba atacaklarmış yeni bir harpte.»

— «O zaman gıda maddelerine yatırım yapmalı» dedi Haspi Teke. Yahudi içerlemişti. Bu herifin dini imanı para mıydı? Yoksa kendisini denemek için mi böyle konuşuyordu?

İsak efendi birşey anlıyamamıştı. Gözlerini Haspi'ye dikti, doğru konuşup konuşmadığını, şaka söyleyip söylemediğini anlamağa çalışıyordu. İsak efendi, o gün ne söyledi ne anlatmağa çalıştıysa Haspi Teke'nin umurunda olmadı. Onun için Harp bile olsa, bir yolu-

nu bulup bu işlerden sıyırlmaktan başka bir düşünce yoktu. Eğer askerliği ilk askerliği gibi bir pundunu bulup atlatırsa dünyanın parasını vururdu.

İsak efendi sonunda dayanamadı, ayağa kalktı. Sobanın başında bir süre ısındıktan sonra:

— «Allah sana akıl fikir versin» dedi.

— «Ben adam olmam mı demek istiyorsun?»

— «Öyle bir şey demedim.»

— «Öyle de desen farketmez, seneler evvel babam da ayni şeyi söylemişti. Bana vız geldi. Sonunda da ben haklı çıktım galiba.»

İsak efendi susmuştu. Sözü, bu sefer Gazi paşanın hastalığına getirdi. Sesini kısarak:

— «Galiba Mustafa Kemal paşa hastaymışta» dedi.

— «O da nerden çıktı.»

— «Halk arasında konuşuluyor.»

— «Ben işitmedim» dedi Haspi Teke, işitmişti işitmesine ama yahudiyi ürkütmek istiyordu. «Belki de ekaliyetlerin uydurduğu bir palavradır.» İsak efendi iki küreğinin arasına bıçak sokulmuş gibi ürperdi.

— «Yok be» dedi. «Herkez söylüyor.»

— «Ben duymadım.»

Yahudi, bu işi kesmenin daha iyi olacağını düşünmüş olmalı ki bir daha bu konuya değinmedi. İşlerden bahsetti bir süre sonra da yeni gelen radyoları gümrükten çekmeleri için öneride bulundu. Radyolar Almanya'dan geliyordu. Haspi Teke:

— «Sadece radyodan dünyanın parasını kazanırız» dedi.

— «Nasıl?»

— «Harp çıkarsa demek istedim.»

İsak efendi, ilk defa harbi bu kadar canı gönülden isteyen bir adamla karşılaşmanın ezikliği içinde çıkıp gitmişti. Haspi Teke, o gittikten sonra yazıhanesinin başına geçti oturdu. Önüne bir kağıt bir kalem alarak, hakikaten harp çıktığı zaman nelere ihtiyaç duyulacağını önüne not etmeğe başladı. Gazyağı dışardan geliyordu. Radyo ajans haberleri için gerekli olurdu. Yiyecek pahalılaşabilirdi. Ekmek işin başında gelirdi her halde. Seferberlikte miletin çektiklerini büyüklerinden duymuş, süpürge tohumu yiyenleri İstanbul'da iken işitmişti. Kendisi o sıralarda çocuktu, çocuktu ama Kayseri'de süpürge tohumu yiyen olsaydı hatırlardı. Demekki harp olduğu zaman Harp olan Hudutlarda ve İstanbul gibi büyük şehirlerde bir takım kıtlıklar oluyor, bu Anadolunun içlerine kadar yansımıyordu. Gazyağı, Radyo ve yiyeceklerde kalmıştı. Birden aklına bir fabrika kurmak geldi. Fabrikanın üreteceği mallara da tüketici olan halkın ihtiyacı olabilirdi. Birden yerinden fırladı. Fabrika, diye geçirdi içinden. Adana'da iken Murtaza beyin kurduğu beş on tezgahlık fabrika aklına geldi. Neden böyle bir fabrika İstanbul'da kurulmasındı? Neden bunu İsak efendi ile konuşmamıştı? Fabrika meselesini kafasında oluşturmadan bir adım atmak istemiyordu. Bunun için çok acele birisi ile tartışmak, birisinin görüşünü almak istiyordu. Hemen paltosunu giydi Yazıhaneden çıkarken kendisini kapıda İsmail göğüsledi. İsmail de telâşlydı.

— «Nereye böyle?»

— «Hiç canım sıkıldı çıkıyorum.»
— «Duydun mu?»
— «Neyi?»

— «Vakit'teki makaleleri Kemal Paşa yazıyormuş.»

— «Yazarsa nolmuş yani? Koskoca Mustafa Kemal paşa o. İstediğini de yazar istediğini de söyler.»

— «İyi ama Fıransızlar da duyarsa onun yazdığını»

— «Nolur?»

— «Deli misin Harp ilânı farzederlerse.»

— «Ederse etsinler.»

İsmail şaşırmıştı. Haspi Teke'nin birden aklına Ankara'daki dostları gelmişti Milletvekillerinden dostları vardı. Onlarla konuşursa durumu daha iyi anlar daha çok olayların ruhuna inebilirdi. Onun için Ankara'ya gitmesi çok yerinde bir hareket olacaktı. Birden:

— «Akşama Ankara'ya gideceğim» dedi.

— «Neden?»

— «Orda olayları yakından izlerim.»

Mahmut efendiyi yazıhaneden çıkmadan eve haber vermeğe yolladı. Kendisi de İsmail ile birlikte dışarı çıktı. Niyeti İsmaille bir süre yürüdükten sonra Fahriye'ye gitmekti. Onunla fabrika işini de konuşacak, onun da fikrini alacaktı.

İsmail, Karaköy' doğru yürürlerken, Hatay meselesinden, Kemal Paşa.nın hastalığından bahsediyor. endişelerini anlatıyordu. O sırada:

— «İsmet paşa'da başta değil Allah Muhafaza Mustafa Kemal Paşa'ya bir şey olursa ortalık karışır» dedi.

— «Sanmam, Mustafa Kemal Paşa herşeyi düşünmüştür.»

— «Ölümünü de mi?»

— «Ölümünü de.»

— «Yok canım» dedi Ismail«insan herşeyi düşünür ama ölümünü düşünemez»

— «Ona boşuna Mustafa Kemal Paşa demişler oğlum, o herşeyi düşünür» dedi Haspi Teke

«İsmet Paşa'yı bana kalırsa işten mahsustan uzaklaştırdı.»

— «Neden o?»

— «Bir düşündüğü vardır her halde.»

— «Sence bunun sebebi ne yani?»

— «Ne olacak, günün birinde İsmet paşanın iş başına gelmesini hazırlıyor.»

— «Hadi canım sen de öyle şey olur mu?»

— «Nasıl olmaz Ankara'da Cumhuriyet bayramında İnönü'ye ayrıldıktan sonra yapılan tazahüratı hatırlamıyor musun?»

İsmail'in kafası karışmıştı. Herkez, Haspi Teke'nin söylediğinin aksini söylüyordu. Atatürk, İsmet paşa ile kanlı bıçaklıydı. Hattâ, İsmet Paşa'nın yalnız işten değil, Türkiye'den uzaklaştırılmasını istediği, ama İsmet Paşa'nın dostlarının buna mani olduğunu söyleniyordu. Atatürk, İsmet Paşa'nın «Memleket içki sofrasından idare edilmez» dediği için başkanlıktan uzak laştırmıştı. Ama Atatürk'e karşı olan sonsuz sevgi ve saygı vatandaşın İsmet Paşa lehine konuşmasını önlüyordu. Haspi Teke'ye kalırsa Atatürk, İnönü'yü kendisi olmayacağı günler için hazırlıyordu. Haspi Teke

— «Hadi İsmail» dedi, «Ben gidiyorum.»

Sonra elini İsmail'in omuzuna vurduktan sonra, «Ankara'dan dönünce seni ararım» diye ayrılmadan evvel bir parmak bal daha çaldı. İsmail'in ağzına, «Dönüşümde yeni bir iş kuracağımı sanırım. İnşallah

beraber yapacağız bu işi de.»

Haspi Teke tam yanından ayrılıyordu ki İsmail:

— «Ha az daha unutuyordum» dedi, «Bu gün küçük ağabeyini gördüm. Seni sordu, ben de sana sormadan adresini veremedim.»

— «Ver ver Ankara'dan dönüşümde görmek isterim.»

— «Burda kalır mı bilmem?»

— «Kalırsa tabii. Hasip'i mi Necipi mi?»

— «Hasipi..»

— «Adresimi ver»

— «Olur»

— «Haydi eyvallah.»

Haspi Teke İsmail'den ayrıldıktan sonra ağbeylerini düşündü. İlk defa onlar, o da İsmail'in hatırlatması ile, aklına geliyordu. Babası ile bir olurlar, onun adam olmayacağını söylerlerdi. İki ağbeysini de sevmezdi. Ağbeylerinin de onu sevdiğini sanmıyordu.

Tıranvay'a binmişti. Dışarısı soğuk olduğu için içeri girdi. Birinci mevki bir tıranvaydı bu. İçersi kalabalıktı. Sağuktan üşümüş insanlar, adeta birbirerine ısınmak için yaklaşmışlardı. Haspi Teke'de içeri girer girmez şöyle bakındı çevresine sonra tekrar kardeşlerine döndü düşünceerinde. Onara da yardım etmek isterdi. Fakat, şimdi daha bu yardımı yapacak durumda değidi. Biraz daha palazlanırsa bu yardımı yapacaktı.

ÜÇ

Fahriye, onu sobalı odaya aldığı zaman Haspi paltosunu çıkarıp koltuklardan birisinin üzerine attı. Son-

ra içerden gelen gürültü kadın seslerini işaret ederek:

— «Kim bunlar» dedi.

— «Arkadaşlarım.»

— «Kadıköylüler mi?»

— «Neden sordun?»

— «Hiç çok bağırarak konuşuyorlar. Kadıköylüler kibar olur demişlerdi de.»

Fahriye, tebessüm etti. Sonra sesini alçaltarak:

— «Bir arkadaşım var» dedi, «Dördüncü kocasından ayrıldı da adamın taklidini yapıyoruz»

— «Nasıl taklidini?»

— «Adam biraz şeymişte.»

— «Neymiş?»

— «Aman Haspi anla işte.»

— «Dümbük mü?»

— «Dümbük ne?»

— «Nasıl anlatsam sana. Karı gibi mi yanı?»

— «Evet.»

— «Öyleyse dümbük değil Hötöröf.»

Feriha kıkırdıya kıkırdıya gülmeğe başlamıştı. Sonra dümbüğün de pezevenk anlamına geldiğini anladıktan sonra daha çok gülmeğe başladı. Haspi:

— «Ne gülüyorsun?» dedi.

— «Biraz da öyleymiş»

— «Hoppala.»

— «Ne iş yapıyormuş bu adam?»

— «Memur.»

— «Burda mı?»

— «Ankara'da.»

— «Vay anasını.»

— «Hemde iyi bir mevkii varmış.» diyen Fahriye dışarı çıkıyordu. Haspi yolunu kesti:

— «Nereye?»

— «Arkadaşlarımın yanına gideyim, biraz sonra gidecekler nasıl olsa»

Fahriye arkadaşlarının yanına döndükten sonra Haspi, yatak odasından salona bakan koridora geçti. İnce kapının yanına yaklaştı. İçerde kadınların konuşmasını dinlemeğe başladı. Çok güzel bir kadın sesi anlatmasına devam ediyordu:

— «Vallahi ben ilk önce bir şey anlamamıştım. Âdam, boyuna eve ötekini berikini davet ediyor, bana onların sofralarında şarkılar söyletiyor, her seferinde daha dekolte elbiseler giydirtiyordu. Buna anlam verememiştim. Üstelik kaçgöçü devrinden gelmiş olan annem de bana son derece, kızıyordu. Anneme bu modernlik dedikçe de kadın ,allah ıslah etsin dedi ve Ankara'da benimle oturmaktan vazgeçip Hülya'nın yanına Suadiye'ye döndü. Dördüncü ay mıydı? Beşinci aymıydı? Hatırlıyamıyorum. Bir gün bir miletvekili eve gelmişti. Kocamla içtiler içtiler sonra bizimki sızınca, benimde ne yalan söyliyeyim başım dönüyordu. O gece..» Kadın konuşmasına bir süre merakları iyice yükseltmek için ara verdi. Haspi içinden, tamam, dedi bu karı da işvar. Mademki adamın metresliğini yapmış şununla bir, tanışsak aşna fişna olsak, bir başka kadının sesi işitildi:

— «Nasıl oldu nasıl oldu?»

— «Nasıl olduğunu anlıyamadım. Yatakta gözlerimi açtığım zaman bizimki yoktu. Öbür adamla koyun koyunaydık.»

— «E! peki kocan?» diye Fahriye sordu.

— «O sabah erken kalkıp gitmişti. Biraz sonra da mebus bey evi terketti. Adamcağız da mahçuptu uyuyup kaldığı için.»

— «Yani sana ilişmeden mi uyuyup kalmış?» diye bir başka kadın sesi işitildi

— «Ne gezer?»

— «E! peki sonra?»

— «Sonra da adam kalkıp gitti beş dakika geçti yahut geçmedi bizimki geldi. Dışarda adamın çıkıp gitmesini beklediği anlaşılıyordu. Bana, nasıl akşam iyi eylendin mi? diye sormaz mı. İşte o zaman tepem attı. Attı ama artık haftada iki gün mebus bize geleceğini söylüyor bizim ki de çıkıp gidiyordu.»

— «Ondan ayrıdık ama mebus bey İtsanbul da beni görmek için telefon ediyor, mektup yazıyor daha cevap veremedim. «Haspi Teke içinden, tam aradığım kadın, dedi. Bununla nasıl tanışabilirdi. Birden biraz daha geriye yatak odasına gidip içeri seslendi.

— «Fahriye Fahriye.»

Fahriye arkadaşlarının yanında Haspi Tekenin sesini işitince fırlamıştı. Genç güzel kadın, mebusun metresi olduğunu söyleyeni:

— «Tanıştırsana seninkini» dedi Fahriye'ye. Fahriye arkadaşlarına baktı. Hiç itiraz eden yoktu. Fahriye dışarı çıkınca koridorda Haspi ile karşılaştı. Haspi'ye:

— «Arkadaşlarım seninle tanışmak istiyor» dedi. Haspi istemişti bir göz, Allah veriyordu iki göz, razı olmuş gibi ağır ağır salona geçti. Seslerinden tanımıştı biraz evvelki konuşmaların sahiplerini Mebusun metresi olan Sarışın, etine dolgun lokman hekimin ye dediklerindendi. Öbür ikisi de ondan aşağı kalmazlardı. Has-

pi, gayet centilmence kadınlara hoş geldiniz dedikten sonra, oturdu.

Fahriye:

— «Perran hanım üç senedir Ankara'daydı.» dedi, «Kocasından ayrıldıktan sonra burda annesinin yanında kalıyor» diye konuşmasını sürdürdü. «Bu Melâhette bir ithalatçı eşi, Rahmiye hanım da Mektep arkadaşım, beyi Hariciye'de.»

— «Müşerref oldum.» dedi. Haspi Konuşmalar, suya sabuna dokunmayan konulara, Hatay meselesine Mustafa Kemal'in rahatsızlığına geldi oturdu. Haspi bilgiç bilgiç İsak efendiden öğrendiklerini anlattı. Satış yapıyordu. Doğrusu kulaktan dolma meseleleri bire üç beş katarak daha iyi anlatırdı. Kadınlar, adamın kültürüne, konuşma tarzına ve yakışıklılığına hayran olmuşlardı. Haspi, Perran ile bir ilgi kurabilirse mebusla onların burda buluşmalarını sağlar, belki bakanların bazılarını da avucu içine alabilirdi. Birden konuyu kendi işine, yazıhanesinin işlerine, yazıhanesinin, yerine, getirdi. Sonra Fahriye'nin dışarı çıkmasından faydalanarakta hanımlara telefon numarasını verdi. Perran zeki bir kadındı. Adamın kendisi ile ilgilendiğini ama bunu belli etmemek için üçüne de ayni şekilde davrandığını anlamıştı. En az Haspi'nin bakışlarını beş kere gözlerinin içinde yakalamıştı. Haspi, o gece Ankara'ya gideceğini söyledi. Sonra konuşmalar Fahriye gelince de devam etti. Haspi müsade istiyerek ayrıldı. Salondakilere gene çok centilmence veda etmişti. Kapının yanında Fahriye:

— «Ne zaman dönersin?» dedi

— «Dört beş gün kalırım. Ama Pazartesi mutlaka burda olacağım.»

Fahriyeyi dudaklarından şöyle bir öptükten sonra dışarı çıktı.

★

Tiren kalkmada nönce lâpa lâpa kar yağmağa başlamıştı. Peronda, dolaşanlar vardı. Tirene yetişmek için caba sarfedenler, konuşanlar, yolcularını geçirmek için gelenler görülüyordu. Haspi Teke yataklı vagonun penceresinden dışarı bakıyordu. O sırada, Perran'a benzettiği bir kadını daha iyi görebilmek için ayağa kalktı. Pencereyi açıp bakamıyordu. Perran hanımla yanında ki adama dikkatle baktı. O muydu değil miydi? En iyisi aşağı inip bakmaktı. Hakikaten oysa onunla tesadüfmüş gibi karşılaşır, konuşur bir randüvu isteyebilirdi.

Perona indiği zaman Tirenin kalkmasına daha on dakika olduğunu öğrendi. Yataklı vagonun personeli:

— «Geç kalmayın beyefendi» diyordu.

— «Merak'anma oğlum» dedi. Sonra Perran olduğunu sandığı kadına doğru yürüdü. Kadın az ilerde bir yerde durmuş, yolcusu tirene binmişti. Haspi kadına doğru yaklaşınca sevinçten deli olacaktı. Oydu, belki de buraya tirenle gideceğini bildiği için onu görmeğe gelmişti. Haspi kadının önünde gerçekten birden döndü. Perran da onu tanımıştı. Perran:

— «Nasılsınız beyefendi?» dedi.

— «Yolculuk mu?»

— «Hayır kardeşim gidiyorda.»

Kapalı bir pencereyi işaret etmişti. Yolcusu daha pencere kenarına kadar gelmemişti.

Haspi fırsattan yararlanarak:

— «Dönüşte sizi görebilir miyim?» dedi.

— «Neden?»

— «Önemli bir konuyu sizinle görüşmek istiyordum.»

— «Ne hakkında?»

— «Bunu ancak karşılıklı gelince açabilirim size.»

— «Evet»

— «Rica etsem bir telefon edin hiç değilse.»

— «Telefon ederim.»

— «Numaramı»

— «Biliyorum» dedi Perran, sonra telefon numarasını tekrarladı. Haspi tebessüm etti.

Kadının zekâsına, bunu çekinmeden söyleyişine hayran olmuştu. Haspi:

— «Teşekkür ederim» dedi ve sonra pencereden çıkıp ablasına seslenen delikanlıya baktı. Perran onu kardeşi ile tanıştırdı. Haspi:

— «Ben de tirendeyim konuşuruz kardeşim» diyerek ve Perrana veda ederek döndü.

DÖRT

Haspi Ankara'dan döndükten üç gün sonraydı. Telefonda Perranın sesini hemen tanımıştı. Heyecanla:

— «Benim ben» dedi.

— «Telefon etmemi istemiştiniz» dedi Perran, «Buyurun sizi dinliyorum.»

— «Ama, nasıl söylesem bu telefonla halledilecek bir şey değil.»

— «Yani?»

— «Yani Markiz'de buluşsak diyecektim.»

— «Görenler olursa ne derler? Hem ben kocamdan daha yeni ayrıldım. Sonra Fahriye'nin beyisiniz. Tuhaf olmaz mı?»

— «Bir kadınla bir erkek, bir iş konuşamazlar mı?»

— «Ne gibi bir iş?»

— «Bunu ancak karşılıklı gelince söyliyeceğim size.»

— «Bilmem ki, vallahi gören olur diye çekiniyorum.» Haspi gören olmazsa gelecek, diye geçirdi içinden. Sonra:

— «Kimsenin görmemesi için başka türlü yapalım» dedi.

— «Nasıl?»

— «Ben sizi bir taksi ile istediğiniz yerden alayım.»

— «Sonra»

— «Sonra bir yere gider otururuz.»

— «Nasıl bir yer»

— «Kapalı kimsenin olmadığı bir yer olsa mahzuru var mı?»

— «Bilâkıs.»

— «Oldu öyleyse, nerde bekleyeceksiniz beni?»

— «Parkotelin önünde.»

— «Tamam. Öğleden sonra iki.»

— «Peki.» Telefonun kapanması üzerine Haspi ellerini oğuşturdu. Bu işte istediği gibi gidiyordu. Onun

Ankara'daki millet vekili arkadaşı Gazinin gözünden düşmüştü. Şimdi belki de bu iyi olurdu. Bu kadının başka tanıdıkları da olabilirdi. Önce kadına aşıkmış gibi davranmalı onunla samimiyeti ilerletmeliydi.

İyi olacak hastanın ayağına doktor geliyordu. Doktor bu sefer de Mümtaz şeklinde karşısına dikildi. Haspi:

— «Senin garsonier duruyor mu?» diye sordu.

— «Duruyor nolacak?»

— «Bu gün için bana lâzım.»

Mümtaz anahtarı çıkarıp verdi. Orda bir kere beraber eylenmişlerdi. Haspi, o anahtar şerefine ortağına bir öğle yemeği ısmarladı. Konyalıda yemek yerlerken Mümtaz:

— «Kim bu seferki» diye sordu.

— «Önemli bir hatun. Şimdilik sorma iş bitsin anlatırım. Önemli bir kadın. İş için tabii.»

— «Kim allahını seversen?»

— «Bir zırıltı, bozuşuruz.»

— «Söz namus.»

— «Peki Bakan metresi.» Haspi ayak üstü mebusu bakan yapmıştı.

— «Perran mı yoksa?»

— «Kim bu Perran?»

— «Oysa helâl olsun. Sesi de çok güzeldir. Sahneye çıkarmak için de kocası çok ısrar etmişti.»

— «Sesini bilmiyorum. Yalnız konuşurken sesi akmıyor çağlıyor.»

— «Vallahi onu elde ettinse aşkolsun. Bizim bütün işler onunkinin eline gidecek.»

— «Yapma yahu.»

Haspi neşelenmişti. Olaylar düşündüğü gibi gelişi-

yordu. İki ortak neş'e içinde yemek yemişlerdi. Haspi, elinde oynadığı Mümtaz'ın garsonyerinin anahtarı Eminö'nünden bir taksiye bindi. Sonra, Parkotel'in önüne kadar da sadece Perran'ı düşündü. Kadın görünürlerde yoktu. İster misin, diye geçirdi aklından, şimdi Haspi'nin Fahriye'ye tuttuğu eve gidip Fahriye'yi de yanına alıp buraya getirsin. O zaman işin içinden çıkabilirsen çık, diye kendi kendine söylendi. Şoför:

— «Bekliyecek miyiz beyim?» diye sordu.

— «Biraz.»

Alman Konsoloshanesinin önünde gamalı haçlı bayrak dalgalanıyordu. Haspi ister istemez bayrağa daldı. Hitler hakkında söylenenlere, onun Almanya da yaptıklarına bir an düşüncelerini kaydırdı. Harp geldi aklına gene, sonra başka başka düşüncelerle daldı taksinin buğulu pencerelerinden dışarıya. On dakika geçmemişti ki Perran'ı parkotel girişinde gördü. Hemen taksiden atladı. Şoföre:

— «Bir dakika» dedi. Perran da onu görmüştü ondan yana geliyordu. Perran yanına sokulunca:

— «Nereye gideceğiz!» dedi.

— «Bir arkadaşın evine.»

— «Eve mi?»

— «Bir arkadaşın»

— «Kimse var mı evde?» Haspi bir an düşündü. Yok, dese belki de kadın gelmek istemiyecekti. Var, derse belki de var olandan çekinecekti. Birşeyler bulup söylemesi gerekiyordu.

— «Yok gibi» dedi.

— «Nasıl yok gibi?»

— «Bir yaşlı annesi var arkadaşın gözleri de seçmiyor artık.»

Taksiye binmişlerdi. Haspi:

— «Teşvikiye» dedi. Araba hareket etmişti. Haspi kadının elini tuttu. Sonra: «üşümüşsün» diyerek gözlerine baktı.

— «Üşüdüm.»

— «Gelmiyeceksiniz diye çok endişe etmiştim doğrusu.»

— «Gelmiyecektim ama merak ettim ne tarz bir iş diye.»

— «Merak mı ettiniz?»

— «Doğrusu evet. Arabada da söyleseniz olmaz mı?»

«— Olur mu?» diyen Haspi adamı işaret etti. Perran, şoföre baktı, sonra Haspi'ye bakışlarını çevirdi:

— «Tanımıyor ki bizi» dedi.

— «Olsun.»

Evden içeri girdikleri zaman, Perran sağa sola baktı. Burası vasat döşenmiş bir garsonyerdi. Büyük bir yatak odası salon karışımı bir yerdi. Haspi hemen sobayı yakmağa başlamıştı. Perran üşüdüğü için mantosunu çıkarmamıştı. Haspi'nin acele acele sobayı yakışına bakıyordu. Sonra, kurnaz kurnaz tebessüm etti:

— «Burası sizin garsonyeriniz mi?»

— «Hayır»

— «Arkadaşınızın mı?»

— «Evet»

— «Tuhaf olmuyor mu bir erkekle hem de en iyi arkadaşlarımdan birisinin beyi ile böyle bir garsonyere gelmem.»

Soba yanmağa başlamıştı.

— «Neden olsun?»

— «Bana kalırsa tuhaf oluyor.»

Soba etrafa hararet dağıtmağa yeni yeni başlıyordu.

Haspi :

— «Mesele bizim ikimizin anlaşmasında» dedi.

— «Ne bakımdan?»

— «Her bakımdan.»

Perran beyaz inci gibi dişlerini açıkta bırakan bir tebessümle sordu

— «Birağ muğlâk konuşmuyor musunuz?»

— «Muğlâk mi?» diyen Haspi kadının önünde gelip durmuştu. Gözlerini kadının gözlerine dikti. Sonra Paltosunu çıkararak konuşmasını sürdürdü

— «Mantonuzu alabilirim.»

Perran da mantosunu çıkarmıştı. Kadının vücudunun güzel olduğu belli oluyordu. Soba da adamakıllı ısınmış çevresi rahatlıkla oturulabilecek bir hale gelmişti. Haspi yanına oturdu

— «Ben büyük işlerden hoşlanırım» dedi.

— «Evet»

— «Her devirde büyük işler vardır. İş adamıyım. Büyük işler yapmak istiyorum.»

— «Evet»

— «Siz de para kazanmak istemez misiniz?»

— «Nasıl yani?»

— «Benimle ortak olarak.»

Haspi kadının gözlerinin içine bakmıştı. Bir an Perran şaşırmıştı. Kendisine ilânı aşk edileceğini, kendisi ile yatmak istenileceğini düşünmüştü. Bu konuda kendisini de savunmağa hazırdı. Haspi, kadının gözlerinin içine dik dik bakıyordu.

Sualini tekrarladı.

— «Para kazanmak istemez misiniz? dedim.»

— «İsterim ama nasıl?»

— «İstemeniz önemli, nasıl olacağını ben tespit edeceğim.»

Kadın, birden şaşırdı. Yüzü karardı. Karşısında bir kadın tüccarı mı vardı? Onu zengin adamlara mı peşkeş çekecekti? Kocasından da bu konuda şüphelenmemişti. Fakat adam nasıl çıkmıştı. Şimdi de arkadaşının beraber oturduğu bu adam da ayni karakterde miydi? Perran, ayağa kalktı:

— «Daha açık konuşun benimle» dedi.

— «Daha açıkçası şu, beraber iş yapacağız. Kadın erkek münasebetlerinin tamamen dışında ortaklık olacak bu iş, meselâ bir fabrika, bir ithalât işi.»

— «Hâlâ bir şey anlamış değilim.»

— «Bu işleri size anlatmam uzun zaman ister. Karar verin benimle böyle bir iş için ortaklığa var mısınız?» derken kalkmış kadının gözlerinin içine bakmıştı. Perran bu bakışlar karşısında zayıfladığını hissediyordu. Haspi o sırada sağ eli ile onu kolundan tutmuştu. Perran

— «Diyelim ki evet dedim.» Haspi birden kadını kendisine çekti. Hiç beklemiyordu Perran, Haspi sol eli ile de öbür omuzundan tutunca dudakları birden Haspi'nin dudaklarına yapışmıştı genç kadının. Önce bu dudaklardan kendisini kaçırmağa çalışan kadın sonra mukavemetinin erdiğini, hatta zevk aldığını düşündü. Sonra kendisini bıraktı. Şimdi ikisi de ihtirasla öpüşüyorlardı. Haspi:

— «Sizinle anlaşacağımıza emindim» dedi.

ağır ağır Perranı soymağa başladığı zaman kadın hiç direnmiyordu. Yatakta da mukavemet etmedi. Hatta biraz da iştahlı göründü. Tam zevklerin en güzel yerinde Haspi

— «Beyefendi ile aranız nasıl?» diye sordu. Perran doğrulduğu zaman, olan olmuştu. Artık Haspi'nin de metresiydi. Perran

— «Nolacak?» dedi.

— «İşlerimiz onun elinden geçecek.» Perran

— «Şimdi anladım» dedi. «Ama Ankara'dan beri hiç buluşmamıştık.»

— «Şimdi burda buluşacaksınız, taki herşey imzalanana kadar.»

— «Ama mebusluktan ayrılacak diyorlar.»

— «Ayrılsa da işimize yarar.»

— «Yarar mı?»

— «Elbette.»

★

Elbette işlerine yaramıştı. Çünki beyefendi,Atatürk'ün sofra arkadaşlarından birinin yeğeniydi. Ve çok kere de bu yakınlıktan istifade ederek işlerini yürütmesini bilmişti. Çok sevdiği Perran'ın bir arkadaşının kocası ile birlikte yapacakları bir işe mi 'hayır' diyecekti. Evet dedi. Ve de iş yürümeğe başladı. Beyefendi de, Perran'la Haspi'nin döşediği, kontratını da üzerine aldığı evde sık sık buluşmağa başladı. Kira Haspi bey tarafından veriliyordu. Beyefendi kendilerine böylesine bir bülbül yuvası hediye eden bu iş adamı ile tanışmak istiyordu. Bunun için de Fahriye'ye tuttuğu evden daha güzel yer olamazdı ve ordabir gece Haspi ile Beyefendi bir araya geldi.

Fahriyeye tuttuğu evden daha güzel yer olamazdı ve orda bir gece Haspi ile Beyefendi bir araya geldi.

Aylar geçiyor büyük Atatürk'ün hastalığı ilerliyordu. 1938 senesinin yaz aylarında artık tüm Türkiye'de Atatürk'ün hastalığı konuşulur hale gelmişti. İstanbul'da da bu konu herkezin dilindeydi. Üzüntü içinde olanların bir de büyük endişeleri vardı. Allah gecinden versindi versindi ama büyük Atatürk ölürse yerine kim gelirdi? Beyendi bile tam bir cevap veremiyordu. Sonunda bu iş meclisin işiydi meclisin işiydi ama gene de Türkiye'nin kaderine hükmedenler kalbur üstü insanlardı. Atatürk'ün vekillerinden Şükrü Kaya'nın adından, Kılıç Ali'nin isminden, daha bir çoklarının varlığından bahsediliyordu. Ama son sözün, Meraşal Çakmaş'ta olduğunu da söyleyenler vardı.

Hatay işi muharebesiz gürültüsüz Atatürk'ün istediği şekilde bir plebisit ile hailedilmişti. Bunun için de Atatürk bir takım manevralarla işi istediği biçime sokmuştu. Almanya'nın Avrupa'da sert bir çehre ile temayüz ettiği de Türk halk efkârı tarafından biliniyor ve Hitleri dünyanın her yerinden olduğu gibi Türkiye'de de yakından izleniyordu.

Gene bir gece Fahriye'nin evinde Haspi Teke ile beyefendi konuşurlarken

— «Dışardan doktorlar gelecek» dedi.

— «Atatürk için değil mi?»

— «Evet, Savarona yatı bile istediğimiz huzuru vermedi Ataya.»

— «Vermedi» dedi Haspi Teke, sonra, «seve seve ben ömrümden onbeş sene verirdim» dedi.

— «Benden de al o kadar» dedi beyefendi. Perran:

— «Çok mu kötü?» diye sordu.

— «Hasta» dedi beyefendi.

— «Yazık» diyen Haspi kadehini kaldırdı, «Şerefinize.»

— «Şerefinize»

Tekrar işleri konuşmağa başlamışlardı. O gece geç vakte kadar orda eylendiler, sonunda beyefendi ile Perran'ı o gece evde misafir ettiler Fahriye ile Haspi de misafir odasında yattılar kendi yataklarını onlara vermişlerdi.

B E Ş

Artık İstanbul'a kış gelmişti. Kasımın ilk günleri, tüm İstanbul halkının gözleri sabah sabah Dolmabahçe'ye çevriliyor. Riyaseticumhur bayrağının yerinde dalgalanıp dalgalanmadığına bakıyordu. Bayrağı direkte tam çekilmiş olarak gören gözlerin sahipleri rahatlıyor, insanlar derin bir nefes alıyordu. Sonra, gene o bitip tükenmek bilmeyen bekleme devri başlıyordu. İstanbul'da atıyordu tüm Türkiye'nin kalbi. Tüm Türkiye, İstanbul'da duracak bir kalple, ölecekmiş gibi derin, içli ve hasta bir soluk alıyordu. Büyük Atanın hastalığını onu sevsin sevmesin bütün türkler ta içinde hissediyorlardı. Sevmeyen de yok gibiydi. Yahut vardı da sevenlerin yanında konuşmaktan korkuyorlardı. Baba, anne, kardeş, herkezden herkeze daha yakındı Atatürk o devirlerde. Üzerinde tartışılmıyor, sevgiden yana herkez onun yanında görülüyordu kendisini. İşte böyle başlamıştı 1938 senesinin kasım ayı İstanbul'da. Böyle deva metmesine bile razıydı insanlar. Fakat, 10 kasım günü nihayet gelip çatmıştı. 29 Ekimde askeri

okul talebelerinin bir Şirketi Hayriye vapuruna binerek Dolmabahçe sarayının önünde büyük atayı görmek için çırpındıkları anlatılıyordu. Fakat, on kasım günü gelip çatmıştı. Bütün Türkiye'nin sorduğu suallerin sonuydu. Bu gün Atatürk ölmüştü. Atatürk'ün öldüğü, o gün tüm yurtta bir yıldırım hızıyla yayıldı. İstanbul işgalden sonra ikinci defa kan ağlıyordu. Türkiye kan ağlıyordu.

Kimsenin eli iş yapmağa değmiyordu. Hıçkırıklar. boğazlarda düğümlenemiyordu. Kadın, erkek, çoluk çocuk, Atası için ağlamağa başlamıştı.

Haspi Teke o gece Fahriye'nin evinde kalmıştı. Gece çok oturdukları için uyuyorlardı kapının yıkılırcasına çalınması ile uyanmışlardı. Haspi Teke, içerde yataktaydı. Fahriye gidip kapıyı açmıştı. İki gözü şişmiş Perran'la karşılaştı. Korktu, telaşa kapıldı. Daha suali soramadan Perran, ağlayarak

— «Atatürk öldü.» dedi. Fahriye şaşırmıştı. Ne diyeceğini bilemiyordu. Bir çığlık çıkmıştı ağzından. Haspi don gömlek koşarak kapıya fırladı. Bir zamanlar sık sık yattığı şimdi de arada bir beraber olduğu Perran'dan Fahriye'nin yanında utanması gerektiğini bile unutmuştu. Sordu:

— «Nolmuş Nolmuş?»

— «Atatürk öldü» dedi Ferran.

Haspi, bir an düşündü. Şimdi nolur? Yerine kim geçerdi? Atatürk'ün ölmesi ile beyefendinin durumu nolurdu? Tüm bunları düşünüyordu. Fahriye'nin bağıra bağıra ağlaması, Perranın ona iştirakı umrunda bile değildi. Birden toparladı kendisini Atatürk'ün yerinde kendisini düşündü. O ölseydi, onun

yerinde şimdi o olsaydı Haspi'nin gözleri dolu dolu olmuştu. Karısını, oğlunu düşündü bir süre, hiç bir şey onu etkilemedi. Tekrar kendisini ölmüş olan Atatürk'ün yerinde düşününce gözleri bir daha doldu. Fahriye:

— «Ağlıyamıyorsun Haspi» dedi «Daha fena olursun.»

— «Ağla ağla» dedi Perran açılırsın. «Açılırsın» diye devam edecekti. Adamı don gömlek görünce gülmek geldi içinden. Haspi de kendi halini holdeki büyük aynada farkedince sırıttı. Daha ne kadar açılırdı. Gülecekti. Kızarlar diye gülmedi. Sonra tekrar kendisini ölmüş olarak düşününce o da ağlamağa ve bağırarak söylemeğe başaldı:

— «Keşke Allah benim canımı alaylı da o sağ olaydı. Keşke ben ölseydim de o milletin başından eksik olmasaydı.» İki kadın da şaşırmışlardı. Adam döğüne döğüne ağlıyordu. Fahriye:

— «Yüzünü yıka» dedi.

— «Eter falan yok mu?» diye Perran sordu. Onlar sordukça, Haspi muhayelesinde kendisinin yattığı tabutu musalla taşına koyuyor, ordan alıp mezarlığa doğru götürüyordu birden:

— «Olmaz» diye bağırdı, «Olamaz. O ölmemeli.»

— «Fakat hakikat sevgilim.»

— «Böyle hakikatin de böyle Allahında.»

— «Sus» dedi Perran, «günaha gireceksin.»

— «Günaha girersem gireyim. Atatârk bu be. Atatürk ölmez, ölemez yalan söylüyorsunuz.» O sırada Haspi Teke kendisini toprağa verilmiş üzerine toprak atılıyor olarak tahayyül ediyor, bağırdıkça bağırıyor, ağladıkça ağlıyordu. İçanden de acaba kim gelir diye

geçiriyordu. Kadınlar, Haspi'nin böyle büyük bir üzüntü içinde ağlamasına şaşırmışlardı. Haspi, durmadan iç çekiyor, ağlıyor fırsat buldukça da:

— «Olmaz, olamaz» diye kendi kendisine söyleniyordu.

Bir ara gözlerinden akan yaşı silerek Perran'a sordu:

— «Beyefendi nerde?

— «Bilmem saraydadır belki de.»

— «O da ne kadar üzülmüştür.»

— «Perişandı bir haftadır.»

— «Bir haftadır mı?»

— «Bekleniyordu.»

Ortalık bir an sessizleşmişti. Haspi, tekrar birden ağlamağa başladı. Koca adımın ağlaması kadınlara bir tuhaf geliyordu ama Haspi boyuna:

— «Olamaz olmamalıydı. Allahım, sen bunu da mı yapacaktın?» diye söylene söylene ağlıyordu. Feriha içeri girince, Perran:

— «Giyinseniz» dedi, «Fahriye şüphelenecek.»

— «Ha sahi» dedi Haspi, «Unuttum birden.» sonra koşarak içeri girdi. Fahriye ile karşılaşmışlardı. Kadına:

— «Perranın karşısına nasıl çıktım fakında bile değilim» dedi.

— «A! sahi. Ben de hiç farketmedim.»

— «Ben de şimdi farkettim. Şaşkına döndürdü Ata'nın ölümü beni.»

O gün, hakikaten herkez gibi Haspi Teke'de şaşkın şaşkın dolaştı. İsak efendi bile içten ağlıyordu. Onun ağlamasının, döğünmesinin sebebi de akşama

doğru ortaya çıkmıştı. Atatürk'ten sonra geecek olan kimse Atatürk kadar, ekaliyetlere anlayışlı davranabilir miydi? Yoksa Hitlet modasının alıp yürüdüğü Avrupa gibi, Türkkiyeyede Nazi modası gelir miydi? İsak efendi bunu düşünüyordu.

Haspi'ye:

— «Kim gelir dersin Atatürk'ün yerine?» dedi.

— Şükrü Kaya diyorlar.»

— «Nasıl bir adam?»

— «Bilmem?»

Bu bilmem sözcüğü bile İsak efendiyi bozmağa yetiyordu. O sırada gelen Mümtaz bilgiç bilgiç:

— «İsmet paşa Reisicumhur olacakmış» dedi.

— «Yok canım?»

— «Vallahi billahi öyle diyorlar. Meraşal İnönü'nün gelmesini istiyormuş.»

İsak efendi:

— «Kendisi gelmez mi?» diye sordu. «Belli olmaz belki de kendisi gelmek ister.»

— «Sanmam o İsmet Paşa demişse İsmet Paşadır.»

ALTI

Hakikaten İsmet Paşa Reisicumhur oldu. Bu ülkede bir ferahlık yaratmıştı. İsmet paşanın Reisicumhur oluşundan kısa bir süre sonra babası ölmüş olan milletin büyük bir kısmı İsmet paşayı üvey baba gibi görmeye, ondan iç güdüsü ile hoşlanmamağa başlamıştı. O sırada, kabinede değişiklikler oluyordu? Celal Bayar başvekillikten uzaklaştırılmış onun kabinesi düşmüştü. Atatürk'ün nazarında kıymetten düşmüş kişiler İnö-

nü'nün yanıda yer alıyorlar, Kâzım Karabekirler, Hüseyin Cahitler Atatürk devrinin ileri gelen şahsiyetlerinin yerlerini geçiyorlardı. Bu arada, Şükrü Kaya'da uzaklaştırılanlar arasındaydı. Teyfik Rüştü Aras ve onun yakınları da hemen İnönü'nün aleyhine döneceklerdi. Bütün bu iç çalkantılar yanında dışarıda da olaylar akışını devam ettiriyordu. 1938 senesi olaylar senesiydi. Türkiye kadar Avrupa ülkelerinde de kargaşalıklar, yaklaşan ikinci cihan harbinin çalkantıları başlamıştı. Avrupa'da. Hitler, nutukları ile hasımlarına meydan okuyor, üstün ırk, Cermen ırkının galip geleceği bir ikinci cihan harbinden bahsediyordu. Radyo satışları bu sebeplerle sür'atle artmağa başlamıştı. İsak efendi ile Haspi bu işin kaymağını yemeğe başlamışlardı. Ajans haberleri tüm Türkiye'de merakla dinlenmeğe başlamıştı. Harp eli kulağındaydı. Yahutta, Türkiyeye dışardan yansıyan sesler harbi yakın gösteriyordu.

İsmet paşa ile birlikte yeni bir çevre doğmağa başlamıştı. Bu çevrenin adamları arasında, Perran'ın dostu olan beyefendi eskisi yoktu. Haspi ilk önce onunla selâmı sabahı kesti. Perran'ı da eskisi kadar çok aramağa başladı.

Daha o devirde Haspi için insanlar, üzerine basılacak ve bir yere kadar yükselinecek birer merdivenden başka bir şey değildi. Çünki o insanın üzerine basıp bir noktaya çıktımı, ordan daha yukarlarını, ordan başka ufukları görünüyordu. O zaman o yeni ufuklara doğru gitmesinin lâzım olduğunu eski bir sözle dile getiriyordu: Cumhuriyetin onuncu yılında söylenilen, durmıyalım düşeriz, sözü onun için bu parola onun için bir slogan olmuştu. Haspi ayakta durmanın şartını daima daha ileriye ama mutlaka daha güzele değil, ileriye git-

mek olduğuna inanıyordu. Perran'da mazinin gerilerinde, kalabilirdi. Fakat, yeni ricalden de bir dost yakalayınca, Haspi, kadının etrafında pervane gibi dönmeğe başlamıştı. Zaten müşterek kazanılmış bir işleri zaten müşterek kurulmuş bir düzenleri vardı. Perran, Haspi'nin bir ara kendisini ihmal etmiş olmasını bile unutmuştu. Yeni düzen, yeni ricale göre kurulmuş, yeniden işlemeğe başlamıştı. Haspi, bir dost toplantısında kendisine imada bulunan Perran'a:

— «Eski dost düşman olmaz» demişti.

— «Ama siz beni unutmuştunuz.»

— Unutmak değil, sadece ihmal diyebilirsiniz hanfendi.»

— «Ben o ihmale lâyık mıydım?»

— «Siz mi?» Bunu benim salaklığıma veriniz.?

— «Rica ederim.»

— «Ben sizden» dedikten sonra Haspi kadının kulağına eğilmiş, «Bir gece beraber olmayı rica edeceğim.» diye konuşmasını sürdürmüştü.

Kadın hayretle sormuştu:

— «Nasıl?»

— «İlk günkü gibi»

Perran çevresindekileri hiç umursamıyarak kahkahayla gülmüş ve sonra da:

— «Sobası geçyanan bir oda daha mı buldunuz?» diyerek ilk günü Haspi'ye hatırlatmıştı.

Ertesi gün, buluştukları zaman, eski evden çok daha güzel, eski evden çok daha sıcak bir buluşma olmuştu. Haspi, kadına nasıl yakınlık duyduğunu, onu ateşli okşamaları ile ispatlamıştı. Perran:

— «Ankara'ya yerleşeceğim» dedi

— «Çok iyi edersiniz, ben de zaten sık sık geliyorum Ankara'ya.»

Fahriye, işte böyle Haspi'nin bir Ankara seyahatinde evi terk etmiş ve bir genç adamla kaçmıştı Haspi döndüğünde onu bulamadı. Kızacağına sevindi bu habere Bu habere ondan da çok sevinen birisi vardı. O da Gülnaz hanım. Haspi eve daha sık gidiyor karısı ile daha sık beraber olabiliyordu. Çocukları da koca adam olmuştu. Okumaya karşı da çok meraklıydı. Haspi bir gün Gülnaz'a dert yandı:

— «Bu çocuk anasına çekti herhalde. Fatma da kafasız karının biriydi hayret!»

— «Sen okumuş muydun?»

— «Ben okumamıştım ama şartlar beyefendininki gibi değildi.»

— «Nasıl yani?»

— «Daha nasıl olsun? Biz doğru dürüst mektep mederese görmedik. O zamanlar Kayseri'de okuma yazma bilen parmakla gösteriliyordu. Biz hiç değilse iyi kötü bir okumasını öğrendik. Yeni Türkçe'yi de evvelallah söküyoruz. İmza atıyoruz. Yazı yazıyoruz.»

Gülnaz, sustu. Daha fazla konuşmazdı zaten kocasının ne zaman neye sinirleneceği belli olmazdı. Gülnaz lâfı değiştirmek için:

— «Mümtazın akrabası o salak kız var ya» dedi.

— «E!»

— «O bir genç memurla kaçmış»

— «Napalım?»

Bu konuyu hiç tartışmadıkları için Haspi, Karısının Fahriye ile aralarındaki münasebeti bilmediğini farkkediyor. Karısı da bu işin üzerine gitmiyordu Fakat sırası gelmişti. Şimdi bu münasebetten hiç haberi yokmuş gibi kocasına tarizde bulunmak istiyordu:

— «Şu İstanbul kızları beli olmaz» dedi, «Bir başkası ile beraberken onu bırakıp başkası ile kaçarlar» diye konuşmasını sürdürmeğe kalktı. Haspi:

— «Kadın kadındır, İstanbul'lu Kayserili Adanalı diye ayrılmaz» dedi, «Ben ne kadınlar bilirim, kocasının yatağının yanında kendilerini dostlarına teslim etmişlerdir.»

Kıpkırmızı olan Gülnaz hanım yemeği hazırlamak bahanesiyle içeri mutfağa gitmişti. Haspi'nin en önemli mezeyiyetlerinden birisi de, hiç kimsenin yaptığı hatayı unutmamasıydı. Bu hataları da kafası kızdığı zamanlar, yahutta kendi işine yarayacığı zamanlar hemen piyasaya çıkarırdı. Mümtaz'ı da İsmail'i de böyle bir iş için, İsak efendiyi de gene böylesine bir iş için elinin altında tutuyordu. Şimdilik onun için en önemli insan Perran'dı Ondan daha çok istifade edeceğine inanıyordu.

Karısı mutfağa gidince Haspi alnının ortasına bir tokat indirdi. Kendi kendine:

— «Aptal» dedi, «Aptal» sessiz sesiz konuşuyordu, «Herkez için bir not tutsana, bir defterde herkez için bir sayfa ayır, iyi ve kötü taraflarını, zayıf yerlerini yaz. Sonra yaptıkları kötü işleri belgele, bunlar senin elinde son derece kuvvetli birer evrak olup çıksın.»

Bu dosyalı fişli çalışma ilk defa kendisi tarafından keşediliyormuş gibi onu sevindirdi. Artık Haspi Teke için yeni bir devir başlıyordu. Bunlardan neler elde edebileceğini bilmeden bu işe koyuldu.

Gecenin ilerlemiş saatine rağmen, tam otuz kişi için önemli notlar almıştı defterine. Bunlar arasında. Ankara'da tanıdığı üç milletvekili de vardı. Ayrıca İsak efendi, İsmail, Peran gibi kendisine büyük faydaları

dokunmuş kişilerdeftere işlenmişti. Perran için «Çıkarları uğruna önce evli olduğu adam hakkında iftira etmiştir, sonra bakanlık yapmış Xin metresi olmuştur. Sonra da devlet ricalinden filanin da koynuna girmiştir!» İbaresi yer alıyordu. İsak efendinin de faizle para verdiğinden, haksız iktisaplarına kadar herşey deftere işlenmişti. İsamail'in önceleri çalıştığı yazıhanede hırsızlık yaptığını da kaydetmişti. Karısı, gece yarısı iki uyku arasında kalkıp yanına gelene kadar da çalışmasını sürdürdü. Gülnaz hanım:

— «Daha yatmıyacak mısın bey?» diye sordu.

— «Çok önemli notlar çıkarıyorum.»

— «Kimin hakkında? Ne için?» diye şaşkın şaşkın kocasına baktı.

— «Sakla samanı gelir zamanı» diye cevap verdi Haspi kısaca. Sonra kalktı gerindi.

Bu yeni amatörce zevki onu bir mast basyon gibi memnun ediyordu. Gülnaz hanım:

— «Senin başında sekiz tilki dolaşır da kuyrukları birbirine değmez, gene biri için bir şeyler hazırlıyorsun.» dedi.

— «Biri mi?» Haspi Teke güldü, «Şimdilik otuz kişi var bu defterde.»

— «Nolacak bunlar?»

— Hiç kasama saklıyacağım.»

— «Sonra»

— «Sonrası kolay, sonrası çok kolay,» diyen Haspi zevkli güldü.

Bu defterin ona, ilerde çok menfaatler sağlıyacağına, Allaha inandığı kadar inanıyordu. Defterini o gece o kadar benimsemişti ki yatağa yatarken baş ucuna al-

dı. Ertesi sabahta, en kıymetli varlığı oymuş gibi cebine yerleştirdi. Sonra yazıhanesindeki kasaya kilitlemek için yola çıktı. Haspi Teke için, yeni bir dünya kuruluyordu. O bu dünyanın kıralı olmağa karar vermişti. O dünyanın da bu defterdeki insanlar, askerleri olacaklardı.

YEDİ

Perran o gün Ankara Palas'ta sevgilisini beklerken, önemli bir şahıs kendisi ile ilgilenmişti. Bu yeni milletvekillerinden birisi olmalıydı. O sıralarda Ankara palasta Macar artistlerinden birisi de kalıyordu. Bu güzel kadının çevresinde de sayılı şahsiyetler pervane gibi dönmeğe başlamışlardı. Sarışın güzel bir kadın olan bu Macar dilberinin, Ankara'da çok iyi bir mevkii vardı. Perran, millet vekili ile kesişirken, Macar dilberi de salonda yakışıklı bir genç adamla konuşuyordu. Sonra iki kadın Göz göze gedi. Macar diberi Perran'a tebessüm etmişti. Perran da ona mukabele etti. Biraz sonra da yanından geçmekte olan Macar kadını Fıransızca:

— «Birini mi bekiyorsunuz?» diye sordu.

— «Bir arkadaşımı.»

— «Oturabilir miyim?»

— «Neden olmasın.»

İşte iki kadın böyle ahpap olmuşlardı. Eski devirde, gözde olan bir millet vekili ile çok sıkı fıkı olan Macar dilberi hakkında çok şeyler işitmişti. Perran şimdi onu yakından tanımakla adeta gurur duyuyor, onunla dostluğunu ilerletirse Haspi Teke tarafından da bu başarısının mükafatlandırılacağını biliyordu. Fa-

kat, kadının sınır dışı edilmesi için bazı şahısların çalıştığını da işitmişti. Macar dilberi:

— «Bu gece bir arkadaşın evinde toplanıya davetliyiz siz de gelir misiniz?» diye sordu.

— «Neden olmasın?» dedi Perran.

— «Ama dört kişi olacağız.»

— «Anlayamadım.»

— «Ben açık konuşmasını severim» diyen kadın hakikaten açık, konuştu, «İki erkek iki de biz.»

Perran bir süre düşündü. Ha bir eksik ha bir fazla, ne çıkardı? Tebessüm etti:

— «Olur» dedi.

O gece gerçekten dört kişiydiler. Bunlardan Perranın şansına çıplak kafalı asık yüzlü bir bey düşmüştü. Eski hariciyecilerden olduğu söyleniyordu. İsmini adam önceleri saklamak istemişti. Perran da üzerinde durmadı. Şampanya içiliyordu. Perran, düşünce sistemini Haspi Teke'nin düşünce sistemine uydurmuştu. Bu adamdan ne koparabilirim, diye düşündüğü için adamın çirkinliği, enteresanlığı onu hiç ilgilendirmiyordu. Dişi bir örümcek gibi sadece ağlarını örmekle meşguldü. Ertesi sabah adamın koynunda uyandığı zaman bile ne çıkaracağını düşünmekle yeni güne başladı. Adam, bir gece evvelki neşesini, bir gece evvelki yakınlığını unutmuş gibi davrandı. Perran, bir anda ayılmıştı. Adam sokağa çıkar çıkmaz onu tanımıyacaktı. Öyle bir şey, öyle bir buluş ona yardımcı olmalıydı ki adam, onun elinde oyuncak olsun. Bir fotograf, bir müşterek ilişki, düşündü düşündü sonunda karar verdiğinden son derece memnun adamdan ayrıldı. Bu günün hatırasını en büyük delilini bulmuştu. Adama gerekirse çocuğumuz olacak diye şantaj da yapabilir-

di. Yalnız bu günün şahidlerini iyi tespit edebilmeliydi. Çünki, Macar dileberi de Macar dileberinin dostu da bu adama tüm beraberlikleri sırasında son derece büyük bir saygı göstermişler, ondan sitayişle bahsetmişler ve fakat ismini bir türlü söylememişlerdi. Perran ismini bile bilmediği bu adamı son derece merak ediyordu.

Ancak, bir ay sonra gazetelerde resmini görünce tanıyacak ve adını öğrenebilecekti. O gün Vakit gazetesi elinde Haspi Teke'nin yazıhanesine girdi. Resmi gösterdi ve:

— «Bu adam iyi mi?» diye sordu.

— «Ne için iyi mi?»

— «Yani bir kontağımız olsa. »

— «Deli misin?»

— «Merak etme öyleyse.»

— «Tanıyor musun yoksa?»

— «Tanışacağız?»

— «Aman gözünü seveyim.»

Sonra Perran'ı sıkıştırdı. Macar dilberinden, Macar dilberinin dostu millet vekilinden ve sonra o beyden konuştular. Haspi Teke o korkunç önsezisi ile Perran ile o zatın arasında bir şeylerin geçtiğini sezinledi. Sonra sırıtarak aniden sordu:

— «Yoksa yeni enişteniz mi?»

— Neden olmasın?»

— «Yalnız o senin Macar dilberini sınır dışı edeceklermiş?»

— «Kim dedi?»

— «İşittim.»

— «Ne zamandır söyleniyor.»

— «Bu seferlik tekme zorlu yerdenmiş.»

— «Öyleyse doğrudur.»

— «Sen de sıkı bas yere» dedi Haspi Teke.

Perran gevrek gevrek güldü. Haspi teke unutmadan kasasını açtı. Bir takım notlar aldı Perranın gözü önünde. Perran, merakla deftere baktıysada Haspi Teke'nin neler yazdığını anlıyamamıştı. Sordu:

— «Ne yazıyorsun?»

— «Alacakları.»

— «Nerden geldi bu aklına şimdi?»

— «Senden de alacağım var da.»

— «Ne alacağı?»

Haspi Teke defterden başını kaldırdı. Kadının gözlerine dik dik baktı. Tebessüm etti. Ve:

— «Anlarsınya?» dedi.

— «Nereye gideceğiz.?»

— «Bu sefer senin evine.»

★

Perran ile olan münasebetleri devam ediyordu. Çünki, kadının yeni tanıdıkları yeni devrin ileri gelenleriydi. Bunlar da Haspi Teke için hayati önem taşıyordu. Bu yeni devirden de Haspi Teke çok şeyler bekliyordu. Kayseri'den Adana'dan olsun hatta İstanbul'dan olsun bütün kazandıkları ile Haspi Teke halâ bir milyoner değildi. Bütün hırsı da milyona gitmekti. Bir gün İsak efendi ile konuşurken sordu:

— «Kaçtane Milyoner vardır acaba?»

— «Milyon dediğin şey kolay mı?» dedi yahudi.

Haspi Teke Adana da ki topraklarını, Ankara'daki halâ satılmamış arsalarını, burdaki işlerini nakit parasını alt alta yazdığı zaman gene bir kaç yüz bin liranın içinde bunalıp kalıyordu.

Otomobiller, radyolar ve mekanik aletler artık her sene daha bir şekillenmeğe daha bir güzelleşmeğe başlamıştı. İstanbul'da iyi kötü bir onarıma doğru gidiliyordu. İnsanlar, Cumhuriyetin artık temelli kalacağına Kemal Paşa'dan sonra İsmet Paşa'nın da Cumhuriyet'i daha iyiye götüreceğine inanmışlardı. İnönü de Milli şef olarak hükmünü sürdürüyordu. 1939 senesi bu akışla giderken, Avrupadan da Hitlerin Harp istediğini, hayat sahası için Alman miletinin harpten kaçınmıyacağını belirten konuşmaları tüm dünyaya yayılıyordu. 1939 senesinin Fıransız, İngiliz devlet adamlarının Hitler ve Musoluni gibi iki şımarık nazi liderini susturmak için verdiği tavizlerle geçeceğe benziyordu. İspanya'daki dahili harp sona ermiş, buraya Franko başırı ile Faşist diktasını kurmuştu.

Tüm bunlar, ağızdan ağıza konuşuluyor, Almanya'nın kuvvetli bir devlet olduğu, Hitlerin ise Almanya'yı yükseltmek için çaba sarfettiği, Almanya'yı tutan Türk basınından milletin ta içlerine kadar yayılıyordu. Haspi Teke de, Hitleri yavaş yavaş sevmeğe başlamıştı. Büyüklerinden, ağbey ve babasından duyduğu kadarı ile Almanlar, Türk ulusuna en yakın Avrupa devletiydi. Birinci cihan harbindeki silâh arkadaşlığını bütün millet unutamıyordu. Çünki birinci cihan harbini yaşıyanlar, o tarihlerde halâ sağ, halâ çoğunluktaydılar. Bir gün Haspi Teke:

— «Bu Almanlar yaman» dedi İsak efendiye.

— «Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu» diye yahudi cevap verdi. Bununla ne demek istediğini Haspi anlıyamamıştı. Haspi, halâ Almanları tutuyor, bir çoklarının ifadesine göre de Hitler'i Atatürk,e benzetiyordu. Haspi:

— «Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu diyorsun ama, Atatürk nasıl bizi başka ülkelerin esaretinden kurtardıysa, bağımsız hale getirdiyse Hitler de bu gün onu yapıyor» dedi.

— «Almanya işgal altında mı?»

— «İşgal altında değil ama, Birinci Cihan harbinin ezikliği, yenilmişliği ve onun yenilgi şartları altında ezilmiyor mu?»

— «Ne yapacak yani?»

— «Kaybettiği müstemlekelerini tekrar ele geçirecek.»

— «Başka?»

— «Hayat sahası kazanacak.»

— «Hayat sahası başkasını hayat sahası ise o harp getirir Haspi efendi» dedi İsak.

— «Nasıl yani?»

Birden aklına Haspi Teke'nin Hitlerin Almanya'daki yahudileri toplama kamplarına yolladığı onlara eziyet ettiği geldi. Sırıttı. Sonra:

— «Sen Yahudi oduğun için böye düşünüyorsun» dedi.

— «Ahmet Emin Yalman?» diye sordu İsak efendi.

— «O da dönme, Selânikli. Zaten Amerikan mandasını da istememiş miydi?»

— «Bana kalırsa İsmet Paşa, Enver paşanın hatasını yapmaz bu sefer» dedi İsak efendi.

— «İsmet Paşa'yı karıştırma şimdi.»

— «İster istemez karışacak, ya bu tarafta, ya öbür tarafta.»

İstanbul'da Anadolu'da fakat en çok Tırakya'da günün konusu artık Avrupa'da patlamak üzere olan

harpti. Köylüsü kentlisi kendi kafasına göre bu işin yorumunu yapıyor, harp patlarsa hangi tarafta yer alacağımızı kestirmeğe çalışıyorlardı. Bir kaç sene evvel Tırakya'da Atatürk'ün sağlığında yapılan manevralar daha sonra Hatay olayları, Hatay'ın Türkiye'ye katılışı eskisinden çok daha kuvvetli bir ordumuz olduğu söylentilerinin yayılmasına sebep oluyordu. Millet kendi söylediğine kendisi inanmak istiyor bu da kendilerine yeni bir güven hissi veriyordu.

Harp başlamamıştı ama, harp herkezin içindeydi. Komşuda pişen bizede düşer, diyenler Avrupada başlıyacak bir harbin ateşinin er veya geç Türkiye'yi de saracağı kanaatindeydi.

Bu arada, Avrupa korkunç bir harp hazırlığına girişmişti. Dansing meselesinden sonra Almanya, Avusturya Belçika Çekeslovakya üzerinde hükümranlık iddai etmeğe başlamıştı. Fıransa hudutları içinde kalan Almanya ya ait topraklar üzerinde de Hitler hak iddia ediyordu. Türkiye'de bir kaç kur'ra askere alınmıştı. Bu da bir telâş yarattı.

BİR AÇIK OTURUMDA HASPİ TEKE VE DİĞERLERİNİN HARP HAKKINDA GÖRÜŞÜ...

Haspi Teke — Harp, bir memleketin sanayinde büyük ilerlemeler yapar. Buluşlar keşifler, ticari alanda büyük şahlanmalar, harplerin eseridir.

Sualci — Yani siz, harpten yana mısınız?

Haspi Teke — Harpten yana olduğumu söylemedim. Harbin bir takım iktisadi kurulları zorladığını, sanayii zorladığını bununda insanlığın yararına bir takım atılımlara sebep olduğunu ifade etmek istedim.

Başka biri — Ben sayın Haspi Teke ile ayni kanıda değilim. Harp, katılan devletleri yıkar, hiç değilse iktisaden yıkar.

Sualci — Sayın Haspi Teke siz de ayni kanıda mısınız?

Haspi Teke — Harp bir kere erkekliktir. Harbe girmeyen milletlerde erkeklik ölür Harp kanımca erkekçe bir şeydir. Harbe giren

ülkeler daha çabuk kalkınmışlardır. Bunun böyle olduğunu da gördük. Biz faraza Kurtuluş savaşını yapmasaydık. Cumhuriyete kavuşur muyduk?

Sualci — Siz buna ne diyorsunuz sayın X

X — Bence de harp çaresizlik içinde kalan politikacıların, askerlerin hülâsa bütünü ile miletlerin iktisadi bir bunalımı, iktisadi bir çaresizliği aşmak, yıkmak ulusa daha yararlı hale getirmek için girdikleri bir operasyondur. Harp, büyük sanayilerin ayakta kalması için lâzımdır.

Sualci — Siz ne dersiniz sayın Haspi Teke?

Haspi Teke — Sermayenin harp annesidir. Harpler küçük sermayeyi emzirir daha büyük sermaye haline gelmesine sebep olur.

HARP YILLARI

BİR

EYLÜL 1939 Almanya Polonya'ya taarruz etti.

4. Eylül 1939 İngiltere Fıransa Almanya'ya harp ilân ettiler.

Seneler sonra Yıllıklar, Almanaklar, Tarihler böyle yazacıktı. Fakat o gün İstanbul'da herkez HARP BAŞLADI, diyordu.

★

— «Harp Başladı. Harp Başladı» diyerek küçük müvezzi çocuk Karaköy'de koşarak gidiyor daha güçlü daha canı yanmış bağırıyordu: «Harp başladı.»

Evlerinde radyoları olmayanlar bu küçük müvezzi çocuktan işittikleri acı haberle yerlerinde donup kalıyor, bazıları da gazete alarak orda, gazete aldıkarı yerde haberi yutar gibi okuyorlardı.

Gazetelerde Almanya ile Rusya'nın müştereken Polonya'ya saldırdığı yazılıyordu.

Daha evvel Çekeslovakya ve Avusturya, Almanya tarafından yutulmuş, Almanya'nın bununla yetineceği

sanılmıştı. Polonya ile yapılan saldırmazlık paktına rağmen Rusya da Almanya'ya uyarak Polonyaya girmişti.

Şimdi herkez bir an önce iş yerlerine varmak, yapılacak işleri tartışmak istiyordu. Herkezin içinde bir sual vardı. Şimdi ne olacak?

Haspi Teke, haberi akşam işitmişti. Akşamdan beri de karısı ile, evdeki misafirlerle durumun vaziyetini tartışmıştı. Fakat, her acı haber gibi bunun da iyi yönlerini kendi kendisine telkin etmişti. Bundan evvelki cihan harbinde Kayseri'de Hacı Ahmet efendinin dükkânında ufak bir çıraktı. Harp o zamanlar Hacı Ahmet efendiye ne nimetler getirmişse Haspi Teke'ye de şimdi daha iyi imkânlar getirebilirlirdi. Bunu düşünmeli bunun için hazırlıklı olmalıydı. Haspi Teke yazıhanesinde bunları düşünürken elinde bir gazete ile, İsak efendi gelmişti. Haspi Teke'ye ve gazeteyi uzatarak sordu:

— «İşittin mi?»

— «Habi mi?»

— «Başka ne olacak?»

— «Boşver» dedi Haspi, «Yesin gavurcuklar birbirini, biz işimize bakalım.»

— «Haspi sen harbi de bakıyorum şakaya alıyorsun.»

— «Oturup ağlayalım mı yani?» diye cevap veren Haspi, konuşmasını sürdürdü.

— «Boşver harple beraber ne ortadan kalkar sen ona bak?»

— «Ne gibi?»

— «Ne gibisi var mı? Neler piyasadan çekilir.»

— «İthal malları.»

— «Yani?»

— «Otomobil yedek parçaları bilhassa lâstik.»

Haspi Teke nöüne bir kağıt alıp not almağa başlamıştı. Yahudi düşündü sonra sırası ile saymağa başladı:

— «Ekmek vesikaya bağlanır, un..»

— «Güzel.»

— «Birinci cihan harbinde şeker de ithal malıydı o da kaybolmuştu.»

— «Tamam fabrikalarımız var ama bu da kaybolur. Başka?»

— «Bez, kumaş, çuval.»

— «Güzel güzel başka?»

— «Aklıma gelmiyor» dedi İsak efendi.

Sonra mavi gözlerini Haspi Teke'nin kara gözlerinin içine dikerek, sırıttı:

— «Sen çok adi bir adamsın» dedi.

— «Neden?»

— «Hiç bir şey düşünmüyorsun para kazanmaktan başka.»

— «Fena mı?»

— «Tam yahudi olacak adammışsın.»

Haspi Teke kahkaha ile gülmeğe başladı. Sonra babasından duyduğu ve dedesine mal edilen fıkrayı anlattı. Yahudi bezirgana, bir karpuzla kazık atan dedesinin hikâyesini. Yahudi de kahkahayla gülüyordu. O sırada kapı telâşla açılmış Mümtaz ile İsmail içeri girmişlerdi. Haspi Teke onlara farkettirmeden üzerine notlar aldığı kağıdı göze koydu. İsmail:

— «Harp başlamış» dedi. Mümtaz:

— «Haberler kötü» dedi «Polonya'yı Rusya ile Almanya paylaşıyorlarmış.»

— «İşittik» dedi Haspi Teke. İsak efendiye baktı Mümtaz, sonra İsmail'e döndü. İsmail korku içindeydi. Telâşını belli eder bir şekilde sordu:

— «Biz de girer miyiz?»

— «Harp bize çok uzak» dedi Haspi.

— «Bize çok uzak ama belli olmaz» diye İsak efendi de fikrini söyledi. Çöküp oturmuştu İsmail. Mümtaz ayakta:

— «Bana kalırsa» dedi, «Fıransa da İngiltere de harbe girecekler.»

Haspi Teke İsak efendiye baktı. İsak efendi girecekler anlamına başını sallıyordu.

İsmail:,

— «Yeni bir cihan harbi başlıyacak demektir» dedi.

— «Harp uzarsa herşey bozulur» diye İsak efendi, anlatmağa başladı. «Ekmekler bozulur insanlar bozulur, ar, namus kalmaz, ahlâk çöker.»

Haspi Teke, şeker un otomobil lâstiği, yedek parça kaput bezi, diye içinden bir takım maddelerin isimlerini geçiriyordu. Bunlar üzerinde oynayacaktı. Bunlar için tüm varlığını ortaya koyacaktı. Birşeyler yapması gerekiyordu. O sırada Perran da geldi Kadın daha korkulu anlar geçiriyordu. Nefes nefese:

— «İşittiniz mi?» dedi.

— «İşittik.» diye Mümtaz kadına baktı. Onun konuşmasını onun da bir takım şeyler söylemesini bekliyordu. Fakat Perran endişe ile onlardan kendisini sakinleştirecek sözler bekliyordu. İsak efendi:

— «Her şey olacağına varır» dedi, «Endişe etmeyin kızım.»

— «Nasıl herşey olacağına varır. İster misiniz biz de harbe girelim. İsmail efendiyi, Haspi beyi, Mümtaz beyi askere alsınlar.»

Perran'ın aklına gelen onların aklına gelmemişti. İsmail dehşetle:

— «Sahi» dedi, «Bunu hiç düşünmemiştim.»

— «Yandık» dedi Mümtaz, «İşte o zaman yandık.»

Haspi Teke de kara kara düşünüyordu. Sulh zamanında askerlik işini İsmail'in bulunduğu formülle atlatmıştı. Şimdi iş o zamana benzemezdi. Fakat, İsmail:

— Haspi'nin işi iş» dedi, «O askere alınmaz.»

— «Neden?»

— «Posta işi halâ onun elinde.»

— «Onu bırakmamış mıydık?» diye Haspi sordu.

— «Bırakacaktık ama posta müdürü çok ısrar etti.»

— «E!?»

— «Ben de senin namına devam ettim. Ama senin namına.»

— «Aferin» dedi Haspi ayağa kalktı. Şansı her zaman yaver gidiyordu. İsak efendi de kalkmıştı. Kapıya doğru giderken:

— «Öğle yemeğine eve gideyim» diye konuşmasını sürdürdü, «Bizimkiler şimdi korku içindedir.»

— «Ben de gitsem iyi olacak» dedi Mümtaz. İkisi dışarı çıkmışlardı. İsmail şaşkın şaşkın düşünüyordu. O biraz daha oturduktan sonra, kendi mağazasına gitmek için ayrılınca Perran'la Haspi Teke yalnız kalmışlardı. Perran:

— «Korkuyorum» dedi.

— «Neden?»

— «Ne bileyim ben harp iyi şey olmasa gerek.»

— «İyi tarafları da vardır.»

Perran şaşırmıştı. Boş güzlerle Haspi Teke'ye bakıyordu. Haspi hiç oralı olmuyormuş gibi:

— «İstersen sen gene Ankara'ya git» dedi.

— «Neden?»

— «Bir haftalığına falan değil, orda yerleş.»

— «Ne faydası var bunun.»

— «Harp olursa Tırakya'dan gelecek bütün tehlikeler, birinci sebep. Başken İstanbuldan daha emindir. Sonra ara sıra bende gelirim.»

Haspi Teke'nin dilinin altında bir şeyler olduğunu sezinliyordu. Ama buna hiç bir mana verememişti. Haspi:

— «Nasıl olsa iş ortaklığımız var» diye devam etti, «Orda da bir şube açarız, bir satış mağazası. Sen de onu denetlersin.»

— «Başka bir şey yok mu?»

— «Hükümete yakın çevrelerle senin ahpaplığın da var. Haberleri de daha çabuk alırız.»

— «Fakat bu benim için»

— «Masraf ne olursa ortadan çıkar, Sen beni dinle, daha iyi olur senin orda olman.»

— «Benden kurtulmak mı istiyorsun?»

— «Hayır sana daha yakın olmak istiyorum. Ben de sık sık Ankara'ya geleceğim. Ben Ankara'da bir takım işlere daha yakın olacağımız kanısındayım.»

Bütün bu söylenenler Perranı tam tatmin etmemiş olmasına rağmen, kadın Haspi'nin söyediklerinde bir gerçek payı da bulmamış değildi. Sonra, Ankara'da daha çok tanıdıkları vardı. Boynunu büktü:

— «Olur» dedi.
— «Ne zaman taşınırsın?»
— «Haftaya»
— «Oldu bu iş.

★

Perran Ankara'ya tanışmıştı. İsak efendi. Süleyman efendi ile olan ortaklıktan kopmuş, Haspi'nin yazıhanesine gelip oturmuştu. Kendisini bu yazıhanede daha emin daha güvenlikte hissediyordu. Harp, insanları birbirlerine yaklaştırıyor, birbirlerine yakın hissettiriyordu. İsmail efendi de daha sık Haspi'nin yazıhanesine oğramağa başlamıştı. Mümtaz da işe muntazam devam ediyordu. Ama hepsini yazıhaneye bağlayan bu müşterek korkudan ziyade, sabah sabah gazete haberlerinden çıkardıkları neticeleri enine boyuna tartışmak imkânını burda bulmalarıydı.

İnönü'nün Reisicümhuruğundaki Türkiye'de de harp hazırlıkları başlamıştı. Türkiye'de de, Fıransadaki Magino, Almanya'daki Zigfilt hattına uygun savunma hattı kurulmağa karar vermişti. Buna Çatalca'da başlanmıştı bile. Haspi bu ihaleye girmek için çaba sarfetmişti. Tank siperleri, korunganlar yaptırılıyordu. Ayrıca harp sanayiine yatırımlar da fazlalaşmıştı. Türkiye'de böyle sanayi olmadığı herşey devletin elinde olduğu için, Haspi Teke kıvranıyordu. İsak efendi ise Amerika'da olanları ecnebi gazetelerden okuduğu kadarı ile ona naklediyor, özel teşebbüslerin neler, ne dümenler çevirdiğini naklediyordu. Fakat Haspi Teke kimseye çaktırmadan büyük şeker stokları yapmaktaydı. Bunun için de gene kimseye çaktırmadan, bü-

yük depolar ardiyeler kiralamıştı. Bunların bazılarını da kendi arkadaşı olan İsmail'in üzerine kontratla bağlatıyordu.

İsmail Haspi'nin böyle boş depolar kiralamasının nedenini çıkaramamıştı. Fakat Haspi:

— «Gün ola harman ola» diye her seferinde İsmail'i atlatıyordu. Haspi ara sıra Trakya'ya gidiyor ve ordan kamyon kamyon un çekiyordu. Bu unları zamanla fırınlara satıyor, yerine yeni un kamyonları yeni unlar yahut zahireler getirip istif ediyordu. Günün birinde bu bolluğun bir yokluğu olacağını düşünüyordu. Rutubetsiz iki büyük depoya da tahta döşettirmişti. Bir gün buralarını da şekerle doldurttu. Sonra bunları da gene el altından ayni para ile satışına devam etti. Yahudinin söylediklerinde bir keramet olduğunu, günün birinde şekerin birden ortadan kaybolacağını düşünüyordu. Aylar boyunca bu akış devam etti. Haspi beş binliraya yakın zarar etmişti. Sonra, şekerleri de buğdayları da unuttu. Alıp satmak ona pahalıya oturacaktı. İki büyük depoyu ağzına kadar doldurdu bıraktı. Kapısının kilitleri bile paslanmağa yüz tutmuştu.

İsak efendi:

— «Pilleri radyolarla satıyor musun?» diye sordu.

— «Satıyoruz ne yapacaktık?»

— «Bir süre sonra pilde kalmaz» dedi.

— «Yapma yahu?»

— «Yapması mapması yok.»

O günden sonra piler de kalktı piyasadan. Onlarda depoya konuldu. Fakat durmadan ötürü pillerin bozulacağını düşünüyordu. Gerçi ellerindeki büyük bir parti değildi ama ne olursa olsun, zarar zaradır.

Altın fiatları da bir an geldiki az az kıpırdamağa başladı. Haspi altın işine de el atmak istedi. İsak efendi bunu tebessümle karşıladı. Sadece:

— «Bekle» dedi.

— «Neyi?»

— «Ortalığın biraz daha karışmasını.»

İKİ

Ortalık önce Tırakya'da karıştı. Harp orda herkezin içindeydi. Balkan harbini, Yunan işgalini, sonra Birinci Cihan Harbini, daha sonra da kurtuluş savaşını görmüş olanlar hayattaydı. Onların, gördüklerini, onların yaşadıklarını dinlemiş olan yeni nesiller kendilerine anlatılanların etkisi altındaydı. Ajans haberlerinden işittiklerini gazetelerde de gözleri ile görenler, telâşlanmışlar, ürkmüşler daha sonra da bu bir korku olarak yüreciklerinin bir köşesine gelip yerleşmişti. Harp herkezin içindeydi ve harp herkezin muhayelesi kadar, düşüncelerinin varlığı kadar, onları tedirgin ediyordu. Bu korku dalga dalga İstanbul'a kadar geldi dayandı:

«Tırakya boşalıyor.» Tırakya'nın boşaldığı falan yoktu, çok çok bir elin parmakları ile sayılacak kadar aile tasını tarağını toplamış. İstanbul'a İstanbul'dan da Anadolu içlerine doğru göç etmişti. Önceleri bu böyleydi. Fakat haber İstanbul'a «Tırakya boşalıyor» diye gelmişti. Hatta, İstanbul'da Tırakyalılara öfkelenenler bunlara da noluyor? Sanki Harp olursa İstanbul'da olmıyacak mı? diye soranlar vardı.

Bu sualleri soranlar, İstanbul'da tedirgen olmağa

başlamışlar, Onlar da Anadolu yakasına yaz tatiline gönderdikleri ailelerini, o yakadan İstanbul'a döndürmemeğe yazı akılları sıra uzatmağa başlamışlardı. Her geçen gün, harp korkusu biraz daha artıyordu. İşte bu aralarda, un alıp kenara koymalar, şeker saklamalar, buğday temin etmeler başladı.

Haspi Teke, bir sabah yazıhanesine geldiği zaman beklediği anın geldiğini anladı. Çünki, İsak efendi de gelmiş:

— «Biraz ekmeklik un temin etsek» demişti. Haspi için için güldü. Çoktan depolarını doldurmuştu. Çoktan bir kenara şekerleri, unları yığmıştı. İsak efendiye:

— «Sana ne kadar lâzım?» diye sordu.

— «Bir çuval.»

— «Bulabilir miyiz bilmem.» dedi Haspi.

— «Bulabildiğimiz kadara razıyım.»

— «Belki bir çaresini buluruz?» diyen Haspi Teke zevkten dört köşe oluyordu. Ama daha onun beklediği kararlar çıkmamıştı. İsak efendiden biraz sonra gelen İsmail'de iki çuval un getirttiğini söyleyince Haspi daha da çok sevinmişti. Hiç bir şeyden haberi yokmuş gibi:

— «Şu unu paylaşalım be İsmail» dedi.

— «Bende hepimiz için aldım. Yarım Çuval İsak efendiye, yarım çuval size, bir çuvalı da Mümtaz beyle biz paylaşırız» dedi.

— «Oldu bu iş değil mi İsak efendi.»

— «Öyle olsun» dedi Yahudi de.. Fakat, un arayanlar un, şeker arayanlar da şeker bulabiliyorlardı. Henüz daha istenildiği gibi ortalarda kıtlık yoktu. Çünkü o gün zahire borsasını ve esnafı dolaşan Haspi

Teke bu kanaate varmıştı. Ama gene de içinde bir ses istenilen günlerin uzak olmadığını ona söylüyordu. O gece de karısı ile bu konu üzerinde konuştu durdu. Gülnaz Hanım:

— «İstersen Adanaya bir git bizim yarıcılarla bir konuş» dedi.

— «Hacet yok. Onlar paraları göndersinler her şey bulunuyor» diye onu da atlattı. Yapacağı işten, vuracağı vurgundan daha şimdiden dört köşe oluyordu. Çok kişinin de kendisi gibi düşündüğünü biliyordu. Her halde bir takım kısıtlayıcı tedbirler getirecek olan hükümetin bunların yanı sıra cezaları da arttıracağını düşünüyordu. Bunlara karşı da hazırlıklı olması gerekmekteydi. Haspi Teke, ilk tedbirlerini depoları üzerine kiraladığı İsmail vasıtası ie almıştı. İşler, biraz daha karışacak, biraz daha çapraşık hale gelecekti. Bunu da kestiriyordu. Birden Adana'da iken kullandığı Musa aklına geldi. Burada da bir takım Musa'lar bulması gerekiyordu. Onlara da kazandırmalı ve onları fedai olarak zamanı gelince kullanarak kendisi büyük parti ile mutluluğa doğru kanat açmalıydı. Tecrübeleri bunu gerektiriyordu. Yatakta, bu şekilde kullanabileceği insanları düşünürken, sağdan sola, soldan sağa dönüyor ve bir türlü gözüne uyku girmiyordu. Karısı:

— «Uyusana» dedi.

— «Uyuyamıyorum.»

— «Nen var gene?»

— «Neyim yok ki. Bu harp canımı sıkıyor.»

— «Çok uzar mı?» diye kadın ondan tarafa döndü. Onun da uykusu kaçmıştı.

— «Hiç belli olmaz» dedi.

— «Neden? Gazeteler Almanların çok kuvvetli olduğunu, senelerdir harbe hazırlık yaptığını yazıyorlar.»

— «İnşallah kazanırlar» dedi Haspi Teke.

— «Sen Almanları mı tutuyorsun?»

— «Helbette.»

— «Neden?»

—«Bizi Almanlar çok sever, herkezle çatışırlar ama biz nede olsa eski silah arkadaşıyız.»

— «Doğru» dedi Gülnaz.

Geç vakte kadar konuştular. Gülnaz son zamanlarda kocasının başka kadınlarla ilgilenememesini harbe yoruyor, endişeye yoruyor ve bu sebeple de harbe karşı bir sempati duyuyordu.

Kocası otuz yaşlarına yaklaşmıştı. Kendisi ondan sekiz yaş daha büyüktü. İlk zamanlar, bu yaş farkını saklamıştı. Şimdi, kendisini daha yorgun daha çökmüş gördüğü için yaş farkını saklıyamıyacağından da endişe diyordu. Bu sefer Haspi Teke:

— «Ne düşünüyorsun?» dedi.

— «Bizim çocuğu.»

— «Nolmuş bizim çocuğa?»

— «Hiç okumuyor, hayta olacak diye ödüm kopuyor.»

— «Onun okumağa ihtiyacı yok. Benim servetim var ya yeter ona.»

— «Adam olsa fena mı?»

— «Bir çocuk okumak istemiyorsa üstüne varmıyacaksın.» dedi Haspi Teke.

— «Serseri arkadaşları var.»

— «Onu da hallederiz.»

— «Nasıl?»

— «Amerikaya tahsile yollarım olur biter.»

— «Dünya birbirine girmiş parmak kadar çocuk Amerikaya yollanır mı?»

— «Daha iyi.»

— «Nasıl yollayacaksın?»

— «Bir kolayını bulurum. Burdan Kahire'ye gitti bir beyin oğlu, ordan da Afrika üzerinden Londra'ya geçti. Sonra ver elini Amerika.»

— «Ben yollamam» dedi Gülnaz. Haspi için için güldü. Gülnaz, öz çocuğu olsa bu kadar sevebilirdi oğlunu. Karısı ile konuşurken de gene kafasında, gayri meşru işlerine ortak edeceği bir takım adamlar arıyordu. Musa'nın oğlunu mu çağırsındı? Yoksa Süleyman efendi ile yeniden münasebet kursundu? Ankara'da devlete çalışan Mustafa'yı mı yanına alsındı? Hiç birisini İsmail kadar gözü tutmuyordu. İsmail'i yanına alacaktı. Onu kullanacaktı. Birden aklına Ali ile Veli geldi. Kereste işleri ile uğraşıyorlardı. Onlardan istifade edebilirlerdi. Mümtaz torbada keklikti. Bütün bunları tek tek ve yeniden gözden geçirirken uyuya kaldı.

★

İsak efendi, kızı ile karısını düşünüyordu. O saatlerde ikisi de uyumuşlardı. İsak efendi gazeteleri okuyor, BBC nin haber bültenini bekliyordu. Almanlar sür'atle ilerledikçe yüreğinin yağı eriyordu. Şu Almanlara, koskoca İngiltere ile Amerika da dur diyemezse Almanlar buralarını da işgal derlerdi. O zaman ne rahat ne huzur kalırdı. Almanya'dan kaçanlar, Çekeslovakya'da Almanları görenler, bihassa yahudiler hür ülkelerde neler anlatmıyorlardı. Nazi'lerin Yahudi ır-

kına karşı en ufak bir acıma duymadığından emindi. Radyo'da spikerin sesini işitince doğruldu. Ses düğmesini çevirdi. İşitebileceği kadar açtı. Almanlar gene sür'atle ilerliyorlardı. Magino hattı üzerinde savaşlar sürüyordu. Polonya cephesinde durum sür'atle inkişaf ediyordu. Polonya içlerine doğru bir taraftan Almanlar sarsarken öbür taraftan da Rus'lar girmişlerdi. Rus'lara da güven olmuyordu. Birden İsak efendinin beyninde yüz mumluk bir ışık yandı. Bazı yazarların yazdığı gibi eninde sonunda Komünistlerle —Naziler çatışacaktı. Evet, evet mutlaka çatışacaklardı. Bu çatışma sonundan Almanlar herhalde Türkiyeye girme olanağını kaybederlerdi. Bir rahatladı, bir gevşedi. Radyodaki ajans haberleri sona erince yatağına doğru gitti.

ÜÇ

Fahriye, Haspi'nin evinden sadece bir nikâh için kaçmıştı. Haspi'nin yanında harcandığını, kötü bir damga yediğini, bütün dostları, arkadaşları ailesi yüzüne vudukça Fahriye Haspi'den başkası ile münasebet kurup nikâhla o adamın karısı olup kendisine bir şeref kazanmak için can atıyordu. Beklediği fırsat Perran'ların evde çıkmış Halit adında bir delikanlının devamlı kendisi ile meşgul olmasından, onunla evlenmek için yaptığı girişimlerden cesaret alarak onunla bir kere buluşmuş, adamın bu işte ciddi olduğunu anlayınca da bir gün tası tarağı toplayarak Haspi'nin evinden Halitin evine gitmişti.

İlk günler son derece iyi bir hava içinde başlayan bu münasebet, hakikaten bir nikâhla da perçinlenmiş-

ti. Fakat, Halit hazır para yiyen, çalışmaktan zevk almayan, bir adamdı. Bu sebeple, Fahriye'nin elindeki avucundaki para tükene kadar karı koca gayet iyi geçinmişlerdi. Sonra sonra Halit evi boşlamağa serhoş eve döndüğü zamanlarda kadını zorlamağa, saklı paralarını (!) istemeğe başlamıştı. Fahriye böyle bir parası olmadığını söylediği bir münakaşa sonunda da adamdan ölesiye bir dayak yemişti. Adam'ın maskesi gene böyle bir münakaşa sonunda düştü:

— «Fahriye» dedi yumuşak bir sesle, «para bulamaz mısın?»

— Nasıl?»

— «Senin şu Haspi Teke'de para yok mu yani?»

— «Varsa var nolacak? Napayım istiyorsun.»

— «Git ondan borç iste, ben yakında çok büyük bir iş çevireceğim. Öderiz parasını.»

— Onunla karşılaştırma beni Halit. Nolur karşılaştırma onunla beni.»

Adam. yavaşa yavaş sertleşmeğe başlamış, sonra da:

— «Ne o» demişti, «Onunla karşılaşmaktan korkuyor musun?»

— «Nasıl yani?»

— «Gene koynuna girmekten mi korkuyorsun.?»

— «Ne biçim konuşuyorsun Halit?»

— «Basbayağı. Karşılaşınca, kolundan tutup yatağa çekerse gidecek misin?»

Feriha ağlayarak:

— «Konuşma rica ederim» diye bağırdı.

— «Konuşursam nolur?»

Feriha susmuştu. Halit daha fena söylenmeğe baş-

lamıştı. Zaten sen o adamı hiç aklından çıkarmadın, çıkarsaydın onunla karşılaşmaktan korkmazdın, şimdi sokakta da karşılaşsanız, onun seni sürükleyeceği yere girmiyeceğini ne bileyim» Manasız manasız konuşuyordu. Sonunda kadın bağırarak:

— «Ne istiyorsun ne istiyorsun benden» diye hıçkırdı.

— «Para»

— «Para mı? Parayı nasıl getirirsen getireyim razıymış gibi konuşuyorsun.»

— «Evet. Öyle konuşuyorum daha bir diyeceğin var mı?»

Kadın dehşet dolu gözlerle bakmıştı kocasına. O sırıtıyordu. Sonra birden son derece yumuşayarak geldi kadının ellerini avuçları içine aldı.

— «Herşey parayla olur yavrum» dedi, «Biraz para bulursak»

— «Fakat Halit»

— «Bir kereden ne çıkar? Daha evvel zaten o adamın metresi değil miydin?»

— «Ama Halit.»

— «Kızmadan konuşalım. O adam yolunacak kaz. Sana karşı zaafiyeti var. Bundan istifade etmezsek bize aptal gözü ile bakarlar.»

Feriha, adamın gırtlağını sıkmamak için, suratına bir tokat vurmamak için kendisini güç zaptediyordu. Ne talihsiz bir kadındı. Hayatına ilk giren adam. sevdiği adam onu almış uçurumun dibine atmıştı. Şimdi tam kurtulduğunu zannettiği bir sırada karşısına çıkan bu adamdan yediği darbe ile de kendisini havada boşlukta hissediyordu. Daha kötü, çok daha feci bir akıbete sürüklüyordu adam onu. Fahriye:

— «Yapamam» dedi.
— «Benim hatırım için.»
— «Bu hatırla gönülle yapılmaz Halit»
— «Şimdiye kadar yapıyordun ama.»
— «Halit o zaman evli bir kadın değildim. Yaptığım bir hataydı. Onu unut artık.»

Adam, bu sefer de kıskanıyormuş gibi öfkelenip bağırmağa başlamıştı.

— «Gideceksin» dedi. «Gideceksin yatmak mecburiyetinde değilsin. Seni seneyle kullanmış bir adam. Senin bu istediğini yerine getirecek. İffetli bir kadınsan yatmadan, iffetsiz bir kadınsan yatarak o parayı bana getireceksin.»

Adamın gözlerinin içine dik dik bakarak ve öfkeden kudurarak:
— «Değerim ne kadar?» diye sordu.
— «Üç bin lira.»
— «Vermezse?»
— «Vermezse başka yolu var.»
— «Nasıl?»
— «O zaman ben ortaya çıkacağım. Sizi ikinci buluşmanızda yakalamış olacağım. Ancak para ile susacağım. Bu sefer borç almış olmayacağım.»
— «Santaj mı yani?»
— «Evet nolacak?»
— «Ölsem yapamam.»
— «Yapacaksın» dedi Halit.
— «Yapmazsam.» diye dikildi Fahriye.
— «Öldürürüm seni hem de döve döve»
— «Öldür öyleyse.»

Halitin tokatı Fahriye'nin suratında patladı.

Kadın bu ilk tokatın etkisi ile yere yıkılmış ve yerden kinle öfkeyle Halite bakmıştı. Sanki tokat, akan göz yaşlarını silmişti. Şimdi ağlamıyordu. Halit:

— «Gidecek misin?» dedi.

— «Hayır.»

Bir tekme yedi bu sefer böğrüne. Yerlerde kıvrandı. 1Bu inadının ona pahalıya oturacağını anladığı için sonunda:

— «Peki» dedi. Halit sanki biraz evvel, tekme tokat kadına zulmeden kendisi değilmiş gibi eğildi:

— «Ne zaman?» diye sakince sordu.

— «Biraz sonra.»

— «Een güzel tayyorunu giy, saçını tara, makyajını iyi yap.»

Fahriye, şaşakın şaşakın adama bakıyordu. Böyle bir adamın kocası olmasından ötürü büyük bir üzüntü içindeydi. Ne söyliyeceğini, nasıl davranacağını bilemiyordu. Adama karşı duyduğu nefreti bile yüzüne haykıracak kuvveti kendisinde bulamıyordu. Halit:

— «Seni seviyorum» diye devam ediyordu, «Seni seviyorum, senin böyle parasız bir hayat yaşaman hahrediyor beni. İnin bana sevgilim daha iyi hayat yaşamak varken sürünmek niye?» Kadın, söylendiği şeyler sanki çok iyibir şeymiş gibi durmadan başında konuşan adama, şimdi daha çok içerliyor, daha çok öfkeleniyordu. Hatayı baştan yapmıştı. Haspi'den ayrılırken hiç bir açık kapı da bırakmamıştı. Tekrar Haspi'nin yanına dönmek, tekrar onun gayrımeşru karısı olmak, daha iyidi. Neden metresi diye düşünememişti. Neden metresi lâfına daha alışmamıştı da, gayrı meşru karısı, diye düşünmek lüzumunu hissetmişti. Bir an başın-

da konuşan adamın gözlerinin içine baktı ve:

— «Ne diyeceğim Haspi'ye?» diye sordu.

— «Borç iste.»

— «Peki» dedi Fahriye, sonra ağır ağır kalktı. Yatak odası olarak kullandıkları odaya doğru yürüdü. Ölmeyi tercih ederdi. Böylesine bir zulü kabul etmezdi. Eğer erkeği erkek olsa ve kendisi böyle bir girişime kalksa mani olurdu. Halit, peşinden içeri gelmişti. Şimdi bir köpek gibi yaltaklanıyordu. Onu sıkıştırıyor, okşuyor şaka yapıyordu. Fahriye:

— «Ya beni gece bırakmak istemezse» diye sordu.

— «Ben zaten bu gece eve gelemiyecektim.»

— «Yani kalabilir miyim?»

— «Ben eve gelmiyeceğim dedim.»

Fahriye gözlerini adamın gözlerine dikti. Halit ilk defa bakışlarını kaçırmıştı:

— «Kalabilirsin» dedi.

DÖRT

— «Demek üç bin lira istiyorsun?»

Odada dolaşırken, Haspi, damdan düşer gibi bu suali sormuştu. Sonra geldi kadının önünde durdu. Kadından cevap bekliyordu. Fahriye:

— «Evet» dedi.

— «Ne yapacaksın bu parayı?»

— «Kocam iş yapacak.»

— «Ne iş yapacak?»

— «Bilmiyorum.»

— «Üç bin lira büyük para» dedi Haspi, «Üç bin

lira çok büyük para, bu para ile bir ev bile alınır. Hem de koca bir ev.»

— «Evi var» dedi Fahriye, «İş yapmak istiyor.»

— «İş yapmak lâfı ortada bir lâf. İşin mahiyetini öğren, kocanı bana yolla, onunla ben konuşayım daha iyi değil mi?»

Fahriye yıkılmıştı. İstediği parayı vermiyordu. Vermemesi bir bıkama hoşuna da gitmişti. Fakat, gene de gözlerinde yaşlar toplanmıştı genç kadının. Haspi:

— «Yo! Ağlamak yok» dedi, «ağlamak hiç bir şeyi halletmez. Tıpkı üç bin liranın hiç bir şeyi halletmiyeceği gibi.»

Fahriye şaşkın şaşkın Haspi'nin yüzüne bakıyordu. Haspi yazıhanesindeki koltuğu kadından yana çevirerek oturdu. Fahriyenin ellerini avuçlarının aldı. Sonra sakin sakin konuşmağa başladı.

— «Bak yavrum. Şimdi bu üç bini versem adam alışmış bunu da yiyecek, senden gene para istiyecek. Öyle değil mi?»

Fahriye baş salladı. Haspi, ağır ağır devam etti: «Sonra gene geleceksin sonra gene.»

Fahriye adamın doğru düşündüğünü biliyordu. Bunun için de bir şey söyliyemiyordu. Haspi:

— «Ayrıldığın gün, istediğin para ile sana bir ev alabilirim.» dedi, «Bunu yaparım. Ama bir tenbele metelik kaptırmak istemem. Gene benim dediğim gibi yapalım sen onu bana yolla, gerekirse bir iş yaparız onunla, yahutta bir işe alırım onu. Bak bu daha uzun süreli daha çok kazanç demektir adam olana.»

Fahriye, açılmıştı. Haspi, ona ne beraber olmadan bahsediyor ne de durumunu istismar etmeğe kalkıyor-

du. Halbuki kocasının böyle bir iyi hisse lâyık olmadığını, para için karısını peşkeş çektiğini söylese acaba Haspi ne yapardı.? Belki de iş bile vermekten vaz geçerdi.

— «Çok teşekkür ederim» dedi. Haspi ayağa kalktı. Sonra bir iki adım attı kasasına doğru ve:

— «Mutlu musun?» diye sordu.

Fahriye hiç ses çıkarmamıştı. Haspi geri döndü kadının ağlamamak için dudaklarını ısırdığını gördü. Üstelemedi. Tekrar yanına döndü.

— «Beni hiç özledin mi?» diye sordu. Fahriye, buna da ses çıkarmamıştı. Haspi tekrar konuşmak luzumunu hissetti. «Kocan genç değil mi?»

— «Evet.»

— «Seni ihmal ediyor mu?»

— «Hayır.»

— «Eziyet ediyor değil mi?»

— «Evet.»

— «Ondan korkuyorsun değil mi?»

Fahriye evet anlamında baş salladı. Haspi tebessüm etti. Sonra, ağır ağır tane tane konuşmasını sürdürdü:

— «Kadın parası yemeğe alınmış bir adamın eline düşmenden korkmuştum» dedi. «İnanki severim seni Fahriye, seninle çok iyi günlerimiz oldu.» derken kadın ağlıyordu. Haspi:

— «Keşke çok daha evvel, ben evlenmeden evvel tanışsaydık seninle» Kadın gözlerini kaldırdı Haspi'nin yalan söyleyip söylemediğini anlamak ister gibi gözlerine baktı. Haspi şimdi gene istiyordu bu kadını ama, istifade etmeğe kalkmış bir adam durumuna düşmek niyetinde değildi.

Fahriye ayağa kalktığı zaman, Haspi:

— «Dediğimi yap» dedi, «Kendin getir kocanı bana.»

Kadın elini uzatmıştı. Haspi sordu:

— «Seni bir daha göremiyecek miyim?»

— «Nasıl yani?»

— «Beraber bir yemek yerdik.»

Fahriye, omuz silkti. Erkekler demek eninde sonunda konuyu buraya getiriyorlardı. Fakat, kocası olacak adam onu zaten eski dostunun kollarına itmemiş miydi? Paralıda parasızda yapsa netice değişir miydi? Tebessüm ederek:

— «Tabii» dedi.

— «Ne zaman?»

— «Ne zaman istersen Haspi.»

— «Önce kocanla bir konuşayım.»

★

İki gün sonra kocası ile birlikte geldi Fahriye, Haspi Teke'nin yazıhanesine. Adamda yüz surat kösele olmalıydı. Çok büyük şarlatan olduğu daha ilk dakikada belli oluyordu. Eski sevgilisinin bir üç kağıtçının eline düşmüş olduğu için, Haspi üzüntü duydu Halit:

— «Sizi bana çok övmüştü Fahriye» dedi, «O burda çalışırken ağbeylik etmişsiniz.»

Haspi Teke, ağbeylik anlayışına bak adamın, diye geçirdi aklından. Halit:

— «Ben de hatta karım da yanınızda çalışabilir» dedi, «öyle değil mi Fahriye?»

Haspi kadına baktı. Karısının burda çalışmasını

isteyen adam, patronun karısı ile dolaşmasına da göz yumabileceğini ima etmek istiyordu. Haspi:

— «Şayet Fahriye hanım isterse neden olmasın?» dedi.

— «Çalışmak istemiyorum.»

Halit öyle bakmıştı ki karısının yüzüne, Haspi bile birden endişelendi. Adamla kadının arasına girmek lüzumunu hissetti:

— «Tabii evinde kalmak ister evli bir kadın» dedi.

— «Modern aile anlayışına alışmamız lâzım» diyen Halit, «Avrupa'da kadınlar da çalışıyor.» diyerek boşandı.

Haspi bu adamı nereye alacağını düşünüyordu. Böyle bir adamı kendi yanına alırsa, bu adamdan büyük kötülükler göreceğinden emindi. Bunu, o demiryolu inşaatında beraber çalıştığı büyük mütahide kakalıyabilirdi. Haspi, Fahriye ile ve Halit'le konuşurken bunları geçiriyordu aklından. Haspi:

— «İş, ha deyince buunmaz. Ben en kısa zamanda sizi bir işe yerleştireceğim» dedi. Halit, gene birden kaçamak Fahriye'ye bakmış sonra sırıtarak Haspi'ye dönmüştü. Bu bakışın da ne manaya geldiğini Haspi anlamıştı. Kadın burdan çıkınca kan kusturacaktı. Hemen müdahale etmek ihtiyacını duydu:

— «İki üç gün içinde biter sanırım bu iş» dedi.

— «İki üç gün sonra mı oğrayayım» diye Halit sordu.

— «Dört gün sonra.»

— «Teşekkür ederim» diyen Halit:

— «Ben bir yere oğrayacağım, Fahriye beni burda

beklesē olur mu?» diye sordu, «on, belki on beş dakika.»

— «Olur» dedi Haspi.

Halit karısına, eyvallah demeden dışarı oğramıştı. Fahriye, Haspi'ye baktı. Haspi:

— «Bozuldu seninki anlaşılan» dedi.

— «Bana da öyle geliyor.»

— «Gözüm hiç tutmadı.»

— «İşe alacak mısın?»

— «Aldıracağım.»

— «Sana yaramaz değil mi?»

— «Sanmam»

— «Bana da öyle geldi.»

— «Sen de bu adamdan bir an önce kurtusan iyi edersin.»

— «Ne yapabilirim?»

— «Boşan.»

— «Boşanmaz»

— «Ne biliyorsun?»

— «İstedim. İstedim ama hiç oralı olmadı.»

— «Seninle ne zaman buluşacağız?»

— «Yarın, yarın gelmiyecektir eve, kumara gidecek, her cumartesi kumara gider.»

— «Oldu» dedi Haspi.

— «Nerde buluşuruz?»

— «Seni Parkotelde beklerim.»

— «Orası sapa.»

— «Tokatlayan.»

— «Otelde olmaz.»

— «Burda beklesem.»

— «İyi» dedi Fahriye.

O sırada, Halit dışarda saatine bakarak hırslı hırs-

lı dolaşıyordu. Adamla karısını yanız bırakmıştı. Cumartesi günleri, kumara gittiğini bilen karısı adama randüvu verirse işi kolayca kıvırırdı. Onları beraber görmesi yetecek ve artacaktı. Eşşoğlu eşeğin vereceği işte kendisi de yerin dibine batsındı. Bu adamı kaz gibi yolmazsa ona da Halit demesinlerdi. Vaktin dolduğunu tekrar saatine bakarak anlayan Halit hızla yazıhaneye doğru gitti. İçerden karısını aldıktan sonra da çıktılar. Yolda Halit:

— «Gödün mü dürzüyü» dedi, «Atlattıyor bizi.»

— «Atlatır atlatır babamın oğlu değilya.»

— «Ama seni ne biçim kullandı.»

— «Karıştırma rica ederim. Benim peşimde koşarken bunları biliyordun.»

— «Asılmadı mı sana tekrar?»

— «Asılmadı.»

— «Yalan söylemiyorsun değil mi?» Durmuş karısının gözlerine bakmıştı, Fahriye'yi de durdurarak. Fahriye kızdı:

— «Rica ederim» dedi, «Ne biçim konuşuyorsun benimle?»

— «Onuruna mı dokundu?»

— «Dokundu dokunmadı böyle konuşma benimle.»

— «Emredersiniz.» diyen Halit, «Sen burdan bir tıranvaya bin ben geç geleceğim»

— «Eve gelmiyor musun?»

— «Hayır.»

Fahriye hızla döndü tıranvay durağına doğru yürüdü. Halit sırıtarak peşinden baktı karısının. İçin için gülüyordu. Ertesi gün kumara gitmiyecek onları beraber yakalamak için pusuya yatacaktı.

BEŞ

Ertesi gün, Fahriye evden çıktı. Kocası ondan çok evvel çıkmıştı. Kocasının kendisini takip edeceğine hiç ihtimal vermiyordu. Bu sebeple de gayet rahat Karaköye ordan da Haspi'nin yazıhanesine doğru yürümeğe başladı. Halit karısının Haspi'nin yazıhanesinde doğru gittiğini görünce şaşırmıştı. Bunlar yazıhanede mi işi pişiriyorlardı. Yoksa ordan beraber mi çıkacaklardı. Karısı yazıhaneye girdikten bir süre sonra çıktı. Tekrar, geldiği yoldan geri dönmeğe başladı. Halit şaşırmıştı. Karısının orda neden kalmadığını? Sonra neden geriye döndüğünü merak ediyordu. Fakat, bir türlü bir çözüm şeki buamıyordu. Şimdi, peşinden gider o da eve dönerse karısı şüphelenirdi. O geriye döndü. Haspi'yi ziyarete gitmekte fayda gördü. Hızla, yazıhaneye yöneldi. Kapıda kendisini İsmail karşılamıştı.

— «Kimi arıyorsunuz?»

— «Haspi beyi.»

— «Haspi bey burda yok, acele bir işi çıktı Ankara'ya gitti.»

— «Ne zaman gelir?»

— «Bilmem.»

— «Peki» dedi Halit umutları kırılmıştı. O sırada İsmail bir başka adama meram anlatmağa çalışıyordu. Halit geri dönünce İsmail peşinden seslendi:

— «Kim aradı diyeyim.?»

— «Halit dersiniz.»

— «Peki» diyen İsmail bu adamın peşinden bakakalmıştı. İsmail'in yanındaki adam:

— «Neden anlattın herifi de?» diye sordu.

— «Kim gelirse yok de dedi patron»

— «Kim vardı yanında?»

— «İsak efendi ile kızı.»

— «Yoksa seninki şimdi İsak efendinin kızına mı taktı kancayı?»

— «Yok canım, birşeyler dönüyor gene ama anlamadım.»

— «Ne gibi?»

— «Para işidir. Haspi bey başka şeye kulak asmaz. Çocukluğundan beri tanırım.»

— «Çok zeki adam.»

— «Zeki değildir« dedi İsmail, «Çok kurnazdır.»

★

Haspi Teke, sak efendi ile kızı Esteri karşısına almış dinliyordu. Ester:

— «Ameliyat olmam lâzımmış» dedi.

— «Olun»

— «Korkuyorum.» diye Ester göz yaşlarını akıtmağa başladı hemen.

— «Zor değilmiş» diye Haspi ortaya bir lâf söyledi.

— «Çıban bu» dedi İsak efendi, «şöyle bir bıçak atacaklar. Haspi hepsi bu. Gel de lâf anlat.»

Haspi, göz kırparak İsak efendiye bir işaret yaptı. İsak efendi dışarı çıkmıştı. Haspi adam dışarı çıktıktarı sonra kalktı Ester'in yanına geldi. Saçlarını söyle bir okşadı kızın:

— «Valla, kardeşimin bir çıbanı vardı.» dedi, «Nah şurasında» diye poposunu gösterdi. «Çakıyı ateşte dağ-

layıp deldim ikin gün sonra sen sağ ben selâmet.»

— «Yalan»

— «Yalanım varsa gözüm çıksın.»

Kızın tekrar elini tutmuştu. Kız gözlerini kırpmadan Haspi'nin yüzüne baktı. Elini de adamın elinden çekmiyordu. O sırada kapı çalındı. Gelen İsmail'di:

— «Haspi bey» dedi.

— «Ne var?»

— «Adam geldi, sizi bekliyor.»

— «Beklesin» dedi. İsak efendi de içeri girmişti. Haspi daha İsmail gelirken elini kızın elinden çekmişti. İsak efendi:

— «Neye karar verdin?» dedi.

— «Ameliyata» dedi Ester.

— «Bu iyi« dedi yahudi.

Haspi Ester'e göz kırpmıştı. Önemli değil ameliyat gibilerinde de bir işaret yaptı. Sonra İsmail'in peşinden dışarı çıktı. Biraz evvel gelen adam onu bekliyordu ardiyenin içlerinde. Haspi adama sokularak:

— «Nerde depon?» diye sordu.

— «Küçük Mustafaşada.»

— «Rutubetli mi?»

— «Sanmam bir kere görün.»

— «Görelim ya» dedi. sonra da adamla beraber kapıya doğru yürürken, «Ben öğleden sonra gelirim» dedi. İsmail:

— «Ha söylemeyi unuttum. Halit adında bir adam aradı sizi.»

— «Ne zaman.»

— «Fahriye hanımdan hemen biraz sonra.»

Haspi durmuştu. Bir an düşündü. Demek adam karısını izlemişti. Bu depo işi çıkmasaydı. Beraber ya-

kalıyacaktı da. Sadece:

— «Ne dedi?» diye sordu.

— «Hiç bir şey söylemedi.»

Haspi adamla çıktı. O sırada Ester de babası ile yazıhaneden çıkmışlardı. İsmail:

— «Gidiyormusunuz?» dedi.

— «Evet»

— «Tekrar gelecek misiniz?»

— «Yarın uğrarız.»

Yahudinin peşinden bakan İsmail, Esteri alcı gözlerle süzmüş sonra da Haspi'nin kızın elini nasıl iki avucunda tuttuğunu hatırlamıştı. Yahudi ile kızı uzaklaşırken:

— «Ağzının tadını biliyor Teke» diye söylendi.

★

Yarım saattir Halit, Haspi ile beraber yanındaki adamı takip ediyordu. Küçükmustapaşaya kadar da bıkmadan usanmadan izledi. Sonra bir ardiyeye girdiklerini çıktıklarını gördü. Birden aklına bu sapa yerlerde ne aradıkları geldi. Hiç bir mana veremedi. Haspi Teke ile yanındaki adam içerde çok kalmamışlar gene beraber çıkıp geriye dönmüşlerdi.

Haspi ile adam tekrar yazıhaneye geldiklerinde Haspi, İsmail'e:

— Arkadaşla ardiye için kontrat yap kendi üzerine sonra buraya gel» dedi. İsmail, adamı alıp dışarı çıktı. Haspi de geldi. Bütün şeker stokunu ayni yerde tutmıyacak bir kısmını da buraya naklettirecekti.

ALTI

Tırakya'dan kaçanlar artıyordu. İstanbul'un Anadolu yakasında boş duran yalılar, evler yavaş yavaş tutulmağa başlamıştı. Avrupa'da harp gün geçtikçe yayılıyor her gün yeni yeni cephe haberleri gazeteleri dolduruyordu. Rusya ile Almanya da kapışmış, Japonya Perl Harbour baskını ile harbe girmişti. Avrupa'da başlayan harp Passifik okyonusunu da sarmıştı. Amerika baskının acısı ile posifekte dayanıyordu.

Türkiyenin de her an harbe gireceği, Mütefiklerin Türkiye ye baskı yaptığı harbe sokmak için Rosvetlerin Çoörçil'lerin İnönü'yü zorladığı anlatılıyordu. Hatta bir keresinde Hükümet, Harp kararı almış bunu meclise getirmeden Reisicumhur'a nakletmek için gece yarısından sonra Hükümet mensupları otobobillerle Çankaya'ya çıkmışlar ve İnönü'ye harbe girmek için hükümetin kararlı olduğunu, heyeti vekiliyenin bu neticeye vardığını söylemişlerdi.

İnönü vekillerini dinlemiş, sonra:

— «Mademki karar verdiniz, karar hükümet kararıdır. Uymamız lâzım.» demiş ve vekiller heyeti ile konuyu bir kere daha görüşmek üzere, başbakanlığa, gitmek için gece yatağından kalkmıştı. Çankaya köşkünden çıkan İnönü ve vekiller arabalarına binmişler köşkten aşağı inerlerken önde giden İiönünün arabası durmuş ve şöför arkadan gelip inönünün arabası durduğu için duran vekil arabalarına doğru koşup:

— «Reisicumhur hazretleri, vekil beyleri çağırıyor» demişti. Vekiller telâşla arabalarından inmişler, koşarcasını inönü'nün yanına gitmişlerdi. İnönü, gözleri yaş-

lı ışıl ışıl yanan Ankara ışıklarına bakıyordu. Hepsi bir an susup onun baktığı yerlere bakmışlardı. Baktıkları yerde sadece Ankara'nın yanan şehir ışıkları görülüyordu. İnönü ağır ağır:

— «Bakın şu ışıklara» demişti. Dikkatli bakın.»

Bütün vekiller dikkatle aşağılara bakmışlardı. İnönü, ne kendisine söyleyen sözleri dinliyordu ne de bir şey söyliyeceğe benziyordu. Sadece ışıklara bakıyordu. Neden sonra:

— «Bu yalnızca Ankara» demişti, «Dikkat edin arkadaşlar ışıklar sayamayacağınız kadar çok ışıklar var. Her ışığın altında en az otuz insan uyuyor şu an, belki de elli insan. Siz şimdi bunların hayatlarını, bu zorluk içindeki yaşantılarını, ama mutlu yaşantılarını tehlikeye atarak öleceksin diyeceksiniz onlara, hem de belki de hiç lüzum olmadığı halde. İstanbul'da bunun elli misli ışık yanıyor şu an, Anadolu da yanan ışıkları düşünün birde. İstanbulun onbeş mişli. Ve hepsinin altında bizim analarımız babalarımız kardeşlerimiz var.»

Susmuştu birden İnönü, konuşmuyordu. Sonra aniden karar vermiş gibi arabasına doğru yürümüştü. Vekiller halâ ışıklara bakıyorlardı. İnönüye haber vermek için gelen vekiller beş kişiydiler. Aşağıda Başbakanlıkta bekleyen diğer arkadaşlarının yanına İnönü'yü götürüyorlardı. Vekiller harp kararı almışlardı. Ama vekiller şimdi sadece ışıklara bakıyorlar ve İnönü'nün söylediklerini düşünüyorlardı. Sonra arkalarında bir araba sesini işitince kendilerine gelmişlerdi. Hepsi Reisicumhur'un başbakanlığa doğru hızla giden arabada uzaklaştığını farketmişlerdi. Arabalarına koştular ve yarım saat sonra vekiller heyeti bu

sefei başbakanlıkta Reisicumhur'un başkanlığında yaptığı ikinci bir toplantıda tarafsızlığını bozmamağa karar veriyordu.

Günler bu günlerdi. Türkiye her an harbe girer, hen an tecavüze oğrardı. İçerde ekmek karne ile verilmeğe başlamış, kaput bezi gaz tahsisle, ihtiyaç sahiplerine dağıtılıyordu, şeker serbest olarak beş liraya satılıyordu. Gün, bu gündü. Geceleri şehirler karartılıyor hava baskınlarına ancak bu kadar hazırlıklı olunabiliyor, sığınaklar açılan sığınaklar yıkılıyor, yahut suların istilasına oğruyordu. Gün, bu gündü. Fırınlarından günlük bir çeyrek istihkakını almak istiyenler arasında kavgalar oluyordu. İnsanlar normal yaşantılarını sürdürebilmek için didiniyor çırpınıyor, fakat hiç şikâyet etmiyorlardı. Avrupadan, Balkanlardan Rusyadan ve Pasifkten gelen haberler kan irin barut kokuyordu. Harbe girmemenin mutluluğu içinde insanlar içteki sıkıntıları normal karşılıyorlardı. Gün, bu gündü ve gün Haspi Teke gibi istifcilerin günüydü.

Yalnız şekerlerden bir milyon liranın üzerinde para vurmuştu. Haspi Teke Harp zenginliğinin ne demek olduğunu o zaman anladı. Onbeş senede yapamadığını bir senede yapmıştı. Bu arada yakalananlar, içeri atılanlar oluyordu. Haspi Teke ise istif ettiği unları da kaput bezini de şekeri de değerlendirmişti. Ama şurasını itiraf etmeliydi, Perran'ın bunda çok büyük yardımı olmuştu.

Ankara'ya yerleşmiş olan Perran, sonradan millet vekili olan bir yüksek memurdan işittiği haberi hiç vakit kaybetmeden Haspi Teke'ye telefonla bildirmişti. Perran:

— «Ben gelmiyorum Acele Ankara'ya gel» diyor du. Haspi:

— «Ben de gelemem.» dedi.

— «Öyleyse sana mektup yazayım.»

— «Yaz ne var? çok mu önemli?»

— «Çok, bildiğin gibi değil.»

— «Telefonda söyle.»

— «Telefonda söylenmez.»

— «Söylenir canım ima ile anlat.»

— «Sendeki şeylerden birisi beş lira oluyor.»

— «Ne zaman?»

— «Üç güne kadar.»

— «Anladım» dedi Haspi bu bana yeter.

Hakkının mahfuz olduğunu Perran'a açıkça söyledikten sonra telefonu kapamış ve yazıhanedeki Fahriye'ye dönüp:

— «Yaşadık» demişti.

— «Hayrola?»

— «Ankara'dan iyi bir haber aldım.»

Fahriye ile münasebetleri bir süreden beri devam ediyordu. Onlar, Halit'i atlattıklarını zannediyorlar, Halit'e buldukları iş ile de ona karşı vazifelerini yapmış olmanın rahatlığı içinde münasebetlerini sürdürüyorlardı. Halit Küçükmustapaşadaki ardiyenin içinde şeker saklandığını, bunun Haspi Teke'ye ait olduğunu öğrendiği günler bu günlerdi. Gerçi bu ardiye çok evvel tutulmuştu ama uzun izlemeler sonunda burda şeker olduğunu Halit yeni öğrenmişti. Karısının dostu ile ilişkilerini sürdürdükleri eve gitmelerini bekliyordu.

Nitekim Haspi Teke, Ankara'dan aldığı haberin de etkisi ile büyük bir neş'e içinde Fahriye ile dışarı çık-

mıştı. Bir taksi çevirip uzaklaşmışlardı. Halit'te peşlerinden bir taksiye atlamıştı. Halit:

— «Şu öndeki arabayı takip et» dedi söföre.

Şimdi iki araba sür'atle ilerliyorlar, Dolmabahçe İstikametine doğru gidiyorlardı. Haspi ile karısının bindiği araba bir Bebek-Eminönün tıranvayının arkasında kalmış kendi arabası da hemen peşlerinden onlara yetişmişti. Halit arada bir arkaya bakan Haspi tarafından görülmek için arabasının içinde tam siper yatmıştı. Dikiz aynasından müşterisinin öndeki arabayı kontrol ettiğini anlayan söför:

— «Ne o beyin» dedi, «Öndeki arabada bir tanıdığınız mı var?»

— «Sen işine bak» dedi Halit.

Şöför büsbütün işkillenmişti. İster misin bu adam kadını tahtalı köye yollasındı belkide karının kocasıydı? Araba durur durmaz içinden atlayıp çeksin tabancayı ve ikiel ateş edip adamla kadını vursundu. Müşterisi hapse o da sorgu sual mahkeme kapılarına düşsündü. Birden arabayı yavaşlattı. Başını derde sokmak istemiyordu şöför. Bebek —Eminönün tıranvayını geçen Haspi'nin arabası hızlanınca, arkadaki arabada Halit:

— «Yetiş şunlara» dedi.

Şöför hiç oralı olmadı. Halit:

— «Polisim» dedi, «Öndeki adam karaborsacı.»

— «Yalan» dedi şöför.

— «Gözüm çıksın»

Şöför gazlamıştı. İçinden ne kadar karaborsacı varsa hepsinin arasına avradına sövüyordu. Arabalar arka arkaya Akeretlerden yukarı doğru tırmanmağa başlamıştı. Şöför:

— «Yakalıyacak mısın?» diye Halit'e sordu.
— «Daha değil cürmü meşut yaptıracağım.»
— «Kadın kim?»
— «Yanında çalışıyor adamın.»
— «Bak sen. Kadınlar da mı girdi karaborsacılık oyununa.»
— «Belki de kadının haberi yoktur» dedi Halit.
— «Yoktur kimbilir?»

YEDİ

Yarım saattir Haspi ile karısının girdikleri evin önünde volta atıyordu. İşten kaçmıştı. Hiç bir şey elde edemezse hastaydım diye bir martaval atardı. Sigara üstüne sigara içiyordu. Haspi ile Karısı şimdi içerde keyiflerini sürdürüyor olmalıydılar. Halit, onbeş bin lira temizler bu işi diye düşünüyordu. Onbeş, belki de yirmi bin vuracaktı bu işten. O para da ona yeterdi. Başka türlü bırakmıyacaktı peşlerini başka türlü...

Birden kapı açıldı. Fahriye çıkıyordu. Halit koşarak kapıya geldi. Karısını göğüsledi. Haspi Teke'de görünmüştü Halit:
— «Girin içeri» dedi. Fahriye basılmanın verdiği telâşla:

— «Halit» diye bağırdı. Haspi sakin kapıyı tekrar açtı. Karı kocanın girmesini sağladı. Kendisi de girdi içeri. Halit sinirlenmişti, öfkelenmiş hatta öfkeden kudurmuş numarısı yaptığı halde Haspi hiç oralı olmuyordu. Halit:
— «Biliyordum biliyordum beni aldattığınızı» diye

— «Sen kendin hazırladın bütün bu numaraları. konuştu. Halit Haspi gayet rahat:
bu kadını da alet ettin» dedi.

— «Ne demek?»

— «Seninki mi? Şantajcılık demek, başka ne olacak?»

— «Bana bak Haspi bey» diyen Halit cebinden bir tabanca çıkarmıştı. Haspi adamın üzerine yürüdü, elini uzattı ve tabancayı çekip aldı. Kanepenin üzerine fırlattı attı:

— «Kaç para istiyorsun?» dedi.

— «Yirmi bin.»

— «Sen delirmişsin?»

— «Yalnız bu kadın için değil istediğim bu para.»

— «Niçin?»

— «Küçükmustapaşadaki şekerat diyesi için de.»

Haspi, işte o anda yıkıldı. Sallandı bir süre, sonra ne söyliyeceğini şaşırmıştı.

— «Çok palavracısın» dedi.

— «Adresini söyliyeyim mi?»

Haspi, adamı daha fazla konuşturmak istemiyordu. Fahriye'ye döndü:

— «Sen git» dedi! Biz kocanla anlaşırız.»

— «O da kalsın» dedi Halit.

— «O gitmezse hiç bir şey alamazsın.»

Bunu o kadar katı söylemişti ki, Halit bir an karısına baktı. Sonra Haspi'ye döndü:

— «Beni atlatmağa kalkarsan öldürürüm seni.»

— «Orası belli olmaz, kim kimi öldürür.» diye Has-

pi tabancadan tarafa yürüdü. Halit, adamla iyilikle konuşmadan başka çıkar yol göremiyordu. Herif, para meselesine girince çok sert çok hırslı oluyordu. Halit:

— «Gitsin» dedi.

Fahriye, kapıya doğru yürürken, Haspi'ye baktı. Haspi çık der gibilerde başı ile işaret yaptı. Fahriye çıkmıştı. Halit'le yalnız kalınca Haspi:

— «Üç bin lira vereceğim sana» dedi, «Bu da karının hatırı için.»

— «Yirmi bin» dedi Halit:

— «O kadar param yok»

— «Çok fazla var sende.»

— «Böyle bir saçmaya verecek o kadar param yok demek istedim.»

— «Yirimibin» diye Halit rahatladı. İş pazarlığa girmişti. Haspi, şantajın her zaman devam edeceğini, şekerin beş liraya yükselmesinden sonra adamın işi daha da azıtacağını bildiği için:

— «Yirmi bin veremem» dedi.

— «Vereceksin.»

— «Vermezsem.»

— «İhbar ederim.»

— «Şeker fiatları sabit.»

— «Sabit ama artmıyacağı ne malum?»

— «Ya inerse?»

— «O beni ilgilendirmez. Ben yirmi bini mi isterim.»

— «Ne için?»

— «Karımla yatıyorsun, bunun da mı seni mahfedeceğine inanmıyorsun. Zina davası açarım

— «İspat edemezsin» dedi Haspi Teke, «Fahriye gitti.»

Halit o zaman mandepsiye bastığını anlamıştı. Onun şaşkınlığı sırasıda Haspi:

— «İkibinbeşyüz lira» dedi.

— «Üç bin demiştin.»

— «Hayır dersen üçüncü teklifin ikibin olacak.»

Halit, hırsla ayağa kalktı.

— «Deli misiniz siz?»

— «İki bin.»

— «Olmaz vallahi.»

— «Binbeşyüz.»

Halit her konuşmasının kendi zararına olduğunu anlamıştı. Yıkık:

— «Peki» dedi.

HARP YILLARI İNSANLAR
HALİT

Halit, yazıhaneye elinde bir gazete ile tebessüm ederek geldi. Yazıhanede Mümtaz beyle Haspi oturuyorlardı. Kapı çalınıpta Halit içeri girince, Haspi, telâşla:

— «Bir dakika bizi beyle yalnız bırakın» dedi Mümtaz'a, «Çok önemli bir mesle konuşacağız.» Mümtaz, gelen adama şöyle bir baktıktan sonra:

— «Rica ederim» dedi. Adamı tanımıştı. Fahriye'nin evlendiği adamdı. Dışarı çıkarken bunun Haspi ile ne ilgisi var diye düşünüyordu. Halit, gayet rahat babasının yazıhanesindeymiş gibi baş köşeye geçip oturdu. Haspi adamın sırıtışından işkillenmişti. Halit:

— «Okudunuz mu?» dedi.

— «Ne var?»

— Herkezin elindeki stoku yani şeker stokunu bildirmesi isteniyor»

Haspi gazeteleri Halit gelmeden çok evvel görmüştü. Göz ucuyla bile gazeteye bakmamıştı. Sadece:

— «Ne demek istiyorsunuz?» diye sordu.

— «Ellibin.»

— «Ne elli bini?»

— «Dün binbeşyüze mutabık kaldığım işten bahsediyorum» dedi «elli bin oldu.»

Haspi sırıttı:

— «Çok zekisin» dedi:

— «Öyleydim.»

— «Vermezsem.»

— «Vereceksin.»

Haspi'de bu parayı vereceğini düşünüyordu. Ellibin lira çok büyük paraydı ama gene de verecekti. Sadece o depodaki şekerden ikiyüz elli bin vururdu. Halit'e geldi bir sigara uzattı:

— «Bir sigara almaz mısınız?» Halit, endişe ile sigaraya baktı. Bu adamın her hareketinden şüphe, her davranışından endişe ediyordu. Sonra karar vermiş gibi:

— «Alayım» dedi.

— «Parayı nasıl istiyorsun?»

— «Peşin.»

— «Bunu yaptığımı farzedelim, bir daha beni rahatsız etmeyeceğini nerden anlıyacağım.»

— «Etmem» dedi Halit.

— «Sana güvenemem» dedi, «Sen adi bir şantajcısın.»

— «Sen de aşağılık bir karaborsacı.»

— «İyi söyledin» diyen Haspi, «Taksit taksit alacaksın paranı» dedi.

— «Nasıl?»

— «Bu gün beş bin.»

— «Evet üç gün sonra bir beş bin daha.»

— «Evet sonra?»

— «Ondan üç gün sonra bir beşbin daha...»

— «Yani her üç günde bir beş bin öyle mi?»

— «Evet.»

— «Ya depodan şekeri başka yere kaçırırsan.»

— «Enayi değilim sokaklarda o kadar şekeri dolaştıramam.»

Halit'te düşündü. Sonra aniden ayağa kalktı ve elini uzattı:

— «Anlaştık.»

Haspi de adamın elini sıktıktan sonra kasayı açtı. Paraları saydı. Sonra tekrar el sıkıştılar ikisi de yaptıkları işten memnun sırıtıyorlardı. Halit kapıdan çıkarken:

— «Fahriye'nin selâmı var» dedi. «Sizi ziyarete gelecekmiş tekrar.»

Halit, içinden, pezevenk, diye geçirdi. Sırıtarak:

— «Memnun olurum» dedi. Halit çıkmıştı.

Hayatında yaptığı en akılıca iş olarak bu işi görüyordu Halit. Çocukluğu zaruret içinde geçmişti. İstanbul'un kenar semtlerinden birisi sayılan koyunbabanın aşağısındaki bostanlar içinde derme çatma bahçeli evde doğmuştu. Bir kız kardeşi bir de annesi vardı. Onlar, sürünüyorlardı. O para kazandıkça, işini tıkırına koydukça onlardan kopmuş, sonra kumara esrara alışmış ve Boyoğlu'na kapağı atmıştı Cebi ilk defa beşbini bir arada görüyordu. İlk defa annesi ile kardeşi aklına geldi. Fukaralara götürüp bir binlik verecekti. Parayı koyduğu cebini tıranvayın cam tarafına getirerek oturdu. Dışarlara bakıyor ve çocukluğunu düşünüyordu. İki senedir, annesi ile kardeşini görmemişti.

Tıranvay'dan indikten sonra, hızla Koyun babadan aşağıya inmeğe başladı. Biraz ötede bostanlar başlıyor-

du..Aşağıdan yukarı doğru çıkan yaşlı adamlar, ellerinde sepetleri ile makyajsız başı örtülü kadınlar gördü. Bunların arasında kendi komşuları olup olmadığına dikkat ediyordu. Fakat, hiç kimseye rastlamıştı yol boyunca. Halit, cebindeki paraları ceketinin üzerinden okşadı. İlk defa cebinde para varken evine gidiyordu. İlk defa, annesi ile kız kardeşi parası olduğu bir sırada aklına geliyordu. Onlara mutlaka bir beşyüz lira bırakacak, bir kaç ay rahat etmelerini sağlayacaktı. Adımlarını daha da sıklaştırmıştı. Karısının şimdi evde kendisini beklediğini, işi nasıl çevirdiğini merak ettiğini biliyordu. Karısı binbeşyüz lira için bütün bunlara tevessül etmesine hayret ettiği halde akşam hiç münakaşa etmemişti. Bir suçluluk kompleksi ile içine kapanmış, bu konu da değil, hiç bir konuda tek bir lâf söylememişti. Fahriye'nin için için kendisini yediğini biliyordu. Halit, kadına hiç bir şey söylememişti. Kendisinin ne kadar alçaldığına hayret ediyor olmalıydı.

Yokluk içinde büyümenin ne demek olduğunu, esrarın ve kumarın kendisini ne denli sardığını bileseydi hiç hayret etmezdi. Umurunda bile değildi. Fahriye ister Haspi ile ister başkası ile yatıp kalksındı onun umurunda bile değildi. Tek bildiği şey, tek inandığı şey, şimdi o Fahriye'nin, kendisine elli bin lira temin etmiş olmasaydı. Bununla neler yapmıyacaktı? Nelerle, kendisini bundan sonraki hayata karşı, mücehhez kılmıyacaktı.

Evlerinin kapısına kadar bu neş'e içinde geldi. Annesi ile kardeşi evde olmalıydı. Kapıyı çaldı. Neden sonra kapı açıldı. İhtiyar annesi kapıyı açmıştı. Halit:

— «Anne» dedi.

— «Sen misin Halit?»

Yaşlı kadın seçemeyen gözlerle evlâdına baktı: Şimdi bu adam gene ondan para koparmak için bağıracak, kıyameti koparacaktı. Kapıyı kapamayı geçiriyordu üstüne. Fakat Halit atik davranıp içeri girmişti. Hemen hiç bir şey söylemeden çıkardı cebinden ikiyüz lira koydu tahta masanın üzerine:

— «Sana para getirdim anne» dedi.

Kadın inanamamış gözlerle masa üzerindeki paraya baktı. Bu çok paraydı. Bu büyük paraydı. Kadın:

— «Nerden buldun yavrum« dedi.

— «Kazandım.»

— «Afferin, aferin evlâdım! Kadın paraları bir çırpıda koynuna atmıştı. Oğlunun bu parayı tekrar almasından korkuyor gibiydi. Halit:

— «Pakize nerde?» diye sordu.

— «Yok»

— «Nasıl yok?»

— «Ne bileyim bazan geliyor bazan gelmiyor.»

— «Nerde kalıyor.»

— «Beyoğlunda bir arkadaşı varmış onlarda kaldığını söylemişti geçen perşembe.»

Halit, şaşırmıştı. Kız kardeşi, güzel bir kızdı. Yoksa o da mı bozulmuştu? Yoksa onuda mı yokluk denen illet kolları arasında orospu yapmıştı? Gece evine gelmeyen kızlar, kadınlar Beyoğlu batakhanelerinden başka nereye düşerdi. Halit:

— «Yoksa» dedi. Arkasını getirmemişti. Annesi sakin sakin:

— «Başka ne yapabilirdi» dedi Günlerce aç oturduk.»

Halit ilk defa, bozuldu. İlk defa damarlarında akan kanın soğuduğunu hissetti.

Karına karışık:

— «Bir daha gelişinde söyle ona» dedi, «Bıraksın ordaki işini. Evde otursun ben para getiririm.»

— «Olur» dedi kadın ağlayarak. İnanıyordu oğlunun bundan sonra kendilerini aç komuyacağına. Anne ile oğlu, ikisi de gözleri yaşlı kucaklaşmışlardı. Halit bir süre daha oturduktan sonra giderken bir yüz lira daha çıkardı verdi annesine:

— «Bunu da Pakize'ye ver.» dedi.

Kadın gözlerine inanamıyordu. Halit arkasına bakmadan çıkıp yürümüştü. Yaşlı kadın oğluna bir hahve bile pişirmemişti. Otur kal, diyememişti. İçi parçalanıyordu. Bu para onlara üçdört ay belki de daha fazla yeterdi.

Ateş üzerinde kaynayan çorbayı gitti karıştırmağa başladı. Seneler evvelsini düşünüyordu. Rahmetli kocası sağken, Pakize ile Halit daha çocukken yokluk nedir görmemişlerdi. Sonra her şey peşpeşe gelmiş, seneler onun elinden sevdiği erkeği ile birlikte çok şey alıp götürmüştü. Çorba pişmiş olmalıydı. Onu ateşten indirdi. Bir tabağa koydu. Ekmek kırdı. Soğan çıkardı ve yemeğini yemeğe başladı. Günleri böyle Pakize'yi pencere başında beklemekle geçiyordu. Akşama doğru kapı çalındı. Gelen Pakize olmalıydı. Yaşlı kadın kapıyı açarken, oğlunun verdiği parayı kızına söyleyip söylememeği düşünüyordu. Kapıyı araladı, gelen hakikaten Pakize'ydi. Kız boyasız, dağınık saçları ile perişandı. Ağladığı kızarmış olan gözlerinden belli oluyordu Hemen içeri girdi. Annesine birşey söyleyip söyleme-

meyi düşünüyordu. Cebinde yüz lirası vardı. Yaşlı kadın:

— «Hele şükür gelebildin?» dedi.

— «Artık gitmiyeceğim.»

— «Neden?»

— «Hastayım.»

— «Neyin var gene?»

Pakize öfke ile annesine bakmıştı. Nesi var? Söylesin miydi? Önüne gelen adamla yatmaktan hastalık kapmıştı. Çalıştığı evde, artık onu işe çıkarmıyorlardı. Tedavi olmadıkça da gelmemesini tenbih etmişlerdi. Tedavi dediğin de öfle kolay işlerden değildi. Dünya para istiyordu. Yaşlı kadın kızının konuşmamasından, susmasından endişelenmişti:

— «Abin geldi» dedi. Sonra koynundan çıkardığı yüz lirayı Pakizeye uzattı, «bunu sana bıraktı.» dedi. Pakize gözlerine inanmıyordu. Sonra annesine baktı, dolu dolu gözlerle:

— «Sana?» diye sordu.

— «Bana da ayrı para verdi.»

Pakize bunun da bir başka yüzlük olduğunu, düşünmüştü. Annesinin elinden, yüzlirayı kaparak aldı.

— «Doktora gideceğim» dedi.

— «Bizim ihtiyar doktora git.»

— «Ona gitmek için geldim zaten Neydi o adamın ismi?»

Fakir babası, ünü Topkapıdan, Fatihe Edirnekapıya kadar yayılmış olan doktorun adını yâşlı kadın da düşünüyordu. Elli kuruşa hasta muayene eder, gerekinse de çok fakirlere ilâç parası bile verirdi. Yaşlı kadın:

— «Nasır bey» dedi.

— «Tamam Nasır bey, anlar mı benim hastalığımdan?»

— «Her şeyi bilir» dedi yaşlı kadın, «Her bir şeyi bilir Nasır bey.»

★

— «Belsoğukluğu» dedi kıza doktor.

— «Napmam lâzım?»

— «Ültraseptil alacaksın.»

— «Olur» dedi Pakize yüzü kızararak.

— «Zor bulacaksın kızım» dedi doktor, «Olanlar da karaborsadan veriyorlar dünya para»

— «Başka ne yapabilirim.»

— «Lavaj. Permangratlı suyla lavaj.»

Kız, öyle duruyordu. Eli ayağı titriyordu.

— «Kocan da kendisini tedavi ettirsin.» diyen doktor, «Unutma» diye konuşmasını sürdürdü, «Kocanda baktırsın kendine, yoksa hiç geçmez.»

Pakize, ağlamamak için dudaklarını ısırıyordu. Doktora vizite parasını sordu. Nasır bey:

— «Para istemez» dedi.

— «Olur mu?»

— «Sana ilâç lâzım hadi kızım. Git bir an evvel tedavi ol» dedi.

Pakize dışarı çıktığı zaman, bu yaşlı adama içinden dualar ediyor, onu namuslu bir ev kadını sandığı için minnettarlık duyuyordu. Yolda kimsenin yüzüne bakmadan eczanelerden birine girdi. Doktorun yazdığı reçeteyi uzattı:

— «Permangratlı su var. Ültraseptil zor bulunur» dedi eczacı.

— «Ben şimdi ne yapacağım?»

— «Bilmem bizde, Yok kızım» dedi eczacı. Genç kadın dışırı çıkıyordu ağlamaklı bir ifade ile, kapıya vardığı zaman eczacı arkasından seslendi:

— «Bir dakika.»

Pakize döndü baktı. Eczacı başını kaşıyarak ona yaklaşıyordu. Pakize umutla:

— «Var mı?» diye sordu, «Kenarda köşede kalmış, hiç değilse bir tüp.»

— «Var ama bir arkadaşta» dedi Eczacı «Yirmibeş lira istiyorlar.»

— «Olsun.»

— «Yarım saat sonra oğrarsanız kalfa gelecek onunla aldırırım.»

— «Çok teşekkür ederim» dedi kadın. Eczacı:

— «İnşallah kalmıştır» dedi.

Pakize, parayı vermeden çıkıyordu. Eczacı:

— «Parayı vermediniz» dedi.

— «Hemen mi?»

— «Öyle ya kızım, biz aldırırız, sonra sen gelip almazsın başımıza dert olur yirmibeş lira az para değil.»

Yüz lirayı uzattı Pakize, adam paranın üzerini saydı:

— «İki tüp varsa iki tüp alsın kalfa.»

— «İki tüp olsun.»

Bu sefer bir yirmi beşi daha aldı tezgâh üzerinden eczacı Pakize elli lirayı alıp çıkmıştı.

Kadın çıkınca, eczane sahibi iç tarafına geçti eczanenin ve bir çöp sepeti ile kapatılmış bir gizli dolabı açtı. Ağzına kadar dolu ültraseptillerin içinden iki kutu aldı. Cebine koydu. Sonra iç tarafa geçti oturdu. Keyifli keyifli sırıtıyordu. Yüz yetmişbeş kuruştan top-

ladığı Ültraseptilleri yirmibeşe yirmiyedibuçuğa sattıkça zevkten dört köşe oluyordu. O sırada kapı açılmış çıplak kafalı bir doktor gelmişti. Doktor Trakya'da o sırada doktorluk yapıyordu. Eski okul arkadaşıydı.

— «Merhaba Zeki» dedi eczacı, «İşler nasıl sizin taraflarda-»

— «Fena değil»

— Tırakya boşalıyormuş ha?»

— «Yok canım daha o kadar değil,» diyen doktor meseleye girdi. «Ültraseptil var mı?»

— «Napacaksın?»

— «Çok gidiyor Trakya'da.»

— «Kaçtan satıyorsun?»

— «Benim için büyük kâr değil» dedi doktor.

— «Bırak şimdi numarayı?»

— «Valla büyük kâr değil, köylüleri bedava muayene ediyorum. Sonra ültraseptil dayıyorum reçeteye. Üstraseptili, araya araya başları dönüyor. Sonunda bana geliyorlar reçeteyi değiştirmem için, bir tane evde olacak diyorum. Sonrası malûm ne tutturabilirsem.»

— «Onbeş yirmi?»

— Otuz otuz beş» dedi doktor. Eczacı şaşırmıştı. Hoşuna gitti:

— «İyi valla» dedi.

— «İyisi kötüsü bu.»

— «Ama İstanbul'da da ültraseptil kalmadı» dedi eczacı. «Bundan sonra ne yapacaksın?»

— «Depoya gideceğim.»

— «Yok ki?»

— «Sen de?»

— «Ben de var üç beş kutu.»

— «Kaçını kaça verirsin bana?»

Eczacı düşündü. Şimdi bu doktor onda Ültraseptil olduğunu biliyordu. Eşşoğlueşek, ihbar ederse duman olurdu. Dörttane olduğunu söylese ve:

— «Dört tane kaldı,» dedi.

— «Ver onları bana.»

— «Kaçtan?»

— «Yirmiden ver.»

— «Az be!»

— «Biz haybeye kürek mi çekelim?»

Eczacı, içeri gitti. Doktor içerde bekliyordu. Eczacı dört tanesini getirdi verdi. Yüz lira uzatan doktordan seksen lira kesti. Sonra:

— «Düşerse senin için bu fiattan daha alayım mı?» diye sordu.

— «Ne kadar olursa.»

— «Senin için başımızı belâya da sokarız bir kere arkadaş dedik bağrımıza bastık.»

Doktor çıkarken, Pakize içeri girmişti. Eczacı:

— «Oturun kızım» dedi. Doktoru kapının dışına kadar geçirdi. O uzaklaşınca da geldi. Pazike'nin yanına:

— «İşte» dedi. «Bu doktor olacak dürzü var ya,» Pakize giden adamın arkasından baktı. Görememişti. Eczacı:

— «Bu getirdi iki tüp» dedi, «Allahsız altmış lira aldı benden.»

Kız yorgun, üzgün ve bezgin gözlerle doktora baktı. Sonra çıkardı bir on lira daha verdi eczacıya, eczacı parayı cebine koyduktan sonra Ültraseptilleri kızın açık çantasına çıkarıp koydu. Sonra:

— «Bir dakika» dedi, «Lavaj suyunu da vereyim.» «İçeri girdi. Pakize içinden küfür ediyordu hastalığı kendisine bulaştıran adama.

★

O sırada Halit evinde paralarını sayıyordu. Her üç günde bir de daha beşbin lira alacığını düşündükçe zevkleniyordu. Bir siraga yaktı. Sonra dumanları da uzandığı divandan tavana doğru üfledi. Karısı evde yoktu. Kimbilir nerelerde sürtüyordu. Gene allah bilir o Haspi Teke'ye gitmişti. Artık Haspi Teke ile buluşması umurunda değildi. Haspi Teke onun için bir velinimet bir para ağacıydı.

İKİ

O sırada Haspi Teke telgrafla çağırdığı Musa'yı Haydarpaşa garında bekliyordu. Ondan cevapta almıştı: «geliyorum, karşıla» diye»

Yedi saat rötorı olan bu trende olması lâzımdı. Haydarpaşa garında bir aşağı bir yukarı dolaşırken, Adana'da bıraktığı Musa ile şimdi karşısına çıkacak Musa arasında bir fark bulup bulamayacağını düşünüyordu. Bir zamanlar, ona, istediğini yaparım, gerekirse Murtaza beyin kardeşini de öldürürüz diyen, Musa arasında fark var mıydı? Musa'yı karşılayacak, onu kendi muhitine hiç sokmayacak, İstanbul'un başka bir köşesine yerleştirecek sonra işi konuşacaktı.

Resmi elbiseli memurlardan birisine yaklaştı:

— «Ekspres ne zaman gelecek?» dedi.

— «Kurtalan mı?»

— «Yok canım Adana'dan.»

— «Yedi saat rötarlı» dedi adam.

— «Yedi saat geçti zaten.»

— «Birazdan gelir öyleyse» diyen adam, elindeki ekmeği sıkı sıkı tutuyordu. Haspi Teke uzaklaşan adamın arkasından baktı. Sonra tekrar garda dolaşmaya başladı. Bir dilenci:

— «İnşallah beklediğiniz gelir» dedi.

Haspiye kirli elini uzatmıştı. Haspi:

— «İnşallah» dedi ve yürüdü geçti. Adam arkasından baka kalmıştı. Neden sonra bir tren uzun uzun düdük öttürerek çıka geldi. Haspi Teke, gene bir memuru çevirmiş, Adana Ekspresi olup olmadığını sormuştu. Adam:

— «Adana yolcu treni» dedi.

Haspi garda yukarı doğru yürümeye başladı. Lokomotif yorgun bir canavar gibi yanından geçti. Haspi bütün camlara baka baka son vagona doğru yürümeye başladı. Tren durunca da ters yüzü döndü. İnenler, binenler, askerler siviller karma karışık bir hal almıştı koca gar. Birden Musa'yı kaybetmek korkusu ile telâşlandı. Çıkış kapısına doğru hızla yöneldi. Tam o sırada:

— «Haspi len Haspi!» diye bir ses onu olduğu yerde çivilenmiş gibi durdurdu. Musa'nın sesini tanımıştı. Döndü, saçları beyazlanmış, kara kuru Musa'yı tanıdı. O da paçayı düzmüştü. Üzerindekiler en yeni elbiseleri olmalıydı. Kahvecilik yaptığı devirdekilerden çok iyiydi. Koşarak Musa'ya doğru yürüdü. Kucaklaştılar. Musa:

— «Aklına nasıl geldik Teke» dedi.

— «Her zaman aklımdasınız oğlum.»

— «Kesme lan!»

— «Kesme mi dedin? Yoksa şeker olmasın.»

İkisi birden kıkırdamaya başladılar. Musa bir daha sarıldı. Haspi'nin boynuna onu yanaklarından öptü. Ufak tahta bir bavulu vardı Musa'nın. Haspi:

— «Yenge çocuklar nasıl?» diye sordu.

— «Hepsi iyi ellerinden öperler.»

— «Kasım efendi.»

— «Öldü o...»

Haspi bir an sustu. Musa:

— «Senin Fatma iyice fıttırdı.» dedi. «Herkesin peşinden Haspi oğlumu ver» diye dolanıyor. Haspi, bir an sarsılmıştı ama ona belli etmedi. Merdivenlerden iniyorlardı. Haspi:

— «Senden geçtiartık adam mıhlamak» dedi.

— «Çok şükür Allahıma.»

— «Arnavut Hasan?»

— «İçerde.»

— «Naptı gene?»

— «O bir şey yapmadı. Üzerine gelen birisini temizledi.»

— «Hay Allah.»

— «O vurmasaydı dürzüyü ben vuracaktım.»

Vapurda da Musa Hasan'ın katil oluşunu anlatıyordu. Haspi:

— «Senden geçti artık adam mıhlamak» dedi.

— «Hadi be nerden geçiyormuş.»

— «Yaşlandın be Musa.»

— «İhtiyarlasın senin babanın öküzleri.»

İkisi de gülüyorlardı. Haspi, çaylarını içerlerken Musa'nın kulağına eğildi:

— «Beşbin papele ne dersin?»

— «Nasıl beş bin?»

— «Bir adama bir kurşun, bir bam beşbin.»

— «Ne yaptı herif sana?»

— «Sen ne dersin?»

— «O kolay yalnız fena bir şey yaptıysa söyle de elim titremesin.»

— «Anlatarım» dedi Haspi. Musaya Halit'i bire bin katarak anlattı anlattı. Her söylediği sözde Musa, öfkeden kuduruyor, arkadaşına yapılmış şeyi kendisi için yapılmış kabul ederek, sinirleniyordu. Sonunda:

— «Nerede o?» dedi.

— «Yarın benim yanımda benim yazıhaneden çıkacak. Sen göreceksin dışarda bekleyerek...

— «Evet.»

— «Sonra takip et temizle.»

— «Oldu bu iş» dedi Musa. Haspi, bir süre sustu sonra:

— «Yarın o onbirde gelir, sen daha erken gel beşbini al benden. Oldu mu?»

— «Oldu.»

—«Ben şimdi geçerken yazıhanenin yerini gösteririm sana, sonra bir yere içmeye gideriz.»

— «Şarap» dedi Musa.

— «Şarap olsun.»

— «Şarap mı olsun?» dedi garson. Bir kenar meyhanede oturmuşlardı. Haspi:

— «En kralından» dedi. Musa da:

— «En büyüğünden» diye yansıdı.

Garson çekilip gittikten sonra, Haspi Adana hatıralarını açtı. Musa'yı bol bol neşelendirdi. Gece ikiye kadar içtiler, sonra aldı oteline götürdü. Ve sabaha karşı da evine geldi karısını uyandırmamaya dikkat ederek yatağa girdi. Sızdı.

ÜÇ

Kimse gelmeden Musa gelmişti yazıhaneye, Haspi onu kapıdan bekliyordu. Hemen beş bini toka etti. Musa:

— «Görüşemezsek haydi eyvallah» dedi. Böylesi daha iyi kimse birbirimizi tanıdığımızı görmesin.»

— «Konuştuğumuz gibi» dedi Haspi.

Musa paraları cebine indirir indirmez kaybolmuştu.

Haspi içeri girdi ellerini oğuşturdu. İstediği olacaktı. Şimdi gelecek olan Halit'e de bir beş verirse, onbeşbine bu işin içinden sıyrılacaktı. Kârı otuz beşbin papeldi. Seviniyordu.

İsmail'de gelmişti. İsmail'e çay söyletti. Sonra karşılıklı oturup çaylarını içmeye başladılar. Haspi son derece neşeliydi. Sanki kedileri, çuvala doldurmuşlar da Mihail efendiye kedi satacaklardı. O kadar tabii geliyordu olan işler ona. İsmail:

— «Keyfin yerinde» dedi.

— «Yerinde sayılır.»

— «Bugün bir başka türlü neşen var ama?»

— «Öyle mi hiç farkında değilim.»

O sırada kapı vurulmuştu. Gelen Halit olmalıydi. 'Geliniz' sözcüğünden sonra kapı yavaş yavaş açıldı. Tebessüm eden Halit'in başı göründü.Haspi:

— «Gelin gelin Halit bey» dedi. Sonra başı ile İsmail'e çık der gibilerde bir işaret yaptı. İsmail hemen dışarı çıkmıştı. Halit ilişir gibi, iskemleye oturdu. Haspi hiç konuşmadan, kasayı açtı beşbin lira çıkardı onu Halit'e uzattı. Sonra

— «Sayın» dedi.

— «Rica ederim.»

— «Yolda da bulsanız sayın» dedi.

Halit sayınayı affedilmeyecek bir hata kabul ederek parayı cebine attı. Sırıtarak:

— «Feriha ile hep bizden bahsediyoruz» dedi.

— «Çok iyi ne yapıyor Feriha hanım?»

— «İyidir. Allaha şükür» dedi Halit. «Bir gece bize yemeğe gelseniz.»

— «İnşallah.»

— «Vallahi bekleriz.»

— «İnşallah dedim.»

— «Çok güzel mezeler hazırlar Feriha, siz de bilirsiniz ya, boşuna anlatıyorum.»

Haspi içinden küfür ediyordu. Onun sinirlendiğini yahutta bu konuları konuşmak istemediğini anlayan Halit:

— «Müsadenizle ben çıkayım» dedi.

— «Ben de çıkıyorum,» diyen Haspi, kasayı kilitledi. Paltosunu alırken, «Ne tarafa gideceksiniz?» diye sordu.

— «Eminönüne doğru.»

— «Güzel beraber gideriz.»

Beraber çıkmışlardı. Haspi'nin gözleri çevreyi tarayınca, Musa'yı uzaktan gördü. İçinden sırıttı. Kedinin önüne fareyi bırakabilirdi. Birkaç adım sonra ceplerini araştırarak:

— «Afedersiniz» dedi. «Dönmem lâzım. Nüfusumu unutmuşum.»

Halit'in elini sıktı. Sonra ağır ağır geriye döndü. Musa'nın yanından geçerken Musa'ya da göz kırptı. Musa hiç oralı olmamış, cevap bile vermeden Halit'in peşine takılmıştı. Haspi gönül rahatlığı ile yazıhanesinin yolunu tuttu.

Halit, kendisini takip eden adamdan habersiz. Önce, Sirkeci'ye doğru yürüdü. Sonra döndü, Mısır çarşısının yanından geçti. Yürüyerek Mahmutpaşa'dan tarafa saptı. Kapalıçarşı'ya doğru yöneldi. annesi ile kız kardeşine para yerine kumaş alacaktı. Sonra, Kapalıçarşı'dan içeri girdi. Orda ki muhallebiciye girip bir tavukgöğsü istedi. Şeker fiatının artmasından sonra tavukgöğüsü pahalılaşmıştı. Halit tavukgöğsünü çok severdi. Böylesine para geçtiği bir sırada eline yemeyecekti de ne zaman yiyecekti. Musa'da onun arkasından oraya girmişti. İçinden, dümbük son tatlın bu, diyordu. Adamın hiç tanımadığı adamın yüzüne bakıyor, kendi kendisini sinirlendiriyor küfrediyordu. Bu herifi temizleyecekti. Can düşmanı, sanki en büyük hasmıydı tanımadığı, ismini bile bilmediği bu adam. Sonra adam kalkınca o da hesabı gördü. Peşine takıldı tekrar. Beyazıt'a çıktıkları zaman Halit hiçbir şey almamıştı. Bu zamanda para daha büyük bir zevkti. Daha garantili bir sevindirme aracıydı.

Halit, bu sefer Yenikapı tarafına doğru ara sokak-

lara sapmıştı. Musa'da adamı uzaktan uzağa takip ediyordu.

★

Pakize, tedavisini kendisi yapıyordu. Ürltraseptil'lerden bir kutusunu bitirmiş diğer kutuya başlamıştı. Akıntının kesildiğini zannediyordu. Bu ilâca devam ettiği takdirde o pis hastalıktan kurtulacağına inanmaya başlamıştı. O sabah ilâçlarını almış, sonra evde annesinin yemek pişirdiği sıralarda ortalığı toplamış, Karakurt'un romanlarından birisini almış sedire oturmuştu. Bir süre romana kendisini kaptırdı. Pencereden bostanlara daldı. Yeni bir hayat kurması gerekiyordu. Vaktiyle ağabeyisinin arkadaşlarından birisi ne kadar peşinden koşmuştu. Ne kadar onunla evlenmek istemişti.

Onunla münasebetine devam etse, şimdi onunla evlenmiş olacaklardı. Belki de mutlu bir ev kadını olacak anneciği de bu kadar sıkıntı çekmeyecekti. Ağabeyisi gibi değildi. Mahmut, uzun boylu yakışıklı bir delikanlıydı. Pakize, daha zengin daha iyi bir adam aramış, güzelliğine güvenerek daha büyük lokmaların peşinden koşmuştu. Sonu işte böyle olmuştu. Adam onu iğfal edip bırakmış, evli olduğu içinde karısına dönmüştü. Her şeyi, her şeyi şimdi olduğu gibi hatırlarken gözleri ıslanıyor, kaybettiği o güzel günlerin etkisi ile için için ağlıyordu. Annesi:

— «Şu tencereye bak yanmasın» dedi. »Ben Hasibe hanımlara geçiyorum.»

Yaşlı kadın dışarı çıkarken Pakize peşinden bakmıştı. Annesi gün geçtikçe çöküyor, gün geçtikçe bükülen beli onu toprağa daha çok yaklaştırıyordu. Kapı

kapanınca, Pakize tekrar bostanlara bakmaya, tekrar eski günleri anımsamaya başladı.

Tekrar romanı aldı eline, romandaki kıza kendisini kaptırmıştı. Hava subayı ile o dağlı kızın aşk hikâyesini belki de dördüncü defa okuyordu. Bunu bir gazetede tefrika olurken kesmiş, biriktirmişti. Gazete kâğıtları okuna okuna yıpranmışlar bazı yerlerde de okunmaz hale gelmişlerdi. Pakize, bir subayla evlenseydim, diye geçirdi içinden. Şimdi Anadollu'nun ufak bir kasabasında onun yanında, çocuklarının peşinde koşan bir ev kadını olurdum diye düşündü. Ufacık bir evleri olurdu. Kocası, kıtasına gittiği zaman ona yemekler hazırlar, çocuklarının üstünü başını temizler, sonra eline burda olduğu gibi romanını alır, kocasının gelişini beklerdi. Burnuna bir yanık kokusu gelince fırladı. Ocakdaki ateş üzerinden tencereyi kaptı musluk altına koştu. Yemeği yanmaktan zoruna kurtarmıştı. Az daha dalsa yemekleri yenmeyecek hale gelebilirdi.

Kapı çalınıyordu. Pakize koşarak kapıya gitti. Kapıyı araladı. Ağabeyisinin başı içeri doğru uzanmıştı.

— Ağabey» dedi.

— «Pakize, annem evde yok mu?»

— «Yok» dedi Pakize ağabeyisini içeri almıştı. Halit, içeri girdi. Tüm gençliğinin delikanlılığının geçtiği ev ona birden sıcak, tatlı ve anılarla dolu şirin bir yuva olarak göründü. Derin derin nefes aldı.

— «Annemin yemek kokusunu üç kilometreden tanırım» dedi.

Pakize, ağlamamak için kendisini zor tutuyordu. Halit:

— «Size para getirdim» dedi. Masanın üzerine beş

yüz lira tutarında olan bir yığın kağıt para bıraktı. Pakize hiç bu kadar çok parayı bir arada görmemişti Ağabeysinin yüzüne baktı.

— «Yemek yer misin?» diye sordu Pakize.

— «Yerim tabii.»

— «Otur da sana yemek hazırlıyayım.»

Halit, kardeşine geçen gelişinde neden evde olmadığını, nelerde sürttüğünü soramıyordu. Onun düştüğü uçurumdan haberi vardı. Arkadaşları ile bu yüzden arası da açılmıştı. En iyisi bu konuları hiç açmamaktı. Pakize kendisine de yemek koymuş, tahta masa üzerine iki kişilik sofra hazırlamıştı. Daha doğrusu yemek kabına iki kişiye yetecek yemek dökmüştü tencereden. Sonra bir çatal uzattı ağbeysine kendisi de öbür çatalı aldı eline, evde ekmek, vesikalı ekmekten ne kadar varsa o kadar vardı. Halit:

— «Ben size un da bulurum» dedi, «Bir arkadaşım var fırıncı ondan getiririm»

— «Ne iyi olur. Annem kendi ekmeğini entarisine diktiği cebinde taşıyor.»

— «Yaşlandıkça çocuklaşır insanlar» diye Halit etmeği katık yaparak yemeğe başladı. Pakize:

— «Evlenmişsin» dedi, «Annem söyledi.»

— «Evet.»

— «Memnun musun karından.

— «İyi insan.»

— «Bir gün buraya getirsene.»

— «Getireceğim tabii.»

— «Güzel mi?»

— «Fena değil. Herkez güzel diyor.»

Ondan sonra hiç konuşmadan bir süre yemek yemişlerdi. Pakize, ağbeysinin baba evinde sıkılmaması

için ona olur olmaz şeyler anlatıyordu. Çocukluklarındaki arkadaşlardan söz ediyordu. Sonunda:

— «Bakkalın kızı Neclâ vardı ya» dedi.

— «Evet»

— «Evlendi»

— «Kiminle?»

— «Bilmem, Kocasının çok zengin olduğu belli.»

— «Allah mutlu etsin» dedi Halit.

— «Halâ seviyor musun onu ağbey?»

Halit sofradan kalkmıştı. Tek odalı evde bir aşağı bir yukarı gitti:

— «Sevsem nolacak?» dedi «Herşey o kadar değişti ki. Özellikle ben. Eski Halit yok artık senin karşında Pakize. Aşağılık bir adam oldum. Şartlar böyle yapıyor insanı.»

Pakize, birden hıçkıra hıçkıra ağlamağa başlamıştı. Bu gözyaşlarının arkasındaki dıramı biliyordu. Halit. Hiçbir şey sormadı. Hiç bir şey sormak istemedi. Sadece kız kardeşini kollarının arasına aldı. Onu saçlarından öptü:

— «Ağlama kızım» dedi. «Harp bu, hepimiz birşeyler kaybediyoruz. Birşeyler kazandığımızı sanıyoruz.»

— «Ne iyisin ağbey.»

— «Kimbilir belki de çok kötü bir adamımdır.»

— «Böyle söyleme Allahını seversen.»

— «Peki peki» dedi Halit, «sende sil göz yaşlarını.»

Halit, kızkardeşini teselli ederken kendisi de teselliye muhtaç olduğunu düşünüyordu. Pakize, sedire oturduğu zaman, Halit'te bahçeye çıkmış annesinin ektiği ufak bahçeyi dolaşmağa başlamıştı. İncir ağacına, kurumuş çiçeklere baktı. Sonra derin derin ha-

vayı çiğerlerine çekti. Tekrar içeri girdi. Pakize ağbeysini okşayan gözlerle izliyordu. Halit:

— «Gitsem artık» dedi.

— «Annemi görmeyecek misin?»

— «Ne zaman gelir?»

— «Neredeyse gelir komşulara geçmişti. İstersen çağırayım» dedi Pakize.

— «Beklerim.»

Ceketini çıkardı. İskemle üzerine koydu. Sonra sedire geçip uzandı. Gözlerini tavana dikti. Fahriye'yi düşünüyordu. Karısına karşı çok sert davranmıştı. Haspi Teke'den elli bin lirasını aldıktan sonra Anadolu'nun herhangi bir yerine gidip. orda yerleşmeyi, orda yeni bir hayat kurmayı, kız kardeşi ile annesini de yanına almaya düşündü uzun uzun. O zaman belki mutlu olurlardı. Pakize:

— «Şubeden celp gelmiş sana galiba annem öyle bir şeyler söylüyordu» dedi. Halit, yattığı yerden fırladı:

— «Ne zaman?»

— «Hiç haberim yok. Her halde ihtiyatlığa çağırmış olacaklar» dedi, «Sen askerliğini yapmıştın.»

Halit, allak bullak olmuştu. Askere alırlarsa tekrar herşey bozulacak, bunu fırsat bilen Haspi Teke alacağı paranın büyük bir kısmının üstüne yatmak istiyecekti. Parayı almadan şurdan şuraya gitmezdi. Biraz sonra annesi geldiği zaman, oğlunu kucakladı, oğlu için gelen celbi aradı aradı, nihayet eski evrakları sakladığı torbayı karıştırdı. Buldu. İki ay önce gelmişti celp. Halit şimdi kaçak olarak aranıyor olmalıydı. Pakize:

— «Ne yapacaksın?» dedi.

— Şimdilik yapacak bir şey yok» diye cevap verdi. Annesi:

— «Karında getirsene, buraya iki ocak kaynamaz hiç değilse» dedi.

Halit, karar veremiyordu. Demekki evine gelen polisler, askerlik meselesi için kendisini aramışlardı. Karısı iki gün önce polislerin kendisini aradığını söylediği zaman Haspi Teke'den şüphelenmişti. Şimdi evine de gidemezdi. Belki de gündüz evde bulunmadığı için gece gelirlerdi. Havanın kararmasını bekliyecekti.

★

Musa üç saattir bostanlar arasında Halit'in evden çıkmasını bekliyordu. Hava karardıkça da eve daha çok yaklaşıyor, evi daha iyi göz altında tutuyordu. Saat sekize doğru, Halit evden çıkmıştı. Kendisine doğru geliyordu. Yollarda in yoktu, cin yoktu. Hava ayazdı ve ince ince yağmur yağıyordu. Elleri soğuktan morarmış olan Musa adamı takip ederken elerini ısıtmağa çalışıyordu. Bir süre bostan aralarından giden adamı izledi. Daha tenha daha karanlık bir yere geldiği sırada hızlandı. Adama yaklaştı. Sonra Halit'e sokularak, Haspi Teke'den öğrendiği ismi ile seslendi.

— «Hey Halit Halit.» Halit gece bile kendisini tanıyan bu adamın eski tanıdıklarından birisi olması lâzım geldiğini sandı. Durdu sonra arkaya baktı, adamın yüzü belli olmuyordu. Adam bir kaç adım daha yaklaştı. Bir alev çıktı adamın siyah silüeti içinden bir ses duydu, duymadı. İkinci kurşunu da yer yemez boylu boyunca toprağa düştü, akan kanı çamurlu sulara karışmıştı.

Musa koşarak karanlıklar içine bostanların arasına daldı. Caddelere, büyük sokaklara doğru nefes nefese bu kaçış Adana'ya kadar gidecekti.

FAHRİYE

BİR

Halit'in ölümünden, iki gün sonra çıkan gazetelerde Fahriye haberi oldu. Şehremini ile Koyunbaba arasındaki bostanlar arasında Halit adında bir asker kaçağı, üzerinde dörtbinikiyüzseksenbeş lira ile ölü olarak bulunmuştu. Adam zaten esrar işinden ve bazı kirli işlerden sabıkalıydı. Kendisi gibi esrarkeş yahutta kumarbaz arkadaşları tarafından öldürüldüğü sanılıyordu. Üzerinde bulunan para varislerine kalacaktı. Çünki, böyle bir paranın çalındığı, yahutta bir esrar satışından temin edildiğine dair bir delil yoktu.

O gün Morg'ta kocasının cesedini tanıyan Fahriye morgtan çıkarken yaşlı bir kadın bir de genç güzel bir kadınla karşılaştı. Bunların Halit.in annesi ile kardeşi olduğunu kendisine söylemişlerdi.

Halit'in ölümü bu üç kadını birbirine tanıştırdığı gibi yaklaştırdı da. Pakize yengesinden çok hoşlanmıştı. Çünki bu para o zaman için çok büyük bir paraydı. Parayı ana kıza bırakmak istemesi, hiç bir hak iddia etmemesi ikisinin de hoşuna gitmiş onlar da, yarısı senin hakkın, diye Fahriye'ye yaklaşmışlardı.

Morg, dönüşünde Halit'in cenazesini kaldırma işini bir evden idare etmeğe karar vermişlerdi. Gelinin evine giden Pakize ile annesi, bir ocak kaynatmayı uygun bulmuşlardı. Pakize bir ara yengesine:

— «Biz de istersen buraya gelelim» dedi.

— «Siz bilirsiniz?»

«Bizim evimiz bundan köhne ama bir iyiliği var, kira vermiyoruz» demişti Pakize eldeki para ile daha çok dayanırız demek istemişti Fahriye karışık duygular içindeydi. Hiç bir şeye karar veremiyordu. Kendi evine, annesinin yanına dönmeği de düşünüyordu. Annesi şimdi onu nasıl karşılardı. Haspi'nin metresi olduğu günden beri ailesinden kimseyi görmemişti. Daha doğrusu onlar Fahriye'yi görmek istememişlerdi. Haspi, kocası öldükten sonra ona nasıl davranacaktı? Bunu da merak ediyordu.

Bir gün Haspi'nin yazıhanesine gidecek, ondan iş isteyecekti. Kocası ondan on bin lira çekmişti. Bunu bakalım Haspi hazmetmiş miydi? Yoksa o kızgınlığı halâ devam ediyor muydu?

Pakize de çeşitli sualleri kafasında bir türlü cevaplandıramıyordu. Üç kişilik bir aileye, bu çok ama sayılı para, ne kadar yeterdi? Acaba hastalığı tam geçmiş miydi? Çalışmaları gerekirse yalnız Pakize çalışır gene o bildiği eve gider o güzel yengesinin de perişan olmamasını temin ederdi.

Yaşlı kadın, şimdi iki kızı varmış gibi hayata karşı kendisini daha kuvvetli görmek için çaba sarfediyordu. Neticede bir ay sonra kendi evlerinde toplandılar. Haspi'nin yazıhanesine gidemiyen Fahriye, annesinden de yüz bulamayınce Pakize ile annesinin peşine takılmış onların evine yerleşmişti. Burda eldeki avuçtaki paralarını idareli harcayarak hayatlarını devam ettirmeğe çalışıyorlardı. Dörtbin ikiyüz seksen beş liradan ellerinde bir süre sonra üçbinbeşyüz lira kalmıştı. Pakize:

— «Bir ev alsak» dedi.

— «İki bin liraya güzel bir ev alınır hakikaten» diye Fahriye de ona iştirak etti. Sonunda Fatih'te buldukları bir evi iki binikiyüz liraya kapattılar. Ondan sonra da çok azalan paraya, yeni bir katkıda bulunmak için iki kadın da iş aramağa çıktılar. Fahriye ilk olarak Haspi Teke'ye gitti. Haspi Teke kendisini çok iyi karşılamış fakat, ne tekrar buluşmak istemiş ne de hemen iş vermişti. Atlattığı her halinden aonlaşılıyordu. Fahriye, bir hafta sonra oğramasını söyleyen Haspi'ye güvenerek bir hafta sonra yazıhaneye gittiği zaman İsak efendi:

— «Haspi Ankara'da» demişti, «Sen haftaya oğra kızım.» Fahriye yıkılmış olarak çıkıp gitmişti yazıhaneden. Bir daha da gelmemek kararındaydı. İsak efendi, yanındaki İsmail'e:

— «Bu kadın Haspi'nin başını derde sokacaktı.» demişti. «Şimdi bir daha yanına alırsa başı tekrar derde girer.»

O sırada Haspi çıkıp gelmişti. İsak efendi:

— «Senin eski göz ağrın geldi. Kocası ölmüş iş istiyor» dedi

— «Atlataydın.»

— «Atlattım ama çok üzüldü.»

— «Üzülsün orospu, az mı çektirdi bana.»

Haspi o arada kilosunu 490 kuruşa yani normal borsadan on kuruş ucuza tüm elindeki şekerleri satmıştı. Çünki, sıkı aramalar başlamıştı. Halit'in bir şantajcı ortağı daha olur başımı derde sokar diye düşünüyordu. İsak efendi ile birlikte tuttukları depoları da boşaltmıştı. Şimdi rahat rahat otomobil lâstiği ve yedek parça karaborsasını yönetiyorlardı. Onun için de Be-

yoğlunda bir parçacı dükkânı açmışlar işi o tarafa aktırmışlardı. Buradaki yazıhaneden de öteki işleri yönetiyorlardı. İnşaat malzemesinin altında da oto yedek parçaları saklamak daha kolay oluyor, yukarıki dükkândan ısmarlanan parçaları, burdan yukarı, İsmail vasıtası ile yolluyorlar ve dünyanın parasını kazanıyorlardı .Beyoğlundaki mağazanın kontratı Mümtazın üzerine yapılmıştı. İş böylesine kolay böylesine tıkırında gidiyordu. Haspi:

— «Birdaha gelirse Fahriye Haspi Teke burasını İsak efendiye sattı kendisi de Ankaraya yerleşti de... İçeri bile alma» dedi İsmail'e.

— «Olur.»

★

Kaynanası hastalanınca, eldeki avuçtaki para da doktorlara gitti. Fahriye bir kere daha Haspi Teke'nin kapısını çaldı. Kendisini giriş kapısında karşılayan ismail

— «Haspi bey yok artık burda» dedi, «Sattı savdı Ankara'ya yerleşti.»

— «Mümtaz bey»

— «O da ayrıldı burdan» Hakikaten Mümtaz da Beyoğlundaki mağazadan aşağıya inmiyordu. Fahriye bu sefer iyice çökmüş olarak yazıhaneden çıktı. Vapura binip Kadıköye annesine gitti. Annesinin ölmüş olduğunu, ölmeden evvel de evi sattığını parasını da kızkardeşi ile askerde olan ağbeysinin aldıklarını öğrendi .İki gözü iki çeşme, hasta kayınvadesi ile Pakize'-

nin yanına döndü. Bir gün sonra da kayınvalde hayata gözlerini yumdu. İki genç kadın bu evde yalnız kalmışlardı. Şimdi ikisi bir birlerine daha çok yaklaşmışlar, birbirlerine daha çok ihtiyaç duymuşlardı. Ağlayarak uzun bir süre evde kapandılar. Eldeki avuçtaki papa suyunu çekiyordu.

Nihayet bir gün o hale geldiler ki ertesi gün yiyecek almak için paraları kalmamıştı. O gün pakize sürdü sürüştürdü. En güzel elbiselerini giydi ve:

— «Ben eski işime gideceğim. Bir de ben şansımı deniyeceğim» dedi.

— «Nerde çalışıyorsun?»

— «Bir terzide.»

— «Ben de geleyim mi?»

— «Olmaz bir kere ben gideyim de, akşama gelirim.»

Pakize evden çıktı. Madam'ın evine gitti. Madamın evi baskınla kapatılmıştı. Kadının Kurtuluşta da bir evi vardı. Bu sefer oraya kalktı gitti. Kadın evdeydi. Burasını hiç bir zaman işletmemişti. Pakizeyi, büyük bir alayişle karşılayan madam:

— «Kiz sen nerelerdesin, kaç zamandır hiç arayıp sormadın, öldük mü? Kaldık mı? İnsan merak etmez mi?» diye tarizlerde bulundu. Ona evdeki çingene hizmetçiye kahve yaptırdı. Pakize'nin kendisinden sonra bir yerde çalışmadığını öğrenince de:

— «Paraya ihtiyacın var mı?» diye sordu.

— «Olmasa gelir miydim?»

— «Ne kadar?»

— «Ne kadar verirsen.»

— «Yirmi lira vereyim sana, yarın da burda ol elimde çok iyi bir müşteri var» dedi.

— «Olur.»

— «Bir haftaya kadar, Tünel'de yeni bir ev açacağım oraya başlarsın.»

— «Olur» dedi tekrar yıkık olarak Pakize. Madam:

— «Yarın gel ama» dedi, «Kıyak heriftir. Söz verince onu boş çevirmek istemem. Senden başka da kimse yok elimde şimdi. Kızların hepsi dağıldı.»

— «Melâhat noldu?»

— «İşitmedin?»

— «Noldu?» diye Pakize merakla, o hayattaki en yakın arkadaşını sordu. Madam:

— «Vurdular» dedi.

— «Sahi mi?» ağlamamak için dudaklarını ısırıyordu. Öbür kızları soramadı bile. Biraz daha oturduktan sonra Pakize çıktı ve döndü. Yengesi yüzüklerinden birisini satmış, yemekler yapmıştı. İki kadın afiyetle yemeklerini yerlerken Pakize, çantasından onbeş lira çıkararak Fahriye'ye verdi parayı:

— «Bu gün hiç çalışmadan avans verdiler yirmi lira» dedi, «Onbeşi senin olsun eve harcarsın, beşi de bana yol parası» dedi.

Ertesi gün Madam, onu o 'Kıyak' müşteri ile kendi evinde buluşturdu. Adam hakikaten harp zenginiydi. Pakizeden de çok hoşlanmıştı. Hayvan gibi saldıran adamın tüm sıldırılarına boyun eğdi. Orasında burasında da çürükler kaldı. Adam onunla iş tuttuğu sırada, içki içirdiği için Pakize'ye, Pakize eve yarı serhoş döndü. Fahriye kızı serhoş görünce ve boynunda da bir iki çürüğü farkedince yaptığı işi hemen anlamıştı. Pakize sızınca Fahriye odada bir kenara çekildi uzun uzun

ağladı. Kendi sonunu da Pakizede görüyordu. Bakalım nereye kadar danayacaklar, nereye kadar işleri idare edebileceklerdi.

Artık ekmek bulunmuyordu. Karnenin dışında ekmek temin etmek çok zorlaşmıştı. Karaborsada çeyrek ekmekten daha azına, birbuçuk iki lira veren çıkıyor gene de ekmek bulamıyordu. Fısıltı haline söylenilenlerse korkunçtu. Güya silolarda buğdaylar, tonlarca buğday çürümeğe terkedildiği halde yemek için halka dağıtılmıyordu. Bu sebeple de halk, halkla beraber Pakize de Fahriye de İnönü'ne düşman olmuşlardı. Sabun Zeytinyağ süiistimalleri, şeker karaborsacılarının vurgunları, ortalığı kasıp kavuruyordu. Açlık, para olduğu halde açlık, insanları kemirmeğe başlamıştı.

Bir gün Pakize heyecanla geldi. Fahriye'ye:

— «Şişli de bir parti verilecek» dedi. Sonra konuşup konuşmamak arasında bocaladı kaldı. Fahriye:

— «E! anlatsana» diye zorlamak, zorunluğunda kaldı.

— «Bir arkadaşını getir dediler bana, türlü yiyecek var, bol, şampanya su gibi olacakmış.»

Pakize gözlerini Fahriye'ye dikmişti. Sonra:

— «Bizdeki gibi» dedi, sustu.

— «Evet bizdeki gibi.»

— «Kalmak zorunluğunda değilsin. Ziyafetten sonra çekip gidebilirsin.»

— «Sen neden kalacaksın?»

Fahriye, bunu inadından soruyordu. Pakize yengesinin kollarına kendisini attı. Sonra tireyen bir sesle bir nefeste boşandı:

— «Bizi kiraladılar, ben bir randüvu evinde çalışıyorum.»

Bu samimi itiraf karşısında Fahriye yıkılmamıştı. Biliyordu. Pakize'nin nerde çalıştığını. Sadece:

— «Ağlama kardeşim» dedi.

— «Kızmadın bana değil mi?»

— «Hayır.»

— «Aşağılık bir orospu olarak görmüyorsun beni değil mi Fahriye»

— «Ne münasebet gerekirse ben de kalırım.» Bunu Fahriye gözlerinden akan yaşı kıza göstermeğe gayret sarfederek, dişlerini sıkarak söylemişti. Artık tüm zenginlere tüm varlık içinde olanlara karşı kin ve nefret duyuyordu. Onları, hiç sevmemişti, hiç sevemiyecekti.

İKİ

Toplantının olduğu salondaki açık büfe üzerinde kuşsütü eksikti. Sandoviçlerin unlu maddelerin çeşitlileri göz kamaştırıyordu. Yok yoktu. Kadınlı erkekli büyük bir gurup masa üzerindekilere hücum etmişlerdi. Ellerinde kalın sigaralar olan dört beş kel kafalı göbekli adam pürolarını, ellerindeki altın yüzükleri göstermek ister gibi, içiyorlar ve masaya hücum edenlerle alay ediyorlardı. Bir tanesi:

— «İyiki böyle bir parti verdin Memduh bey» dedi, «şu açların haline bak.»

Lâstik karaborsasından vurgun vurmuş Memduh beyle, Tırakya'dan canlı hayvan alan celep Mustafa bey kahkahalar atarak masadakilerle alay ediyorlardı. Hulusi bey:

— «Üç liraya buzaklı inek satın alıyor bu vicdan-

sız» dedi Memduh bey celebi göstererek.

— «Alır alır iş bilenin kılıç kuşananın.»

Masadan gözlerini ayırmayan Celep:

— «Kadınlar da tavlayanın» dedi, «Şu iri göğüslü fındık kurduna bak.»

Fahriye'yi gösteriyordu. Fahriye ile Pakize masa üzerindeki sandoviçlerin üzerine masadaki çerezlerden koyup koyup atıştırıyorlardı. Celep:

— «İyice açmış fukaralar» dedi.

Sonra arkadaşlarını orda bırakarak Fahriye ile Pakize'ye sokuldu. Fahriye karnının doyduğu bir sırada ense kökünde sıcak bir nefes duyarak başını çevirdi. Şişko bir adam:

— «Madam'ın kızlarındansınız değil mi?» dedi.

— «O değil ben Madamın kızıyım» dedi Pakize.

— «Hepsi ayni kapıya çıkar.»

— «Ne demek hepsi ayni kapıya çıkar.» diye Pakize itiraz edecek oldu. Tam o sırada daha gösterişli bir adam yanlarına sokulmuştu.

— «Hanımı tanırım Musta bey» dedi. Celep ceketinin iliklenmeyen düğmesini kapamağa çalışarak;

— «Afedersiniz» dedi. «Afedersiniz, siz tabii tanırsınız beyim» diyerek çekildi. Fahriye de Pakize de şaşırmışlardı. Gelen adam:

— «Özür dilerim» dedi, «Öyle konuşmak zorundayım. Ben Kemal.»

— «Memnun oldum.»

Pakize atıldı:

— «Ben Pakize, bu hanım da Fahriye hanım.»

— «Memnun oldum.»

O sırada Memduh bey, Pakizenin omuzuna dokundu:

— «Bu dansı beraber yapalım mı?

Pakize, müsade isteyerek ev sahibinin önünde, Kemak beyle Fahriye'yi yalnız bırakarak, piste doğru yürüdü.

Kemal:

— Burasının havası size dokunur» dedi, «İsterseniz yandaki salona geçelim.»

— «Siz bilirsiniz.»

Adam onu kolundan kibar bir şekilde tutarak yan odalardan birisine doğru götürmüştü. Kemal bey kimsenin olmadığı bu salonda daha kapıyı kapar kapamaz kadına saldırdı. Fahriye insiyaki olarak kendisini korumak isteyince da adam sinirli:

— «Ulan bırak numarayı» dedi, «Buraya naz yapmağa gelmedin her halde.»

Fahriye şaşırmıştı. Adam:

— «Memduh bey hepinizin parasını ödemiş Madam'a» dedi.

Fahriye aptallaşmıştı. Kendisi de satılan kızlarla beraber toptan bu zengin beylere verilmişti demek. Adam onu kolundan çekip yandaki bir kapıdan içeri doğru sürükledi. Bağırıp çağırmasının, ortalığı ayağa kaldırmasının sonunu Pakize için kötü bulduğundan ses çıkaramıyordu. Kemal adındaki adam onu bir yatak odasına sokmuş ve kapıyı kaparken sert bir şekilde:

— «Soyun» demişti. Yapacak hiç bir şeyi yoktu. Çaresiz:

— «Peki» dedi.

Ağlayarak göz yaşlarını da adama göstermemeğe çalışarak soyunmağa başladı.

Kemal, acele acele ona yatakta sahip olduktan sonra

— «Sahi be» dedi, «Sen öteki kadınlara hiç benzemiyorsun. Adın ne senin?»

— «Macide.»

— «Yalan söyleme ama.»

— «Vallahi Macide»

Kemal giyinmiş, sonra kadından memnun olduğunu göstermek için, Memduh beyin parasını ödediği kadınlardan biri olmasına rağmen çıkarıp iki onluk atmıştı yatağın üzerine. Sonra da kapının kilidini açmış ve dışarı çıkmıştı. Fahriye içerde yatak üstünde ağlayarak utancından dışarı çıkamıyordu.

Dışarda da Kemal, biraz evvel çok zevklendiği bir kadınla yatışını İsmail'e anlatıyordu. İsmail

— «Yenilerden olacak» dedi.

— «Ben de ayni kanatteyim.»

— «Nerde kadın.?»

— «Salona bitişik misafir yatak odasına bıraktım belki de halâ ordadır.»

— «Dur ben de gideyim ordaysa iyi olur bari bizde baş göz oluruz.»

İsmail yatak odasını açıp içeri girdiği zaman kadının arkası dönüktü. Fahriye Kemal'in tekrar döndüğünü zannederek arkasına dönmemişti.

Dışardan serhoş olarak gelmiş olan İsmail'de ağır ağır kadına sokuldu. Sonra ensesinden öperek arkadan kadına sarıldı. Fahriye hiç ses çıkarmıyordu. Adam boynunu öpüyordu. Tekrar çevirip dudaklarını öpmüş ve tam o arada ışıklar sönmüştü. Dışarda alarm düdükleri ötüyordu. İsmail:

— «Karartma olacak» dedi, «Daha iyi şurda yatakta geçiririz, karanlık saatleri.»

Kadın tekrar yatağa sürüklendiğini, üzerindeki elbiselerin çıkarıldığını, sonra da ağzı içki kokan adamın, hayvani saldırışları arasında kendisinden geçtiğini hatırlıyordu. Adam, karanlıkta Fahriye'ye sahip olmuştu. Nefes nefese, içindeki arzuyu söndürmeğe çalışıyordu. Tam tükendiği bir sırada ışıklar yanıverdi. İkiside birbirlerini tanımışlardı.

— «Fahriye hanım.»

— «İsmail.»

Olan olmuştu. Artık harp zenginlerinden sayılan İsmail ile Fahriye'yi kader bir karartma gecesi yatağa sürüklemişti. İsmail mahçup:

— «Her zaman sizi arzu ederdim» dedi.

— «İstediğinizi elde ettiniz işte.»

— «Elde ettim ama... Gidelim burdan sizi böyle bir yerde bırakamam. Ben bir metres tutabilecek bir kazanca sahibim şimdi.»

Fahriye ağlıyordu. İsmail bir anda ayılmıştı. Alel acele kalkmış kendisine çeki düzen vermiş ve:

«Yalvarırım gidelim burdan» demişti. «Burası size göre değil Fahriye hanım.»

ÜÇ

Isamail, Fahriye ile Pakize'ye bakıyor, İkisini de çalıştırmıyordu. Kadınlar da ona daha fazla yük olmamak için caba sarfediyorlardı. Fahriye ile Pakize, İsmail'e bir kuratırıcı gözü ile bakıyor ve dört elle sarılıyorlardı. İsamail, huzuru da rahatı da Fahriye'nin evinde

bulmuştu. Evinden daha çok zamanını Fahriye'nin evinde geçirdiği için de karısı şüphelenmişti. Üç gün eve gelmediğini söyleyerek bir gün yazıhaneden telefonla, İsmaili arayınca Haspi ile konuşmak zorunluğunda kaldı. Telefonda Haspi:

— «Ne o yenge» dedi, «Üç gündür eve gelmiyor mu?»

— «Gelmiyor» dedi kadın ağlayarak. Haspi.

— «Daha yazıhaneye de gelmedi.: Belki Beyoğlun'daki yazıhaneye gelmiştir Gelince ben aradığınızı söylerim.

— «Sakın bir şey söylemeyin kızar sonra.»

— «Senin aradığını söylemem» dedi Haspi. Telefonu kapadığı zaman İsmali'in bu haline bir mana verememişti. Neden sonra, İsamil gelince onu yanına çağırdı. İsmail:

— «Ne var patron» dedi. «Beni aramışsın?»

— «Neler çeviriyorsun sen yahu?»

— «Neden sordun?»

— «Kılık kıyafetin düzeldi. Kolonya kokmağa başladın. Bir değişiklikler var sende.»

— «Yok vallahi bir şey.»

— «Anlarız» dedi Haspi, «Bir erkek bu kadar süse düştü mü yeni bir kadın var demektir hayatında.»

İsmail, patronun bu şekilde konuşmasından işkillenerek evine dönmüş ve bir kaç gün Fahriye'nin evine oğrayamamıştı. Fakat, İsmail'in peşini bırakmıyordu. Onu dikkatle izliyor, bir açık vermesini bekliyordu. O gün de çok işleri vardı. Yeni bir parti mal satacaklar, yeni bir fabrika için hazırlıklara başlayacaklardı. Üstüne üstlük, Ankara'daki arsalarına da büyük para veriyorlardı. O arsaları da satarsa fabrika için gerekli

parayı temin edebilecekti. Şekerden aldığı milyonu bankaya atmıştı. Onu daha başka işler için elinde bekletiyordu.

O gece eve gidince, oğlunun başarılı olduğunu getirdiği okul karnesinden öğrenmişti. İlk ve orta okullarda pek başarılı olmayan oğlu şimdi gittiği leyli okulda tüm gayretini derslerine vermişti. Gülnaz hanım:

— «Sonradan açıldı bizim çocuk maşallahı var» dedi. Konuşma karı koca arasında çocuktan başladı. Sonra döndü dolaştı, komuşulara eski günlere gitti. Bir ara Gülnaz:

— «Senin eski katibe hanımı gördüm» dedi, «Gayet şık giyinmişti. Yanında da çok güzel sarışın bir kadın vardı. Mahmutpaşada alışveriş yapıyorlardı.»

— «Fahriye'ye mi rasladın?»

— «Evet.»

— «Canı cehenneme»

Kocasının bu şekilde konuşması, Gülnaz'ın hoşuna gitmişti. Demek, Fahriye onun için bir mana ifade etmiyordu artık. Haspi, bir takım defterlerini almış masa başına oturmuş işleri ile meşgul olmağa başlamıştı. Esasında Haspi o sırada Fahriye'yi düşünüyordu. Kendisine bile itiraf etmekten çekiniyordu ama seviyordu bu kadını. Bu kadınla beraber olduğu zamanlar çok mutlu oluyordu. Şimdi kimbilir neredeydi? Kimin nesiydi? Yoksa evlenmiş miydi? Yanındaki sarışın kadın kimdi? Gülnaz hanım:

— «Sen daha çalışacak mısın?» diye sordu.

— «Biraz.»

— «Ben yatıyorum.»

— «Yat» dedi Haspi. O sırada gene Alarm düdükleri çalmağa başlamıştı. Gülnaz hemen ışıkların ba-

zılarını söndürdü Haspi de kırmızı ışığı yaktı. Perdeleri sıkı sıkıkapadı. Gülnaz:

— «İnsan korkuyor» dedi.

— «Korkacak ne var?»

— «Daha ne olsun Harp Balkanlara kadar geldi.»

— «Gelsin» diye Haspi umursamadı, «İsmet paşa bizi harbe sokmaz.»

— «Elinde mi?»

— «Elinde ayağında, koskoca İsmet Paşa o.. O isterse bu milleti harbe sokmaz.»

Gülnaz kocası ile münakaşa edemezdi. Sadece:

— «İnşallah» dedi, «İnşallah, Allah İsmet paşaya o gayreti versin.»

O sırada Radyo ajans haberlerini vermeye başlamıştı. Haspi: ,

— «Yatmadan şu radyonun sesini aç biraz» dedi.

Radyo, Yunan-İtalyan harbini en ufak ayrıntılarına kadar veriyor, Yunan'lıların İtalyan kuvvetleri karşısındaki direnişlerini anlatıyordu. Ondan sonra Alman başarılarını da uzun uzun vermeğe başlamıştı. Haspi, bir süre Almanların başarısını dinledi.

Hitlerin bir kilo tereyağ için bir fabrikatörü astığına dair söylentiyi hatırlayarak:

— «Bu eşoğlusu bir galip gelirse, duman oluruz.» dedi kendi kendine. Radyoyu kapadı.

★

Bütün piyasa İtalyan taarruzu karşısında Yunanlıların mukavemetini övünüyordu. Tüm gazeteler Yunan — İtalyan harbine ait ayrıntılı bilgiler veriyorlardı. Umumi Kanaat Yunanistan'daki Türklerin harpte Yunanlılardan çok daha iyi dövüştüğü yolundaydı. İstanbul'dan geçen ordu kuvvetleri de o günlerde Trak-

ya'ya doğru akıyordu. Trakya da panik halinde göç başlamıştı. İnsanlar İstanbul'a İstanbul'dan da Anadolu içlerine gidiyorlardı. Haspi Teke:

— «Çoluğu çocuğu Anadolu'ya yollasak, mı?» diye İsak efendiye sordu.

— «Anadolu'ya değil ama Pendik Mendik tarafına götürsek yeter» dedi.

— «İstanbul orası da.»

—«Boş ver. Harp çıkınca, bir çırpıda Ankara'da soluğu alırız.»

— «Doğru» dedi Haspi. İsmail gelmişti. Haspi gene İsmail'i kontrol etti. Uykusuzdu.

— «Gene eve gitmiyor musun?» diye sordu.

— «Evden geliyorum.»

— «İyi ediyorsun. Akşam haberleri dinledin mi?»

— «Sıkıntı verdi artık.» Haspi:

— «Ford kamyonu için üç lâstik istediler yukarki mağazadan,» dedi.

— «Hasan efendi söyledi.»

— «Onu hallet» dedi Haspi. İsmail çıktı gitti. İsak efendi:

— «Bu adamın bir derdi var» dedi.

— «Bana da öyle geliyor.»

Haspi, elindeki şeker stokunun yalnız Küçükmustapaşadaki depoda olduğunu düşünüyordu. Otuz kırkbinliralık ufak bir parti kalmıştı. Bunu da elden çıkarsa mıydı?Yoksa daha zor zaman için saklasamıydı? Bunu düşünüyordu. İsak efendi

— «Ben Salomon'la görüşeceğim» diyerek ayağa kalktı, «Onda bir takım otomobil parçaları vardı biliyorsun.»

— «Anasının nikâhını istiyordu.»

— Olsun iki misline devrederiz.»

— «O neden satmıyor iki misline.»

— «Korkuyor»

— «Al öyleyse.» dedi Haspi, sonra İsak efendi ile o da dışarı çıktı.

Hasan efendiye bırakmışlardı Mağazayı. Biraz sonra Ismail tekrar yazıhaneye döndü. İsmail:

— «Haspi bey nerde?» diye sordu.

— «Çıktı.»

— «Ben de öyle yemeğine çıkıyorum gelince herşey tamam de» diye tenbihte bulunduktan sonra hızla mağazadan ayrıldı.

İSMAİL

Haspi, Beyoğlunda Tokatlıyanda oturmuş. Ankara'dan gelen mebuslarla çay içiyor, dünya ahvalini tartışıyordu. Harbe girip girmiyeceğimiz konusunda mebusların fikri İnönü'nün savunmasını yapan mebuslar tarafından şöyle özetlenmişti .Kayseri mebusu:

— «Paşa kararlı» dedi, «Harbe sokmadan Türkiye'yi bu ikinci cihan harbinden çıkarmak niyetinde.»

— «Başarılı olabilir mi?»

— «Bize taarruz etmezlerse başarır.»

— «Kim saldırır bize.»

Manisa mebusu:

— «Almanlar» dedi.

— «Allah kahretsin o Almanları». Bir başka mebus:

— «Bana kalırsa Almanlar haklı» dedi, «Hitlere hak veriyorum ben şahsen. Hitlerin yanında harbe girseydik, şimdi Rusya zor durumda kalırdı.»

O sırada Haspi'nin gözü Beyoğlundan geçen kala-

balık arasında Fahriye ile Pakize'ye ve İsmail'e takıldı. Şaşırmıştı. Fahriye ile İsmail beraber ne arıyorlardı. İsmail'i işe koşmuştu. Adam burda ne arıyordu. Sonra Fahriye'yi nerden bulmuştu.? Birden konuşulanları unuttu.

Allakbullak olmuştu. Söylenenlerden hiç ama hiç bir şey anlamıyordu. Fahriye'de ne kadar güzelleşmişti. Ne kadar cazip bir kadın haline gelmişti. Yoksa İsmail'le mi beraber yaşıyordu? İsmail'in son zamanlarda eve oğramamasını nedeni o muydu? Yoksa yanındaki sarışın kadın mıydı.? Mebusiar da, işler de, harpte ona vız gelirdi.

Fahriye'yi sevdiğini, arzu ettiğini şimdi daha çok hissediyordu. Kayseri mebusu:

— «Ne dersin?» dedi.

— «Neye?»

— «Harp sence ne zaman biter?»

— «Harp mi?» diyen Haspi Teke bir an düşünmüştü. Harp onun için şimdi başlıyordu. Eğer İsmail Fahriye ile münasebette bulunuyorsa, eğer onunla ilgiliyse, evden uzak kalışı eğer...

— «Haspi bey size sorduk» dedi tekrar Kayseri mebusu.

— «Bilmem ki» dedi, «bu işleri siz daha iyi bilirsiniz.»

— «Daha kolay kolay bitmez harp» diye bir başkası Haspi'nin düşünceleri ile başbaşa kalmasını sağladı. Haspi biraz hesapları da ödedikten sonra müsaade isteyip çıktı. İçinden, eceli gelen köpek cami duvarına işer, diye geçiriyordu. İsmail'e bir anda düşman

olmuştu. Onun olan mala, onun olan insana, onun olan eşyaya kimse el uzatamazdı. İsmail böyle bir alçaklık yapmışsa cezasını muhakkak çekecekti. İçinde bir fırtına gibiydi bu sorun. Doğru yazıhaneye döndü.

Hasan efendiden başka kimse yoktu. Haspi:

— «İsmail nerde?» diye sordu.

— «O iş tamammış.»

— «Hangi iş?»

— «Öyle dedi bana mağazadan çıkmadan evvel. o iş tamam de Haspi bey anlar» dedi.

— «Ha! lâstik işi. Tamam tamam» diyen Haspi yazıhaneye girmişti. Sonra tekrar dışarı çıktı ve Hasan efendiye: «İsmail gelince beni görmeden gitmesin» dedi.

İsmail, ertesi gün ancak Haspi ile karşılaştı. Haspi'nin öfkesi geçmişti. Daha sakin daha içten konuşuyordu şimdi İsmail'le.

— «Fahriye'yi görüyor musun?» sual çak ani bir şekilde sorulmuştu. İsmail şaşırdı.

— «Evet» dedi «Dün rasladım Beyoğlunda.» Kendisini Haspi'nin gördüğünü sezinlemişti.

— «Nerde oturuyormuş?»

— «Sormadım.»

— «Kimlinle berabermiş?»

İsmail yutkundu. Ne cevap vereceğini bilemiyordu. Gene ayni sakin sesle:

— «Vallahi hiç aklıma gelmedi sormak» dedi.

— «Yanınızda bir de sarışın kadın vardı.»

İsmail, hemen tahmin ettiği gibi Haspi tarafından görüldüğünü anladı. Biraz daha rahatlamış gibi:

— «Pakize» dedi, «Fahriye hanımın ölen kocasının kardeşi»

— «Halit efendinin mi?»

— «Onun.»

Haspi, ağır ağır ayağa kalktı. Sonra sakin bir şekilde:

— «Bana öğren» dedi. «Kiminle oturuyor. O kadınla kim meşgul oluyorsa canını yakacağım.»

İsmail fena olmuştu. Haspi ile çatışmak işine gelmiyordu. Kendisinin ilgisi olduğunu öğrenmeden Fahriye'yi bırakacaktı başka çaresi yoktu Haspi'yi tandığı kadar ile nasıl kallej bir adam olduğunu biliyordu. Sadece:

— «Öğrenmeye çalışırım» dedi.

— «Evini de öğren, sana bir hafta müsade.»

— «Başüstüne» deyip çıktı İsmail. Korkuyordu. Haspi Tekî'nin nerden vuracağı belli olmazdı. Onu bir yerden vurup, mahkum ettirmeğe kalkarsa kendi elindeki kozlar çok zayıftı. Sadece yaptığı işlerden bir bu yedek parça işini biliyordu. Bunun için de kendiside vardı. Haspi darbeyi nerden vururdu? Bunu bilse çatışmayı göze alacaktı. Fakat, bunu da bilemiyordu. Herşeyi düşünmeli ya Haspi'yi karşısına almalı yahutta, Fahriye'yi bırakmalıydı. Sonunda Fahriye ile münasebetini devam ettirmeğe karar verdi. Haspi ateş olsa, cürmü kadar yer yakardı. Fahriye'nin ardesini ona verecek miydi? Vermeyecekti. Buna da karar vermişti. Bu düşüncelerle gittiği evde Fahriye'de Pakize'de İsmail'i çok durgun görünce şaşırmışlar ve üzerine üzerine gelerek suallerle onu sıkıştırmışlardı. Sonunda İsmail:

— «Haspi bey dün bizi üçümüzü de Beyoğlunda görmüş» dedi.

— «Ne çıkar bundan.» diye sordu Pakize.

— «Halâ gözü var Fahriye'de.

Fahriye kıpkırmızı kesilmişti. Sinirden titriyordu Soğuk kanlılıkla:

— «Ölsem o adamın yüzünü görmek istemem» dedi.

— «Benimle beraber oturduğunu söyle» dedi Pakize.

Fahriye, Pakizeye sonra da İsmail'e baktı. İsmailin yüzü parlamıştı. Fahriye:

— «İnanır mı?» dedi.

— «Neden inanmasın? Ben çirkin bir kadın mıyım?»

— «Ne münasebet» diyen Fahriye, «İnandırabilirsek olur» dedi.

— «Ben yarın yazıhaneden gelir seni ararım olur biter» dedi Pakize.

— «İyi olur.»

— «Saat onda gel.»

— «Oldu.»

★

Pakize. Haspi tekenin mağazasına geldiği zaman, Hasan efendi ile karşılaşmıştı Hasan efendi zaman zaman mağazaya, böyle kadınlar gelir, diye düşünüyordu. Kadın çok şık giyinmişti. Makyajı, gösterişi ve albenisi vardı. Hasan efendi:

— «Kimi aradınız?» dedi.

— «İsmail beyi.»

Hasan efendi içinden, bizimki bey olmuş, diye geçirdi. Sonra içeri yazıhanenin olduğu tarafa bakarak:

— «Daha gelmedi» dedi.

— «Ne zaman gelir.»

— «Bilmem bey bir yere yolladıysa» diyerek İsmail'in de üstünde burda bir adam olduğunu anlatmak istedi kadına. Pakize bir an düşündü. Haspi Teke içerdeyse onunla görüşmede, İsmail'i kurtarmak için fayda umuyordu. Hasan efendi:

— «Haspi bey içerde» dedi, «Görmek ister misiniz?»

— «Rahatsız etmiyeyim.»

— «Bir dakika» diyerek yaşlı adam içeri seğirmişti. Biraz sonra, Haspi Teke çıktı yazıhaneden:

«Buyurun bir şey mi istediniz?» diye sordu.

— «İsmaili aramıştım.»

— «Buyurun şimdi gelir.»

Pakize bir an duraladı. Sonra gayet rahat yazıhaneye doğru ilerledi. İçeri girip bir koltuğa oturunca Haspi kapıyı kapamadan Hasan efendiye:

— «Bize iki taze çay söyle» dedi. Pakize:

— «Rahatsız ettim» dedi.

— «Estafurullah hanımefendi.» Yazıhanenin başına geçip oturmuştu. Sigara yakarken kadına da ikram etmek gelmişti içinden. Sigara tutu ve sordu:

— «Fahriye hanım ne yapıyor?»

— «İyi»

—«İsmaille çok eskiden mi tanışıyorsunuz?»

— «Oldukça»

— «Beraber misiniz?»

Pakize, bir an duraladı. Ne cevap vermesi gerektiğini düşünüyordu. Kararlı bir şekilde:

— «Evet» dedi, «Beraberiz.»

Haspi, ayağa kalkmıştı. Söze nerden, nasıl başlıyacağını bilemiyordu. Kafasındaki düşüncelere bir mecra bulmağa çalışıyordu. Fahriye ile görüşmek is-

tediğini söylese miydi? Yoksa bu kadın numara yapıyor da İsmailin Fahriye ile münasebetini gizliyor muydu?

— «Saat onda burda olacağını söylemişti.»dedi.

— «Nerdeyse gelir» dedi. kapı açılmıştı. Kahveci çayları getirmişti. Haspi kendi eli ile Pakize'ye çayını verdı. Şeker getirmemişti çaycı:

— «Hiç şeker yok» dedi.

— «Peki oğlum, diyen Haspi çocuk çıktıktan sonra bir kutu kesme şekeri çekmecesinden çıkardı. İçinden ikişer tane çaylara koydu ve:

— «Başka şeker ister misiniz?» diye sordu.

— «Mersi.»

— «Harp, çaresiz.»

— «Sizin gibiler bulabiliyor» dedi Pakize. Bu saldırı üzerine Haspi Teke kadına daha bir alıcı gözle baktı. Güzel kadındı. Çayını karıştırırken:

— «Herkez çalıştığı kadar kazanır» dedi.

— «Çalışmaktan çok başka şeyler istiyor kazanmak.»

— «Mesela?»

— «Meselâ ne bileyim ben çok yeşler işte.»

Haspi Teke'yi kırmamak için böyle konuşmuştu. Pakize. Haspi gülerek:

— «Namusla kazanç ters orantılıdır mı demek istediniz?»

— «O da kâfi değil. Namusundan çok şey kaybedip hiç bir şey kazanmıyanlar da var.»

— «Meselâ?»

— «Mesela benim gibi» dedi Pakize açıkça. Haspi donup kalmıştı. Pakize çok açık ve de katı koyuyordu

meseleyi ortaya, «Çok şey verdim. Aldığım sadece bir sıfat.»

— «Ne gibi bir sıfat bu?»

— «Orospu» dedi Pakize. Bir kadının bu kadar katı konuşması. Haspi'yi sarsmıştı. Acaba, Fahriye de bu kadar katı mı olmuştu hayat karşısında.? Bunu birden merak etti.

Sormak istedi ama bu kadın kadar cesur değildi.

— «Fahriye hanımı merak ediyorsunuz galiba.»

— «Nerden anladınız?»

— «Ağabeyimle evlenmeden evvel, metresinizmiş?»

— «Evet.»

— «Sizi de anladığım kadar çok seviyormuş vaktiyle.»

— «Vaktiyle mi?»

— «Evet sadece vaktiyle.»

Haspi sarsılmıştı. Zorla tebessüm etti. Sonra daha içten bir şekilde:

— «Bunu kendisi mi söyledi size?» diye sordu.

— «Kendisi söyledi.»

— «Ben ona ne yaptım?»

— «Benim gibi olmasını temin etmekten başka değil mi?»

— «Fahriye de mi?»

— «Bilmiyor muydunuz?»

— «Hayır, vallahi bilmiyordum.»

— «Öğrendiniz işte.»

Haspi, üstüste darbe yiyiyordu. Esasında. bütün bunların olacağını sezinlemişti. Fahriye defalarca kendisine gelmiş, annesinin öldüğünü paralarının kardeşleri tarafından iç edildiğini Mümtaz'dan öğrenmişti. Parasız ve kimsesiz bir kadın nolurdu? Pakize:

— «Ama size, onu görmek için, bir daha sarfetmenizi tavsiye etmem» dedi.

— «Neden?»

— «Sizden nefret ediyor.»

— «Sanmam.»

— «Yalan söylemek mecburiyetinde değilim.»

Yarım çay bardağını masa üzerine bırakan Pakize, ayağa kalkmıştı. Konuşmasın böyle en elektirikli bir yerinde kesilmesinden, kadının da aniden ayağa kalkıp gitmek istemesinden büyük bir hayal kırıklığına oğrayan Haspi, hemen fırladı:

— «Lütfen oturun» dedi. «Ona ne şekilde yardım edebileceğimi düşünelim.»

— «Onun sizin yardımınıza ihtiyacı yok şimdi.» Haspi sinirlenmişti:

— «Sizin yardımınıza mı ihtiyacı var yani.»

— «Sanırım benimki daha dürüst bir yardım» dedi Pakize.

— «Anlamadım.»

— «Ben hiç bir şeyi gasp etmiyorum. Fakir fukaranın rızkına göz dikmiyorum. Ben parasını aldığım insanlara vucudumu satıyorum. Yani mukabilinde bir şey veriyorum. Ben şayet adilik yapıyorsam siz benden de adisiniz.»

— «Bana hareket etmeğe mi geldiniz buraya?»

— «Siz açtınız konuyu, özür dilerim. Fakat arkadaşımı da beni de rahat bırakın.»

Haspi, kadının yolunu açmış, kapıya doğru çıkıp gitmesini sağlıyacak şekilde yol vermişti. Fakat, öfkesi dinmemişti. Kadın elini kapının tokmağına koyduğu zaman:

— «Bir dakika» dedi.

— «Evet.»

— «Sizi tekrar görebilir miyim?»

— «Yatmak için mi?»

Haspi aptallaşmıştı. Pakize «Gecesi yüz lira» dedi.

— «Rica ederim.»

— «Değerim bu... Gencim diye tabii, bir süre sonra bu fiat düşer.»

Haspi'nin şaşkın bakışları arasında kapıyı vurdu çıktı gitti. Haspi sinirden kuduruyordu. Bu kadın ona hakaret etme k için gelmişti. Bunu hemen Kayseri'den beri süren bir kine verdi. İsmail, evet İsmail doldurmuş olmalıydı bu kadını. Hepsine gösterecekti. İsmaile de Fahriye'ye de bu orsopuya da gösterecekti, kim olduğunu. O zaman görürlerdi. Hemen telefonu açtı. Emniyet müdürlüğünü aradı Küçükmustapaşada üç çuval kalmış olan şeker dopesonun adresini verdi ve şeker ihbarını yaptı. Sonra isim vermeden yaptığı bu ihbar için İsmail'in yakalanacağını onun da sıkıştırıldığı zaman kendisine kazık atmak için burdaki yedek parçaları ihbar edeceğini düşünürken, Hasan efendiyi çağırdı.

— «Hasan efendi» dedi.

— «Buyur beyim.»

— «Depoda ne kadar yedek parça varsa bir kamyona doldur. Onu bizim, Bakırköydeki eski köşke götür» dedi. Üç ay evvel almıştı bu küşkü yok fiatına.

— «Başüstüne efendim.»

Hasan efendi çıkınca, İsmail'in kontratla bağladığı Küçükmustapaşadaki deponun kontratına baktı. Sene içinde, İsmail tarafından yenilenmişti. Pis pis sırıttı.

İKİ

İsmail, evinden polis tarafından alındığı zaman şaşkınkı. Polisler, sivil memurlar, hiç biri, birşey söylemiyordu. Bir taksi ile kapısı kırılmış, depoya götürüldüğü Küçükmustapaşa daki yerden, üç cuval şeker çıkarılıyordu. İsmail durumu hemen kavramıştı. Kontrat, İsmail'in üzerindeydi. İsmail önce inkar etmek istedi. Fakat kimse dinlemiyordu. Poliste kendisini ilk arayan Haspi Teke oldu. Nufuzlu dostları vasıtası ile hemen İsmail'le konuşma imkânını bulmuştu. Emniyet müdürlüğündeki bir odada karşıkarşıya gelmişlerdi. Haspi, çok üzgün:

— «Bu da mı başımıza gelecekti?» diye sordu İsmail'e. İsmail: Hepsi senin başının altından çıkıyor, diye bağırmak istiyordu. İçinden Haspi'nin gırtlağına sarılmak geçiyordu. Haspi:

— «Çocuklarına ben bakarım» dedi, «Avukatta tuttu İsak efendi. Merak etme kurtaracağız seni.»

İsmail şaşırmıştı. Herşeyi bir çırpıda halledeceğini söyleyen, hakikaten üzülen, çok samimi bir arkadaşla karşıkarşıyaydı. Gözleri dolu dolu onun için yırtınıyor çırpınıyordu Haspi. İsmail sonunda:

— «Üzülme Haspi» dedi, «Sen de kendini kaybedersen perişan oluruz» diye onu teselli etmeğe başladı. Haspi, biraz sonra odaya giren memurlara da İsmail'e kefil olabileceğini söylüyordu. Kendisi ile iş yapmıştı. Arkadaşlık yapmıştı. Belki de bir senedir iki senedir unutulmuştu depoda eski eşyalar arasında bu şekerler, yoksa İsmail böyle bir şeye tevessül edecek adam değildi.

Haspi Teke gibi muteber bir şahsın İsmail için

yerdiği bu şifahi teminat polisi de şaşırtmıştı. İsmail:

— «Piyasadan sorun beni» dedi, Haspi de ayni şeyleri söylüyordu. Ama olan olmuştu. Zaptı ortadan kaldıramıyorlardı. Çünki meseleye savcılıkta el koymuştu. Çünki ayni ihbar oraya da yapılmıştı. Haspi:

— «Avukat bu işi halleder» dedi, İsmaili kucakladı öptü ve çıktı gitti. Mahkeme uzadığı müddetçe İsmail içerde tedirgin oluyor, bazı şeyleri açıklamakla açıklamamak arasında bocalıyordu. Fakat, karısından ve çocuklarından duydukları üzerine Haspi Tekeyi ihbar etmekten vaz geçiyordu. Karısı ile çocukları kimseye muhtaç olacak durumda değillerdi. Değillerdi ama, Haspi Teke de bir dediklerini iki etmemişti. Karısı

— «Allah var» diyordu, «Haspi bey olmasaydı biz parasızlıktan değil telâştan ölürdük. Karısı bir taraftan, kendisi bir taraftan bir dediğimizi iki etmiyorlar.»

İsmail, şaşkına dönmüştü. Bu şaşkınlıkla da ağzını kıstı ve sustu.

Haspi Teke bir ziyaret günü Hapishaneden çıkarken, Fahriye ile karşılaştı. Pakize de yanındaydı. Onları bir taksiye bindirip evlerine kadar götürdü. İkisine de bir ihtiyaçları olup olmadığını sordu. Mahkeme sonuna kadar da İsmail'in ailesi ile metresine yardım etti. Mahkeme İsmail'i dört sene sekiz aya mahkum ettikten sonra da İsmail bir köşede yavaş yavaş unutuldu, kaldı.

★

Bir gece Fahriyenin ve Pakizenin kaldığı evin önün-

de bir otomobil durmuştu. Haspi Teke arabadan kolları paketler dolu olarak indi. Kapıyı çaldı. Sonra açılan kapıdan içeri girereken Pakize'ye sordu:

— «Müsadenizle»

— «Buyurun.»

— «Bir yere gidecek miydiniz?»

Pakize yukarı baktı, Fahriye de Trabzondan sarkmış soruyordu:

— «Kim. O, Pakize?»

— «Haspi bey.»

Fahriye geri çekildi. Aşağıdaki oturma odasına aldı Pakize de Haspi beyi. Getirdiği paketleri Haspi masaya bırakmıştı. Pakize:

— «Ne zahmet» dedi.

— «Rica ederim sizlere lâyık değil ama, ne de olsa bir şeyler işte.»

— «İsmaili çok seviyormuşunuz.»

— «Severdim.»

— «Şimdi sevmiyor musunuz yani?»

— «Gene seviyorum» dedi Haspi, «Yalnız siz benimle hep kontra mı gideceksiniz?»

— «Neden?»

— «Hep ters davranıyorsunuz bana?»

Pakize bol bir kahkaha attı. Sonra sigara çıkarıp yakan Haspi Teke'ye:

— «Kimbilir belki sizden hoşlanmıyorum» dedi.

— «Sanmam»

— «Kendinizden bu kadar emin misiniz?»

— «Yo! yalnış anlamayın, bir insan birisine çok çatarsa o çatmanın altında bir sempati vardır.»

— «O yaşları geçtim Haspi bey, ben şimdi erkeklere ellilik yüzlük beşyüzlük diye bakıyorum.»

— «Sizi bu kadar katı yapan ne?»

— «Sizi katı yapan neyse?»

— «Kimbilir belki de çocukluğumda geçirdiğim hayat beni böyle yaptı.»

— «Beni de yapamaz mı?»

— «Olabilir» dedi Haspi. Bu kadın onu son zamanlarda doğrusunu söylemek gerekirse, Fahriye'den çok cezbediyordu. Tam onu kendisine bağlıyacağı bir sırada, parasını söylüyor, satılık olduğunu söylüyor bütün hazzını zevkini yıkıveriyordu. O sırada içeri Fahriye girdi:

— «Hoş geldiniz beyefendi» dedi.

— «Hoş bulduk.»

Pakize onları yalnız bırakıp dışarı çıkmıştı. Fahriye:

— «İsmail için çok fena oldu» dedi, «Tabii bizim içinde.»

— «Sanırım» dedi Haspi, «Fakat herhalde Pakize hanım için daha zor olmuştur.»

— «Benim için» dedi Fahriye, «Çünki ben onun metresiydim.»

Haspi şaşkına dönmüştü. Fahriye devam etti:

— «Çünki bir randüvu evine düşmek üzereyken kurtardı beni.»

— «Fakat Pakize tamamen aksini söylemişti.»

— «Nasıl yani?»

— «Kendisinin onunla beraber oturduğunu ifade etmişti.»

— «Senin kızmandan korktuğu için İsmail böyle düşünmüştü.»

— «Sen»

— «Ben beni untttuğunu sanıyordum.»
— «Halâ da öyle mi sanıyorsun?»
— «Evet.»
— «Neden?»
— «Perran meselesinde sonra, hep senden şüphe etmimişdir. Senin hoşuna giderse, istersen Pakize'ye de el atarsın.»
— «Ben o kadar adi miyim?»
— «Egoistsin»
— «Yani adi değilim sence demek»
— «Egoistsin, her güzellikte, her imkânda en başta olmak istiyorsun.»

İkisi de susmuşlardı. Bu kadın kadar kendisini tanıyan ikinci bir kadın olacağını sanmıyordu. İkisi de konuşmadan bir birlerini kontrol ediyorlardı. Sonunda Fahriye:
— «İşittin mi?» dedi «Perran sahneye çıkmış»
— «Yok canım»
— «Vallahi öyle söylüyorlar.»
— «Kimden duydun?»
— «Kadıköylü bir kaç arkadaş var onlar söyledi.»

Haspi ile hep seki arkadaşlardan, eski günlerde kalmış hatıralarından bahsediyorlar fakat bir türlü kendi meselelerine giremiyorlardı. Fahriye, tekrar Haspi ile bir münasebete girmektense kendisini bir randüvu evinde başkalarının kollarında görünmeyi tercih ediyordu. Haspi:
— «Ben gitsem artık» dedi.
— «Neden?»
— «Bir işim vardı.»
— «Bize getirmiş olduğunuz hediyeler için teşek-

kür etmek fırsatı bile bulamadık.»

Haspi tam ayağa kalkacaktı ki kapı açılmıştı. Pakize elinde çay'la içeri girdi:

— «Kahvemiz yok» dedi, «Kusura bakmazsınız değil mi?»

— «Rica ederim.»

Haspi çay içmeden gitmenin ayıp olacağını düşünerek, çayı aldı. Fahriye:

— «Gülnaz Hanım nasıl?» diye sordu.

— «İyiler efendim.»

— «Küçük bey.»

— «Çok iyi, dersleri de iyi gidiyor.»

Pakize konuşmaları izledi bir süre, sonra kıskıs gülmeğe başladı. Yengesi ile yengesinin eski dostunun arasındaki soğuk konuşmalarına mana veremiyordu. Fahriye hayatında en çok sevdiği insanla ne biçim konuşuyordu. Kendisini iğfal eden adamla karşılaşsa o da bundan farklı mı konuşurdu. Hak verdi birden Fahriye'ye. Haspi'den o da nefret etmeğe başlamıştı. Önceleri bu adamın metresi olmayı zaman zaman düşündüğü için kendisine içerliyordu. Haspi, çayını bitirmişti. Teşekkür ederek bardağı bıraktı, Pakize:

— «Bir çay daha içer miydiniz?» diye sordu.

— «Teşekkür ederim.»

Haspi bir an duraladı. Kendisinden gelen bir yardımı kabul etmiyeceklerini, bundan sonra bir daha gelmesini bile istemediklerini sezinliyordu. Ama gene de sormaktan kendisini alamadı:

— «Bundan sonra ne yapacaksınız?»

— «Kaldığımız yerden devam edeceğiz» dedi Pakize, «Madamın evinden.»

Haspi, Fahriye'ye baktı. O bakışlarının adamdan kaçırmış ve:

— «Öyle yapacağız» demişti. «Maalesef, İsmail hapse girdikten sonra bizim için yapacak hiç bir şey yok.»

— «Ben» dedi Haspi.

— «Teşekkür ederim. Benim için hiç üzülme.»

— «Fakat Fahriye?»

— «Rica ederim Haspi beni bir daha aramasan daha memnun olurum.»

Haspi Teke, olduğu yerde sallanmıştı. Herşeyi kaybediyordu. İlk defa hem de kendisine vakti ile herşeyini vermiş bir kadın tarafından yeniliyordu. Veda bile etmeden çıktı gitti, Haspi Teke. O çıktıktan biraz sonra Fahriye ağlamağa, hem de hıçkıra hıçkıra ağlamâğa başlamıştı. Pakize:

— «Seviyorsun, halâ seviyorsun onu» dedi. Fahriye:

— «Evet» dedi.

— «Peki neden nefret ediyorsun ondan?»

— «Egonist köpek» diye Fahriye hayatında ilk defa küfretti. Pakize gülerek gelip ona sarılmıştı. İkisi de ağlıyorlardı. Bu biraz da tekrar başlıyacakları hayat içindi.

PERRAN

BİR

O gece Perran radyoda ilk defa şarkı söylüyordu. Radyo'dan ajans haberlerini izlemek için bütün Tür-

kiye radyoları başındaydı. Ajans haberlerinden evvel söylenen şarkıların dokunaklı olmasına dikkat ediliyordu. Bilhassa şimdi Perran'ın söylediği, Rumeli türküsü herkeze harbi, harbin feaketlerini, eskiden Rumeli'de Türk'lerin at koşturduğu yerlerde, şimdi kan, barut ve göz yaşı içinde Çarpışan insanları hatırlatıyordu. GÖRMEDİN Mİ ALİŞİMİ TUNA BOYUNDA? diye ses bütün Türkiyeyi ve bütün Türkiye ile birlikte Haspi Teke'yi de etkiliyordu.

Haspi Teke, arkadaşları ile rakı içiyordu. Bulundukları yer bir koltuk meyhanesiydi. Radyodan dökülen sese bir an kendisini kaptıran Mümtaz:

— «Bu bizim Perran yahu» dedi. O zaman Haspi daha dikkatli dinlemeğe başladı. Biri, arkadaşlarından bir şey anlatıyordu. Haspi:

— «Bir dakika» dedi. Sonra radyodan akan sese kendisini verdi. Mümtaz:

— «Durumu çok iyimiş» dedi, «Önemli bir adamla barebermiş»

— «Yok canım» dedi Haspi.

— «Bildiğin gibi değil. Ankara'dayken duydum. Adaın sözünden dışarı çıkmıyormuş.»

Haspi, bir an bunu ne manaya geldiğini anlamıştı. Tebessüm etti. Sonra sözü değiştirdi:

— «Sesi pek dokunaklı» dedi.

— «Dokunaklı ki dokunaklı.» diye bir başka arkadaşı da söze katılınca, Haspi, ister istemez Adana'daki Musa'yı, Kasım efendiyi ve Arnavut Hasanı anımsadı. Kendisi, bir işçi iken arkadaşları ile içtiği meyhanede ayni burda olduğu gibi konuşurlardı. O zaman gene işten söz ederler o zaman gene kadından bahsederler, o

zaman gene böyle, ayni kelimeyi iki kere üstüste söyleyerek, konuşulan konuyu kuvvetlendirirlerdi. Yalnız orda işler daha ufaktı, kadınlar bahsi geçen kadınlar daha basitti. Şimdi kadınlar daha renkli, işler daha büyük olmağa başlamıştı. Diğer tarafta değişen bir şey yoktu. Demek ki daha yükseklere çıktığı zaman gene ayni konular konuşulacak, gene ayni işlerin daha büyükleri ele alınacak daha renkli kadınlardan bahsedilecekti. Mümtaz:

— «Ne düşünüyorsun?» dedi, kadehini Haspi'nin kadehine vurarak.

— «Hiç»

— «Öyleyse iç» dedi karşısında oturan arkadaşı da kadehini Haspi'nin kadehine vurmuştu. Gülüş ahenk içivorlardaki radvoda sarkı sesi kesildi. Ajans haberleri başlamıştı.

— «Bu sabahtan itibaren sayın dinleyiciler, Almanlar Yunan adalarına indirme yapmağa ve Yunanistan'a taaruza başladılar.» diye spiker konuşmağa başladığı zaman meyhanede ses soluk kesilmişti. İşin şakası yoktu. Naziler, Faşist İtalya'ya güvenmeyerek Yunan İtalya savaşına karışmışlar ve Yunan kuvvetlerini daha ilk saldırılarda bozmuşlardı. Mümtaz

— «Harp iyice kızıştı» dedi.

Birden dışardan bir Alarm sesi, meyhanecinin ışıkları söndürmesine sebep olmuştu. Kapılar pencereler kapandı. Perdeler çekildi ve masa masa mumlar gelmeğe başladı. Haspi:

— «İstermisin? dedi, «Almanlar hızını alamasında Türkiye'ye de saldırsın.»

Bu sözler masada ve çevredeki masalar da bir so-

ğuk duş etkisi yapmıştı. Bozulanlar da vardı. Yandaki masadan birisi:

— «O zor biraz» dedi.

— «Zor ki zor» diye bir başkası korkusunu belli etmemek için söze karıştı:

— «Sıkar biraz, karşısında Yunan kopilleri yok.»

Haspi üstlerine gidecekti. Vaz geçti. Birisinin kafası kızar, Beşinci Koldan bu adam, derse, ayvayı yerdi. Karıştırmadı. Mümtaz yan masaya cevap verdi:

— «O zaman biraz zorlanır Almanlar.»

— «İsmet paşa düşünmüştür,» diye bir başka masadan cevap verdi birisi.

— «O kendini düşünür.»

— «Milletin babası o lan sözünü geri al» diye Haspi dikildi. Bu sefer sinme sırası o samaya gelmişti. İsmet Paşa Reisicumhur'du. Adam dikilirse Reisicumhur'a karşı gelmiş olacağından, konuşmasını kesmiş dilini uzatmamıştı. Meyhaneden çıktıktan sonra karanlıkta evlerinin yolunu tuttular.

Ertesi gün gazeteler Türk Yunan Huhudundaki köprülerin Türk ordusu tarafından atılmış olduğunu yazıyorlardı. Haspi'de yazıhanede bunu okurken birden akşam dinlediği Perran aklına geldi. Hemen telefona sarılıp Ankara'yı istedi. Perran'ı evinden aramıştı. Hasan efendi o sırada içeri girdi:

— «İsmail ağabeyin hanımı geldi» dedi. Haspi birden Fahriye geldi sanarak neşeyle yerinden fırladı. Hasan efendi:

— «Çocukları da yanında» dedi. O zaman İsmail'in karısı olduğunu anlamıştı. Haspi:

— «Toplantıda de,» diyerek Hasan'ı dolayısı ile İsmail'in karısını savdı. Telefonun zili çalıyordu. Aç-

tı, Ankara'yı bağlamışlardı. Karşısında Perran'ın sesini işitince

— «Tebrik ederim tebrik ederim» dedi. «Akşam radyoda sesini duydum sevindim.»

— «Kimsiniz?» dedi ses.

— «Ben Haspi, Haspi Teke.»

— «A! Sen misin Haspi beni unuttun sanıyordum.»

— «Unutur muyum? Yakında Ankara'ya gelecektim. Seni görebilir miyim? »

— «Gel gel, evde bizimkinle tanıştırırım. Şimdi vekâlette.»

— «Yalan.»

— «Vallahi gel çok sevineceğim. Hem sana bir şey söyleyeyim mi? Çok özledim seni.»

— «Sağ ol, sağ ol ben de çok özledim.»

— «Yarın gelebilir misin?»

— «Yarın akşam trene binerim öbür gün ordayım.»

— «Evin adresini yaz.»

Haspi kalemle, önündeki kâğıtlara Perran'ın Ankara'da taşındığı yeni evin adresini yazıyordu. Telefondaki berrak kadın sesi:

— «Tamam mı?» dedi.

— «Tamam Perrancığım.»

— «Fahriye'yi görüyor musun?»

— «Epeyidir görmedim.»

— «Çok üzüldüm kocası ölmüş.»

— «Ya öyleymiş.»

Telefon aniden kapanmıştı. Haspi telefona baktı. Sonra yarım kalan konuşmasını işin dedikodu tarafını sürdüreceğini düşündüğü içinde telefonu bir daha açmadı, üstelemedi. İşin en güzel tarafı Perran onu ha-

tırlamıştı. Üstelik çok özlediğini de söylüyordu. Bu onun için çok iyi bir avantajdı. Bundan istifade etmeliydi.

Kalktı ellerini oğuşturdu. Yazıhanede bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. O sırada kapı çalınmadan açılmıştı. Haspi döndü içeri üç kişi girmişti. Haspi gelenlere baktı, bunlar öteden beri ismini işittiği Milli Korunma Müfettişleri yahut memurları olmalıydı. İçlerinden biri:

— «Haspi bey siz misiniz?» dedi.

— «Evet.»

— «Hakkınızda ihbar var mağazanızı arıyacağız,» dedi.

Haspi, sırıtıyordu. İhbarı yapan çok geç yapmıştı' Üstelik bu mağazada, tahtide veya vesikaya tabi de hiçbir şey bırakmamıştı.

— «Ne varmış bende» diye ihbarı yapana sordu.

— «Siz ne sakladığınızı bilirsiniz?»

— «Şeker mi?»

— «Hayır.»

— «Lâstik mi?»

— «Un, un varmış.»

Haspi telâşlanmıştı. İsmail'in bulup getirdiği iki çuval unu paylaşmışlardı. Haspi kendi hakkını mağazada bırakmıştı. İster misin İsmail'in akına gelsin de mağazada sakladığı yerde bu unu ihbar etsindi. Adamlara:

— «Arayın» dedi.

Hakikaten de yapılan ihbar yarım çuval undu. Yarım çuval unda bir ton şeker de aynı cezayı yemesine yetiyordu insanların? Haspi soğuk soğuk terliyordu. Müfettiş olduğu anlaşılan sivil yazıhane de kal-

mış öbür ikisi mağazayı aramaya gitmişti. Müfettiş:

— «Sanmamki siz yarım çuval için başınızı derde sokasınız,» dedi.

— «Öyle» diyen Haspi'nin yüreği küt küt atıyordu. Kafasından, adamlara ne kadar rüşvet vereceğini hesaplıyordu. Nerdeyse birisi girecek, bulduk, efendim, diyecek gibi geliyordu.

— «Böyle yarım çuval un için bir tüccarı yaktığınız oldu mu?» diye sordu.

— «Kanun neyse o olur.»

— «Fakat, evde çoluğu çocuğu varsa.»

— «Kanun kanundur.»

— «Sahte ekmek karneleri çirit atıyor, yüksek kaldırımdan tutun da bütün İstanbul pastahanelerinde unlu mamuller satılıyor bu unlar nerden geliyor?»

— «Onu ben bilmem.»

Haspi hırsından öfkesinden, korkusundan tir tir titriyordu. Bu sırada Milli Korunma Müfettişi de elindeki notlara, haklarında ihbar yapılmış vatandaşların listelerine bakıyordu. Şeker beş liraya milli koordinasyon heyetinin kararı ile çıkmış bu kararı önceden haber alanlar işin karaborsasını yapmışlardı. Kırk kuruştan beş liraya çıkan şeker, çok kişinin milyoner olmasına sebep olmuştu. Zaten Anadolu o sırada şeker yiyemiyordu. Çünkü Türkiye'de nüfus başına düşen şeker dört kiloyu geçmiyordu. Hükümette bu yönden düşünerek büyük şehirdeki vatandaştan, şeker parası almak yolunu seçmişti. Köylü vatandaş yemediği şekerin parasını da ödeyecek değildi. Milli koruma müfettişi bunları düşünürken içeri giren bir adamı:

— «Bir şey yok beyefendi,» dedi.

— «Her tarafı aradınız mı?»

— Bir boş un çuvalı bulduk. Yarım kilo un çıkmaz içinden. Onu da mağazadaki Hasan efendi benim diyor. Yukarı mağazadaki Mahmut köyden getirmiş.»

Haspi, birden neşelenmişti. Bunu belli etmemek için de olanları sadece dinliyordu.

— «İsterseniz kovalım o adamı,» dedi. Milli Koruma Müfettişi:

— «Neden?» diye sordu.

— «Mağazada un bulundurarak benim başımı belâya sokacaktı.»

— «Yok canım,» dedi. «O kadarcık un için zabıt tutacak değilim.»

— «Bir kahve içseydiniz.» Milli Koruma Müfettişi Haspi'ye baktı.

— «Hakiki kahve olsa içerdim.» Haspi çekmecesini çekti ilâç gibi kendi kahvesinden dört pişirimlik kahve, kâğıda döktü Hasan efendiyi çağırıp:

— «Al şunu,» dedi. «Acem kahveciye götür başında bekle bununla yapsın kahveleri.»

Sonra memurlara döndü, «Nasıl içersiniz beyler?» diye sordu.

Memurlara, kahve hakkında izahat vermeyi de unutmamıştı bir dostu Kahire'den gelirken bir kavanoz hediye getirmişti. Bu son kahvesiydi. Böyle misafirler gelince ancak kullanabiliyordu. Müfettiş:

— «İnsanın canı çekiyor» dedi, «İçeri girince kahvenin kokusunu duymuştum.»

— «Kahve aramadınız ama» dedi. Hepsi gülüyorlardı.

Kahveler içilirken Milli Koruma Müfettişi anlattı,

Haspi dinledi. Fiatların birden şahlanışının nedeni Saraçoğlu Kabinesindeki bazı vekillerin ağızlarını sıkı tutmamasıydı. Zeytin yağ meselesi, Ege'de büyük vurgunlara sebep olmuştu. Aşağı yukarı onbeş milyon kiloluk devlet elindeki stok bile tüccarın eline geçmişti. Ticaret Vekili Behçet Uzun Egede seçmenlerine hürriyet ilânı gibi bir takım müjdelerde bulunması, fiatları olduğu yerden kaldırmış birden beş on kademe yukarı oturtmuştu. Buğday bu tarihten itibaren 13.5 kuruştan yüz kuruşa doğru fırlamıştı. Sabun zeytinyağ için şarkılar düzenleniyor, halk vekilleri şarkıcı kadınlarla ayni şarkılar içinde terennüm ediyordu.

Haspi

— «Vatandaşın gıda maddeleri ile karaborsacılık yapan bu âdi adamları, karaborsacıları asmak lâzım» dedi.

— «Hitler Almanya'da bir kilo yağ için koca Fabrikatörü asmış» dedi memurlardan biri.

— «Hem de işçilerinin günlük ihtiyacından birer gıram rızaları ile almış adamcağız kızının düğününde kullanmak için.» diye ikinci memur hikâyeyi açtı.

— «Olsun» dedi Haspi. «Hiç müsamaha etmiyeceksin. Sıkı mı şimdi. Bir başkası ayni şeyi yapsın?»

Müfettiş, Hitlere bozuluyordu. Bunun için itiraz etti

— «Nazi partisi kodamanları istediğini yapıyor, istediği kadar para vuruyormuş» dedi.

Bu Haspi'ye CHP ne girmek fikrini ilham etmişti.

Müfettiş ve adamları kahvelerini içerken Haspi hep bunu düşünüyordu.

İKİ

Arıkara'da Perran'ın yakınları tarafından, Haspi Teke, CHP ne kaydettirildi. Yaptığı teberrülerle ateşli bir CHP li olarak iki vekille ve bu arada partiye gelmiş olan Reisicumhur'la da tanışmak fırsatını buldu. O sırada çekilen bir fotografta da İnönü'nün yanında kendisine bir yer açarak bu kaydı belgeledi. Artık yazıhanesinin en mütena köşesini bu resim süsliyecekti.

Haspi, resim çekildikten sonra parti içinde öylesine serbest öylesine içtenlikle dolaşmıştı ki, eski partililer bile bu adamın kim olduğunu merak ediyorlar, belki de genel başkanın bir yakınıdır, belki de parti ileri gelenlerinden birisinin tanıdığıdır diye ses çıkaramıyorlardı. Haspi, Egedeki zeytinyağ fiatları için, şeker karaborsası için, öyle önerilerde bulunuyor, öyle şeyler söylüyordu ki, çevresindeki insanlar onun bu işlerle ilgili yüksek bir memur olduğunu zannetmeğe, parti ile çok yakından ilgili bir şahıs olduğuna kanaat getirmeğe başlamışlardı. Haspi, iki de bir İnönü'yü övecek sözler de bulup çıkarıyor, her mütalâanın arkasında İnönü'nün yüksek devlet adamlığı bulunuyordu. Nihayet, konuşmalardan bir vergi hazırlandığını öğrendi. Vergi nin adı konmamıştı ama böyle bir vergiden bahsediliyordu. İki vekilin konuşmasından bunu sezinlemişti Daha ziyade ekaliyetlere tatbik edilecek bu vergi için şüphelerini daha sonra Perran'ın evinde Perran'a açtı:

— «Parti Merkezinde bir vergiden bahsediliyordu acaba nasıl şey olacak bu?»

— «Ben duymadım» dedi.

— «Öğren bunu?»

— «Nasıl öğreneyim.»

— «Seninki bilir.»

— «Soramam ki.»

Haspi sinirleniyordu. Bu verginin mahiyetini bilmezse, bir takım şeyleri yapamayacakmış gibi bir his vardı içinde.

Daha işin başında Perran'a bozulmuştu. Kızgınlıkla kadına ters bir şey söylemekten çekiniyordu. Beraberinde getirdiği tek taş yüzüğü verip vermemek için tereddüt ediyordu. Perran:

— «Sen çok sinirli olmuşsun,» dedi.

— «Öyle oldum. Tek başıma kaldım. Bir takım işleri yalnız yapmaktan insanlara meram anlatmaktan canım çıktı,» dedi.

— «Yanına yardımcı alsana.»

— «Bu devirde kime güvenirsin. Yanımda çalışan bir İsmail vardı biliyorsun şimdi hapiste.»

— «Evet.»

— «O pezevenk kendi getirdiği iki çuval unu, Mümtaz ben İsak efendi ve kendisi paylaşmıştık. Yarım çuval un bende yazıhanede kalmıştı. Herif hapishaneden tutmuş bunun ihbarını yapmış.»

— «Yapma.»

— «Yapması yok. İşte insanlar bu. Kimi işe alırsın.»

Perran bir süre düşündü. Sonra hâlâ askerde olan ve kendi torpili ile askerliğini İstanbul'da yapan kardeşini anımsadı. **Haspi'ye:**

— «Kardeşim İstanbul'da yedek subay» dedi. «Onu alsana yanına.»

— «Bir mektup yaz gelsin. Ne tahsil etmişti.»

— «İktisat ticaret.»

— «Güzel. Ama sen gene de şu vergi işini bir lâf arasında sizinkine sor olmaz mı?»

— «Olur» dedi Perran.

Kadın sonra kalktı yanına geldi. Haspi, kadının yumuşak tenini avuçları içinde hissedince heyecanlandı. Ateşli ateşli kadını okşamaya başladı. Sonra birden ikisi de eski günlerin heyecanı ile sevişmeye başlamışlardı. Halıların üzerinde bitap düştükleri bir sırada kadın:

— «Sahneye çıkacağım» dedi.

— «Neden?»

— «Para için.»

— «Kaç para alacaksın sahneden? Diyelim ki elli lira gecede. Vermezler ya neyse.»

— «Evet.»

— «Ben sana üç ay veririm bu parayı, sen şimdi bu adamın yanından ayrılma sadece şu vergi işini ayarla yeter.»

Perran boynuna doladığı kollarını sıktı. Sonra:

— «Bayılıyorum şu senin kafana» dedi.

★

Haspi Ankara'dan döndükten sonra acele İnönü'lü resmi çerçeveletmiş ve yazıhanenin duvarına asmıştı. Şimdi bu resim onun mağazasının bir garantisi gibiydi.

İsak efendi resmi görünce çarpıldı. Haspi'ye olan güveni, itimadı son derece artmıştı. Kendisini büyük bir emniyet içinde hissetmeye başlamıştı. Haspi:

— «Ankara'da yeni bir vergi hazırlanıyor» dedi.

— «Nasıl bir vergi?»

— «Zenginlere dokunacak bir vergi. »

— «Gelir vergisi mi?»

— «Gelir değil, eskiden olan servetlere, mallara mülklere de şamil olacakmış.»

Yahudi çarpılmıştı. Böyle bir şey onu mahfederdi. Haspi:

— «Biraz da Ekaliyetlere bindirmek için yapıyorlar bunu» dedi.

Yahudi sapsarı olmuştu. Haspi:

— «Senin için bir kurtuluş yolu var» dedi.

— «Nasıl?»

— «Bana borç senedi vereceksin, yahut malları muvazaa yapıp benim üzerime geçireceksin. Ben de sana onun mukabilinde borç senedi vereceğim.»

— «Olur mu?»

— «Oluruna bakacağız.»

Yahudi işin sonunda bir kazık yemekten korkuyordu. Düşüneyim, demedi ama düşünmek için bu konuyu tartışmasız bir başka güne ertelediği lâfı değiştirmesinden belli olmuştu. Haspi, Bizans entrikaları ile servetin üzerine oturmak yahudiye kazık atmak niyetindeydi. Daha Parti Merkezinde iki bakan bu konu üzerinde konuştukları sırada Isak efendi aklına gelmişti.

İsak efendi:

— «Burasını aramışlar öyle mi?» dedi.

— «Evet, İsmail iti, ihbar etmiş, iki çuval un getirmişti ya...»

— «Evet.»

— «Benim yarım çuval unu burda bırakmıştım. O da bunu ihbar etmiş, bereket Hasan efendi, yarım kilo, un aşıra aşıra, bizim unun dibine darı ekmiş.»

— «İyi olmuş.»

— «İyi olmuş ama hırsız hırsızdır. Yüz lira mükafât verip sepetledim pezevengi.»

Yahudi, bir an düşündü. Sonra:

— «İyi yapmışsın» dedi.

Fakat, İsak efendinin kafasına bu vergi meselesi fena takılmıştı. Hemen gidecek, yahudi cemaati ile konuşacaktı. O zamanlar, piyasayı ellerinde bulunduran zengin ekaliyetlerin başında Samael Varon vardı (X) İsak efendinin arkadaşıydı.

İsak efendiden böyle bir verginin çıkarılacağını öğrenen Samoel Varon, Hamparsun Erkman'a telefon etti. (XX).

Ekaliyetler arasında mukabil tedbirler için konuşmalar başlamıştı. Yahudilerden haber ermenilere ermenilerden de rumlara bir çırpıda yayılmıştı.

Paskalidis, haberi aldığı zaman, vergi hiç ödememeği kafasına koymuştu. Fakat, bütün bu ön çalışmalardan habersiz olan İsak efendi sonunda Haspi'ye teslim olmayı kafasına koydu. Tekrar Haspi ile karşı karşıya geldiklerinde Haspi vergi için daha çok bilgi sahibiydi. Perran Ankara'dan kendisine durumu bildirmişti. Verginin adı varlık vergisiydi.

İsak efendi ile oturup protokolu yaptıklarında ka-

X Samoel Varon 240.000 TL. varlık vergisi tahakkuk etmiş sadece 8.100 TL. vermiş.

XX Hamparsun Erkman 400.000 TL. Varlık Vergisi tahakkuk etmiş ve sadece 5.000 TL sı ödemişti

rısının kızının ziynet eşyalarına kadar hepsini senet mukabili İsak efendi Haspi'nin üzerine geçirmişti. Nitekim listeler çıkıpta İsak efendiye de 240.000 TL. sı varlık vergisi konduğu zaman İsak efendi bu parayı verecek durumda değildi. Çünkü para Haspi'nin elindeydi. Evini satmış buna mukabil de 10.000 TL sı alabilmişti. Evi de en yüksek para ile satın alan Haspi Teke'ydi.

★

Türkiye'de o güne kadar kimse Aşkale neresidir, böyle bir kasaba hangi ilin sınırları içindedir bilmiyordu. Bir anda Aşkale meşhur olmuştu. Çünkü Varlık vergisini ödemeyenlerin Aşkale'ye sürgün edileceği söyleniyordu Şimdi vergi memurları haklarında varlık vergisi tahakkuk ettirilmiş kişilerin peşlerinde koşuyorlar ve piyasada bir panik havası esiyordu. Şekere zam yapan zihniyet, varlık vergisini çıkarmıştı. Çünkü Türkiye'nin savunması için fakir olan devlet bütçesini bununla takviye etmeyi düşünüyorlardı. Belki de haklıydılar, belki de Türkiye harp içindeki bir dünyada bunları yapmak zorunluğundaydı. Ama piyasa adamları bunu hiç de iyi karşılamıyordu. Çünkü verginin takdiri oluşu, mal beyanına dayanmayışı en çok tenkid edilen hususlardandı. Vergi takdiri olduğu için de Haspi Teke paçayı ikibinbeşyüz lira gibi bir para ile kurtarmıştı. Bu yüzden de sevinç içindeydi. Vergiyi haklı görüyor ve en büyük savunuculuğunu piyasa içinde kendisi yapıyordu. Haspi Teke, bir gün, içinde İsak efendinin de olduğu bir toplantıda:

«Yahudilerin bundan bir şikâyeti olmamalı» dedi. «Bilfarz Almanya'da olsalardı, bu harp içinde da-

vulcu osuruğu gibi kaynarlardı Türkiye'nin, harp içindeki Avrupa'da ayakta durması âzımdır. Biz hiç ses çıkarıyor muyuz? Bizim gibi Türkiye'de yaşamanın nimeterinden faydalanan ekaliyetler neden vergi vermesin?»

— «Vergi vermesin diyen kim?» dedi İsak efendi, «İnsaflı vergi olsun, canım kurban,» diye yakındı.

Haspi, onu fena halde terslemişti. Bu terslenmeden sonra İsak efendi elindeki senetlere rağmen korkmaya başlamıştı. Bu adam ona da kazık atabilirdi. Nasıl onun eline düşmüştü? Nasıl bu işten sıyrılacaktı? Üstüne üstlük «AŞKALE» ye sürülmek gibi bir de belâ başında Demoklesin kılıcı gibi asılı duruyordu.

İSAK EFENDİ VE ESTER

BİR

Varlık vergisinin çıktığı 1442 Kasımına kadar, Türkiye iç çalkantılar, piyasa kesmeşekeri içinde bunalırken ofis anbarlarında milyonlarca kilo buğdayın küflendiği haberleri yayılıyordu. O sıralarda Dünya'da da harp kıtaları sarmıştı. Kasım ayına kadar, Japonlar senenin ilk günlerinde Marnilâ'yı almışlar, Romel hemen hemen aynı günlerde Kuzey Afrika'nın bir başından girmiş ölbür başına doğru yürümeye başlamıştı. Şubat ortalarında Japonlar Singapur'a girmişler, Pasifik denizi Japon gölü halini almış, Amerika sahalleri bombarduman edilmiş, Mayıs ayı daha büyük darbeler ayı olarak geçmiş, sonra Temmuz'da da Almanlar Sivastapol'a girmişlerdi. Sene mihver devletlerinin hamleleri ile yıldırım hızı ile geçiyor-

du. Alman orduları Stalingrad'a taarruz ettiği sırada da Varlık Vergisi taarruzu İstanbul zmir gibi şehirlerde gerçekleştirilmeye başlanıyordu.

Haspi Teke:

— «Kaf dağının en yüksek tepesi de Almanlar tarafından alınmış» dedi.

— «Yahu Haspi benim işim ne olacak?»

— «İnönü ne diyor kesip saklamıştım. Oku şunu.» diye Haspi çekmeceden bir yazı çıkarıp İsak efendiye uzattı. Ekim ayında söylediği nutkun gazetelerden kesilmiş bir özetiydi. İsak efendi ağır ağır başlıkları okudu:

«Şuursuz bir ticaret havası, haklı sebepleri çok aşan pahalılık belâsı, bütün vatanımızı ıstırap içinde bulunduruyor.»

«Acı ile hatırlatmalıyız ki, milletin iaşe işlerini tanzim etmek yolunda cumhuriyet hükümetinin sarf ettiği gayretlere iki seneden beri toplumumuz tarafından hiç yardım edilmemiştir.»

«Bulanık zamanı, bir daha ele geçmez bir fırsat sayan eski batakçı çiftlik ağası ve elinden gelse, teneffüs ettiğimiz havayı ticaret malı yapmaya yeltenen, gözü doymaz vurguncu tüccar ve bütün sıkıntıları politika ihtirasları için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletin hesabına açlıştığı belli olmayan birkaç politikacı, büyük bir milletin bütün hayatına küstah bir surette kundak sokmaya çalışmışlardır!...»

İsak efendi rengi solmuş bir şekilde gazete parçasını Haspi'ye uzattı. Sonra:

— «Yani bütün bu bahsettiği insan yalnız ben miyim?» diye sordu.

— «Ne münasebet.»

— «Öyleyse neden bunu bana verdin?»

— «İnönü'nün kimlerle uğraştığını göstermek için.»

— «Haspi ben sana, beni kurtar diyorum.»

— «Nasıl?»

— «Senin tanıdıkların var Ankara'da.»

— «Kelin merhemi olsa başına sürer İsak efendi. Ben nasıl ödedim.»

İsak efendi ağlamaklıydı Sonunda dayanamadı. Bir hafta içinde bu vergiyi ödeyemezse Aşkale yolculuğuna çıkacağını biliyordu.

— «Bari sendeki paralarımı ver» dedi.

— «O son şansımız» dedi Haspi. «Önce daha yapılacak şeyler var. Ankara'ya gidiyorum yarın, sırf senin için vallahi.»

İsak efendi bir an umutlanmıştı. Fakat hasta gibi bütün vücudunun kırıklıklarla dolu olduğunu, dokunsalar yere düşeceğini hissediyordu. Hâlâ Haspi hakkında bir karara varamamıştı. Gece evlerine gidiyorlar, onlar geliyorlar kadınların yanında işi konuşamıyorlardı. Karısı da kızı Ester de korku içinde neticeyi bekliyorlardı.

Haspi ertesi gün Ankara'ya gitti. Ve İsak efendinin Aşkale'ye sürülmesini orda beklemeye başladı Perran'la gündüzleri buluşuyor, kadın geceleri dostu olan önemli şahsa gidiyordu. Haspi'nin keyfi yerindeydi.

Nihayet bir gün, Aşkale.ye ilk kafilenin yollandığını gazetelerden okuduğu zaman İsak efendinin de bunlarla birlikte gittiğini öğrendi. Ertesi gün İstanbul'a gidecekti. Perran'a:

— «Bizim ortağı Aşkale'ye sürmüşler» dedi. «Ben giderim bu geceki trenle.»

Perran:

— «Sana öyle alışmıştım ki» dedi. «Bir hafta daha gitmezsen olmaz mı?»

— «Gitmem lâzım Perran, sana güzel bir hediye yollayacağım.»

— «Neden?»

— «Bana çok iyiliğin dokundu.»

Kadın tekrar ona sarılmıştı. Fakat Haspi tekrar kadını kucakladığı zaman birden Fahriye'yi hatırladı. Sonra da çekinmeden sordu:

— «Fahriye'den bir haber alıyor musun?»

— «Zavallı kötü bir yerde çalışıyormuş.»

— «Yapma yahu?»

— «Vallahi.»

— «Adresini biliyorsan.»

— «Bilmiyorum» dedi Perran. Sonra kaldığı yerden aşk oyununa devam etmek için acele etti. O sırada kapı çalınmıştı. Perran, telâşlanmıştı. Bu vakit, gelmezdi' Böyle güpe gündüz gelmesinde bir mana olmalıydı. Acele acele yataktan fırladı. Haspi Teke'de korku ile yataktan çıkmıştı. Saklanacak bir yer arıyordu. Acele acele pantalonunu geçirdi ayağına, Perran dışarı fırlamıştı sabahlığını alarak kapıyı, açtığı zaman hiç tanımadığı güzel, ama çok güzel sarışın bir kadınla karşılaştı. Kadın iki gözü iki çeşme ağlıyordu.

Perran'ı rahatsız ettiğini, onun evini ancak bulabildiğini, kendisinin Haspi Teke'yi aradığını, babasını Aşkale'ye sürdüklerini anlattı ayaküstü. Perran, vazi-

yeti kavramıştı. Haspi Teke'nin içerde olduğunu söyleyemezdi. Ancak, kendisini yakından tanıdığını galiba Ankara Palas'da kaldığını ifade etti. Kadının gözleri tekrar sulanmıştı. Perran:

— «Buyurun oturun içerde bir kahve yapayım size, mutlaka buluruz onu» dedi.

Ester, istemeyerek kadının gösterdiği salona geçti. Sonra Perran üzerini değişmek için müsaade istediği zaman Haspi içerde giyinmiş ve gelenin kim olduğunu kapıyı dinleyerek anlamıştı.

Perran yanına gelince:

— «Ortağının kızı» dedi.

— «Atlatamadın mı?»

— «Çok üzgün fukara.»

— «Ne yapabiliriz?»

— «Valla çok acıdım bizimki ile bir görüşeyim.»

— «Bir şey çıkacağını zannetmiyorum.»

— «Adam kaç yaşında Hasta raporu alsa.»

— «Bir çaresini buluruz işte.»

Bunu söyledikten sonra Haspi Teke, kendisinin Ankara Palasa gideceğini kadına atlatmak isterse kendisini orda bulacağını söylemesini önererek arka kapıdan dışarı sıvıştı.

İKİ

— «Babam» diyen Ester tekrar ağlamaya başlamıştı. Haspi Teke:

— «Çok uğraştım ama dinlemiyorlar» dedi.

— «Ne yapacağız?»

— «Perran'a gitmişsin o bir şey söylemedi mi?»

— «Söylemez olur mu? Kadın Allahı var beni teselli etti, uğraşacağını babamı kurtarmak için hastalığı dolayısı ile rapor almasını söyledi.»

— «Fena fikir değil.»

Kadını teselli ediyor, onunla burda beraber uğraşmaları için onu ikna etmeye çalışıyordu. Bir ara:

— «Belki çok rüşvet vermek gerekir» dedi.

— «Olsun.»

— «Sen bilirsin» dedi Haspi. Ama için için seviniyordu. İş olsa da olmasa da rüşvet verdim diyerek, İsak efendinin paraları üzerine yatmayı kafasına koymuştu. Bu işe bir dürüstlük havası da kazandırıyordu. Haspi:

— «Ben elimden geleni yaparım,» dedi «Ancak.»

— «Evet ancak?»

— «Para harcamak yetkisi vermelisin sen bana.»

— «Veririm.»

— «Veririm demekle olmaz, yazılı olarak.»

— «Hemen yazayım» dedi Ester. Haspi Teke bu kâğıdı büyük bir itina ile yazdı kıza imzalattı. Bu İsak efendinin servetinin artık tarihe karışması demek oluyordu. Sonra bu kâğıtla İsak efendiye verdiği borç senetlerini değiştirmeyi düşünüyordu. Bir taraftan da kızı teselli ederken ona sokuluyor, zayıf anını kolluyor onu kendisine bağlamaya çalışıyordu.

O gece, güzel haberler getirdi. O gece kıza içki içirmek gayesi ile bir lokantaya sürükledi. Sonunda, üzüntü ve alkolle kendisinden geçen Ester'in koynuna girdi.

Artık Ester onu metresiydi. Sızmış kızı ertesi gün yatakta seyrederken onun çıplak ve bitap vücudunu

seyrediyordu. Neden sonra Ester kendisine gelmiş ve Haspi Teke'nin kendisini seyrettiğini görünce de dehşete kapılmıştı. Sonra tüm olanları hatırladı. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Haspi:

— «Ağlama Erter» dedi. «Zengin bir kızsın, sen nasıl olsa. Drohoman için seni alan bulunur.»

— «Rica ederim.»

— «Ama seni seviyorum.»

— «Sen kimseyi sevemezsin.»

— «Neden?»

— «Sevemezsin işte,» diyerek ağlamasını sürdüren Ester birden, «Parayı her şeyden çok seviyorsun da ondan» dedi.

— «Parayı seven başkasını sevemez mi yani?»

Konuşurken kıza yaklaşıyordu. Yatağa oturdu. Tekrar, «sevemez mi?» diye sordu.

Kız ne söyleyeceğini, şaşırmıştı. Gözgöze gelmişlerdi. Haspi:

— «Seni ilk gördüğüm andan beri» diyerek devam edecekti. Kız:

— «Rica ederim» diyerek onu susturdu. «Hiç bunlara lüzum yok.»

Haspi, onu saçlarından tuttu. Öylesine bakıyordu Ester ona, şu an zavallı her şeyini yitirmiş bir kadındı. Babası için mi kendisi için mi üzüleceğini bile kestiremiyordu. Haspi:

— «Ağlama nolur?» dedi. «Üzülüyorum.»

— «Sen üzülmezsin Haspi, sende kalp yok, vicdan yok, hiç ama hiçbir şey yok. Azgın bir boğa gibisin, açsın, kadına, paraya karşı çok açsın. İnsanlık bu değil. Sen bir Nazisin.»

Bir yahudi için çok büyük bir hareket anlamı ta-

şırdı bu sözler. Fakat Haspi Teke için sadece bir iltifat olabilirdi. Haspi Teke ve onun gibi olanlar için. Haspi uzun uzun güldü. Kızı tekrar kendisine çekti:

— «Fena mı?»

— «Fena» diyebildi Ester. Ondan tiksiniyordu. Ondan nefret ediyordu. Fakat, adamın okşayışları, adamın vücudu üzerinde pervasızca dolaşan elleri, kızı gevşetiyordu. Kızı sanki sarhoş ediyordu. Bir ara geldi ki Ester mukavemet edecek gücü kendisinde bulamamıştı. Adam tekrar ona sahip olduğu zaman zevklerin en güzelini, arzuların en tatlısını istemeyerek, hatta direnerek tattı. Vücudu beynine isyan ediyordu. Vücudu bu adamı istiyor, fakat beyni itiyordu. Sonunda:

— «Nolur nolur bir daha yapma» dedi. «Bırak beni kendi yoluma gideyim.»

— «Bırakmam» dedi Haspi. «Baban için uğraşacağız.»

— «Hiçbir şey istemiyorum.»

— «Babanın kurtulmasını da mı?»

— «Allahtan gelen neyse ona razıyım.»

— «İnsan, güçlükler karşısında yenilmemeli.»

— «Ben mücadele edemeyeceğim» dedi Ester, «Hele seninle hiç.»

Haspi Teke, için için kıza acıyordu. Bir pişmanlık duyuyordu yaptığı bu son işte. İlk defa bu hissi tadıyordu. Ester:

— «Nolur bir daha bana elini sürme» dedi. Haspi elini kaldırdı baktı. İri güçlü elleri vardı. Elini yavaş yavaş kıza uzattı. Onun çıplak vücudunda dolaştırdı. Sonra karnından göğüslerine doğru çıktı bu oyşayan el. Kız birden sarıldı bu nasırlı ele. Deliler gibi onu öp-

meye başladı. Göz yaşları ile de bu eli ıslatıyordu.

— «Yalvarırım Haspi bey, yalvarırım bırakın beni.»

— «Ya istiyorsam seni.»

— «İsteme, isteme benden nefret et, seni bir gün öldürebilirim.»

— «Seviyorsun öyleyse beni.»

— «Bilmiyorum hiçbir şey bilmekte istemiyorum. Yalnız bildiğim bir şey var beni bırak, yoksa fena olacak.»

— «Tehdit mi?»

— «Belki, belki de kendim için korkuyorum.»

Haspi birden döndü yatak içinde, yüz yüze göz göze yediler. Ester'in çenesinden tuttu o koca hammal eli ile. Baktı gözlerine, kız bakışlarını kaçırdı. Haspi:

— «Sen insanı deli edersin» dedi.

— «Sanmam, hele senin deli olacağını hiç sanmam.»

Haspi, tekrar kıza sarılmıştı. Gözlerini yumdu. Böyle zamanlarda, yanında olan kadınlara karşı bir açlık hissediyor, hiç ama hiç doymayacakmış gibi geliyordu ona... Fatma'da da, Gülnaz'da da, Fahriye ve Perran'da da böyle olmamış mıydı? Kızı kolları arasında sıkı sıkıya tutuyor, bu anın hiç ama hiç bitmemesini düşünerek, ibadet eder gibi bir hisse kapılıyordu. Bir ara altınları sayarken de böylesine bir hisse kapıldığını düşündü. Sonra gözlerini açtı. Kız da gözlerini yummuştu. Ona ne düşündüğünü sormak geçti içinden. Fakat, bunu sormaktan korktu. Ester'in çok kötü şeyler söyleceğini getirdikçe aklına bu ürkeklik artıyordu. Kolları arasında tuttuğu bu varlığı hiç ama

hiç bırakmak istemiyordu. Gene de Ester'e sordu:

— «Ne hissediyorsun?»

— «Doğrusunu söylememi ister misin?»

— «Evet.»

— «Böylece kıyamete kadar kalmak,» dedi kadın. Haspi, kadını bir an yendiğini sanmış ve ayrı bir zevk duymuştu. Neşe ile:

— «Neden?» dedi.

— «Kıyamete kadar kalmak ölmek demektir,» diye Ester gözlerini açarak konuşmasını sürdürdü. «Ölmüş olurduk. Senin ölmüş olman için kendimin de ölmesine razı olurdum.» Haspi'nin kolları gevşemişti. Kalkmak için davrandı. Kız, yatakta hiç kıpırdadan duruyordu. Haspi döndü baktı ona. Ester:

— «Ölmüş olurduk» dedi. «Bu bana mutluluğun en büyüğünü verirdi. Hiç değilse benden sonra kimsesenin olmamış olurdun» dedi ve hıçkırarak döndü sırtını, omuzları sarsıla sarsıla ağlamaya başladı. Kızın, bu ikinci ölümü arzulayışındaki inceliği Haspi anlayamadı. Hiçbir zaman da anlayamayacaktı. Sadece:

— «Teessüf ederim» dedi.

Ester, adama bakmamıştı. Bakarsa onun aptallığını yüzüne vurabilirdi. Haspi Teke acale acele giyiniyordu. İsak efendi için hakikaten çalışacaktı. Gereken yerlere, gereken müracaatları yapacaktı. Bu hırsla bu kararla ayrılmıştı Ester'in yanından. O gün akşama kadar milletvekili dostları ile görüştü. Kendisini, hiç birisi olumlu karşılamamışlardı. İlk defa, yaptığı işin dürüst bir davranış olmadığını söylüyorlar onu kınıyorlardı. Yılmadı. Yahudinin hasta olduğundan fazla vergi tahakkuk ettirildiğinden dem vurdu. Sonunda da Aşkale yolu göründü.

ÜÇ

İsak efendi Aşkale'ye geldikten kısa bir süre sonra rahatsızlanmıştı. Hakkında doktorların verdiği rapor da kalp kifayetsizliğiydi. Haspi oraya vardığı zaman adam yorgan döşek ufacık bir odada yatıyordu. Ölmeden evvel Haspi ile bir süre o da zorlukla konuşabildi. Haspi'ye karısını ve kızını emanet ettikten sonra da hayata veda etti.

Haspi, ilk önceleri bu adama son derece acımıştı. Kızına karısına iyi bakacağına kendi kendisini inandırmak istiyordu. İstanbul'a yaklaştıkça içindeki o acı, vicdanını sıkan o burukluk yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştı. İstanbul'a vardığı zaman, Ester ile annesi haberi çoktan almışlardı. Onlara baş sağlığına gitmesi bile büyük bir metanet isteyen işti. Haspi Teke hakiki bir dost gibi davrandı. Kızı ve kadını onlar için bir şeyler yaptığına inandırmıştı.

Cenazede en çok konuşan Haspi Teke ile Mümtaz olmuşlardı. İsak efendi toprağa verildikten sonra, Haspi yavaş yavaş elini ayağını Ester'den ve İsak efendinin karısından çekti. Sonunda da, ne kadınla kız Haspi'nin elinde olan emval için bir dava açtılar ne de Haspi bunları iade yolunu tercih etti. Ancak onbin liraya aldığı evi bir gün muamelesini yaptırarak Ester'e iade etti. Ester ve annesi bundan çok memnun olmuşlardı. Adam gene de onları düşünmüş gene de onlara bir şeyler bırakmıştı. Hattâ, bir gün Ester kendilerine yaptığı bu büyüklük için teşekküre geldiği zaman Haspi:

— «İsak efendi ortağımdı. İşlerden gelen gelirden babanızın hissesine düşenleri alacaksınız,» dedi ve hakikaten de İsak efendi sağmışçasına kazancının ona düşen payını verdi. Yalnız seneden seneye hesap görürlerdi, kazancı da seneden seneye vereceğini söylüyordu. Bu kazanca mahsuben Ester'le annesine her ay belirli bir geçim parası veriyordu.

Bir gün Ester zengin bir yahudi ile evleneceğini söylediği zaman, Haspi bu güzel kadını ebediyen kaybedeceğini anlamıştı. Haspi:

— «Mutlu olmanı isterim» dedi.

— «Hiçbir zaman mutlu olamayacağım.»

— «Neden Ester?»

— «İnsan ne olursa olsun, hayatına giren ilk erkeği unutamıyor.»

— «Yani beni mi?»

— «Maalesef.»

Haspi, yazıhanede olan bu konuşma sırasında, kızın ellerini tuttu. Sonra birisini öperek:

— «Seni hiç unutmayacağım» dedi.

— «Sanmam. Gülnaz hanımdan, Fahriye'den Perran'dan başka bir şey değilim ben senin için.»

— «Öyle mi zannediyorsun?» diyen Haspi'nin gözleri dolu dolu olmuştu. Bu adamın gözlerinin böylesine yaşayabileceğini, böylesine hisleneceğini hiç sanmamıştı. Ester de onun saçlarını okşadı. Haspi bu davranıştan cesaret alarak:

— «Son bir gün beraber olamaz mıyız?» dedi

— «Hiç başlamasak daha iyi Haspi» dedi Ester.

— «Korkuyor musun?»

— «Evet.»

— «Neden Ester?»

— «Senden ayrılamam» diye.

Haspi, kıza tekrar ıslak gözlerle baktı. Sonra ağır ağır ayağa kalktı. Ester:

— «Seninle hiçbir bağlantım kalmasını istemiyoruz,» dedi.

— «Kim?»

— «Annem ve ben.»

— «Ne demek istiyorsun daha açık konuş.»

— «Babamın ortaklıktaki hissesini satın almanı rica edecektim.»

— «Memnuniyetle. Ne istersiniz?»

— «Değerini sen daha iyi bilirsin.»

— «Peki» dedi Haspi, «En iyi değeri vereceğimden emin olabilirsin.»

★

Hakikaten de onların ummadıkları bir para vermişti. Ama gene de Haspi kârlıydı bu işten. Gene de Ester'le annesinden eski borç senetlerini almayı unutmamıştı. Bu surette de İsak efendi de onun ailesi de hayatından çıkıyordu. Kimbilir ne zaman ne şartlar altında bir daha karşılaşırlardı. Ester, gene yazıhanede **ona veda ettiği bir** gün dayanamamış boynuna sarılmış ve uzun uzun öpmüştü onu. Haspi kanının kaynadığını orda hemen kadına sahip olmak istediğini düşündü. Ve bunu da söyledi:

— «Seni şu an öyle arzu ediyorum ki bilemezsin Ester.»

— «Ben de, fakat buna mani olacağız.»

— «Öyle olması ikimiz için de daha iyi olur,» dedi Haspi.

DÖRT

1943 senesinin sonuna doğru Harbin kaderi değişmeye, Almanlar Rusya'da hezimete uğramaya başlamışlardı. Stalingrad önünde büyük yenilgiye uğruyorlardı. 1942 senesinde yapılan Kazablanka konferansını 1943'ün Mayıs ayında yapılan Waşhington konferansı izlemiş, aynı senenin Ağustos'unda da Quebec konferansı olmuştu. Müttefikler, bu konferanslarda artık harbin kaderine etkileyecek bir güçteydiler. Yalnız Almanya ile Japonya'nın daha çabuk çökmesi için kuvvet arıyorlar, ek ve yardımcı kuvvetleri de harbe fiilen sokmak için çaba sarfediyorlardı. 1943 Kasım'ında yapılan Moskova konferansından sonra birinci Kahire konferansı yapılmıştı.

Churcill ikinci cephe için Balkanlarda ısrar ediyor ve Türkiye'nin de savaşa katılmasını istiyordu. Bu teklif ilk konferansta olumlu karşılanmamıştı. Bunu takip eden Tahran konferansında Türkiye'nin harbe katılması meselesi tekrar oltaya getirilmişti. 1 Mayıs 1944 ikinci cephenin açılma tarihi olarak tespit ediliyordu. İkinci Kahire Kongeransı Aralık 1943'de yapıldı ve konferanslar serisinin sonuydu. Burada Türkiye'nin kaderi belli olacaktı. Bu konferansa Türkiye'nin o sırada tek ağızı olan İnönü de davet edilmişti.

İngiliz devlet adamı Churcill'e göre bütün plânların anahtarı ve kilit noktası Türkiye idi.

İnönü'nün Kahire'de ne gibi bir baskıya uğradığı, orda neler konuşulduğu bilinmiyordu. Türkiye'de ve Türk Parlementosunda çeşitli çalkalanmalar göze batı-

yordu. Bazı mebuslar İnönü'nün Türkiye'nin kaderi ile böyle tek başına oynamasını doğru bulmuyorlardı. İnönü'nün; başarısızlığa uğrayacağı ağızdan ağıza yayılıyordu. Hele kaybedecek çok şeyleri olan ağalar beyler İnönü'nün aleyhine dönmüşlerdi. Hele harp zenginleri, «İnönü'ye bizi harbe sokmak yetkisini kim verdi?» diyerek ona karşı cephe alıyorlar fakat bütün bunları cesaretle çıkıp söylemekten çekiniyorlardı. Bilhassa bu görüş türk sermayedarları arasında alıp yürümüştü.

Bunlar Türkiye harbe girdiği takdirde bir yenilgiye uğrarsa Almanlar Türkiye'yi işgal ederler, sonra Müttefikler galip gelse bile bizi bu Alman işgalinden kim kurtarır? sualini akla getiriyorlardı. Bu sualin de cevabı, bu suali soranlar arasında hazırdı. Ruslar! Ruslar'da komünist olduğu için Türkiye kurtulduğu Alman işgalinden sonra komünist mi olacaktı? Sonradan öğrenileceğine göre aynı tezi İnönü'de Kahire'de savunuyordu. Ordunun da techiz edilmesi gerektiği tezi üzerinde durduğunu bunun için de müttefiklerden anasının nikâhını istediğini halk Kahire konferansından çok ama çok sonra öğrenecekti. İnönü, Kahire'de emir almak istemediklerini, eşit şart ve söz hakkı talep edeceklerini de belirtmişti.

Bütün bunlar olurken, kaybedecek çok şeyi olanlar gibi Haspi Teke'de İnönü'nün aleyhine dönmüştü. Bu hislerini belli etmiyordu. Yalnız, İnönü ile çektirdiği resmi yazıhanesinden evine nakletmişti. Önceleri salonda duran bu resim, Harp sona ererken yatak odasına nakledilecek ve sonra da ordan da sarılıp sarmalanıp, belki bir gün gerekir diye sandığa kaldırılacaktı Haspi Teke'nin İnönü'ye olan saygısı da sevgisi

de kendi varlığının tehlikeye girmesi girmemesi ile doğru orantılıydı. Resim sandığa doğru yol aldığına göre, bu sevgi azalıyordu.

★

Mümtaz, yazıhaneden içeri bomba gibi girdi.

— «Kahire konferansının neticesi için gazetelerin yazdığını okudun mu?» dedi.

— «Yoo!»

— «Bak dinle,» diyen Mümtaz okumaya başladı. «Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika ve Sovyetler Birliği arasında sıkı bir dostluk mevcuttur. Ve Türkiye ile İngiltere'yi de kuvvetli bir ittifak birbirine bağlamaktadır.»

Mümtaz başını kaldırmıştı. Haspi:

— «Evet» dedi.

— «Ne eveti İnönü gene atlattı kendisine yapılan baskıları.»

— «Sana öyle geliyor.»

— «Bana öyle gelmiyor eşit şart istemiş.»

— «Eşit şart eşit şart» dedi Haspi Teke. «Nerede o eşit şart. Milletlerarası müzakerelerde hangi kefere ile masa başına otururşak oturalım, önce eşit şart dediğimiz şey oluyor, oluyor ama iş iktisadi yöne gelince iğneden ipliğe kadar heriflerden alıyoruz. Bundan ötürü de sesimiz kısılıyor.»

Mümtaz, bu cahil adamın söylediklerinde bir hakikat payı gördüğü için susmuştu. Haspi devam ediyor, esiyor, yağıyordu. Haspi'yi ufukta biteceğini belli olan harbin ve işin sonu üzüyordu. Mümtaz:

— «Yani ne yapmak lâzım» dedi.

— «İğneden ipliğe kadar her şeyi ama her şeyi yapmak için hazırlıklı olmalıyız.»

— «Anlamadım.»

— «Harp bitince böyle avantadan para kazanmak olmayacak. Türkiye değişen şartlara uyacak. Yani Demokratik ülkeler hakim olacak dünyaya o zaman bu demokratik ülkelere benzeyeceğiz.»

Mümtaz, şaşırmıştı. Ön sezileri ile, kafasını hep bu yöne çalıştırdığı için Haspi Teke kuvvetli sezişi ile, bazı şeyleri doğru görüyordu.

— «Ne yapalım?» dedi.

— «Hazırlıklı olacağız. Her yeniliği yapanla birlikte yapacağız.»

— «Anlıyorum» dedi Mümtaz.

— «Harp bitiyor» dedi Haspi, «Harp bitiyor ve harp bitene kadar sadece mevcutla yetineceğiz ve hiçbir atılıma girişmeyeceğiz. Bizim için ondan sonrası mühim...

HASPİ TEKE GENÇLERE SABIR TAVSİYE EDİYOR

Büyük iş yerlerinde fabrikalarda grevlerin ve direnişlerin olduğu bir devirde Haspi Teke'nin OTOSANMA Müessesesinde de grevler başlamıştı. Genç işçiler, devrimci hareketlere katılıyordu. İşçiler greve geçmişler dayanıyorlardı. Grev yapan işçilere söz dinletmek mümkün değildi. İdareciler, Umum Müdürler hatta Haspi Teke'nin yakınları olan yöneticiler bile işçilere diş geçirememiş, polis kuvvetleri ile Haspi Teke'nin işçileri arasında çatışmalar çıkmıştı. Bu sebeple de Haspi Teke gazetecileri de yanına alarak grev yapılan fabrikaya gitti. Daha evvel, emniyet mensupları ile konuşan Haspi Teke:

— «Ben işçilerle konuşurken yanımda götürdüğüm gazete fotoğrafçılarından bir kaçı işçilerin resimlerini çekecek» dedi. «Sonra onlar arasından ele başları kolayca ayıklarız. Yalnız Emniyet mensuplarını çekin fabrikamın önünden.»

Haspi Teke'nin dediği yapılmıştı. Haspi Teke, bir baba gibi, bir ağabeyi gibi büyük bir şevkatle konuşmasında işçilerine kollarını açtı.

— «Sevgili çocuklarım. Sizin ne haklı bir direnişmeye geçtiğinizi, grevi de haklı yaptığınızı biliyorum. Sizinle beraberim.»

İşçiler şoke olmuşlardı. !Önce patron olduğu için karşısında oldukları adamın sanki bir işçi sözcüsü gibi konuşmasından ürkmüşlerdi.

— «Grevle talep ettikleriniz yapılacaktır. Ama bir şeyi talep ederken, bir şeyi isterken karşı tarafın veremeyeceği kadar büyük şeyler istememek lâzım geldiğini siz de bilirsiniz. Bir ekmeğe bir lira öderken, bir talep karşısında kalır ve bu ekmek elli liradır diyen biri karşınıza çıkarsa siz bu ekmeği alır mısınız yoksa unu alıp ekmeği kendiniz mi yaparsınız?»

— «Kendimiz yaparız sesleri.»

— «İşte bizi ekmeğimizi kendimiz yapmak gibi bir eyleme itmeyin.»

Haspi Teke sözlerinin burasında dikkatle işçileri süzdü. Sonra sual soran bağıran aleyhinde konuşanların resimlerini çeken foto muhabirini gözledi. Bu arada bir işçi:

— «Uyutuyor» diye bağırmıştı. Haspi Teke özellikle ona baktı. Tebessüm etti:

— «Uyanın ey işçi kardeşlerim» diye bağırarak konuşmasını sürdürdü. «Bugün istediklerinizin hepsi gerçekleşecek. Ama sabırla, şimdi bir kısmını alacaksınız. Bir kısmını da bekleyeceksiniz. Biz ikinci cihan harbinin bitmesi ufukta görüldüğü günden yani 1944 senesinden 1946 senesine kadar beklemesini bildik. Beklemeseydik bugün ne bir Haspi Teke ne de bir OTOSANMA olurdu. Bekleyeceksiniz diğer bazı haklarınız için. Bu müessese ayakta kalırsa, sizin bugün istediklerinizin yarın daha çoğunu size verecek güce gelecektir.»

Alkışlar ve yuha sesleri!..

Not.: Yuha sesleri resimlerden ayıklandı..

ARTIK SAVAŞ BİTTİ EY ŞEN ARKADAŞ!

Haspi Teke;

Uzun bir süre, Haspi Teke, kenara çekildi. Olayların içine girmedense kenardan seyirci kalıp olanları kontrol etmek, kendisine göre yorumlamak yolunu tercih etti. Adana'ya ilk geldiği günlerde olduğu, İstanbul'a ayak bastığı zamanlarda kenarda kalmayı tercih ettiği gibi sessizdi.

Evden işine işinden evine gidiyor, çoğu zaman komşuları ile görüşmüyor, harbin tam anlamı ile nihayete ermesini bekliyordu. Bu ara bir kere o da uzaktan Fahriye ile Pakize'yi görmüş, Perran'ın izini kaybetmişti. Ester'i unutmuştu. Eski dostlarından yalnız Mümtaz vardı. O da ortağı olduğu için onunla yakın dostluğunu sürdüyordu. İnsanları şaşırtan öyle olaylar oluyordu ki o sırada. Bir gün gazeteler İlkokul seferberliğinden bahsediyor, on yılda herkesin okuyup yazma öğreneceği öneriliyor, sonra sağcıların bir hareketi sonunda gazeteleri kapatılıyordu. Genel politika dış koşullara göre değişiyor, sonra iç politikada bir takım çalkantılar oluyor, sonra bu da unutuluyordu. Herkes herşeyi söylüyor, herkes herşeyden bahse-

diyordu. O sırada yaklaşan harp sonu dünyası için çalışmalar başlamıştı. San Francisco konferansından bahsediliyor, Türkiye için bu konferansın önemi birden ilk plâna geçiyordu. Rusya ile olan büyük sınırlar Türkiye'yi yeni kurulan bu dünyada Rusya'nın karşısında tek başına bırakabilir mi bırakamaz mı bu tartışılıyordu. Nazi tarafını tutan gazeteler, hemen ters yüz etmişler ve bu sefer İngiliz Amerikan hayranlığına dönmüşlerdi.

1945 senesinin altı ağustos günü gelip çatmıştı. 1945 Şubatında olağan üstü toplanan Türkiye büyük Millet Meclisi'nin oybirliği ile Almanya ve Japonya'ya harp ilân edişinin üzerinden altı ay geçmişti. Amerikalılar Hiroşima ve Nagazaki'ye birer atom bombası attılar. Bomba Japonya'nın ama gerçekte insanlığın üzerine düşmüştü. Dünya gibi Türkiye'de büyük bombanın etkisi altındaydı. Bir anda yüzbinlerce insanı kömür haline getiren bu bomba bir 'Atom' devrinin, başladığını mı müjdeliyor, yoksa bir atom devrinin insanları pençesine aldığı haberini mi veriyordu. Kimse bunu o gün tartışamıyordu. Sadece duyulan büyük bir Amerikan hayranlığıydı. Üstelik Rusya da bombanın patlamasından bir gün sonra Japonya'ya harp ilân etmişti. Harp seneleri içinde Türkiye'yi harbe sokmak için aşırı bir çaba sarfetmiş olan müttefiklerden yalnız Rusya, onikiye beş kala Almanya ve Japonya'ya harb ilân etmemizi San Francisco konferansına alınmamıza yetmiyeceğini, önce kendisi ile de boğazlar meselesini açıkça konuşmamız lâzım geldiğini öneriyordu.

İkinci cihan harbi, dünyayı kasıp kavuran bir badire, sona ermişti. Şimdi Rusya ile mi kapışacaktık.

Harp içinde kimsenin bir karış toprağında gözumuz yok, kimseye de bir karış toprak vermeyiz prensibi şimdi Rusların boğazlarda hükümranlık veya ortaklık teklifi ile mi zedelenecekti?

Hitler sevgilisi ile İntihar ediyor, Roosevelt ölüyor, San Francisco konferansı yeni Amerika reisicumhuru Truman'ın getirdiği değişik bir atmosferde açılıyor, On mayısta savaş sona eriyordu.

O sırada İnönü Türkiye içindeki meselelere de eğilmiş Toprak kanununu bütün güçü ile meclisten geçirmeye çalışıyordu. Hattâ onbir haziran'ı izleyen ilk pazar günü Türkiye'de toprak bayramı olarak bile kararlaştırılmıştı. Topraksız köylüye toprak verilmesinden yakınan ağalar, toprak sahipleri İnönü'ye karşı açıkça cephe almağa başlamışlardı. İçlerinden bazıları, şimdi bizim topraklar, sonra İstanbul'daki büyük emlâk sahiplerinin emlâkları diye de tüm zenginleri İnönü aleyhine kışkırtıyorlardı. Harp sonrası keşmekeşi dünyayı sarmaya başladığı gibi Türkiye'yi de etkisi altına almıştı.

Haftalar, ayları aylar seneleri kovalamıştı. Gene de kovalıyacak oluşum halinde bir Türkiye'ye Atlantik'ten esen bir demokrasi meltemi yeni yeni fikirler getirecekti. Değişmez Milli şefin bile değişebileceği tartışılıyordu.

★

Vakti ile ateşli bir İnönü taraftarı olan Haspi Teke de tüm bu değişiklikler sırasında İnönü'ye karşı olan sevgisini tamamen yitirmiş ona karşı âdeta can düşmanı haline gelmeye başlamıştı. Resim çoktan sandığa kaldırılmıştı. Mümtaz, yeni birşey duyar yeni bir olaya ta-

nık olursa koşarak Haspi'ye gelir durumu onunla tartışır Haspi'nin fikrini alır ve otuzbeş yaşına gelmiş olan ortağının tecrübesinden istifadeye çalışırdı. Gerçi ondan beş yaş büyüktü ama gene de Haspi Teke tecrübesi, dünya görüşü bakımından Mümtaz'dan ilerdeydi. O gün de gene elinde bir gazete ile hışım gibi içeri girdi. Üzerindeki pardüsü ıslandığı için dışarda yağmur yağıyor olmalıydı. Eylül ayının sonlarına doğru bir gündü. Mümtaz:

— «CHP. Haysiyet divanı Fuat Köprülü ile Adnan Menderes'i Vatan gazetesinde yayınladıkları yazılardan dolayı partiden kovmuş» dedi.

— «Fuat Köprülü'yü tanırdım ama kim o Adnan Menderes?»

— «Bilmem ben de yeni işittim. Belki de mühim biridir.»

Haspi Teke:

— «Kovar kovar« dedi «İnönü ile baş edilir mi? Türkiye'yi harbe sokmamış bir lider.»

İki gün kadar bu konu üzerinde duyduklarına Haspi Teke hiç önem vermemişti. Yalnız iki gün sonra gazeteler «Celâl Bayar Milletvekilliğinden istifa etti» manşetini çekince Haspi Teke elini masaya vurmuş ve:

— «Atatürk'ün son başvekiline bu yapılmaz» demişti.

— «Ona bir şey yapmamışlar kendi çekilmiş» dedi Mümtaz.

— «Sen bilmez misin o sağır.»

Mümtaz sağa sola bakınmış, kendilerinden başka kimsenin olmamasından adeta Haspi adına sevinç duymuştu. O günlerde Refik Koraltan'da sepetlenecek, bu

yeni bir partinin nüvesini teşkil edecek dörtleri meydana getirecekti.

Dörtlü Takrir verildi. Onu takip eden aylarda da İnönü:

— «Bizim tek eksiğimiz muhalefet partimiz olmayışıdır» demişti. İşte bu söz, Haspi Teke'ye harekete geç, emri gibi etkiyen bir emir olacaktı. Mümtaz:

— «Olamaz olmaması lâzım. Böyle tepeden inme demokrasiye geçilmez» diye tepiniyordu. İnönün şimdi hata yaptığını söylüyordu. Haspi Teke:

— «Demokrasi istemeyecekte ne halt edecek» dedi.

— «Bu demokraside bizim yerimiz ne olacak?»

— «Bu parti üzerine yatırım yapacağız.»

— «Neden?»

— «Yeni çıkan herşey tutulur.

— «Ya serbest fıkra gibi kapatılırsa.»

— «Ya kapatılmazsa?»

— «Kapatılmazsa ne kârımız olur?»

— «Bunu sen kestiremezsin» dedi Haspi Teke:

Sonra, yeni partinin kurulup kurulamıyacağını araştırmak, kurulursa ayakta kalıp kalmıyacağını öğrenmek ve yeni partide yer almak için kimlerle elbirliği etmek gerektiğini anlamak istiyordu. Bütün bunlardan evvel de gerektiği kadar kendisini güven altına almanın yollarını arıyacaktı. Bunun da tedbirlerini almalı, ya kendisi fiilen partide yer almalı, yahutta yeni birini bulmalı onu desteklemeli, partiye onu sokup onun gölgesi altında yatırımları yapmalıydı. Ama daha önce bir araştırma yapması gerekiyordu. Bunu da onun namına en iyi yapabilecek olan hiç şüphesiz ki Perrandı.

İKİ

Örümcek ağlarını yeniden örmeğe başlamıştı. Haspi, İstanbul'da bir sayfiye de oturduğunu zannettiği Perranın izinin peşine düşmüştü. Onu tanıyanlar, onun eski dostları nerelerdeydi? Hepsini hepsini kaybetmişti. Yeni yeni dostlar, yeni yeni üzerine basılacak insanlar bulması gerekiyordu. Elinde bir Mümtaz kalmıştı. Hiç böylesine çaresiz kaldığını hatırlamıyordu. Hasan efendiden Mahmut efendiye kadar İsak efendiden İsmail'e kadar arkada maddi ve manevi bir yığın ceset bırakmıştı. Kadınları saymıyordu. Halit'i saymıyordu. Onlar, parazitlerdi. Onlar başkalarının sırtından geçinen asaklardı. Onlar, Haspi için gayeye varmak yolunda kullanılan araçlardı. Harpten sonra yeni hür dünya kurulacaktı. Kırılan, dökülen, yok olan enkaz üzerinde yükselecek yeni ve hür bir dünya olacaktı bu... Bu dünyada herşey bambaşka olacaktı. Bunu hissediyordu. Bunu kokluyor, bunu elle tutuyor, bunu gözle görüyordu. Bu yeni dünya Birinci Cihan Harbinden sonra da kurulmuştu. O zaman Haspi sadece bir tuğlaydı kurulan cumhuriyet düzeninde... Bu harpten sonra bir tuğla bir duvar olmayacaktı. Birçok duvarları yapan usta olmasını bilecekti. Bilmesi lâzımdı. Aksi halde o tuğla, ezilecek ufalanacak akan sele karışıp toz toprak olup kaybolup gidecekti. Ya giranit gibi sert, dağ gibi dik yaşellerle sürüklenen kum tanesi gibi zavallı olmak işte bütün cevapları çözecek sual buydu... Haspi Teko kurulacak yeni bir dünya da hükmeden, emreden, başarıdan başarıya koşan bir adam olacaktı. Bunun için

kararlıydı ve ne bahasına olursa olsun, başarıya ulaşacaktı.

O gün ilk defa, İstanbul'a geldiği ilk günlerdeki gibi avare avare dolaşmağa çıkmıştı. Boğaza kadar uzanmak üzere vapurlardan birisine bindi. Ayaklarını uzattı. Vapurun kenarındaki yerlerden birisine oturdu. Vapur iskelelere uğruyor, oradan oraya bir sahilden ötekine mekik dokuyordu. O geçmiş günleri düşünecek kadar yaşlı olmadığı için gelecek günleri düşünüp duruyordu. Hayal kuramazdı. Muhayelesi hiç denecek, kadar zayıftı. Sadece, ne yapmalıyım? Nasıl başlamalıyım diye düşünüyordu. İçinde bir his vardı. Birisine raslayacağını çok iyi tanıdığı birisini göreceğini umuyordu. Böylesine hislere kapıldığı çok olurdu.

Böylesine hislerin sonunda da çok kere haklı çıkardı. Merakla iskelelere çıkanlara, iskelelerden vapura girenlere bakıyordu. İnsanlar, işe giden, işten dönen insanlar vardı. Hepsi bir şeyler düşünüyordu. Hepsi bir gün Haspi Teke kadar bir yere tırmanmayı düşünüyor olmalıydılar. O ise onların ermek istedikleri yerin çok üzerindeydi. Kendisi gibi zengin olanlara, yahutta Anadolu'da harp seneleri içinde yükünü tutanlara 'Hacı ağa' diyorlardı. O hacı ağaların çoğu, İstanbul'un gece kulüplerinde, kazandıkları paraları harvurup harman savuruyorlardı. Birde Harp modası Bopstiller türemişti. Bunlarda o hacıağaların karılarının, dostlarının paralarını yiyen Jigololardı. Nerden gelmişti buraya düşünceleri? Birden aklına geldi. Biraz evvel oğradıkları bir iskelede, bu tip gençlerden birisi binmişti vapura. Yanında da kısa etekli mantar pabuçlu sivri omuzlu bir hatun vardı. Hatırlamıştı..

İşleri durgun olduğu sıralar kadın bile arzu etmez-

di. Öylesine bir yaradılışı vardı. Bu biraz da kadından evvel parayı tanımasından ileri geliyordu. Onun ilk göz ağrısı paraydı. Yeniköy'de vapurdan indi. Sahil boyunca yürümeye başladı. Tek tük otomobiller geçiyordu. İnsanlar gözlerine ilişiyordu. Harp sonrası nasıl gelişecekti. İnönü demokrasiden bahsediyordu. Nasıl şey olacaktı bu demokrasi? Cumhuriyet devrinin ikinci bir yaprağı açılıyordu. Demokrasi devri denilen bu yaprak kaç sene sürecekti? O seneler Türkiye'ye değil, Haspi Teke'ye neler getirecekti? Bunun hesabını iyi yapabilirse Haspi Teke'nin şimdi kuruduğunu sandığı çeşmeler, belki de daha hızlı akmaya başlayacaktı. Derin derin ciğerlerini doldurdu serin ve güzel boğaz havasıyla. Sonra:

«Önce bir dayanak bulmalıyım» diye geçirdi içinden.

Düşündüğünün aksine o gün kimseye raslayamadan Akşam üzeri evine döndü. Canı son derece sıkılıyordu.

Yemeği yedikleri, bir sırada Telefon çaldı. Haspi Teke, telefonu açan karısına merakla baktı. Gül hanım, —Gülnazlığı iyiden iyiye bırakmıştı— telefonu uzatarak.

— «Seni istiyorlar» dedi. Haspi:

— «Kimmiş?» diye sordu.

— «Tanıyamadım kendisi de bir şey söylemedi?»

Telefonu aldı. Sesi tanımıştı. Bu bir zamanlar Ankara'da işlerini takip eden, ondan komisyon alan Mustafa'ydı. Mustafa heyecanla:

— «Haspi bey» dedi. «Yarın İstanbul'a geliyorum.»

— «Ya!» dedi Haspi, «Neden?»

— «Oraya gelince anlatırım çok önemli şeyler olu-

yor. Belki bir parti kurulacak. Celâl Bayar genel başkanı olacak kurucu olarak, ben de o partiye giriyorum.»

Haspi neşelenmişti. Mustafa çoşmuş anatıyordu.

— «Senden bahsettim sayın Adnan beye memnun oldu. İstanbul'a gelince sizinle görüşmek istiyor. Belki ben de bulunacağım konuşmalarda.»

— «Anlıyorum» dedi Haspi.

— «Bu partiye mutlaka gir sende.»

— «Olur» dedi Haspi ama esasında partiye falan girmek istediği yoktu. Bu kurulacak partide sadece yakınları olsun istiyordu. Yeni parti kuruldu, hoş geldi diye hemen İktidara geçirilmezdi. İktidara geçmeyen bir siyasi parti içinde yer alıpta İsmet İnönü'nün karşısına mı çıksındı? Onun düşmanlığını mı kazansındı. Tüm bunlar geçti bir çırpıda aklından sonra:

— «Sen gel konuşuruz» dedi.

— «Söz ver bana seni kurucu il idare heyetine almak istiyorlar.»

— «Sen Mümtazı yazdır. O benden tahsillidir. Üstelik işe yarar bir adamdır.»

— «Kim bu Mümtaz?»

— «Ortağım.»

— «Hani şu taşaronken işi başaramıyan mı?»

— «O, taşaronluk başka politikacılık başka.»

— «Sen neden yazılmıyorsun?»

— «Ben partiye sonra kaydolurum.»

Telefonda ki ısrarı ile Mümtaz'ı kaydettirmişti isim olarak. Mustafa:

— «Söz vermiyeyim» dedi, «Ben senden bahsetmiştim. Müteşebbüs idare heyeti beş on kişi.»

— «Ben varmışım gibi para yardımı yaparım.»
— «Söz mü?»
— «Sen hiç meraklanma.»

Telefonu kapadıktan sonra ellerini oğuşturdu. Karısı da konuşmaların bir çoğunu anlamıştı. Gül:

— «Hayrola?» dedi.

— «Mustafa... Celâl Bayar, Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan bir parti kuracaklarmış» dedi, «Mustafa bu partiye kurucu olarak girmemi istiyor» diye devam etti sofraya otururken, «Menderes benimle konuşmak için İstanbul'a gelecekmiş»

— «Kim bu Menderes?»
— «Halk partisinden kovulan Milletvekili.»
— «Sen İsmet Paşa'dan ayrılma.»
— «İnönü eskidi hanım.»
— «Peki kendisi bunu biliyor mu?»
— «Hoppala. Bunu da nerden çıkardın?»
— «Kendisi eskiliğini bilmiyorsa bırakmaz.»

Haspi Teke, kadının bu görüşünü yabana atmamıştı düşününce. Karısı da kendisine göre eskimişti. Mademki Gülnaz, Gül olup, sekiz yaş farkını nüfusunu küçültmekle kapamağa çalışmıştı. Eskidiğini kabul etmiyordu. Demekki eskidiğini kabul etmeyenler vardı, olacaktı. Sırıttı. Gül:

— «Ne güldün?» dedi.
— «Hiç.»

— «Mademki İnönü eskidiğini kabul etmiyor, çekilmez, tarafsız kalmaz, iktidarı bırakmaz» dedi Haspi Teke'de Mustafa'nın yanında Adnan Menderes'le Parkotel'de konuşurken. Adnan Menderes:

— «Parti kurulmasına müsaade etmek zorunluğunda» dedi. «Hiç bir kuvvet buna karşı çıkamaz. Amerika böyle İstiyor.»

— «Amerika mı?»

—«Amerika ya.. San Francisca'ya evet dedik mi demedik mi?»

— «Dedik» dedi Mustafa.

— «Dedikse eşek gibi müsade edilecek parti kurulmasına. Partiyi de ilk kuran, partiyi vurur.»

Haspi Teke oralarda değildi. Yeni bir şey çıkıyordu. İsmet Paşa'dan Cumhuriyetten tüm maziden daha kuvvetli bir şey çıkıyordu. karşısına. Bu güne kadar hiç düşünmediği hiç düşünemeyeceği bir şey. Bu yeni partiyi kurmak isteyenlerden de daha kuvvetli bir şey. Amerika. Amerika istiyorsa olacaktı. Amerika ne derse o olacaktı. Yeni bir devrin Müjdecileri daha işin başında Amerika diye karşılarına çıkıyorlardı. Amerika yeni kurulacak bir düzene girmek isteyenlere kapıda bilet kesiyordu. Bu bileti almadan da içeri girmek mümkün değildi. Mademki İnönü, San Francisco'ya evet demişti İstese de istemese de bu bileti almak için gereken ücreti (!) ödeyecekti.

Haspi:

— «Ben cahil adamım» dedi, «Sizin işinizi güçleştiririm.»

Menderes bozulmuştu. Fakat Haspi:

— «Ortağım Mümtaz bey var» dedi.

— «Kim bu?»

— «Mümtaz.»

— «Ne iş yapar?»

— «Tahsilli iyi bir çocuk, onun tahsili, benim param.»

Menderes tebbessüm etmişti. Sadece:

— «Siz nasıl isterseniz» dedi.

Haspi Teke ile olan mülâkat bitmişti. O çıkıp gittikten sonra, Mustafa ile Menderes Haspi Teke hakkında konuşuyorlardı. Menderes:

— «Tüm Anadolu'da karşılaşacağız bu tiplerle» dedi, «Onları kırmamak lâzım. Hattâ bir çokları ailesindeki fertleri ikiye bölecek şimdi. Bir kısım bizim partiye girecek bir kısım da CHP de kalacak» diye devam etti, «Ailenin, kendini müdafa etmek için bir cabası olacak. bu. Bize gelenleri alacağız.»

— «Sanırım zorlukları olacak»

— «Bizim için zorluk bu değil. Parti kurulsun o zaman görürsün.»

ÜÇ

Menderes'le konuştuktan sonra Haspi Teke, Parkotelden aşağıya Dolmabahçeye doğru yürümeğe başlamıştı. Durmadan «Amerika» «Amerika» diye içinden geçiriyordu. Avrupa harpten yıkık dökük çıkmıştı. İsak efendi ile birlikte iş yaparken, Acentalıklarını aldıkları firmalar, Amerikan firmalarıydı. Bunların içinde lâstik firması da vardı. Radyo da, başka acentalıklarda Tüm bunlar Amerika'daydı.

Haspi Teke'nin Amerika'ya dönük çalışması için geçerli ve kâfiydi. Acele Amerika'ya adamlar yollamalı daha şimdiden Amerika ile devletten önce ilişkiler kurmalıydı. Bunu düşünüyordu. Adnan Menderes için aklından büyük adam diye geçirdi. Şu Amerika hakkında söyle-

dikleri, ona nurlu ufuklar için tutulmuş bir meşaleydi. Haspi gibi bir adam bu meşalenin ışığında da yol bulamazsa hiç bulamazdı. Dolmabahçeden Karaköy istikametine saptı. Yürüyordu. Yürdükçe adamları sertleşiyor, kararları katılaşıyordu.

Haspi Teke, Amerika'da yakın olabilecek arkadaşlarını düşündü. Birden aklına Ester geldi. O kocası ile Amerika'ya hicret etmişti. Daha doğrusu kaçmıştı. Hem de Beyrut, İç Afrika ve ordan da sahile varıp Okyanusu geçerek. Onunla irtibat kuramaz mıydı? Annesinin daha burda olması lâzımdı. Ondan Adresini alıp Ester'e mektup yazsa olmaz mıydı?

Yazıhaneye kadar bütün bunları düşünmüştü. Yazıhanede Mümtaz'ın kendisini beklediğini görünce sevindi. Mümtaza biraz evvelki mülakatını anlattı. Onu tavsiye ettiğini söyledi. Sonra Amerika'dan bahsetti.

Mümtaz, Amerika'ya kendisinin gitmesinin çok faydalı olacağı üzerinde duruyordu, Amerika'nın tüm harp sanayiini şimdi sulh devri için seferber edeceğini, bir çok yeni araç ve gerecin imaline döneceğini söyledi Acele etmeli herkesden evvel işe yarayacak olanları bulmalıydı. Haspi Teke:

— «İyi ama lisan bilmiyorum» dedi.

— «Birini al yanına.»

— «Kimi?»

— «Üniversiteden yeni mezun olmuş bir veya iki kişi al. Genç beyinler, dinamik beyinler size çok faydalı olur» dedi.

Yalan değildi. Çok adama ihtiyacı olacaktı. Çok adam çalıştıracaktı. Bir gün büyük tesislere gidecek, bir gün binlerce işçi çalışacaktı yanında bunları güde-

cek insanlara ihtiyacı olacaktı. Oğlu daha henüz okuyordu. Oğlundan beş sene altı sene evvel yola çıkmış genç beyinlerden bulması gerekiyordu.

— «İsterseniz gazetelere ilân verelim sekreter arayalım» dedi Mümtaz.

— «Sekreter istemem.»

— «Neden?»

— «Gazeteler de harp içinde inkişaf ettiler, satışları yükseldi. Şimdi onlar da içe dönük çalışacaklar, iç meselelerle uğraşacaklar sataşacak yer arayacaklar. Görmüyor musun daha şimdiden Ahmet Eminler falan İnönü Aleyhine döndü.» Mümtaz, Haspi'nin aklından geçenleri okumuştu.

— «Haklısınız» dedi.

Haspi Teke, o günden sonra Amerika'ya beraber gidebileceği genç iktisatçılar aramağa başlamıştı. Eşi dostu da bunda Haspi Teke'ye yardımcı oluyordu. Sonunda Recai adında bir delikanlı da karar kıldı. Recai İktisat tahsil etmiş iki lisanı ana dili gibi konuşuyordu. Ondan faydalanacaktı ama onu da içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtaracaktı. Artık onunla birlikte dolaşıyorlar, onunla birlikte günlerini plân yapmakla, yeni yeni işlerin neler olduğunu hesaplamakla geçiriyorlardı. Esasında Haspi Teke Amerika seyahatini uçağa binmekten korktuğu için uzatıyordu.

Tam bu sıralarda Perranla karşılaştı. Buna karşılaşma denilemezdi Perran kendisi gelip Haspi'yi aramıştı. Perran'ın yanında genç ve güzel bir kadın da vardı. Haspi bu kızın Perran'ın ağabeysinin kızı olduğunu çok iyi lisan bildiğini de öğrenmişti. Kız, kısa bir süre evli kalmış sonra da ayrılmıştı. Haspi, onunla da yeni bir ilişki kuracağını o zaman anlamıştı. Mine, ce-

sur gözlerini Haspi'nin gözlerinden ayırmıyordu. Perran, Mine ile tekrar geleceğini söyleyip gitmişti.
Haspi yeni bir çevrenin doğması için elinden gelen cabayı harcıyordu.

O sırada gazeteler DP'nin kurulduğunu meclisin içinde muhalefet guruplarının kurulacağını öğrenmişti. Ayni sene içinde seçim de yapılacağından söz ediliyordu. Çok partili hayat Türkiye'ye neler getirecekti? Tutucu çevreler bu çok partili hayata karşı idiler. İsmet Paşa'nın da Mustafa Kemal gibi bir parti tecrübesinden sonra bu işten vaz geçeceğini söylüyorlardı. Hatta DP ileri gelenleri İnönü'nün tarafsız bir Reisicumhur olmasını, kazanan partinin de İnönü'nün reisicumhurluğundan istifade etmesini öneriyorlardı. Gazetelerde bu kanıdaydı. Haspi:

— «Çok partili hayat iyi olacak» dedi Recai:

— «Ben de aynı kanaatteyim Milli şefin kendilerinin olduğunu CHP'den ayrılmayacağını söylüyorlar,» diye Mümtaz atıldı. Haspi:

— «Ayrılmazsa ayrılmasın» dedi, «Nasıl olsa yenilecek.»

— «Ya DP yi kaparsa?»

—«Kapayamaz.»

— «Kapatırsa naparlar?

— «Amerika.»

Artık her tartışmanın sonunda Türkiye'de Amerika ortaya atılıyor, bir Amerikan hayranlığıdır gidiyordu.

DP nin kuruluşundan yani 7 ocak 1946 dan sonra Mümtaz, daha çok kendine güvenmeye, etrafa caka

yapmağa başlamıştı. Fakat, bir tarftan İnönü'ye karşı çıktığı için korkuyordu. Zaman zaman Haspi Teke'ye geliyor, ben bu partiden çıkacağım, beni fena sıkıştırıyorlar, diye dert yanıyordu. Haspi Teke temmuz da yapılacak olan genel seçimler için DP ileri gelenlerine el altından haberler yolluyor teşkilâtlanmaları için gizliden gizliye onlara yardım ederken bir taraftan da Perran vasıtası ile CHP genel merkezi ile irtibatını devam ettiriyor onlara da kalbinin ve kasasının açık olduğunu bildiren açık bonolar veriyordu. CHP genel merkezi Haspi Teke'nin iki taraflı oynadığını bildiği halde bunları hoşgörü ile karşılıyordu. Bütün bunlar olurken Haspi Teke hâlâ Amerika seyahatine çıkamamış, hâlâ işi lâftan öteye götürememişti.

Haspi Teke için, iki taraflı oynamaktan ziyade hiç bir işe dört elle sarılıp ticari bir başarı göstermemesi yıkıcı oluyordu. Bir atılıma girişmiyor, bir kazanç yolu bulamıyordu. Harp sonrası mevcutla kifayet etmenin zorluğu onu için için kemiriyordu.

Bu arada Türkiye'de de her işte bir umut, herkesde yarınlardan bir şeyler beklemek gibi yeni bir anlayış vardı. Gazeteler muhalefet yaptıkça tiraj kazanıyor, harp içinde bile görülmeyen tirajlar muhalefetle beraber yükseliyordu.

Uzun seneler İnönü iktidarından bıkmış olan halkta yeni partiye karşı bir büyük akım sağlanmıştı. Vatandaş, gizli kapaklı değil artık alenen İsmet İnönü'nün ve onun adamlarının aleyhinde sağda solda konuşuyordu.

Haspi Teke, Recai ve Mümtazla yalnız olduğu bir gün yazıhanesinde:

— «Çocuklar» dedi, «Harp atmosferinden çıktı

Türkiye... Türkiye'nin elinde dünyanın altını, dünyanın dövizi birikti. Şimdi bunu harcama devri başlayacaktır. Bunu harcamaya başladıkları an bizim için gün doğacaktır. Bunu unutmayın, İsmet İnönü'nün yeterlik politikası, harp senelerinde milleti öyle bir sıktı öyle bir sıktı ki para bakımından da iş potansiyeli bakımından da millet patlayacak göreceksiniz. Çok çok iyi şeyler olacak.»

Bütün bunları dost toplantılarında dinlediğini Celâl Bayar'dan öğrenmiş bulunuyordu. Devrinin en iyi iktisatçısı olarak görülen Celâl Bayar mademki öyle düşünüyordu bunun bir gerçek payı olmalıydı. Haspi Teke şimdi ondan öğrendiklerini kendi adamlarına satıyor, onlara bu yönde çalışmak için, fırsat kollamak için direktifler veriyordu.

DP'liler Temmuzda yapılacak seçimler için çok umutlu konuşuyorlardı. Fakat DP teşkilatını daha henüz Türkiye'nin bir çok vilâyetlerinde kurmamıştı.
Buna rağmen DP nin seçimi kazanacağı havasına Haspi Teke'de kendisini kaptırmıştı. Bir çok yüksek memurlar CHP yi desteklediklerı için seçimlerde baskı olacağı havası da vardı. Haspi Teke uzun bir süreden beri çıkmak istediği Amerika seyahatini temmuz ayına ertelemişti. Seçimlerde Türkiye'de olmayacaktı. Bunu da o gün Recai'ye ve Mümtaz'a açıkladı:

— «Temmuz onbeşte yola çıkarız.»

— «Fakat 21 Temmuz da seçimler var.»

— «Sen burdasın ya Mümtaz» dedi Haspi Teke bu sualı soran arkadaşına.

— «Fakat»

— «Ben demek sen demektir. Bunu böyle bil istediğin gibi de davran çekinme. Sana yüz bin lira bıra-

kırım gerekirse parti için hepsini harcarsın.»

— «Yazıhane»

— «Yazıhaneden idare edersin. Burda ağırlarsın parti ileri gelenlerini.»

— «Fakat, İnönü'nün taraftarları kızarsa.»

— «Kızsın. Seçimi DP kaybederse ben gelince muvazalı olarak seninle ilişkimi keserim gene de durumumuzu kurtarırız.»

— «Çok güzel» dedi Recai. Mümtaz düşünüyordu. Seçim politikası bakımından Haspi Teke'nin bulduğu hakikaten en çıkar yoldu. Sonunda:

— «Vallahi çok kurnazsın» dedi.

— «Çok kurnazız,» diye Haspi sırıttı, «Hepimiz için böyle davranmamız daha geçerlidir. Yalnız bunu DP lilerin yanında bile açmıyacaksın. Sana güveniyorum.» Recai:

— «Mümtaz ağbey bindiği dalı kesecek kadar aptal değildir» diye Mümtazın sırtına samimi samimi vurdu.

Mümtaz bu iltifattan ziyadesi ile memnun olmuştu. Başarılı olurlarsa, Haspi Teke'den sonra kendisinin de çok yükseleceğini biliyordu. Üstelik Haspi'ye itiraz etmemesinin bir nedeni de, Haspi Teke Amerikaya giderken sana parti için yüz bin lira bırakırım demişti. Mümtaz bu paranın yarısını en azından cebine atabileceğini hesaplıyordu. Haspi:

— «Ne düşünüyorsun?» dedi.

— «Hiç»

— «Ne düşünecek,» diye Recai girdi araya, «Bundan güzel yükselme fırsatı mı olur? Nasıl olsa Celâl Bayar günün birinde iş başına gelecek Mümtaz ağbeyin bu kötü günlerinde onların yanında olmasının çok faydası olur ilerde.»

— «Yalan değil» dedi Mümtaz. Sonra kesik kesik, «Ya İnönü seçimi kazanırsa.»

— «O zaman da CHP ii olan Haspi ağbey var, o dümenler işleri.»

— «Çıkarır asarım İnönü ile beraber resmimizi gene yazıhaneye,» diye Haspi sırıttı.

Şimdi Teke idaresinin üç başlı bir kadrosu vardı. Haspi:

— «Yeni yeni adamlar lâzım bize» dedi.

— «Nasıl yani?» diye Recai sordu.

— «Üniversite'de olsun, yeni mezun olsun bir kadro kurmalıyız, yukarda bir yazıhane tutup onları orda çalıştırmağa başlamalıyız.»

— «Arkadaşlarım var» dedi Recai.

— «Beş altı tane kız erkek bul hepsi lisan bilsin.»

— «Yarın nazırlarım size görürsünüz.»

— «Tamam» dedi Haspi, «Beş tane de aklı başında üniversite talebesinin eğitim masrafını üzerime alacağım.»

— «Ne iyisin» dedi Mümtaz, «Ne kadar sevaba gireceksin.»

— «Sizin gibi varlıklı adamlar hepsi beş kişi okutsa dünyanın en büyük iyiliğini yapmış olursunuz» diye Recai de düşüncelerini söyledi Haspi:

— «Bunlar yarınki kadromuzun nüvesini teşkil edecekler. Onlarla işleri daha büyütmek imkânını bulacağız.»

★

Recai bey, ertesi gün yazıhaneye beş arkadaşını getirmişti. Hepsi Teke bunları gördü tek tek hepsini odasına kabul etti. Kendileri ile maaşları hakkında görüş-

tü. Bunlardan dördünü gözü tutmuştu. Kızlara ve kadınlara yüz vermedi. Onları münasip bir lisanla atlattı. Sonra da Recai'yi içeri alarak:

— «Şimdilik kadınlara boş vereceğiz» dedi.

— «Neden patron?»

— «Kadının içine girdiği bir kadro sonradan lâçkalaşır. İş çok büyürse arada kaynar giderler ama başlangıçta erkeklerle işi götürmede sayısız faydalar vardır»

— «Siz bilirsiniz?»

Önündeki kağıda bakmıştı. Gelenlerden birisi hukuk mezunu üçü iktisatçıydı. Diğer dört kişinin ikisi talebeydi. Haspi Teke onlarla da konuşmuş son iki yıllarının eğitim masraflarını kendi üzerine alacağını söylemiş ve mezun olduktan sonrası için de onlarla anlaşma imzalamıştı. Ayda eğitimleri için vereceği para yurt masraflarıydı. Bu da yüzer papeli geçmiyordu. Recai.

— «Bu eğitim masraflarını kabul edeceğimiz çocukların sayısını arttıralım mı yoksa iki kişi şimdilik yeter mi?» dedi.

— «En az beş olsun.»

DÖRT

Mine, dört gün sonra tekrar ve yalnız gelmişti Haspi kızı görünce tanıdı. Mine:

— «Perran ablam hasta» dedi, «Ben de burdan geçiyordum size uğramak aklıma geldi.» Haspi'nin o sırada çok önemli işleri vardı. Yeni bir kadro kurmakla meşguldü. Bu kadro ile araştırma yapacak, Tırakya'-

nın neresinde bir yağ fabrikası kurarlarsa kendilerine faydalı olacağını ortaya çıkaracaklardı. Elindeki delikanlıları Trakya kazalarına yollamayı düşünüyordu. Recai'ye:

— «Sen onları tevzi et, ayçiçeği en çok hangi bölgede çıkıyorsa orasını tespit etsinler» dedi, «En fazla yağ çıkaran iki kasaba arasına kurmakta fayda var yağ fabrikasını.»

Recai, Mine'ye şöyle bir göz ucu ile baktıktan sonra:

— «Emredersiniz» diyerek dışarı çıkmıştı. Mine, Haspi'nin işlerinden bir şey anlamamıştı. Kız merakla sordu:

— «Elinizde iş yok, yapacak bir şey yok anladığım kadarı ile, fakat durmadan kadro kurduğunuzu işitiyoruz. Perran ablam da ben de meraklandık doğrusu.»

— «Hazırlık» dedi Haspi:

— «Nasıl hazırlık?»

— «Basbayağı, şimdi çok partili hayat başlıyor, partinin kuruluşunu yakından izledim. Ortada parti marti yokken, adamlar kalktılar bir sürü adam peşinde koştular, seni beni kurulacak partiye girmeğe zorladılar. Sonra vilâyet vilâyet önceden konuşulmuş adamlara çabuk çabuk teşkilâtları kurdurdular.»

— «Evet, evet ama bunun sizin işinizle ne ilgisi var.»

— «Var» dedi Haspi Teke, «Parti kurmakla iş kurmak bir bakıma birbirine benzer. Hatta ayni parelel içindedir. Biri partiyi kurar, biri işi kurar, sonra biri parti sayesinde iktidarı vurur öbüründe iş sayesinde partiyi vurur.»

Mine, katıla katıla gülüyordu. Bu kız da gülerken daha güzel oluyordu. Kızıl saçları bal rengi elâ gözleri ve gülerken yanağında beliren gamzesi ile iç açıyordu. Şimdiye kadar beraber yaşadığı kadınların hepsinden güzeldi.

— Çok genç evlenmişsiniz» dedi Haspi Teke kıza.

— «Evlendim ama ayrıldım.»

— «Neden? Neden ayrıldınız?»

— «Geçinemedik.»

— «Sizinle geçinmeyen erkek aptal olmalı.»

— «Belli olmaz belki de ben aptalım.»

— «Neden?»

— «Çünki zengindi.»

— «Çok mu?»

— «Oldukça.»

— «Peki ne kusuru vardı?»

— «Biraz yaşlıydı da.»

— «Ne kadar mesela?»

— «Sizden on yaş daha büyük.»

— «Yani kırk yedi yaşında mı demek istiyorsunuz?»

— «O kadar. Yirmibeşyaş farkımız vardı.»

Haspi Teke bir süre düşündü. Sonra başını kaşıdı kıza baktı. O gözlerini dikmiş dikkatle ona bakıyordu. Haspi tebessüm ederek:

— «Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?» dedi.

— «Çalışmak.»

— «Ne gibi bir işte.»

— «Ne gibi bir işte çalışabilirim?»

Haspi Teke dudak büktü. Sonra:

— «Bir süre beklerseniz» dedi. «Beraber çalışırız.»

— «Ne kadar?»
— «Amerika'dan dönüşümü?
— «Yakında mı gidiyorsunuz Amerika'ya?»
— «Temmuz ortasında»
— «Ne kadar kalacaksınız?»
— «Onbeşyirmi bilemedim bir ay.»
— «Beklerim» dedi Mine.

Haspi, bir an düşündü. Kadına bir kaç ay sonrası için söz veriyordu. Belki de kızcağızın ihtiyacı vardı. Parası olup olmadığını anlamak için sordu.
— «Size avans versem kabul eder misiniz işiniz için.»
— «Param var» dedi Mine, «Mesele parada değil, evde oturmak istemiyorum. İngilizce bilirim. Size faydam dokunur diye düşünmüştüm.»
— «Neden olmasın. Ama dönüşte.»
— «Dönüşte» dedi Mine de.
— «Öyleyse bunu kutlayalım desem.»
— «Nasıl yani?»
— «Beraber bir şeyler yesek içsek.»
— «Amerika'dan dönüşte, inşallah» dedi Mine.

Haspi tebessüm etti. Çok akıllı bir kadınla karşılaşıyordu. Verdiği cevap hoşuna gitmişti. Haspi:
— «Öyle olsun» dedi. Mine ayağa kalkmıştı. Elini uzattı. Haspi Teke de kadının elini avuçları içine aldı. Bir süre göz göze bakıştılar. Kadın elini Haspi'nin avucundan çekip almıyordu. Öyle bir teslimiyetle elini vermiş ve gözlerini de öyle tatlı bir bakışla doldurmuştu ki, Haspi çok şeyler umut ederek genç kadından ayrıldı.

Mine gittikten sonra, Haspi teke bir süre kendisi-

ne gelemedi. Odasına ilk giren Recai oldu:

— «Her şey istediğiniz gibi oldu beyefendi» dedi.

— «Teşekkür ederim.»

Telefon çalıyordu. Haspi Teke telefonu açtı ve bir ses onu soruyordu.

— «Benim dedi.»

— «Ben Adnan»

— «Efendim?»

— «Adnan Menderes»

— «Buyurun beyefendi, bir emriniz mi var?» Haspi Teke, Recai'ye göz kırpmıştı.

— «Mümtaz yanımda, sizin de vaad ettiğiniz yardımı rica edecektim.»

— «Emir telâkki ederim. Bir mutemet arkadaş yollayın derhal elli bin lira takdim edeyim.»

— «Teşkilât kuruyoruz her yerde. Takdir edersiniz çok masraf oluyor, Vehbi Koç'ta yardım ediyor, diğerleri de..»

— «Anlıyorum beyefendi.»

— «Bu iyiliğinizi unutmıyacağız.»

— «Rica ederim rica ederim vazifem. Şayet isterseniz ben yollayayım. Nerdesiniz?»

— «Fuat beyle Celâl bey Çatalca'lı Ziya'nın sirkecideki yazıhanesinde olacaklar eksik olmasın Ziya bey de İstanbul teşkilatının kurulması için çok yardım etti. Oraya da yollasanız olur. Size daha yakınsa.»

— «Emredersiniz efendim. Kime teslim etsinler.»

— «Hangisine olursa imzalı bir kart alsın sizce yeterliyse.»

— «Rica ederim ne lüzum var.»

Karşılıklı bir kaç hörmet sözcüğünden sonra Tele-

fon kapanmıştı. Haspi Teke Recai'ye bir çek yazarak verdi. Bunu Sirkeci'de Çatalca otobüs yazıhanesine götürmesini söyledi:

— «Ziya beyin yazıhanesinde Fuat Köprülü beye yahutta Celâl bey'e yani Celâl Bayar'a vereceksin» dedi.

— «Beş üstüne efendim.» Recai çıkmıştı. Yeni partinin kurucularına verilmiş ellibin liralık bir avansı vardı. Onlar iş başına gelirlerse, istediği, dilediği işi istemekte hakkı olurdu.

Koltuğuna oturdu. Kara kaplı defterini çıkardı. Deftere, Menderes hanesine ellibin yazdı. DP koydu rumuz olarak. Sonra sırıtmağa başladı. Bu defterden üç kişi yeni devrin parlayan simalarıydı. Defteri karıştırdıkça keyifleniyordu. Yeni günler umutlu günler başlıyordu. Şu an ekim aylarıydı. Durmadan para ekiyordu. Ekecek ekecek ve bir gün de biçmeye başlayacaktı. DP ye verdiği elli bin, Mümtaz'ın emrine verdiği yüzbin, yeni kadronun kurulması için sarfedeceği elli bin ile ikiyüzbini geçmişti. Kesesinden ikiyüzellibinden fazla da para çıkmayacağını biliyordu. Bunun on mislini kazandığı harp çok uzaklardaydı. Artık harp değil neşeli günler başlıyordu. Bu günler ister İsmet Paşa ister yeni parti iş başına gelsin ona çok ama pek çok şeyler getirecekti.

Kalktı. Gerindi. Yazıhanenin bir köşesindeki aynanın karşısına geçti kendisine dikkatle baktı. Saçlarının yer yer ağırmağa başladığını gördü. Ama kendisinden hiç bir şey kaybetmemişti.

BEŞ

Gül, hanım kocasının eve erken gelmesinden şüphelenmişti. Acaba adam hasta mıydı? Kapıda onu karşıladı:

— «Nen var Haspi?» dedi.

— «Hiç.»

— «Eve bu kadar erken gelmezdin de.»

— «Geldim. Çok yorulmuşum.»

Büyük oturma salonuna doğru yürüdü. Kendisini koltuğa attıktan sonra:

— «Bir kahve yapsana bana hanım» dedi. Gül hanım, hizmetçiye hiç bir zaman bırakmazdı kocasının hizmetini. Mutfağa geçti, Haspi Teke'ye kahve pişirirken düşünüyordu. Çok mutlu olmuştu Haspi ile, esasında kaç tane kadınla düşüp kalkmıştı ama kendisine karşı, evliliğine karşı çok dürüst davranmıştı. Dönüyor dolaşıyor sonra kürkçü dükkânına geliyordu. Bundan iyisi de doğrusu sağlıktı. Adana'da kalsa nolurdu? Eşek kuyruğu gibi ne uzar ne kısaltırdı. Kahveyi kocasına götürdüğü zaman Haspi Teke dalgın dalgın düşünüyordu. Gül:

— «Nen var» dedi, «Seni hiç böylesine düşünceli görmemiştim?»

— «Amerika'yı düşünüyorum.»

— «Amerika'nın nesini düşünüyorsun?»

— «Nasıl, nerde, neler alacağım?»

— «Ne nasıl?»

— «İş iş» dedi.

Karısı yanına gelmiş Haspi'nin elini tutarak, oturmuştu. Adam düşünüyor düşünüyordu. Hiç bir

şeyden korkmayan Haspi Teke şimdi korkuyordu. Uçağa binmekten onsekiz yirmi saat havada kalmaktan korkuyordu. Sanki düşündüğünü anlamış gibi Gül sordu:

— «Neyle gideceksin?»

— «Uçakla.»

— «Delirdin mi sen? O kadar yol uçakla gidilir mi?»

— «Neyle gideyim?»

— «Neyle gidersen gitte uçakla gitme.»

Haspi'nin kafasına birden bir sual takılmıştı. Burdan Londra'ya yahut Fransa'ya kadar gitse ordan bir vapurla Amerika'ya gidilmez miydi? Bu aklına gelince ferahladı. Belki de burdan Trenle Fransa'ya gider ordan da vapurla geçerdi. Bir hafta on gün geç olsun ne kaybederdi. Hemen yazıhaneye telefon etti.

— «Ben Racai»

— «Parise Tiren bileti alacaksın ikimiz için»

— «Evet efendim.»

— «Ordan Londra'ya geçeriz orda da üç beş gün kalırız.»

— «Evet efendim.»

— «Sonra bir vapurla ver elini Amerika.»

— «Baş üstüne efendim. Biletleri aldırayım mı?»

— «Aldır.»

Haspi bir ferahlamış bir rahatlamıştı. İçini sıkan demek oluyordu ki uçak korkusuydu. Günler yaklaştıkça sıkıntısı artmış, içi daralmıştı. Şimdi ferahladığını rahatladığını anlıyordu. Karısı:

— «Partiye girdin mi?» dedi.

— «Hayır yardım ettim.»

— «Ne kadar?»

— «Ellibin.»

— «Çok değil mi?»

— «Çok ama kaz gelecek yerden serçe esirgenmez» dedi.

— «Tavuk değil midir?»

— «Tavuk çok biz serçe verdik hanım serçe.»

Gül hanım neşe ile kıkırdamıştı. Kocasının aklına, kocasının esprilerine candan gülerdi. Gene öyle yaptı. Kadın birden:

— «Ya İsmet Paşa duyarsa» dedi.

— «Onun da çaresi var» dedi.

— «Ne?»

— «Yarın Ankara'ya gideceğim.» Bunu daha yazıhanedeyken düşünmüştü. Gidecek Parti genel merkezinde yaklaşan seçimler hakkında yardım gerekliyse yardım edeceğini bildirecekti. Adamlar iktidardaydılar, kendilerinden emindiler, ondan bir şey isteyeceklerini sanmıyordu. Gerekirse yardım edecekti. Fakat, hiç değilse bir sözle, bir yanlarında görünmeyle gönüllerini alması gerekiyordu.

ALTI

— «Biz Altı okun altından altmış sene geçsede çıkmayız. Biz Halk Partili doğduk Halk Partili öleceğiz» dedi Haspi CHP genel merkezinde. Genel Sekreteri partinin Haspi'nin sırtını sıvazladı.

— «Bundan eminiz.»

— «Peki kim söyledi size Haspi Teke DP ye yardım ediyormuş diye?»

— «Aralarında bizi tutanlar var.»

— «Kim ama bu? Benim şahsi düşmanım olmalı beyefendi. Bunu bilmekte fayda var.»

— «Bir gazeteci.»

— «Gazeteci mi?»

— «Evet»

— «İsmi?»

— «Vatan gazetesinden.»

Haspi şöyle bir düşündü. Kim olabilirdi. Sonra hiç belli etmeden suallerini sürdürdü. Çatalcalı Ziya'nın yazıhanesinde bir Vatan muhabiri olmalıydı o sırada. Recai parayı götürdüğü zaman. Haspi:

— «Gazeteci mi? Gazeteciler çok müfteri oluyorlar beyefendi.»

— «Olabilir» dedi Genel sekreter. Ama mademki Haspi Teke, İstanbul'dan kalkmış ve buraya kadar onlara yardım teklif etmeğe gelmişti, demek ki onlardandı. Haspi Teke'yi teselli edecek bir kaç söz söyledi. Haspi tatmin olmamıştı:

— «Paşanın ellerinden öperim» dedi, «Mümkünse onu da görmek isterdim.»

— «Çok meşgul.»

— «Ben Amerika'ya gidiyorum bir emriniz var mı?»

— «Estafurullah hiç bir ricam yok» dedi Genel Sekreter. Haspi Teke onunla kucaklaşarak partisine başarılar dileyerek genel merkezden ayrıldığı zaman ferahlamıştı. Ferahlamıştı ama gene de o gazetecinin CHP genel merkezine verdiği haberden fena halde kocunmuştu. Adamın izini bulacak gerekirse Ahmet Emin

beye adamı şikâyet edecek Adnan Menderese de gazeteciyi ihbar edecekti. Hiç değilse CHP'li bir casusu aralarında tutmazlardı.

★

İstanbul'a vardığı zaman kendisini Haydarpaşa'da adamları karşılamıştı. Recai'nin koluna girdi. Ona:

— «Sen şu Çatalcalı'nın yazıhanesindeyken kimse var mıydı?» diye sordu.

— «Vardı.»

— «Gazeteci.»

— «Gazetici olup olmadığını bilmiyorum ama» dedi. «Altı yedi kişi vardılar.»

— «Bir gazeteci bizi ihbar etmiş CHP genel merkezine, DP ye para verdik diye.»

— «Allahallah»

— «Bunu biz dönene kadar öğrensinler.»

— «Ben bu gün öğrenirim.»

— «Kimden?»

— «Ziya beyle çok sıkı fıkı olduk. Sizden siyayişle bahsetmiş Adnan bey, o da çok sevdi sizi.»

— «Güzel» dedi Haspi.

O gün akşama doğru da Recai muhbir olan gazeteciyi buldu çıkardı. Haspi hemen telefona sarılıp gazeteci hakkında Ahmet Emin beyle konuştu. Ahmet Emin hiç ihtimal vermiyordu. Fakat, kendi içlerinde böyle bir adamın olmasından fena halde çekinmişti. Gazeteci hakkında soruşturma açıldı. Gazeteci DP nin mensubuydu ve şimdiden adaylığından bahsediliyordu. Haspi Teke bu muhbir üzerinde o kadar dikkatle o kadar hassasiyetle duruyordu ki sonunda ihbarı yapanın,

Çatalca'lı Ziya'nın yanındaki bir kâtip olduğuna kadar işi izledi ve buldu çıkardı adamı. Sonra adamı Ziya beyin yazıhanesinden kendi yanına aldı. Kendisini ihbar eden adamı kendi yanına alarak onu CHP li olduğuna o derece inandırdıki adamcağız yanıldığını, CHP il merkezi bildirdi. Haspi Teke'nin yanında çalışıyordu onun İnönü' ile çekilmiş resmi yazıhanesinin baş köşesinde asılıydı. Haspi adam gelmeden iki gün evvel resmi sandıktan çıkarıp asmıştı. Üstüne üstlük İl merkezine de bu adamla beş bin lira teberrü yollamıştı. Haspi Teke vaziyeti düzelttikten sonra Mümtaz'a:

— «Ben Amerika'da iken bu pezevenki kov» dedi.

★

O gün Gül hanım, Mümtaz, DP' ileri gelenlerinden birisi parti adına Haspi Teke'yi Amerika yolculuğuna çıkarken sirkeci garından geçirmeğe gelmişlerdi. Haspi Teke seyahate çıktığından ötürü çok sevinçli görülüyordu. Sirkecide DP nin mitingi yapılıyordu. Parti Hatiplerinden birisinin sesi duyuluyordu:

— «Arkadaşlar, şu elimde gördüğünüz sigara var ya, bu sigarayı bir liraya içiyoruz. Bunun tütünü memleketimizde çıkıyor. Bu tütün Amerika'dan Avrupa'dan gelmiyor. Bunu on kuruşa içmeniz mümkün. Mümkün ama bu günkü iktidar size bu sigarayı bir liradan içiriyor. Bizler, Halk arasından, sizin aranızdan çıkmış insanlarız Bir Milletvekili adayımızın dediği gibi cebimizde ikibuçuk lira gördüğümüz zaman mutlu olan kişileriz. Hürriyet, adalet ve müsavatla birlikte size refah, size istikrar getireceğiz. Sizlere şekeri beş liraya yedirenleri unutmayın. Bir daha şekeri beş liraya yemek is-

temiyorsanız, bir daha küflenmiş buğdaylarla yapılmış ekmek yemek istemiyorsanız. Bu çiftçi memlekette...»

Haspi gar kapısından, DP bayrakları ile süslenmiş miting meydanına baktı baktı, yanındakilere:

— «Güzel konuşuyor» dedi, «Doğru söylüyor.»

Halk büyük bir çoşku içinde hatibi alkışlıyordu. Büyük bir sevinç içindeydi Haspi oynadığı atın kazanacağından emindi. Bu sefer değilse gelecek sefere kazanacaktı atı. Zaten, Demokratlara da köylerde kentlerde «DEMİRKIRAT» deniyordu. Gazeteler çıkıyor makaleler yazılıyordu. DEMİRKIRAT için. Haspi, parti müfettişine:

— «Başaracaksınız» dedi.

— «Başaracağız» diye cevap verdi adam Haspi'ye. Haspi sağına soluna bakındı. Sonra:

— «Analarını bile belliyeceğiz» dedi adamın kulağına, sonra ikisi de kahkahalarla gülmeğe başlamışlardı. Haspi Teke gara doğru döndü. Karısı da yanı başındaydı. Oğlu da ordaydı. Döndü onlara:

— «Ne istersiniz Amerika'dan» dedi.

— «Hiç, sağlıkla git sağlıkla gel» dedi Gül hanım. Oğlu da elini öpmüştü. Haspi Tekrar adamlarına döndü tek tek ellerini sıktı. Sonra dışardan gelen hatibin konuşmasını bastıran bir sesle:

— «Ordan çok şeylerle döneceğiz» dedi. Amerika'dan «Komprador» olmanın gereçlerini getireceğini biliyordu. Kalkınmak için yırtınan, çaba sarfeden, harpte köhnemiş eskimiş bir iktidarın açamayacağı Nurlu ufukları vaad eden partisi, yeni partisi ile birlikte yükselmenin inancı ile doluydu. Tirenin basamaklarına çıktı. Döndü mazisine bakar gibi baktı. Kayseri'yi Adanayı karısı çocuğu temsil ediyordu. Yarınki Türkiye'-

nin iktidar mensupları olacak olan kimselerden birisi elini sıkıyordu. İstikbali de Tiren temsil ediyordu. O Tiren Amerika demekti. Elini uzattı ve parti müfettişine:

— «Beyefendiye hörmetlerimi söyleyin» dedi, «Başaracağız.»

Sonra karısına baktı, oğluna baktı. Recai ondan evvel girmiş Haspi beyefendinin arkasında bir nefer gibi duruyordu. Bu gün beş on kişilik olan işçi ordusu yarın bu garı, garları dolduracaktı. O inanıyordu.

Yataklı vagonunun penceresine doğru yürüdü. Başını pencereden dışarı çıkardı. Tiren yavaş yavaş hareket etmişti. Ona el sallıyorlardı. Uzaktan uzağa parti hatibinin sesi duyuluyordu:

— «Nurlu ufuklara doğru...»

Tiren Nurlu ufuklara, Amerika'ya doğru Avrupa içlerine yol almağa başladı.

SON SÖZ YERİNE

KISA BİR BEYANAT

Sayın Haspi Teke Amerika'ya bu kaçıncı gidişiniz?

— Sayısını unuttum, Amerika'yı bana kim keşfetti diye sorsaydınız, Colomb'dan sonra Türk sanayiinde ben derdim.

Amerika'nın yolunu bana gösteren, yüksek irşadları ile ışık tutan adamı saygı ve rahmetle anacağım.

KOMPRADOR'luk Çin'den tarihin karanlıklarından gelme bir deyimdir. Fakat ben bunu Amerika'da yeniden buldum.

Bu tarihten sonra Türkiye'de KOMPRADORLUĞU yaratan biziz. Bana ve Benim gibilere bu ismi verenler sizlersiniz. Siz küçük gazeteciler. Sizleri kınamıyorum. Sizler çalıştığınız müesseseler içinde basit amelelersiniz, ellerinizle kalemlerinizle büyük yapıtlar yapan ustalarsınız, Sizler de Kompıador denen mitleri yaratıyor, sonra onların esirleri oluyorsunuz. Yani üzerine basılan basamaklar oluyorsunuz. Bu yaptığınız eserlerin yıkılmaması için de gayret sarfediyorsunuz. Gazeteciliğin dışında, seksen türlü işle oğraşan patronlarınıza bakınız.

Kompradorlar, peygamberler gibi kendilerinde kuvvet olduğunu sananlara varlıklarını hayatiyetini, zenginliklerini borçludurlar.

Bana Amerika'yı keşfettiren öldü. O sabık başvekil olmayacağım demişti. Sakıt oldu. Ondan sonra gelenler, çekildi. Tekrar İnönü başvekil oldu düşürüldü. Daha sonra iktidar koltuğuna oturanlar, kendilerini birer İmparator olarak gördü. 27 Mayısla, 12 Martla onlar da devrildi. Seçimle de yıkılanlar oldu.

Şimdi, bir koltukta iki İktidar var. İki başlı bir kartal. Onların da başarılı olmaması için bu sefer ben ve benim gibiler çalışıyor. Onlar da bir gün düşecekler düşürüleceklerdir. Bu gidişle belki de seçimle aldıklarını seçimle verecekler.

Fakat, bir de bana bakınız, ben her devirde ayaktayım. Ayakta kalacağım. Ayakta öleceğim. Kitabımın başında da söylediğim gibi. Çünki ben KOMPRADOR'um.

— Amerikayla işbirliği neticesinde kurmuş olduğunuz yapıtlar hangileridir? Bir iki misal verebilir misiniz?

— Rabbena Hep «BANA» yağ fabrikası, «Bir nefeste Kereste» Anonim Şirketine bağlı iki fabrika bunlar arasındadır.

HASPİ TEKE'DEN VECİZELER

Her büyük servet, üzerine basarak yükseleceğiniz, cesetlerden bir merdivenin sonunda durur.

★

Aşk, Şayet size para ve servet getirmiyorsa aşk değildir.

★

Bir mıh, bir nal kurtarır
Bir nal bir at kurtarır
Bir at bir yiğit kurtarır
Bir yiğit bir vatan kurtarır
Nal mıhına yaptığımız zammın neden vatan çapında olduğunu anladınız mı?

★

«Hak yok vazife vardır» Kim söylemişse iyi söylemiş onaylarım. Çünkü hak asrımızda değirmede bile

yoktur. Ezilmek hak sahibinin elinden alınamıyacak bir vazifedir. Hak kuvvetindir. Ben kuvvetli olduğuma göre hak benimdir.

★

Para ve servet fakir insanlar, işçiler, memurlar ve küçük esnaf için bir lükstür.

★

Devletin malı denizdir. Arkasını biliyorsunuz.

★

Bankalarda para biriktirmek küçük burjuvanın kötü bir alışkanlığıdır. Ve alacağı faizler de dinimize aykırıdır. Halbuki halka açılmış Holdinglerimiz onların paralarını faizsiz kullanmak olanaklarını sağlar. Onları günah işlemekten korur.

★

Ak akça karagün için değil Ak akçe halka açık Anonim şirket içindir Çünkü halka açık şirket sahipleri için ak gün ama o holding'e para yatırıp faiz ve temeddü bekleyen küçük hesap sahipleri için zaten bir karagündür.

★

Parası olan haklıdır.

★

Para parayı çeker. Ama büyük para küçük parayı çeker. Hem de fena çeker. Allah parayı bulandan razı olsun. Bonoyu keşfedenden de daha çok razı olsun Para bir ilahtır.

★

Kaz gelecek yerden serçe esirgenmez.

★

At binenin para kullananındır.

★

Adaletin yolu paradan geçer. Devletlerin doyuramadığı hakim, olur zalim.

★

Ağlamayan çocuğa para verilmez.

★

Pahalılık sıhhat alametidir.

★

Her mahallede bir milyoner yaratan zihniyete neler borçluyuz.

★

Paranın açmadığı kilit yoktur.

★

Para yemek papara yemekten daha kolaydır.

★

Herkez harcadığı paranın sahibidir. Biriktirdiğiniz paranın sahibi ben benim gibi zengin olanlardır.

★

Para olsa olsa insanı şımartır. Parasızlık ise azdırır. Allah azanlardan ve onların şerlerinden bizi korusun.

★

Az lâf çok para..

★

«Fakirin arabası düz yolda kalmış, zengin arasını dağdan aşmış.» atasözü bu gün için de geçerlidir.

★

Paranın yapmıyacağı yoktur.

★

Az para az piyazdan daha sıhhidir.

Zengin olmak bir iş değildir. Bunun ilmini öğrenmek için mektebe gitmeğe lüzum yoktur. Zengin olmanın birinci şartı, acıma hissinden yoksun olmaktır. Çok para kazandığınız zaman, akıllı namuslu ve çok merhametli olduğunuza dair efsaneler yazdırabilirsiniz.

★

Gazetelere daima satın alınabilecek birer eşyamış gibi bakarsınız, o korkunç silâhların, sizin lehinize çalıştığını göreceksiniz.

★

Satın alınmayan gazete yoktur. Yeterki fiatta anlaşın.

★

Kanun zavallılar, ezilenler için vardır.

★

Kem sözden, kem gözden ve «Kem» iskambil kağıtlarından sakının. Çünki kumar servetin baş düşmanıdır.

★

Aç tokun halinden anlamaz.

★

Büyük başın derdi büyük olur, çünki vergiyi istemeyerekte olsa çok öder.

★

Vergi çıktı mertlik bozuldu.

★

Ekmek bulamıyorsanız pasta yiyin, ben pasta yiyemiyorum şekerim var.

★

Aç tavuk kendisini benim kasamda görür.

★

Napolyon harbi kazanmanın üç ana şartı olarak: «Para para para» demiş, o gün bu gündür biz harp ediyoruz.

★

Halka bir ver on al, ama o biri mutlaka ver. Hiç değilse gazeteler gibi kupon ver.

★

Harp, aptallar için sefalet, akıllılar için servet demektir...

★

Göç Yolları Tıkadı, Çingar gibi ünlü romanları Asya Gribi, Üç Hovarda, Köpek Hırsızları gibi mizahi hikâye kitapları olan İlhan Engin, ayrıca rejisör olarak, Üç Öfkeli Genç, Umut Sokağı, Artık Düşman Değiliz, Şeytanın Uşakları gibi filmleri de yönetmiştir. Son yazdığı KOMPRADOR romanı, nehir roman türünün bir örneğidir. Yazar şimdi de "KALIN MEHMET" adında bir roman hazırlamaktadır. Bu kitabı hakkında da şu dörtlükle bilgi vermektedir :

"İnce Mehmet" dağlarda aç kaldı susuz kaldı.
"Kalın Mehmet" şehirde aslan payını aldı.
Boşvererek kanuna, mertliğe, insanlığa...
Peygamberin cebinden Allahını da çaldı."

Fiatı 20 Lira